
พื้นที่นวัตกรรมชุมชน

ภาคกลางและตะวันตก

ดำเนินการโดย

สำนักงานภาคกลางและตะวันตก

ร่วมกับ

สำนักพัฒนานวัตกรรมชุมชนจัดการความรู้และสื่อสาร

นับจากได้มีการก่อตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. เมื่อปี 2543 ตลอดระยะเวลา 19 ปีที่ผ่านมา พอช. ได้ดำเนินงานสนับสนุนชุมชนท้องถิ่น ให้เป็นผู้มีบทบาทหลักในการวางแผนและดำเนินการตามแผนพัฒนาชุมชน สนับสนุนการจัดกระบวนการพัฒนาองค์กรชุมชน ตามกิจกรรมและโครงการพัฒนาสำคัญ ได้แก่ โครงการบ้านมั่นคง โครงการบ้านพอเพียงชนบท สวัสดิการชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจและสัมมาชีพชุมชน สภานโยบายชุมชน ฯลฯ ทั้งในระดับชุมชน ตำบล เมือง และจังหวัด ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในชุมชน เริ่มจากคนในชุมชนท้องถิ่นได้มีการพัฒนาศักยภาพ ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต หลายพื้นที่ที่มีการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์กับหน่วยงานส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย เกิดเป็นพื้นที่รูปธรรมที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้ง 5 ภูมิภาค และมีหลายพื้นที่ยกระดับเป็นศูนย์เรียนรู้ถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้แก่ผู้สนใจ

พื้นที่รูปธรรมความสำเร็จที่เกิดขึ้น นับได้ว่า เกิดจากการดำเนินงานของพอช. ตามวิสัยทัศน์ “มุ่งสร้างความเข้มแข็ง ด้วยพลังองค์กรชุมชนและประชาสังคม” ซึ่งเป็นรูปแบบที่แตกต่างจากหน่วยงานรัฐอื่น พอช. เป็นหน่วยงานรัฐรูปแบบใหม่ ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน “ใหม่” ในรูปแบบการจัดตั้ง “ใหม่” ในวิธีการทำงาน เมื่อศึกษาความหมายของ คำว่า “นวัตกรรม” ซึ่งมีนัยยะเป็นสิ่งใหม่ในทางสังคมมีการให้ความหมายของ “นวัตกรรมทางสังคม” กล่าวถึงแนวคิดใหม่ กระบวนการใหม่ที่คิดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาของสังคมหรือชุมชน ต้องมีความต่อเนื่องการลองผิดลองถูก ทดลองพัฒนาอย่างมีทิศทาง และที่สำคัญต้องเกิดประโยชน์แก่คนหมู่มากหรือคนส่วนใหญ่ นับได้ว่า พอช. เป็นองค์กรนวัตกรรมทางสังคมองค์กรหนึ่ง จึงได้มีการทบทวนนิยามความหมายของคำว่า “นวัตกรรมชุมชน” ภายใต้บริบทของขบวนการพัฒนาองค์กรชุมชนที่พอช. ได้ร่วมดำเนินการ ทั้งคุณลักษณะและองค์ประกอบของ “นวัตกรรมชุมชน” เผยแพร่ให้เจ้าหน้าที่ ขบวนการพัฒนาองค์กรชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการพัฒนานวัตกรรมชุมชนในพื้นที่ปฏิบัติการจริง

สำนักพัฒนานวัตกรรมชุมชนจัดการความรู้และสื่อสาร ร่วมกับ สำนักงานภาคกลางและตะวันตก ได้เห็นความสำคัญดังกล่าวจึงได้รวบรวมพื้นที่รูปธรรมที่ดำเนินการได้สอดคล้องกับ “นวัตกรรมชุมชน” รวบรวมเรียบเรียงจัดทำเนื้อหาและเผยแพร่ผลงานพื้นที่รูปธรรมนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองสู่สาธารณะต่อไป

...

คำนำ

01-คนยัง ป่าอยู่ สูหนองโรงเข้มแข็งและยั่งยืน	6
ตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี	
02-“ยกระดับข้อมูลสู่การแก้ไขปัญหาที่ดินที่อยู่อาศัย ยกระดับคุณภาพชีวิตคนแม่รำพึง”	17
ตำบลแม่รำพึง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	
03-เกษตรสร้าง “สุข” สวัสดิการเสริมคุณภาพชีวิตให้กับคนสระพัง	27
ตำบลสระพัง อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี	
04-จากเรื่องนี้ สู่การแก้ปัญหาเรื่องอาชีพรายได้ให้กับคน “แจ่งงาม” โดยสภาองค์กรชุมชน	36
ตำบลแจ่งงาม อำเภอนางหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี	
05-กองทุนสวัสดิการชุมชน : ปรับเปลี่ยนแนวคิดของคนจนเข้าสู่โรงเรียนแก้หนี้ภาคประชาชนตำบลบางซุด	45
ตำบลบางซุด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท	
06-นวัตกรรมการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการทำเกษตร : ระบบน้ำหยดของคนตำบลดงดินแดง	52
ตำบลดงดินแดง อำเภอนางม่วง จังหวัดลพบุรี	
07-พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนตำบลท่างาม ด้วยนวัตกรรมสวัสดิการชุมชน	58
ตำบลท่างาม อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี	
08-ก๊าซชีวภาพจากมูลสุกร	65
: นวัตกรรมจัดการทรัพยากรธรรมชาติผ่านกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาว	
ตำบลท่ามะนาว อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี	
09-นวัตกรรมจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของคนตำบลบางกระบือ	71
: พลิกวิกฤตเป็นโอกาสสร้างความเข้มแข็งของชุมชน	
ตำบลบางกระบือ อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี	
10-นวัตกรรมการดูแลสังคมผู้สูงอายุตำบลโพตลาดแก้ว	79
: จากปัญหาสู่การเป็นกลไกหลักในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง	
ตำบลโพตลาดแก้ว อำเภอบางบาล จังหวัดลพบุรี	
11-นวัตกรรมเศรษฐกิจชุมชนตำบลวิหารแดง : สร้างอาชีพเสริม เพิ่มรายได้	87
ตำบลวิหารแดง อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี	
12-นวัตกรรมจัดการขยะของคนเทศบาลเมืองสิงห์บุรี : ขยะเปลี่ยนชีวิต	93
เทศบาลเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี	
13-ศูนย์เรียนรู้ “เศรษฐกิจพอเพียงบ้านสวนพริก”	99
ทางเลือกใหม่ของเกษตรกรย่านใจกลางเมืองพระนครศรีอยุธยา	
ตำบลสวนพริก อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	

14-สภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่ : การขับเคลื่อนงานในการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร	105
ตำบลบ่อแร่ อำเภอดงสิงห์ จังหวัดชัยนาท	
15-วิถีเศรษฐกิจพอเพียง สร้างการเรียนรู้...สู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง	111
ตำบลบางบาล อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
16-สร้างคน ซ่อมบ้าน ผ่านโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลมหาราช	119
ตำบลมหาราช อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
17-กาดคูบัว : นุ่งผ้าซิ่น ชม ชิม ช้อป แชะ กาดวิถีชุมชน ถิ่นไท-ยวน	125
ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี	
18-สภาองค์กรชุมชน : บทบาทขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่	134
ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	
19-ทรัพยากรชายฝั่งทะเลสู่เศรษฐกิจชุมชนตำบลหาดเจ้าสำราญ	139
ตำบลหาดเจ้าสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี	
20-“สวัสดิการชุมชน สู่การสร้างอาชีพ ”	143
ตำบลอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี	
21-“นวัตกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตำบลจรเข้สามพัน”	149
ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี	
22-การพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS) ของเกษตรกรตำบลคลองตัน	157
ตำบลคลองตัน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร	
23-การบูรณาการแก้ไขปัญหาและพัฒนาที่อยู่อาศัยตำบลบางหญ้าแพรก ร่วมกับ พชอ.เมืองสมุทรสาคร	162
ตำบลหญ้าแพรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร	
24-ส้มโอขาวใหญ่จังหวัดสมุทรสงคราม : สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ Geographical indicator หรือ GI กับ การสร้างเศรษฐกิจตำบลโรงหีบ	167
ตำบลโรงหีบ อำเภอแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม	
25-เศรษฐกิจชุมชน : การท่องเที่ยวชุมชน “กลุ่มรักษ์บางสะแก”	173
ตำบลบางสะแก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม	
26-“ตลาดน้ำเลียงร่อนแร่”	179
ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี	
27-“ผัก (ปลอดภัย) สร้างรายได้ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์วิถีไทย”	184
ตำบลกัลลหหลวง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี	
28-"เศรษฐกิจชุมชนคนคลองวัวสู่การจัดสวัสดิการชุมชน อย่างยั่งยืน"	189
ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง	
29-จากความมุ่งมั่น สู่ “บ้านมั่นคงสนามชัย” บ้านที่ให้มากกว่าคำว่า “บ้าน”	194
ตำบลสนามชัย อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี	

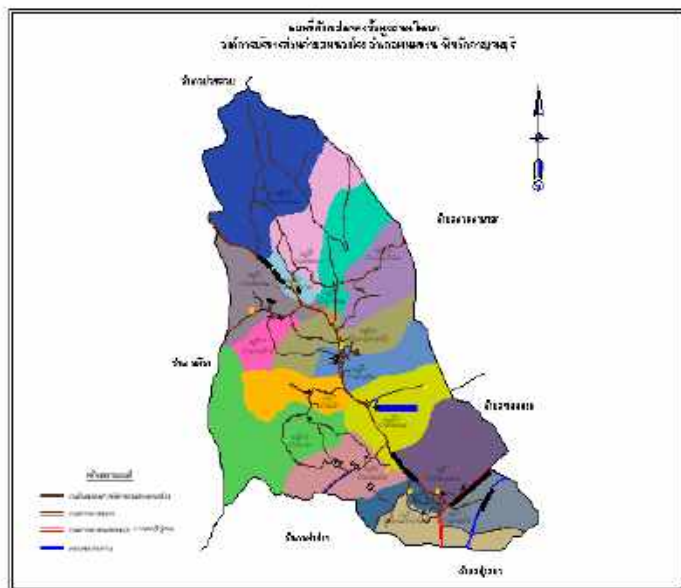
30-การแก้ปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ยกระดับคุณภาพชีวิตคนตำบลทุ่งหลวง ด้วยพลังชุมชนท้องถิ่น และภาคีร่วมพัฒนา ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี	200
31-ฟื้นฟูภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้านตำบลบางจะเกร็ง ตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม	208

01-คนยัง ป่าอยู่ สู่นองโรงเข้มแข็งและยั่งยืน

ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

ทำความรู้จักตำบลหนองโรง

“หนองโรง” เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ประมาณ 95,931 ไร่ เป็นหนึ่งในตำบลประวัติศาสตร์ มีผู้เฒ่าผู้แก่เล่าต่อกันว่า ในสมัยอยุธยาเป็นทางเดินทัพ แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นทหารไทยหรือทหารพม่า และมีการตั้งพักค่ายของพวกเสรีไทยสมัยสงครามโลก ครั้งที่ 2 ปัจจุบันยังมีอนุสรณ์ทั้งเป็นร่องรอยทางประวัติศาสตร์ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเป็นจำนวนมาก เช่น โบสถ์ เจดีย์ ฯลฯ

ตำบลหนองโรง อยู่ห่างจากตัวอำเภอพนมทวน ประมาณ 5 กิโลเมตร ทิศเหนือติดต่อกับตำบลห้วยกระเจา อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี ทิศใต้ติดต่อกับตำบลทุ่งสมอ อำเภอพนมทวน ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วงและตำบลแก่งเสี้ยน อำเภอเมือง ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลดอนตาเพชร อำเภอพนมทวน ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลแก่งเสี้ยน อำเภอเมือง และตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วยจำนวน 17 หมู่บ้าน โดยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรงทั้งหมด

ด้วยสภาพพื้นที่ของตำบลหนองโรงเป็นที่ราบเชิงเขา ดังนั้น จึงมีทรัพยากรธรรมชาติ ประเภทป่าไม้ ครอบคลุมพื้นที่จำนวนมาก อีกทั้ง เหมาะสมกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้ คนหนองโรงส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และหาป่าของป่าเป็นหลัก แต่ตำบลหนองโรงไม่มีระบบคลองชลประทาน การทำเกษตรกรรมจึงต้องอาศัยน้ำธรรมชาติ ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำ ผลผลิตการเกษตรเสียหายเป็นประจำทุกปี ส่งผลต่อการประกอบอาชีพ ที่ใช้เลี้ยงดูครอบครัวเป็นหลัก อีกทั้งต้องการพื้นที่กลางในการดูแลรักษาป่า รวมถึงแก้ไขปัญหาอื่นในตำบล ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของ การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง โดยจัดตั้งในวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 ซึ่งชาวบ้านใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการโยงพีโยงน้องกลุ่มองค์กร แกนนำในตำบลช่วยกันขับเคลื่อนงานส่วนรวม งานพัฒนาต่างๆ ในตำบล โดยร่วมกันกำหนดเป้าหมายของการพัฒนา

ของคนในตำบล คือ “ตำบลน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรม นำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ มีศูนย์กระจายสินค้า พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างยั่งยืน”

ป่า (ชุมชน) รวมคน คนรวมป่า

พื้นที่ป่าตำบลหนองโรงก่อนปี 2535 มีความอุดมสมบูรณ์มาก เป็นพื้นที่ป่าเบญจพรรณดิบ มีป่าไผ่ ป่ารวกจำนวนมาก ชาวบ้านสามารถเข้าไปเก็บหาของป่า เลี้ยงวัวในป่า และทำการเกษตรได้ แต่ต่อมา รัฐได้สัมปทานป่าไผ่ ในพื้นที่ป่าจังหวัดกาญจนบุรี โรงงานกระดาษและโรงงานน้ำตาลในได้เข้ามาสัมปทานพื้นที่ป่าไผ่ในพื้นที่ (ป่าห้วยสะพานสามัคคี หมู่ 2 ในปัจจุบัน) ในปี 2535 เกิดการตัดต้นไม้ ทำให้จำนวนพื้นที่ป่าไผ่ลดลง และเกิดความแห้งแล้งตามมา ประกอบกับชาวบ้านใช้สารเคมีในการเกษตร นั่นคือ ปลูกอ้อย ส่งโรงงานน้ำตาล ทำให้แหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคในตำบลแห้งแล้ง มีสารเคมีปนเปื้อนในแหล่งน้ำ และยังเกิดหนี้สินจากการทำการเกษตรผ่านการส่งเสริมของโรงงานที่เข้ามาในพื้นที่

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น คนในชุมชนเริ่มตระหนักถึงความเสื่อมโทรมของป่า จึงได้รวมตัวกันร่วมดูแลรักษาป่า โดยมีแกนนำในพื้นที่เป็นผู้ริเริ่ม ซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านที่สำเร็จการศึกษาจากนอกหมู่บ้าน ในการรวมคนผ่านการใช้เพลงเหย่ย ร้องรำทำเพลงโดยมีเนื้อหาให้คนกลับมาดูแลรักษาและฟื้นฟูป่า เป็นตัวเชื่อมประสานคนในพื้นที่ หลังจากนั้นได้ร่วมขับไล่นายทุนออกจากพื้นที่เนื่องจากเจรจาแล้วไม่เกิดผล สถานการณ์การต่อต้านนายทุนในช่วงแรกนั้นอยู่ในภาวะวิกฤต มีชาวบ้านในพื้นที่หลายคนถูกทำร้ายร่างกาย และข่มขู่ “ป่าแต่ก่อน อุดมสมบูรณ์มาก ต้นไม้เต็มป่าเลย แต่พอเขามาทำสัมปทาน ต้นไม้หายไปเกินครึ่งของป่าเลย ตอนที่ขับไล่นายทุนก็ลำบากมาก มีชาวบ้านหลายคนถูกทำร้าย เขาส่งคนมาทำร้ายให้หยุดต่อต้านเขา” ลุงสงว ขำนาญกำหนด ประธานป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี บอกเล่าความทรงจำในวัยเยาว์ ต่อมา หน่วยงานรัฐในพื้นที่ได้เข้ามาไกล่เกลี่ย มีพื้นที่กลางในการเจรจาและหารือทางออกร่วมกัน คนในชุมชนจึงได้ผืนป่าคืนจากนายทุน

ในช่วงแรกนั้น คนในชุมชนได้ร่วมกันฟื้นฟูป่าจากความเสื่อมโทรม มีการใช้การทำบุญป่า (บวชป่า) มาเป็นกุศโลบายเพื่ออนุรักษ์ป่า การไปศึกษาดูงาน เพื่อมาปรับใช้ในพื้นที่ ปัจจุบันป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี หมู่ 2 กลายเป็นป่าอนุรักษ์ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของจังหวัดกาญจนบุรี และมีชื่อเสียงได้รับรางวัลระดับประเทศมากมาย

นอกจากการรวมกลุ่มกันอนุรักษ์ป่าชุมชน รวมทั้งดูแลป่าสงวนแห่งชาติป่าหนองโรงที่อยู่ติดกับป่าชุมชนมาอย่างต่อเนื่องแล้ว ในปี 2546 ชุมชนยังได้ร่วมกันจัดตั้ง “กลุ่มเยาวชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี” เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ร่วมกันดูแลรักษาป่าและสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันมีสมาชิก ราว 60 คน มีกิจกรรมต่างๆ ในกลุ่มมากมาย ไม่ว่าจะเป็น เพาะกล้าไม้ ปลูกต้นไม้เพิ่มเติม ลาดตระเวนร่วมกับผู้ใหญ่เพื่อดูแลรักษาป่า ทำแนวป้องกันไฟป่า รวมถึงการนำศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างเพลงเหย่ย มาถ่ายทอดเป็นบทเพลงเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และดูแลป่า โดย

นำไปร้องในกิจกรรมสำคัญของตำบล ร้องประกอบการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาป่า รวมถึงแสดงต้อนรับผู้มาเยือน

ครูสมพร ปานโต ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง ได้เล่าเสริมความสำเร็จของป่าชุมชน ที่มาจากการรวมพลังของคนในตำบล และการสนับสนุนของหน่วยงานว่า “กว่าจะเป็นป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี หมู่ 2 ที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ ต้องผ่านความยากลำบากมากมาย เราต้องวิงวาทหน่วยงานให้เข้ามาสนับสนุน จนปัจจุบัน ไม่ต้องไปก็มีหน่วยงานเข้ามาถึงที่”

ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี หมู่ 2 ได้รับรางวัลในระดับประเทศมากมาย อาทิ ในปี 2542 ได้รับการคัดเลือกจากกรมป่าไม้ให้เป็น “ป่าพื้นบ้าน อาหารดีเด่นระดับเขต” ต่อมาในปี 2543 ได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี ให้เป็น “พื้นที่ตำบลเขียวขจีดีเด่น” ระดับจังหวัด มีพืชและสมุนไพรต่างๆ กว่า 200 ชนิด เช่น เห็ดเผาะ เห็ดโคน เห็ดขอน กุ่ม ชี้อล็ก จัน ตำลึง นมแมว ผักหวาน ย่านาง สารภี มะตูม หว่า ผักเสี้ยน เถวัลย์เปรียง สะเดา แฉง ฯลฯ

ในปี 2544 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ให้การสนับสนุนงบประมาณในการขับเคลื่อนเรื่องป่าชุมชน และการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ มีการไปศึกษาดูงานด้านการจัดการป่า ณ จังหวัดอุบลราชธานี นครราชสีมา และจังหวัดอ่างทอง จากการดูงานในครั้งนั้นนำมาสู่การจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2544 เบื้องต้นมี 16 เครือข่ายในจังหวัดกาญจนบุรี มีเวทีประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนสถานการณ์ในพื้นที่ เพื่อให้ชาวบ้านรู้สึกว่ามี การดูแลกันอย่างเป็นระบบไม่ใช่ดำเนินการกันตามลำพัง โดยมีตำบลหนองโรงเป็นหลักให้กับเครือข่ายอื่นๆ จนนำมาสู่การขยายพื้นที่ครอบคลุม 164 ป่าทั่วจังหวัดกาญจนบุรีในปัจจุบัน

ในปี 2548 คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีส่งผลงานการอนุรักษ์ป่าชุมชนเข้าร่วมประกวดรางวัล “ลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 7” ที่จัดขึ้นโดยการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ผลปรากฏว่าได้รับรางวัลทั้งในประเภทชุมชน (ชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีใช้ป่าชุมชนเป็นสะพานสู่การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม) และรางวัลประเภทกลุ่มเยาวชน (กลุ่มเยาวชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี พลังการอนุรักษ์ที่ขับเคลื่อนผ่านบทเพลง)

ปี 2551 สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง มีส่วนร่วมสำคัญในการผลักดันงบประมาณมาเสริมหนุน เครือข่ายป่า ผ่านการเขียนโครงการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนสิ่งแวดล้อมในนามของสภาองค์กร ชุมชนตำบลหนองโรง ได้รับงบประมาณมาจำนวนหนึ่ง เพื่อสนับสนุนเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 50 พื้นที่ โดยมีระยะเวลาในการดำเนินการ 3 ปี

ปี 2554 หน่วยงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี นำพื้นที่เตรียมประกาศเป็นป่าสงวนจำนวน 4,000 ไร่ แต่ ได้ยกเลิกไป มาให้ประชาชนในพื้นที่ 3 ตำบลเป็นผู้ดูแล โดยตำบลหนองโรงเป็นหนึ่งในนั้น จึงทำให้ตำบลหนองโรง มีพื้นที่ป่ารวม 2,094 ไร่ 2 งาน

ครูสมพร ปานโต ได้กล่าวถึงท้ายว่า “งานที่ผ่านมาของเราคือ กิจกรรมดำเนินการเกี่ยวกับป่าชุมชน เช่น การปลูกต้นไม้เสริมในเขตพื้นที่ป่า มีการทำแนวกันไฟป่าป้องกันไฟไหม้และลูกลม มีการออกตรวจลาดตระเวนป่า มีการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช กำจัดพืชชุกกรานต่างถิ่นได้แก่ ต้นผกากรอง ทั้งนี้ป่าชุมชนมีประโยชน์กับชุมชนมากมาย เราอาศัยป่าเราก็ดูแลป่า เราดูแลซึ่งกันและกัน คนเมืองมีซูเปอร์มาร์เก็ตสำหรับซื้ออาหาร แต่คนหนองโรงป่าชุมชน เป็นซูเปอร์มาร์เก็ตให้กับชุมชน อยากกินอะไร ก็หาได้ในป่าชุมชนของเรา ป่าชุมชนเป็นโรงพยาบาลให้เรา มีพันธุ์ พืชมากมายที่เป็นตัวยาสำคัญในการรักษาโรค เป็นโรงเรียนให้ทั้งผู้ใหญ่และเด็กได้เรียนรู้ เป็นสนามให้เด็กเล่น เป็น ที่เลี้ยงสัตว์ของชุมชน และที่สำคัญป่าชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ดูงานให้กับคนทั้งในและนอกตำบลได้เรียนรู้วิถีต่างๆ หลายด้าน หลายขนาน หลากหลายองค์ความรู้ในป่าชุมชนของเรา”

ป่ายังคนอยู่ : คนรักษาป่า ป่ารักษาคน

จากการที่ป่ามาสมบุญทำให้ 4 หมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่ป่า เห็นประโยชน์จากป่า ซึ่งในปีหนึ่งๆ ผลผลิตจาก ป่าสามารถสร้างมูลค่า สร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ได้ประมาณ 5 ล้านบาท “จากการที่เราเห็นประโยชน์จากป่า ชุมชนของเรา จึงมาคิดกันว่าจริงๆ แล้วการที่เราเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าน่าจะมีมูลค่าเท่าไร จึงมีการจัดเก็บ ข้อมูลเบื้องต้น แรกๆ มีเด็กๆ เยาวชนมาเก็บข้อมูลจากคนในหมู่บ้านว่าปีหนึ่งๆ ได้ประโยชน์เท่าไร แล้วนำข้อมูลมา สรุปลวิเคราะห์ว่ามีพืชอะไรบ้าง นำมาสู่การขยายต้นไม้ในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม จนถึงพื้นที่โซนป่าปลูก ทำให้ชุมชนเริ่ม เห็นประโยชน์ชัดเจนมากขึ้นจากการช่วยกันดูแลรักษาป่าให้คงอยู่”

ตัวอย่างของขึ้นชื่อ ของป่าห้วยสะพานสามัคคี หมู่ 2 ได้แก่ เห็ดโคน “จะเห็นว่ามีจอมปลวกอยู่ตามต้นไม้ ที่ตายซาก เห็ดโคนเยอะมาก มูลค่าไม่ต่ำกว่า 2 – 3 ล้านบาทต่อปี หากรวมกับผลผลิตอื่นๆ ยอดจั้น ตรีครี ตก ประมาณ 5 ล้านบาทขึ้นไป ที่เราได้ประโยชน์จากตรงนี้ เห็ดโคนของที่นี่จะหวานกรอบ เนื่องจากเป็นดินปนทราย ทำให้ไม่มีดินหุ้มมาก เพราะฉะนั้นซื้อเห็ดโคนบ้านเราหากขุดดินออก หักดินออกแล้วเหลือประมาณ 8 – 9 ซีด แต่ ถ้าซื้อที่อื่นจะเหลือประมาณครึ่งๆ ประมาณ 50 – 50”

“จากการที่เรามาใช้ประโยชน์จากป่าจำนวนมาก เราได้แนวคิดว่าจะใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน สมกับ วิถีคนอยู่กับป่า “ป่ายังคนอยู่” หรือป่าอยู่คนก็ยังมีชีวิตอยู่ ใช้ชีวิตร่วมกัน เพื่อให้ลูกหลานของเราได้ใช้ประโยชน์ สืบต่อไปอย่างยั่งยืน” อาจารย์สมพร ปานโต กล่าวทิ้งท้าย

รวมคนจากป่า สู่การพัฒนาพัฒนาตำบลในมิติอื่นๆ ผ่านสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง

จากการฟื้นฟูป่า นำสู่การจัดตั้ง “สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง” เมื่อปี 2551 โดยก่อนหน้านี้ เมื่อปี 2549 เจ้าหน้าที่จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนงานในพื้นที่ ได้ชวนชาวตำบลหนองโรงพูดคุยเรื่อง พรบ.สภาองค์กรชุมชน ว่าเป็นกฎหมายรองรับภาคประชาชน แขนงนำจึงได้ชักชวนคนในชุมชนไปปรับความรู้ และมีส่วนร่วมในการเรียกร้อง พรบ.สภาองค์กรชุมชน เมื่อปี 2550 ที่กรุงเทพมหานคร จนเกิด พรบ.สภาองค์กรชุมชนในปี 2551 ซึ่งตัวครุสมพร ปานโต (ปัจจุบัน คือ ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง) ได้นำความรู้ที่ได้รับจากการไปศึกษาเรียนรู้กลับมาขยายผลให้กับผู้นำในชุมชน “เนื่องจากเราเป็นครู ผู้นำส่วนใหญ่เป็นลูกศิษย์ ช่วงแรกๆ ได้ชวนกันนั้น ผู้ใหญ่บ้านมาคุยกัน ว่ามี พรบ. มารองรับ เราจะทำอย่างไรที่จะรวมกลุ่มของชาวบ้านแล้วไปขับเคลื่อนงานกับ อบต. ในพื้นที่ แต่ใน พรบ.สภาฯ มีข้อกำหนดว่าคณะผู้บริหารของ อบต.มาเป็นคณะกรรมการสภาฯ ไม่ได้” จึงมีการประชุมครั้งแรกในปี 2551 โดยมีคณะทำงานสภาองค์กรชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี มาร่วมจัดตั้งเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2551 “ดิฉันได้รับเลือกเป็นประธานคนแรก เพราะเขาเห็นว่าสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับคนอื่นได้อย่างชัดเจน ซึ่งหลังจากที่มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนแล้วมีงานเข้ามาในตำบลค่อนข้างมาก”

จากการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง ทำให้เกิดการขยายขยายงานพัฒนาชุมชนในตำบลหนองโรงออกไป โดยใช้เวทีสภาองค์กรชุมชน เป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงพี่น้อง กลุ่มองค์กร และแกนนำ ขับเคลื่อนงานพัฒนาในตำบล โดยสิ่งที่ทำให้แกนนำเห็นความสำคัญและตกลงร่วมกันว่า นอกเหนือจากการพัฒนาคนแล้วตัวตำบลยังต้องมีแผนพัฒนาตำบล จึงจะนำตำบลไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ร่วมกันกำหนดไว้

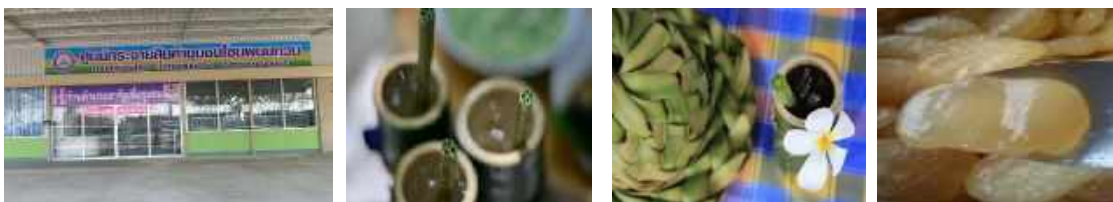
ในการจัดทำแผนนอกจากการเน้นอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าแล้ว ยังเน้นในเรื่องของการแก้ไขปัญหาเรื่องปากท้องของคนในตำบลเป็นเรื่องสำคัญ และเป็นที่มาของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งในพื้นที่มีต้นทุนดีๆ มากมาย เช่น กลุ่มอาชีพ แม่บ้าน การพัฒนาด้านเกษตรกรรม เป็นต้น ทำให้เกิดการพัฒนาคอยอดผลิตภัณฑ์ การตลาดร้านค้า การท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับทางพัฒนาชุมชนอำเภอพนมทวน กศน.พนมทวน และหน่วยงานอื่นๆ นอกจากนี้ยังได้มีการดูแลด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งในเรื่องของการจัดสวัสดิการดูแลคนในตำบล การดูแลด้านที่อยู่อาศัยให้กับผู้ยากจน ด้อยโอกาส การส่งเสริมสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมการดูแลรักษาป่า จนทำให้หนองโรงเป็นทั้งพื้นที่

ต้นแบบ และเป็นที่น่าสนใจศึกษาเรียนรู้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการขับเคลื่อนงานของทั้งภาครัฐ และเอกชน จนทำให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในวงการป่า การท่องเที่ยว และเศรษฐกิจชุมชน อีกทั้งยังมีศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ที่เป็นแหล่งเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ทั้งระดับอำเภอ และจังหวัด

ศูนย์กระจายสินค้าชุมชน หนุนเสริมอาชีพ สร้างรายได้ เลี้ยงปากท้องคนในชุมชน

คนตำบลหนองโรงมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากร และผลผลิตจากการเกษตรมากมาย จึงมีการต่อยอดและพัฒนาเป็นสินค้าสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน รวมถึงรวมตัวเป็นกลุ่มอาชีพต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแปรรูปผลผลิตจากตาล กลุ่มसानเปลจากไม้ไผ่ของป่าชุมชน กลุ่มน้ำสมุนไพรจากป่าชุมชน กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์จากต้นปอสา กลุ่มแปรรูปข้าวสารหอมมะลิ กลุ่มข้าวเกรียบสมุนไพรสายรุ้ง และอื่นๆ อีกมากมาย โดยมีสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง เป็นพื้นที่กลางในการหารือเพื่อยกระดับกลุ่มอาชีพในชุมชน

ต่อมาชุมชนประสบปัญหาด้านการรวมกลุ่มอาชีพในการผลิตสินค้า ที่ผ่านการหนุนเสริมจากภาครัฐแต่ไม่มีตลาดในการจำหน่าย ประกอบกับมีสินค้าด้านการเกษตรเมื่อต้องขนส่งนำไปขายในเมืองทำให้เกษตรกรต้องเพิ่มต้นทุน ส่งผลให้กำไรน้อย ชาวบ้านต้องไปซื้อสินค้าในเมืองเพื่อนำมาอุปโภคบริโภค ภาคประชาสังคมและประชาชนในพื้นที่จึงได้ร่วมกันระดมทุนจัดตั้งร้านค้าประชารัฐ/ศูนย์กระจายสินค้าชุมชนโซนพนมทวนขึ้นในปี 2559 และใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง เชื่อมประสานกับพาณิชย์จังหวัดกาญจนบุรี บริษัทประชารัฐจังหวัดกาญจนบุรี สำนักงานเกษตรจังหวัด รวมถึงพัฒนาชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี ในการหนุนเสริมการบริหารจัดการศูนย์และอื่นๆ อีกทั้งได้ประสานงานกับร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา เพื่อเป็นร้านค้าเครือข่าย ปัจจุบัน มีสมาชิกร้านค้าชุมชน จำนวน 106 คน จำนวนเงินทุน 2,103,900 บาท กิจกรรมสำคัญ คือ จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไป รับซื้อ-จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน เป็นศูนย์กระจายสินค้าให้กับชุมชน ชาวบ้านได้นำสินค้ามาวางจำหน่าย เช่น ข้าวสารหอมมะลิ ข้าวสารชนิดต่างๆ เมล่อน เป็นต้น สินค้าที่ทำด้วยมือ (แฮนด์เมด) จากกลุ่มถักตะกร้าหรือของใช้จากเชือกป่านมัดตุง กลุ่มसानงูงับขยับข้อ (อุปกรณ์ช่วยป้องกันนิ้วล็อค) และมีสินค้าจากกลุ่มแม่บ้าน เช่น กลุ่มข้าวเกรียบสีรุ้งสมุนไพร กลุ่มแคปหมูไร้มัน กลุ่มขนมทองม้วนทองพับเนื้อตาล/สมุนไพร กลุ่มผ้าขาวม้าทอมือ เป็นต้น

ภาพ : ศูนย์กระจายสินค้าชุมชน, น้ำดื่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพ, ผลิตภัณฑ์ชุมชนจาวตาลเชื่อม

ศูนย์กระจายสินค้าชุมชนฯ มีคณะทำงานบริหาร 15 คน มีองค์ประกอบมาจากผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นผู้นำธรรมชาติ และผู้นำที่มีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ ตัวแทนกลุ่มอาชีพ และคณะทำงานชุดต่างๆ ในตำบล โดยมีนางสมพร ปานโต เป็นประธาน “เราดูคนที่ทำงานร่วมกันเป็นประจำอยู่แล้ว โดยดูว่าเป็นคนที่มีจิตอาสา เลือกคนที่เห็นๆ กันนี้แหละ หากเสนอชื่อแต่งตั้งเมื่อได้มาแล้วเขาไม่มีใจที่จะทำงานก็ไม่มีประโยชน์” ครูสมพร ปานโต ประธานศูนย์กระจายสินค้ากล่าว ทั้งนี้ เมื่อนำรายได้หักลบกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น จะทำการจัดสรรกำไรสุทธิทุก 12 เดือน โดยแบ่งเป็น 1) เงินทุนสมทบกองทุนฯ เพื่อขยายงานและดำเนินการในกิจการของศูนย์ฯ 25% 2) จ่ายเป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระเงินแล้วให้แก่สมาชิก 50 % 3) จ่ายเป็นค่าตอบแทนคณะกรรมการดำเนินการศูนย์ฯ 10% 4) จ่ายเป็นสวัสดิการและพัฒนาชุมชน (สามกองทุนฯ ตามสัดส่วนเรือนหุ้น) 10% และ 5) จ่ายสมทบกองทุนพัฒนาเครือข่ายจังหวัด 5% ส่งผลให้คนในชุมชนทุกกลุ่มอาชีพ มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น

จากป่าและภูมิปัญญาท้องถิ่น สู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวชุมชน

หลังจากที่ทำเรื่องร้านค้าชุมชน ส่งเสริมรักษาวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน (รำเหย่ย) สถานงานป่าชุมชน และมีคนมาดูงานเป็นจำนวนมาก แกนนำในชุมชนจึงได้ร่วมกันคิดว่าทำอย่างไรที่จะให้การท่องเที่ยวในตำบลหนองโรงมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น “ไม่ใช่ประสานคนโน้นคนนี้สะเปะสะปะ คิดว่าเราน่าจะจัดตั้งเป็นชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้หมู่บ้าน อบต.เป็นผู้ออกคำสั่งแต่งตั้ง เพราะว่าเดิมเราเริ่มจาก 4 หมู่บ้าน อนาคตอยากจะขยายให้พี่น้องทั้งตำบลได้รับประโยชน์ร่วมกัน”

ต่อมาตำบลหนองโรงได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน หรือท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ทำให้ตำบลหนองโรงเป็นที่รู้จักกันมากขึ้น มีแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในตำบล เช่น การศึกษาและเรียนรู้ป่าชุมชน เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรม (เพลงเหย่ย) การทอผ้าขาวม้า แปรรูปตาล จาวตาลเชื่อม ลูกตาลลอยแก้ว ชิมอาหารพื้นบ้านเช่น น้ำพริกมะลั่ง แกงคั่วหัวตาล ทอดมันใบเปราะ น้ำพริกมะลั่ง เป็นต้น

แต่ละเดือนจะมีผู้ที่สนใจจากทั่วประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไม่ต่ำกว่า 1,000 คน ทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการขายสินค้าต่างๆ และรายได้จากการท่องเที่ยวชุมชน เช่น ค่าไกด์ชุมชน 300 บาท/คน/วัน ค่ารถอีแต่น 500 บาท/คัน/วัน/ ค่าเช่ารถจักรยานคันละ 20 บาท ค่าอาหารกลางวันคนละ 100 บาท อาหารเย็น 130 บาท ค่าอาหารว่าง 2 มื้อ/วัน พร้อมน้ำดื่มสมุนไพร 60 บาท ค่าที่พักโฮมสเตย์คนละ 300 บาท พร้อมอาหารเช้า ฯลฯ

นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงกลุ่มต่างๆ ทั้งในและนอกตำบลมาสนับสนุนการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ททท. ปตท. บริษัท SCG บริษัทผลิตไฟฟ้าราชบุรี สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เข้ามาสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ ในเรื่องของเศรษฐกิจและทุนชุมชน และในปี 2561 ยังได้ร่วมกันจัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลหนองโรง โดยบูรณาการการทำงานร่วมกับร้านค้าประชารัฐ ใช้สถานที่นี้เป็นจุดบริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตำบลหนองโรงด้วย ซึ่งองค์กรต่างๆ ในชุมชนได้จัดระเบียบวิสาหกิจชุมชนกับ

สำนักงานเกษตรอำเภอพนมทวน ขึ้นทะเบียนสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนกับกรมการพัฒนาชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

ยกระดับการเกษตร เพิ่มรายได้ ผ่านศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

พื้นที่ตำบลหนองโรง เป็นชุมชนเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ปลูกข้าว มันสำปะหลัง อ้อย ผัก ผลไม้ เป็นต้น แล้วแต่บริบทของหมู่บ้าน แต่เดิมมีการรวมตัวของเกษตรกรกลุ่มเล็กๆ ราว 10 คน ที่ต้องการเข้ามาแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น ปัญหาน้ำที่ใช้ในการทำเกษตรไม่เพียงพอ ศัตรูพืช ต้นทุนปัจจัยทางการผลิตสูง ราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ เกิดภาวะหนี้สินจากการแบกรับภาระต้นทุน มีการใช้สารเคมีทางการเกษตรส่งผลกระทบต่อปัญหาด้านสุขภาพของคนในพื้นที่ ฯลฯ เป็นต้น จึงได้รวมตัวกันเพื่อพูดคุยหารือทางออกและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยใช้ร่วมไม้เป็นสถานที่ประชุม

ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 กลุ่มชาวบ้านเกษตรกรจึงพยายามหาแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้สามารถลดต้นทุนและเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการผลิต จึงมีการจัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)” ที่หมู่ที่ 8 บ้านรางยอ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการเกษตรกรรม ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเน้นวิธีการส่งเสริมให้เกษตรกรดำเนินตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ 9 อีกทั้งยังเป็นจุดนัดหมายในการพูดคุยปรึกษาหารือที่เกี่ยวกับการเกษตรในตำบลหนองโรง ซึ่งเป็นศูนย์ทางการเกษตรในระดับอำเภอและระดับจังหวัดที่มีชื่อเสียง และคนจากในและนอกพื้นที่เข้ามาดูงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีนายประทีน อ่อนน้อย เป็นประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) พร้อมด้วยคณะกรรมการศูนย์ฯ อีก 9 คน ที่ผสมผสานไปด้วยคนรุ่นใหม่และคนที่มีประสบการณ์ และผ่านการคัดเลือกจากการประชุมของกลุ่มเกษตรกรในตำบลหนองโรง มีวาระการดำรงตำแหน่ง 2 ปี โดยเน้นคนที่มีใจและมีความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วม นายประทีน อ่อนน้อย ได้กล่าวว่า “ไม่ได้บอกว่าใครต้องทำ ขอแค่คนที่มีใจพร้อม ทำร่วมกันเลย” โดยบทบาทของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) นอกจากจะบริหารจัดการศูนย์ฯ ยังมีบทบาทหน้าที่ในการพูดคุยการแก้ไขปัญหา โดยมีแนวทางก็คือ “การนำปัญหามาหารือร่วมกัน” ทั้งที่แก้ไขได้และแก้ไขไม่ได้ แต่ส่วนมากก็สามารถแก้ไขได้ จากการแลกเปลี่ยนแนวคิด และร่วมมือร่วมใจในกลุ่ม

“สมาชิกศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เป็นสมาชิกของสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรงด้วยเช่นกัน ทำให้รับรู้สภาพปัญหาเกษตรกรว่าแต่ละหมู่มีปัญหาอะไร โดยใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรงเป็นพื้นที่ที่ให้พี่น้องเกษตรกรได้มาปรึกษาหารือพูดคุยและวางแนวทางการพัฒนาตำบลร่วมกัน นอกจากการเข้ามาหนุนเสริมของสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง ยังมีหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาหนุนเสริม เช่น กรมพัฒนาที่ดิน ที่เข้ามาส่งเสริมและให้องค์ความรู้เรื่องการปรับปรุงดิน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง เข้ามาส่งเสริม

และสนับสนุนองค์ความรู้ บุคลากร และงบประมาณในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง กรมส่งเสริมการเกษตร เข้ามาส่งเสริมและให้องค์ความรู้เกี่ยวกับด้านการเกษตร เป็นต้น”

หลังจากการก่อตั้งศูนย์ฯ จนถึงปัจจุบันต้องผ่านการลองผิดลองถูกมาหลายครั้งจนเป็นที่ยอมรับ ซึ่งการโน้มน้าวให้เกษตรกรหันมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรพอเพียงไม่ใช่เรื่องง่าย จำเป็นต้องใช้เวลาในการดำเนินการ โดยทำให้เกษตรกรรอบข้างเห็นก่อนว่าเรานั้นทำได้ ปรับเปลี่ยนได้ ได้ผลจริง ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา แต่ในปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ก็ยอมรับมากขึ้นดูได้จากจำนวนสมาชิกที่มีจำนวน 119 ราย เข้ามาอยู่ภายใต้ศูนย์นี้ อีกทั้งยังส่งผลให้คนในตำบลมีสุขภาพที่ดีขึ้นจากการบริโภคอาหารปลอดภัย เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ภาวะหนี้สินลดลง ต้นทุนปัจจัยในการผลิตลดลง และกลุ่มยังสนับสนุนให้สมาชิกเกิดการจัดทำบัญชีครัวเรือนในการออมอีกด้วย

ภาพ : ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ข้าว) และนายประทีน อ่อนน้อย (ขวา)

ดูแลความเป็นอยู่คนทุกกลุ่มในตำบล ด้วยกองทุนสวัสดิการชุมชน

นอกจากการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและทุนในตำบลแล้ว ในตำบลยังมีการดูแลซึ่งกันและกัน ผ่านกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองโรง ซึ่งมีฐานการเป็นเครือข่ายที่เชื่อมร้อยคนทั้ง 17 หมู่บ้านเข้าไว้ด้วยกัน โดยเริ่มจากการเชื่อมโยงมาจากแกนนำกลุ่มป่าชุมชนที่ต้องการให้เกิดการดูแลชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนโดยใช้ฐานการเรียนรู้จากป่าชุมชน จึงเกิดเป็นแนวคิดและสนใจที่อยากจะจัดตั้งกองทุน โดยแกนนำได้ไปดูงานที่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี จากแนวคิดสำคัญที่ "อยากดูแลคนเป็นมากกว่าคนตาย" จึงได้รวมกลุ่มกันจัดตั้งกองทุนฯ ขึ้นเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2549 เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาเดือดร้อน โดยใช้การออมเป็นหลักในการจัดสวัสดิการ เพื่อให้เกิดการเกื้อหนุนกันในหมู่สมาชิก ผู้ด้อยโอกาส รวมถึงสร้างหลักประกันสำหรับประชาชนอย่างมีส่วนร่วม และสร้างสาธารณะประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งมั่นคง ปัจจุบันมีสมาชิก 1,327 คน มีเงินกองทุนสวัสดิการรวม 3,223,153.23 บาท เป็นเงินที่มาจากการสมทบสวัสดิการจากสมาชิกรายปี 2,263,000 บาท สมทบจาก พอช. 906,121 บาท องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

100,000 บาท และจากดอกเบีย้ธนาคารและค่าธรรมเนียมแรกเข้า 34,032.23 บาท มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก 6 ประเภท คือ กรณีคลอดบุตร เจ็บป่วย ดูแลตอนเสียชีวิต ช่วยเหลือกรณีประสบภัยอุบัติเหตุจากธรรมชาติ และยังมีทุนการศึกษาของสมาชิกในวัยเรียน กองทุนสนับสนุนและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและกิจกรรมทางศาสนา

ซ่อมสร้างที่อยู่อาศัย จุดเริ่มต้นความมั่นคง ผ่านโครงการบ้านพอเพียงชนบท

ถึงแม้เศรษฐกิจของคนในตำบลหนองโรง จะมีแนวโน้มที่ดีขึ้นเรื่อยๆ จากการขับเคลื่อนงานของคนในตำบล ในรูปแบบที่หลากหลาย และการหนุนเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ยังมีผู้ที่มีรายได้น้อย และประสบปัญหาด้านที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง สภาพองค์กรชุมชนตำบลหนองโรง ซึ่งเป็นแกนหลักในการพัฒนาของคนในตำบล จึงได้หาทางออกให้กับผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยที่มีรายได้น้อย ผ่านการจัดทำข้อมูลผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยที่มีรายได้น้อย เพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงซ่อมแซม ต่อเติมบ้านให้แก่ผู้มีรายได้น้อย รวมถึงผู้มีรายได้น้อยที่เป็นผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส ผ่านโครงการบ้านพอเพียงชนบท จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ซึ่งได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2560-2562 รวม 32 หลังคาเรือน งบประมาณรวม 507,261 บาท โดยได้รับงบประมาณในปี 2560 จำนวน 14 หลังคาเรือน งบประมาณ 216,965 บาท ปี 2561 จำนวน 10 หลังคาเรือน งบประมาณ 180,000 บาท และปี 2562 จำนวน 8 หลังคาเรือน งบประมาณ 110, 296 บาท ปัจจุบันดำเนินการปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยเสร็จเรียบร้อยแล้วทั้ง 32 หลังคาเรือน ผลจากการดำเนินการโครงการดังกล่าว ทำให้ผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยเหล่านี้มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง มีความปลอดภัยและถูกสุขลักษณะมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจนนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของเจ้าของบ้านและแกนนำคนทำงาน

ร่วมแรงร่วมใจ ก้าว (พัฒนา) อย่างต่อเนื่อง สู่ความเข้มแข็ง “คนหนองโรง”

จากการรวมคนเพื่อฟื้นฟูป่า ในวันนี้หนองโรงได้ยกระดับพัฒนาจากป่าสู่มิติอื่นๆ ที่เกิดผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดจากข้างต้น ด้วยความสามัคคีรวมพลังของคนในตำบล และความต้องการที่อยากจะพัฒนา รวมถึงการหนุนเสริมจากภาคีหน่วยงานภาครัฐ ที่ล้วนแล้วแต่มาจากการเริ่มต้นจากการลงแรงของคนในตำบล และใช้สภาพองค์กรชุมชนตำบลหนองโรงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตำบล ถึงแม้วันนี้ความสำเร็จของตำบล

หนองโรงจะรอยด้วยกสิกรรมหลายแล้ว แต่คนตำบลหนองโรงจะไม่หยุดพัฒนา เพื่อให้คนตำบลหนองโรงก้าวทันโลก
และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในตำบลทุกมิติได้อย่างแท้จริง

ประสานงานพื้นที่

นางสมพร ปานโต

โทร. 081 943 2618

02-“ยกระดับข้อมูลสู่การแก้ไขปัญหาที่ดินที่อยู่อาศัย

ยกระดับคุณภาพชีวิต คนแม่รำพึง”

ตำบลแม่รำพึง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ตามตำนานของตำบลแม่รำพึงเล่ากันว่า สมัยก่อนนั้นมีสามีภรรยาคู่หนึ่ง คือ ตาม่องล่าย กับยายรำพึง ทั้งสองมีลูกสาวคนหนึ่งซึ่งสวยมากชื่อว่ายม ซึ่งเป็นที่หมายปองของชายหนุ่มในหมู่บ้านและตำบลใกล้เคียง อยู่มาวันหนึ่งตาม่องล่ายและยายรำพึงทะเลาะกัน เรื่องการยกลูกสาวให้กับคนที่มาหมายปองว่าจะยกให้ใครดี และทั้งคู่ก็ตกลงกันไม่ได้ ตาม่องล่ายโมโหและโกรธยายรำพึงมากจึงเตะยายรำพึงตกลงมาตายอยู่ที่ปากคลองบางสะพาน ชาวบ้านจึงเรียกบริเวณนี้ว่า “แม่รำพึง” มาจนถึงทุกวันนี้

เดิมตำบลแม่รำพึงอยู่ในเขตตำบลกำเนิดนพคุณ และได้ประกาศแยกหมู่ 1 – 6 ออกมาเป็นตำบลแม่รำพึงเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2563 ปัจจุบันตำบลมีจำนวน 7 หมู่บ้าน อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบชายฝั่งติดทะเล สภาพชุมชนปลูกบ้านอยู่กันค่อนข้างหนาแน่น โดยเฉพาะชายฝั่งทะเลแม่รำพึง สภาพพื้นที่มีทั้งที่เป็นพื้นที่ราบสำหรับทำการเกษตร การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง มีพื้นที่บางส่วนเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ บางส่วนเป็นที่ตั้งของวนอุทยานป่าไม้ ชายทะเลด้านทิศตะวันออกของตำบลติดทะเลอ่าวไทย บริเวณดังกล่าวเป็นป่าชายเลนชายหาด แหล่งท่องเที่ยว บางส่วนเป็นที่ตั้งของท่าเรือน้ำลึกขนาดใหญ่ สะพานปลา ท่าเทียบเรือประมง รวมถึงอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการประมงตั้งอยู่

คนกับป่า ปัญหาการครอบครองพื้นที่

จากการที่พื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของรัฐ โดยพื้นที่หมู่ที่ 4 – 6 ตำบลแม่รำพึงอยู่ในเขตอุทยานป่ากลางอ่าวซึ่งมีเนื้อที่ 1,200 ไร่ ซึ่งทางราชการได้ตราพระราชกฤษฎีกา กำหนดให้เป็นเขตหวงห้ามตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478 โดยให้เรียก “พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดิน ในท้องที่ตำบล บางสะพานใหญ่ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2485 ” ซึ่งตราไว้ ณ วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2485 ต่อมาเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2487 ทางจังหวัดเห็นว่าป่าแห่งนี้มีไม้ยางนาขนาดใหญ่และขนาดย่อมเป็นจำนวนมาก จึงทำเรื่องถึงรัฐมนตรี เพื่อขอให้คุ้มครองผืนป่าแห่งนี้ไว้ ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองและสงวนป่า พ.ศ. 2481 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้ประกาศให้ป่าแห่งนี้เป็นป่าสงวน และให้เรียกพระราชกฤษฎีกานี้ว่า “พระราชกฤษฎีกากำหนดป่ากลางอ่าว ในท้องที่ตำบลกำเนิดนพคุณ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นป่าสงวน พ.ศ. 2492” (ที่มา : เว็บไซต์อุทยานป่าไม้แห่งประเทศไทย)

นอกจากนี้ยังมีวนอุทยานเขาแม่รำพึง อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าคลองแม่รำพึง มีเนื้อที่ประมาณ 4,483 ไร่ โดยกรมป่าไม้ได้ประกาศจัดตั้งเป็นวนอุทยานเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2545 และยังมีป่าสงวนแห่งชาติป่าคลองแม่รำพึง ส่วนที่เป็นพื้นที่ป่าชายเลนสองฝั่งคลองแม่รำพึง ปากคลองแม่รำพึงมีสภาพเป็นดินเลนและชายหาด บางส่วน มีพื้นที่เป็นป่าบก ประมาณ 1,500 ไร่ และพื้นที่ป่าชายเลน ประมาณ 3,000 ไร่ อีกทั้งยังมีที่ดินบางส่วนที่อยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นที่ดินของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ทช.)

ด้วยเหตุข้างต้นผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ป่าชายเลน แม้ว่าพวกเขาจะปลูกสร้างบ้านอยู่กันมาหลายชั่วอายุคน จับจองพื้นที่สร้างแหล่งพักพิงและทำมาหากินกันมาอย่างยาวนาน แต่วันหนึ่งได้กลายเป็นผู้บุกรุก ไม่สามารถเป็นเจ้าของที่ดิน ไม่สามารถขยายบ้าน ปลูกบ้านเพิ่มได้ รวมถึงไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินเพื่อแสดงการครอบครองเป็นเจ้าของ เป็นมรดกสืบทอดถึงลูกหลานได้

สวัสดิ์เกียรติ สีทับทิม หนึ่งในแกนนำคนสำคัญของแม่รำพึงในการขับเคลื่อนงานเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ ให้กับคนในพื้นที่ กล่าวว่า “ที่ดินในตำบลแม่รำพึงมี 2 – 3 หน่วยงาน คือ กรมป่าไม้ กรมเจ้าท่า และกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ทช.) เป็นพื้นที่รอยต่อ ชุมชนอยู่ในที่ดินมานานแล้ว กฎหมาย ทช.มาทีหลัง เมื่อปี 2551 เขาประกาศแล้วบอกว่าเราอยู่ในที่ดินของรัฐ สมัยนั้นทำนาทำไร่กันเต็มหมดเลย ผู้ใหญ่พาชาวบ้านไปอยู่ แต่พอหลังปี 2551 เกิด พรบ.ทช. บอกว่าเป็นที่ดินป่า 84 มีสภาพเป็นป่าชายเลน เป็นที่ดินของเขา ที่จริงเขาเลี้ยงเราไม่ออก เพราะ พรบ.เกิดหลังชาวบ้าน”

การก่อเกิดกลุ่ม/องค์กรขับเคลื่อนงานในพื้นที่

การรวมตัวกันของคนแม่รำพึงเพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาในพื้นที่มีมานานหลายปีแล้ว เริ่มตั้งแต่ช่วงการรวมกลุ่มของเพื่อสร้างการต่อรองในการประกอบอาชีพในน่านน้ำทะเลของชาวประมง การร่วมต่อต้านการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมและการสร้างท่าเรือขนส่งสินค้าเมื่อหลายปีก่อน การเคลื่อนไหวด้านกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชาวบ้าน เช่น การคัดค้านการประกาศใช้กฎหมายรुक้ำลำน้ำ ของกรมเจ้าท่า เป็นต้น และไม่เพียงแต่เรื่องร้อน ยังมีการรวมกลุ่มกันทำเรื่องเย็นๆ เช่น การจัดการสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างการทำธนาคารปู ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี 2550 การทิ้งซั้งกอในทะเล เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ ซึ่งได้ทำมาตั้งแต่ปี 2555 เรื่อยมาจนประสบความสำเร็จในปี 2557

แต่ช่วงนั้นมีทั้งกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีการส่งเสริมชักชวนจากกลุ่มองค์กร หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรภาคเอกชนจากภายนอกและคนพื้นที่บริเวณใกล้เคียง การรวมตัวกันอย่างเป็นทางการเป็นจริงเป็นจังของคนในพื้นที่เพื่อลุกมาจัดการแก้ไขปัญหาตัวเองเกิดขึ้นช่วงปี 2558 – 2559 เป็นต้นมา เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยของคนพื้นที่ป่าชายเลน ริมทะเลและชายฝั่ง จนกระทั่งก่อเป็นรูปเป็นร่างสภาองค์กรชุมชน ในปี 2561 เพื่อเป็นพื้นที่กลางในการเป็นกระบอกเสียงบรรเทาความเดือดร้อนให้กับคนทุกกลุ่ม ทุกปัญหาในตำบล และ

เป็นองค์กรกลางในการเชื่อมโยงกับหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งเป็นกลไกหลักในการเสนอแผนพัฒนาของชาวบ้านให้กับหน่วยงานต่างๆ

“สภาฯ เราคุยกันทุกมิติ การประชุมบางที่ไม่จำเป็นต้องประชุมวงใหญ่ เจอหลายๆ คน เข้าวงย่อยได้ก่อน บางเรื่องเรามองว่าจำเป็น แต่เพื่อนเห็นว่าไม่จำเป็น ก็ต้องหาข้อยุติ เช่น การคัดค้านประกาศการใช้กฎหมายลุ่มน้ำลำน้ำของกรมเจ้าท่า ใครปลูกบ้านชายหาด ชายคลองไม่ได้ เราใช้สภาองค์กรชุมชนทำหน้าที่สื่อไปที่อำเภอ ว่าไม่เห็นด้วย เพราะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเรา” สวัสดิเกียรติยกตัวอย่างการขับเคลื่อนงานประเด็นร้อนของสภาองค์กรชุมชนตำบลแม่รำพึง

การขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินเพื่อสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัย

ในช่วงปี 2557 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ร่วมกับขบวนการองค์กรชุมชนที่ขับเคลื่อนงานเรื่องที่อยู่อาศัย หรือที่รู้จักกันในนามสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ หรือ สอช. ในพื้นที่ภาคและจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ ในการสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนด้านที่ดินและที่อยู่อาศัยทั้งเมือง ซึ่งตำบลแม่รำพึงเป็นหนึ่งในพื้นที่เป้าหมาย เนื่องด้วยนายพงษ์ศักดิ์ คำทรัพย์ แกนนำ สอช.จังหวัดประจวบฯ และเป็นประธานโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่ตำบลบ้านกรูดซึ่งอยู่ใกล้เคียงกัน ได้มองเห็นปัญหาความเดือดร้อนของคนในพื้นที่ซึ่งมีความไม่มั่นคงในที่ดินจากการเป็นผู้บุกรุกที่ดินรัฐ ซึ่งคนในพื้นที่พยายามต่อสู้เพื่อให้สามารถอยู่ในพื้นที่ของตนเองอาศัยมาอย่างยาวนานได้อย่างถูกกฎหมาย จากการสำรวจข้อมูลดังกล่าว เมื่อผนวกกับความต้องการที่จะลุกมาแก้ปัญหาของตนเองจากคนในพื้นที่ และมีแรงเสริมหนุนจากแกนนำในพื้นที่ใกล้เคียง นำมาสู่การคัดเลือกเป็นพื้นที่เป้าหมายปฏิบัติการร่วมการวิเคราะห์เมืองเพื่อพัฒนาแก้ไขปัญหาในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ดิน ที่อยู่อาศัย วิถีชีวิต อาชีพ รายได้ ฯลฯ โดยใช้เรื่องการแก้ไขปัญหาดินและปรับปรุงซ่อมแซมบ้านเป็นเครื่องมือในร้องในการรวมคน รวมทุนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาด้านอื่นๆ ต่อไป

ในปี 2559 ผู้เดือดร้อนในตำบลแม่รำพึงขอเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ซึ่งเบื้องต้นได้มีการสำรวจพื้นที่โดยแกนนำในชุมชนร่วมกับท้องถิ่นและเครือข่ายในการจัดทำข้อมูลระบบ GIS ซึ่งขั้นตอนที่ต้องดำเนินการต่อไป คือ การวิเคราะห์ข้อมูลมิติต่างๆ ของเมือง/ตำบล ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น จึงเกิดการปฏิบัติการวิเคราะห์พื้นที่ตำบลแม่รำพึงโดยเครือข่ายคนทำงานที่อยู่อาศัยในพื้นที่ต่างๆ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อาทิ เมืองหัวหิน บ้านกรูด และทีมออกแบบและก่อสร้างจาก พอช. มาร่วมดำเนินการ เป็นพื้นที่ขยายในการเสนอของบพัฒนาที่อยู่อาศัยทั้งตำบล อีกทั้ง ยังเป็นพื้นที่ในการเรียนรู้การวิเคราะห์เมืองและทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่และพี่น้องในชุมชน ในระหว่างวันที่ 25 – 27 กุมภาพันธ์ 2559 โดยมีเป้าหมายการทำงาน เพื่อทราบสาเหตุการก่อให้เกิดปัญหาของชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมืองแม่รำพึงและวางแผนการจัดการเรื่องที่อยู่อาศัย ความต้องการพัฒนาที่อยู่อาศัยของเมืองแม่รำพึง เพื่อนำไปสู่การกำหนดหลักเกณฑ์ เครื่องมือการพัฒนาที่อยู่อาศัย และจัดทำข้อมูลในรายละเอียดแนวทาง ข้อเสนอแนะของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนา เช่น ท้องถิ่น เจ้าของที่ดิน หน่วยงานอื่นๆ

การทำงานในครั้งนั้น ทำให้เห็นปัญหาในตำบลว่ามีประเภทอะไรบ้าง มีแนวทางการแก้ไขของแต่ละหมู่บ้านอย่างไร โดยชาวบ้านได้เรียนรู้การทำงาน และใช้เครื่องมือต่างๆ มาประกอบการวิเคราะห์และจัดทำแผนพัฒนาของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการใช้ข้อมูลภาพถ่ายทางอากาศ ข้อมูลจากการจับพิกัด GPS การจัดทำแผนที่ทำมือ การสำรวจข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และการลงดูพื้นที่จริง รวบรวมเป็นข้อมูลประกอบการนำเสนอขอรับงบประมาณจาก พอช. และนำเสนอต่อหน่วยงานท้องถิ่น ซึ่งก็คือองค์การบริหารส่วนตำบลแม่รำพึง เพื่อให้รับทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินและที่อยู่อาศัยของคนในพื้นที่

สร้างความมั่นคงด้านที่ดินที่อยู่อาศัยและอาชีพด้วยข้อมูล

จากการสำรวจและประมวลวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนั้น พบว่า ชาวบ้านมีผู้เดือดร้อนอยู่ในที่ดินรัฐ เช่น กรมเจ้าท่า พื้นที่ป่าชายเลน และพื้นที่สาธารณะ ประสงค์จะเข้าร่วมการปรับปรุงพัฒนาที่อยู่อาศัยเบื้องต้น รวม 109 ครัวเรือน เนื่องด้วยที่ดินไม่มั่นคง บ้านทรุดโทรม บ้านเรือนเสียหายจากการถูกน้ำทะเลซัดเข้าบ้าน เป็นต้น และพบทุนในพื้นที่พอที่จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาต่อยอดได้ เช่น มีการดำเนินการเรื่องที่ดินและที่อยู่อาศัยมาแล้วระดับหนึ่ง ที่ผ่านมามีการขับเคลื่อนเรื่องที่ดินไว้บ้างแล้ว โดยชาวบ้านได้ร่วมกันทำหนังสือขอใช้ที่ดินของกรมเจ้าท่า ป่าชายเลนในระยะยาว และยังคงพบข้อมูลอื่นๆ ที่จะพัฒนาต่อยอดจากเรื่องที่อยู่อาศัยและที่ดิน คือ เรื่องอาชีพ มีแหล่งท่องเที่ยว ในฤดูเปิดอ่าวบริเวณที่เป็นทะเลแหวก มีความสวยงาม ชาวบ้านต้องการรวมกลุ่มคนในชุมชน เพื่อสร้างอาชีพของคนในชุมชน มีธรรมชาติที่สวยงาม, มีการอนุรักษ์ธรรมชาติและชายฝั่งร่วมกันของหมู่ 2 และหมู่ 5, มีอาชีพและระบบนิเวศน์ทางด้านประมงที่หลากหลาย เช่น ปูดำ ปูม้า ปลาหมึก และสัตว์น้ำเค็มอื่นๆ, พื้นที่ป่าชายเลนสามารถเลี้ยงปลากระชัง เขตป่าค้าขายได้, มีกลุ่มแปรรูปอาหารทะเล เช่น ปลาหมึกแห้ง, พื้นที่ติดชายทะเล ป่าชายเลน และมีลำคลองสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เช่น อ่าวบ่อทองกลาง, มีธนาคารปูรับซื้อปูจากชาวประมง ขายให้กับพ่อค้าคนกลางที่มาซื้อจากกลุ่ม สำหรับปูตัวเล็กนำมาอนุบาลให้โต เป็นการเพิ่มราคา เงินที่ได้จากการขายปู เป็นสวัสดิการให้กับสมาชิก กู้เพื่อประกอบอาชีพ เป็นกองทุนช่วยเรื่องเครื่องมือจับสัตว์น้ำ เช่น การซื้ออุปกรณ์มาทำเครื่องมือเอง สร้างการออมของสมาชิกในชุมชน ก่อเกิดรายได้ และใช้เงินกองทุนในยามฉุกเฉินได้

ใช้บ้านมั่นคงเป็นเครื่องมือการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยก่อนยกระดับไปสู่เรื่องอื่นๆ

ในปี 2558 นายพงศ์ศักดิ์ คำทรัพย์ หรือที่เรียกกันว่าพี่เบ๊อ๊ก เครือข่ายขบวนองค์กรชุมชนที่ดำเนินงานด้านที่อยู่อาศัยและประมงอยู่ในพื้นที่ตำบลบ้านกรูด ได้เข้ามาชักชวนกลุ่มเรือไต กลุ่มอวนปู กลุ่มอวนปลาทุที่อยู่ตำบลมาชวนคิดชวนคุยการพัฒนาตำบลในด้านต่างๆ ซึ่งในขณะนั้นประเด็นเรื่องที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย เป็นปัญหาหลักของชุมชน เนื่องจากมีหลายหมู่บ้านไม่มีเอกสารสิทธิ์เพราะอยู่ในที่ดินทับซ้อนของรัฐ จึงเกิดกระบวนการสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนด้านที่ดินทำกินที่อยู่อาศัยในตำบลแม่รำพึง ซึ่งจากการพูดคุย และการสำรวจข้อมูล เมื่อปี 2559 สามารถจำแนกปัญหาที่อยู่อาศัยได้หลายประเด็น ได้แก่ 1) ปัญหาสิทธิการอยู่อาศัยในพื้นที่ป่าชายเลน เนื่องจากบ้านเรือนที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนจะไม่สามารถซ่อมแซม ปรับปรุง หรือก่อสร้างบ้านใหม่ในพื้นที่ได้ และยังมีที่ดินทับซ้อนกันหลายหน่วยงาน เช่น กรมเจ้าท่า กรมป่าไม้ กรมทรัพยากรชายฝั่ง 2) บ้านเรือนของประชาชนในตำบลมีสภาพทรุดโทรม 3) ระบบสาธารณูปโภคไม่เอื้ออำนวยและไม่มีความมาตรฐาน เช่น ทางเดินสัญจรในชุมชน 4) ประชาชนถูกขับไล่ออกจากพื้นที่

การพัฒนาที่อยู่อาศัยร่วมกันของคนในชุมชน ถือว่าเป็นเรื่องใหม่ โดยส่วนใหญ่การซ่อมแซมบ้านเป็นเรื่องของเจ้าของบ้านแต่ละหลัง หรือเรียกง่ายๆ ว่าเป็นเรื่องของใครของมัน เช่นเดียวกับเรื่องสาธารณูปโภคที่มักมองว่า

เป็นเรื่องของรัฐ เมื่อคนในชุมชนต้องมาดำเนินการเอง จึงต้องคุยกันเยอะ เรียนรู้กันให้มาก “การเริ่มงานบ้านมั่นคง เริ่มเมื่อปลายปี 2558 จากการทำข้อมูลผู้เดือดร้อน แล้วมีการแยกงานเป็น 2 กลุ่ม คืองานที่ดินและงานบ้าน เราหยิบเรื่องนี้โดยชุมชน มีหน่วยงานเข้าหนุนเสริม เรื่องบ้านเรื่องที่ดินไม่เคยรู้มาก่อน พอเรารู้ตัวเลขผู้เดือดร้อน เรามาดูว่าเรื่องที่ดินเป็นอย่างไร เพราะกว่าจะทำได้ต้องศึกษาเรื่องที่ดิน ปรึกษาหน่วยงาน กว่าจะได้ซ่อม เพราะหน่วยงานเจ้าของที่ดินในพื้นที่ไม่กล้าให้ดำเนินการ อย่างตอนที่เสนอแผนการสร้างสะพานทางเดิน เนื่องจากชุมชนเราอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนเราใช้สะพานเป็นตัวเชื่อมไปมาหาสู่กัน เดิมที่เป็นสะพานไม้ที่เราทำกันง่าย แต่มันก็มีสภาพเก่า ผุพังแล้ว ก็มีแผนที่จะทำสะพานใหม่ แต่ตอนนั้นที่ดิน คทช.ยังไม่ชัดเจน ให้ปรึกษากับหน่วยงานที่ดูแลที่ดิน คือ ป่าชายเลน เขาไม่ให้ทำสะพานปูน ให้ทำสะพานไม้ได้ เราต้องใช้กลไกภายใน โทรหาพี่เบ๊อก ถนนจะทำได้หรือไม่ บ้านเป็นของเรา ที่ดินเป็นของเขา ทำแบบไหนที่จะไม่กระทบเขา บ้านต้องเป็นแบบไหน มีพี่เบ๊อก (นายพงษ์ศักดิ์ คำทรัพย์) เข้ามา มันทำให้คนหลายๆ คนมานั่งคุยกัน ชวนคิดชวนคุยว่าจะทำอย่างไรกัน มีจังหวะโอกาสมีการวิเคราะห์ พี่เบ๊อกเป็นพี่เลี้ยง พาไปลุย หาผู้ว่าฯ ไปยื่นหนังสือ จนได้รับการยินยอมให้อยู่อาศัยได้ในระยะยาว”

จากข้อมูลที่พบข้างต้น นายสวัสดิ์เกียรติ สีทับทิม ซึ่งเป็นทั้งแกนนำสภาองค์กรชุมชน และคณะทำงานแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ดินตำบลแม่รำพึง พร้อมด้วยผู้นำคนอื่นๆ และผู้เดือดร้อนได้พื้นที่ ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน องค์กรบริหารส่วนตำบลแม่รำพึง เครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ หน่วยงานเจ้าของที่ดิน (ทช./ทสจ.) **เรื่องที่ 1** ที่ชุมชนได้ดำเนินการคือการซ่อมแซมบ้าน ในปี 2559 - 2561 มีการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยในโครงการบ้านมั่นคงให้กับชาวบ้าน 5 หมู่บ้าน จำนวน 240 ครัวเรือนที่พบจากการสำรวจ โดยกระบวนการซ่อมแซมนั้นจะแบ่งเฟส เป็น 3 เฟสงาน เริ่มจากปี 2561 ปัจจุบันยังซ่อมสร้างไม่เสร็จ 25 หลัง เนื่องจากติดกระบวนการขออนุญาตก่อสร้างที่อยู่อาศัยในพื้นที่จากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ซึ่งมีแนวโน้มที่ดี ในการรับรองชาวบ้านกลุ่มนี้ **เรื่องที่ 2** สภาองค์กรชุมชนได้ดำเนินการแก้ไขปัญหากลุ่มพี่น้องที่อยู่ในที่ดินของรัฐ โดยได้ดำเนินการทำผังการอยู่อาศัยของชุมชน ทำแผนที่ และนำเสนอในวงคณะกรรมการประกาศเขตอุทยานที่มีหน่วยงานเจ้าของที่ดิน โดยเรื่องหลักที่ชุมชนได้เสนอ คือ ชุมชนอยู่ในพื้นที่มานาน ชาวบ้านไม่ทราบขอบเขตที่ชัดเจน ไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาประกาศ หรือบอกกล่าว กฎหมาย ทช.มาทีหลัง จึงขอให้มีการออกประกาศมอบพื้นที่เป็นโฉนดชุมชน ที่จะสามารถให้ชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์ในที่ดินตามเดิมได้

สะพานไม้เก่าที่ชาวบ้านทำกันเอง

สะพานใหม่ที่ได้รับงบประมาณจาก พอช.

“ทุกวันนี้เราทำถึงว่าที่ดินมีความชัดเจน ผ่านกรอบที่รัฐบาลให้งบประมาณแล้ว เหลือรอการรังวัด ได้ที่ดินได้ที่อยู่อาศัย การพัฒนาคุณภาพชีวิต เรื่องการทำมาหากิน สาธารณูปโภคที่ได้ เมื่อก่อนเราอยู่สะพานพังๆ เด็กคนเฒ่าเดินแทบตกน้ำ แต่พอทำแล้วดีขึ้น แล้วก็มาทำเรื่องการพัฒนาเรื่องอาชีพ สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในครัวเรือนและชุมชน จากจุดเริ่มต้นการทำเรื่องที่อยู่อาศัย ได้นำไปสู่การคุยเรื่องอื่นๆ ซึ่งพบว่าหาสัตว์น้ำจากทะเลขายได้ราคาถูก กลับมาที่เรื่องอาชีพ หากมีอาชีพมีรายได้ที่มั่นคง ก็ไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกมากนัก” แกนนำชุมชนแม่รำพึงกล่าว

ยกระดับการแก้ปัญหาทุกมิติจากแผนพัฒนาตำบล

ในปี 2563 สภาองค์กรชุมชนตำบลแม่รำพึงร่วมกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนพัฒนาตำบลแม่รำพึง โดยมีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน คณะประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มาร่วมทำ ความเข้าใจ วางแผน วิเคราะห์สภาพปัญหาเพื่อจัดทำแผนพัฒนาตำบล โดยใช้กลไกหลักในการดำเนินงานคือ สภาองค์กรชุมชน กองทุนสวัสดิการชุมชน ร่วมกับผู้นำท้องถิ่น จากการวิเคราะห์ศักยภาพตำบล นำมาสู่การ กำหนด **วิสัยทัศน์**ของตำบลที่ว่า “สังคมเอื้อเฟื้อและแบ่งปัน คนแม่รำพึงมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงแข็งแรง อาชีพมั่นคง รายได้เพียงพอ มีคุณภาพชีวิตที่ดี สุขภาพดีถ้วนหน้า เมืองท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ชายฝั่งที่มีความอุดมสมบูรณ์” **เป้าหมายสำคัญ**ในการพัฒนาตำบลแม่รำพึง ได้แก่ **ด้านสังคม** “เอื้อเฟื้อและแบ่งปัน” มีระบบสวัสดิการสังคมดูแล คนทุกคน สร้างความตระหนักในสิทธิหน้าที่ สร้างจิตสำนึก รักบ้านเกิด **ด้านที่อยู่อาศัย** “คนแม่รำพึงมีที่อยู่อาศัย ที่มั่นคงแข็งแรง” ส่งเสริมเศรษฐกิจครัวเรือน วางแผนการจัดการที่อยู่อาศัยของคนแม่รำพึง **ด้านอาชีพ เศรษฐกิจ** “อาชีพมั่นคง รายได้เพียงพอ มีคุณภาพชีวิตที่ดี” ยกกระดับผลิตภัณฑ์ทางทะเลและเกษตร ยกกระดับกลุ่มอาชีพ ด้านการแปรรูป อบรมการบริหาร/จัดทำแผน “ธุรกิจชุมชน **ด้านสาธารณสุข สุขภาพ/อนามัย** “คนแม่รำพึง สุขภาพดีถ้วนหน้า” สร้างความตระหนัก เอาใจใส่สุขภาพตนเอง จัดทำธรรมนูญสุขภาพตำบล และ **ด้านการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อม/ทรัพยากรธรรมชาติ** “เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ชายฝั่งที่มีความอุดมสมบูรณ์” ส่งเสริม และพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองแม่รำพึง การอนุรักษ์พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและแหล่ง ท่องเที่ยว อนุรักษ์สัตว์น้ำ เช่น ธนาคารปู, ชั่งกอ ธนาคารสัตว์น้ำ

ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนงานที่ผ่านมา

สร้างความมั่นคงในที่ดิน แกนนำเครือข่าย/กลุ่ม/ องค์กรต่างๆ รวมทั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลแม่รำพึง สามารถขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่ดิน โดยกรมป่าไม้ได้มีการเพิกถอนสภาพพื้นที่ป่า และจะให้ชาวบ้านสามารถใช้เป็นที่อยู่อาศัยได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย “ตอนที่ทำงานที่อยู่อาศัย มี พอช. ท้องถิ่น และส่วนที่รับผิดชอบ เรื่องที่ดินโดยตรง คือ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เขามาสอบถามมารับรองข้อมูลร่วมกับเราว่ามีที่ดินกี่ไร่ มีบ้านกี่หลัง กี่ครัวเรือน มีขั้นตอนของการหนุนสิทธิที่ชุมชนจะได้อยู่อาศัย 34 หลังคาเรือน แต่ทั้งตำบล 4 หมู่บ้าน มีพื้นที่กรมป่าไม้อีก 2 หมู่บ้าน ที่เป็น ทช.หมู่ 5 และหมู่ 8 รวมประมาณ 60 ครัวเรือน ทั้งตำบลประมาณ 100 กว่าครัวเรือน เราสามารถแก้ปัญหาเรื่องที่ดินให้มีความมั่นคงมาระดับหนึ่งทั้ง 5 หมู่บ้าน ตอนนี้กำลังรอกกรมป่าไม้ ที่ดินของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ที่ดินที่อยู่ในการดูแลของเขา เพิกถอนสภาพแล้ว รอสำนักงานจังหวัด โอนอำนาจมาให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ออกคำสั่งรังวัดที่ดินจึงเป็นของชุมชน ตำบลเราเป็นหนึ่งในพื้นที่ต้นแบบการ แก้ปัญหาที่ดินในพื้นที่ดังกล่าวของประเทศ”

ความมั่นคงในการอยู่อาศัย การขับเคลื่อนงานที่ผ่านมาได้สร้างความมั่นคงด้านที่ดินที่อยู่อาศัยของคนแม่รำพึงในโครงการบ้านมั่นคงได้ จำนวน 240 ครัวเรือน “หลังจากทำเรื่องบ้านแล้วเห็นถึงความเปลี่ยนแปลง สภาพความเป็นอยู่เดิม เขาอยู่มาหลายปี บ้านไม่มีหน้าต่าง ไม่มีประตู บ้านพุพัง ไม่มีเงินมาซ่อมแซม พอมีงบตรงนี้

มาทำให้ชีวิตดีขึ้น ป้าคนหนึ่งอยู่กับหลาน เขายังภูมิใจว่าที่ดินตรงนี้ บ้านหลังนี้หลานได้อยู่ต่อไป มีความมั่นคงระยะยาว ส่งต่อชั่วลูกชั่วหลานได้ ไม่มีใครมาไล่แล้ว”

สะพาน ถนน อาชีพ เชื่อมคนเชื่อมเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตคนในชุมชนได้ กล่าวคือ เดิมทีระบบการสัญจรของชาวบ้าน ยังไม่มีเส้นทางที่เชื่อมโยงกัน ใช้สะพานไม้ที่สร้างกันอย่างง่าย ๆ และมีสภาพผุพัง แต่จากการวางแผนการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค มีการสร้างสะพานที่มีความแข็งแรง เชื่อมโยงหมู่บ้านต่างๆ เข้าหากัน ถนนหนทางเชื่อมโยงกันมากขึ้น คนในหมู่บ้านรู้จักกันมากขึ้น “ถนน สะพานทางเดินไม่ดี เป็นสะพานไม้แผ่นเดียว เกิดการปรับปรุงทางกายภาพในการอยู่อาศัย มีความสะดวกสบายขึ้น ทำถนนคอนกรีต สะพานไม้ ทำให้การสัญจร และการคมนาคมขนส่งสะดวกขึ้น” ซึ่งชุมชนเองก็เริ่มมีกระบวนการวางแผนพัฒนาร่วมกันในด้านต่างๆ ทั้งด้านการท่องเที่ยวชุมชน เช่น การใช้บ้านเป็นที่พักแก่นักท่องเที่ยว ใช้บ้านเป็นที่ค้าขาย ใช้สะพานเป็นจุดท่องเที่ยวศึกษาวิถีชีวิต และธรรมชาติในพื้นที่ป่าชายเลน เป็นต้น อันเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและยกระดับเศรษฐกิจในตำบล

เชื่อมโยงประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานรัฐ “เดิมทีหน่วยงานต่างๆ ที่เดิมทียังไม่มี ความเข้าใจในกระบวนการทำงานของชาวบ้าน ยังไม่สนับสนุนการทำงานของชาวบ้าน ไม่เข้าใจบริบท ความคิดของชุมชน หลังจากมีการดำเนินการ ทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานกลายเป็นพันธมิตรในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน หน่วยงานที่จ้องจะจับมาเป็นมิตร เป็นกลไกในการแก้ไขปัญหา”

ผลจากการขับเคลื่อนงานที่ผ่านมา ทำให้สภาองค์กรชุมชน แกนนำ และกลุ่มองค์กรต่างๆ ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานจนนำมาสู่การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรในการพัฒนา แก้ไขปัญหาในพื้นที่ ดังเช่น องค์การบริหารส่วนตำบลแม่รำพึง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้สนับสนุนแผนพัฒนาด้านต่างๆ ของสภาองค์กรชุมชนตำบลแม่รำพึง ทั้งในเรื่องแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของผู้มีรายได้น้อยในโครงการบ้านมั่นคง หมู่ 4 บ้านท่าขาม เป็นงบประมาณในการก่อสร้างถนน ไฟฟ้า ประปา จำนวน 200,000 บาท นอกจากนี้ยังสนับสนุนโครงการรักษาสีงแวดล้อม โดยส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และคงความสมดุลให้กับ

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในพื้นที่ เช่น การรณรงค์ปลูกต้นไม้ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ทะเล/แหล่งน้ำในพื้นที่ สร้างที่อยู่อาศัยให้กับสัตว์น้ำเป็นต้น จำนวน 300,000 บาท นอกจากนี้ ยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ ได้แก่ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 3 จังหวัดเพชรบุรี สนับสนุนงบประมาณในการยกระดับธนาคารปูของชุมชน เป็นศูนย์เรียนรู้ธนาคารปู จำนวน 50,000 บาท กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ซึ่งเป็นหน่วยงานเจ้าของที่ดินอนุญาตให้ประชาชนอยู่อาศัยในพื้นที่ จำนวน 60 ครัวเรือน กรมป่าไม้ ซึ่งเป็นหน่วยงานเจ้าของที่ดินในพื้นที่ อนุญาตการอยู่อาศัยของชาวบ้านในตำบล จำนวน 32 ครัวเรือน และอุทยานแห่งชาติอ่าวสยาม ร่วมหารือในการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติอ่าวสยาม และร่วมหาทางออกร่วมกัน

ข้อค้นพบ และแนวทางการพัฒนา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงาน สิ่งสำคัญคือการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในตำบลมาทำงานร่วมกัน แล้วคนในตำบลจะรู้สึกหวงแหน ซึ่งเมื่อมีสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น ทุกคนจะพร้อมใจกันมาช่วยเหลือกัน ความเชื่อมั่น ความเสียสละของคนในพื้นที่ การเรียนรู้และลุกขึ้นมาจัดการตนเอง รวมทั้งการสร้างแรงกระตุ้นให้กับคนในชุมชน “พอช. เป็นแรงกระตุ้นให้กับเรา ลองดูซิ ชาวบ้านไม่มีเครื่องมือ ไม่มีคนที่จะบอกว่าอะไรไปอย่างไร เรามีแรงจะไป แต่เราไม่มีทุน ไม่มีองค์ความรู้ มีคนมาช่วยชวนวิเคราะห์ปัญหา ทำให้เรารู้ว่าต้องทำอะไร มีคนชวนคิดชวนคุย พอคนได้คุยได้คิด ได้เห็นปัญหา ก็จะมีทางออกร่วมกัน อีกอย่างหนึ่ง คือ เรื่องคนที่เสียสละ เนื่องจากเป็นเรื่องของคนหมู่มาก การทำงานบางเรื่อง เช่น เรื่องที่ดิน ที่อยู่อาศัยกว่าจะสำเร็จได้ใช้เวลาเป็นปี ดังนั้น คณะกรรมการต้องมีความเสียสละ และต้องสร้างความเชื่อมั่นให้ได้ก่อน จากชาวบ้านที่ไม่ได้มีตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน อบต. ปลัดถามว่าไปเองบมาทำได้อย่างไร เขาก็ง เราทำอะไรก็ได้ ที่สำคัญคือ แนวคิดที่ชุมชนต้องลุกมาจัดการแก้ไขปัญหาของตนเอง คนต้องมีการคุย มีการวิเคราะห์ แลกเปลี่ยน แสร้งความรู้กันอยู่ตลอด สถานการณ์บ้านเรา บ้านเพื่อน สถานการณ์โลกเป็นอย่างไร ทุกชุมชนต้องแลกเปลี่ยน รวมถึงต้องพัฒนาทักษะ แกนนำของชาวบ้านให้เท่าทันสถานการณ์อยู่เสมอ และต่อยอดการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกมิติ”

ในส่วนของแนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป สภาองค์กรชุมชนตำบลแม่รำพึงได้วางแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในชุมชน โดยเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับผลิตภัณฑ์สินค้าประมงแปรรูปของชุมชน และการติดตามการขับเคลื่อนงานที่ดิน ที่จังหวัดกำลังดำเนินการในเรื่องโฉนดชุมชนของตำบลแม่รำพึง

ประสานงานพื้นที่

นายสวัสดิ์เกียรติ์ สีทับทิม

คณะทำงานสภาองค์กรชุมชนตำบลแม่รำพึง

085-737-6691

03-เกษตรสร้าง “สุข” สวัสดิการเสริมคุณภาพชีวิตให้กับคนสระพัง

ตำบลสระพัง อำเภอยะโฮ่ย จังหวัดเพชรบุรี

ตำบลสระพังเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอยะโฮ่ย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีเก่าแก่กว่า 100 ปี เนื่องจากมีสระน้ำซึ่งเดิมชื่อว่าสระบัวงาม เมื่อคราวที่กองทัพพม่าผ่านมาถึงบริเวณนี้ไม่มีน้ำกิน ขอชาวบ้านก็ไม่ให้ทหารพม่าจึงใช้หอกขุดเป็นสระน้ำ จนในที่สุดสระน้ำนี้เมื่อขุดเรื่อยๆ ก็เกิดการพังและกว้างมากขึ้นจนได้ชื่อว่า “สระพัง” และได้เรียกกันต่อๆ มาจนกลายมาเป็นชื่อตำบลสระพัง ปัจจุบันอยู่ในเขตปกครองของเทศบาลตำบลเขาฮ้อย มีทั้งหมด 4 หมู่บ้าน พื้นที่ทั้งหมดประมาณ 36,381.25 ไร่ จำนวนประชากร 1,527 ครัวเรือน 3,564 คนลักษณะพื้นที่ แบ่งเป็นย่านการค้าพาณิชย์ ย่านเกษตรกรรมชนบทตามสภาพพื้นที่เขตชลประทาน และย่านที่อยู่อาศัย ซึ่งบางส่วนเป็นเขตชุมชนหนาแน่นและมีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งตามแนวเขตถนนเพชรเกษม

ในปี 2553 กลุ่มผู้นำชุมชนร่วมกับกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ ในตำบล โดยได้มีการร่วมจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลสระพังขึ้น ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการยกระดับและหนุนเสริมการขับเคลื่อนงาน โดยมีสภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง โดยใช้เครื่องมือทั้งข้อมูลตำบล ระบบบริหารจัดการ การวางกลไกและบทบาทที่ชัดเจน การจัดทำแผนพัฒนาตำบลที่ครอบคลุมทุกมิติ

ภาพ : กลไกการทำงานตำบลสระพัง

จากการขับเคลื่อนงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลสระพัง มีรูปธรรมการทำงานในหลายด้าน อาทิ การส่งเสริมทุนหมุนเวียน มีการจัดตั้งกลุ่มไว้เพื่อรองรับและการสืบสานกิจกรรมของตำบล การส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจและทุนชุมชน สวัสดิการชุมชน เป็นต้น โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

กลุ่มเกษตรกรปลอดภัย ข้าวเหลืองปะทิว

ภายใต้การดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลสระพังได้มีการขับเคลื่อนงานด้านเศรษฐกิจและทุนชุมชน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผ่านโครงการเศรษฐกิจและทุนชุมชน ปีงบประมาณ 2559 จำนวน 50,000 บาท ในการประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อกำหนดเป้าหมาย ทิศทางการพัฒนาตำบล จัดทำแผนพัฒนาตำบลด้านเศรษฐกิจและทุนชุมชน พร้อมเชื่อมโยงแผนพัฒนากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในพื้นที่ตำบลสระพัง มีแนวคิดที่จะทำเรื่อง “สร้างอาหารปลอดภัยให้ชุมชน” เนื่องด้วยเห็นว่าในพื้นที่มีต้นทุนเดิมอยู่แล้ว คือ การปลูกข้าวปลอดภัย โดยใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวเหลืองปะทิวเป็นพันธุ์ข้าวพื้นเมือง เนื่องจากเป็นพันธุ์พื้นบ้าน ทนต่อโรค เหมาะกับสภาพพื้นที่ หรือภูมิประเทศ ทำให้ไม่ต้องใช้สารเคมีมาก และคนในพื้นที่นิยมกินรวมทั้งเป็นอนุรักษ์พันธุ์ข้าวด้วย สภาองค์กรชุมชนตำบลสระพังจึงได้มีการจัดเก็บข้อมูลจำนวนผู้ที่ปลูกข้าวเหลืองปะทิวในตำบลสระพังว่ามีจำนวนกี่ราย ใช้พื้นที่กี่ไร่ จากนั้นได้ชักชวนกันมาจัดตั้งกลุ่มผู้ปลูก “ข้าวเหลืองปะทิว” ขึ้น เมื่อปี 2559 มีสมาชิกที่เป็นคนในพื้นที่เข้าร่วมกลุ่มเริ่มแรก 10 ราย พื้นที่จำนวน 95 ไร่ ในการดำเนินการ *กลุ่มเกษตรกรปลอดภัย ข้าวเหลืองปะทิว* มีนายวิเชียร ศรีสะอาด ซึ่งเป็นแกนนำ ได้ประสานงานกับเกษตรอำเภอเขาย้อย ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวราชบุรี มาส่งเสริมให้ความรู้กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิก ปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 15 คน พื้นที่รวม 115 ไร่ และยังมีเครือข่ายในตำบลอื่นที่เข้าร่วมกลุ่มด้วย 5 ราย พื้นที่ประมาณ 30 ไร่

นางเฉลียว วังเวงจิตกร หนึ่งในสมาชิกกลุ่มปลูกข้าวเหลืองปะทิว ซึ่งเป็นคนที่รักษาพันธุ์ข้าวชนิดนี้มาจากบรรพบุรุษมาโดยตลอดเล่าว่า “ครอบครัวยังคงสายพันธุ์ข้าวพื้นเมืองไว้ สมัยก่อนการทำนาของคนที่นี่ทำข้าวเหลืองปะทิว ทำปีละ 1 ครั้ง ในช่วงฤดูฝน ซึ่งเริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม และออกรวงเดือนพฤษภาคม เก็บเกี่ยวเดือนพฤศจิกายน” เนื่องด้วยคุณสมบัติเด่นเฉพาะตัวของข้าวพันธุ์นี้ เมื่อเกิดภัยธรรมชาติจึงไม่ได้รับความเสียหาย ลักษณะเด่นที่ว่านี้ คือ “น้ำท่วมไม่เกิน 7 วันข้าวจะไม่ตาย เพราะว่าด้วยคุณสมบัติของปล้องต้นข้าวทำให้สามารถยึดต้นได้สูงขึ้น และเมื่อเกิดพายุพัดก็จะล้มราบเป็นระนาบ และสามารถฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ได้ อีกทั้งยังทนต่อหญ้า ทำให้ไม่ต้องใช้ปุ๋ยใช้สารเคมี” ทำให้ปัจจุบันคนสระพังได้ตระหนักถึงการรักษาพันธุ์ข้าวกันเพิ่มมากขึ้น

ด้วยคุณสมบัติเด่นเฉพาะตัวของข้าวเหลืองปะทิว เป็นข้าวที่หุงขึ้นหม้อ มีสารอาหารไนอะซินหรือวิตามินบี 3 ปริมาณ 9.32% ซึ่งสูงกว่าข้าวกล้องจากข้าวพันธุ์อื่นๆ เป็นพันธุ์ข้าวที่ทนต่อน้ำ แต่ก็มีจุดอ่อน คือ ปลูกได้ปีละ 1

ครั้งเท่านั้น และยังมีผลผลิตต่อไร่ค่อนข้างต่ำ ประมาณ 50 - 60 ถึงต่อไร่ โดยส่วนใหญ่เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว กลุ่มจะขายเป็นข้าวเปลือกให้กับสหกรณ์การเกษตรเขาย้อย ซึ่งเป็นภาคีร่วม เพราะสมาชิกยังไม่มีที่เก็บและไม่มีสถานที่สำหรับตากข้าวในปริมาณที่มาก ๆ ได้ บางส่วนเก็บไว้ทำธุรกิจ/แปรรูปโดยกลุ่มและกินเอง แต่หากกลุ่มต้องการข้าวสาร สามารถขอซื้อกลับคืนมาจากสหกรณ์ เพื่อนำมาสีและบรรจุถุงขาย เป็นการเพิ่มมูลค่า สร้างกำไรให้กับกลุ่มได้อีกทางหนึ่ง แต่จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่มยังน้อย เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง เช่าที่ดินทำนา

หลังจากที่กลุ่มดำเนินการมาได้ 1 ฤดูทำนา หรือ 1 ปี ได้มีการเชื่อมโยงกับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวราชบุรี สหกรณ์การเกษตรเขาย้อย เกษตรอำเภอ ซึ่งได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงพันธุ์ข้าวเหลืองประทิวให้มีคุณภาพได้ผลผลิตดียิ่งขึ้น รวมถึงเรื่องการตลาด และแนวทางการพัฒนาพันธุ์ข้าวและกลุ่มให้มีความยั่งยืน จากหารือร่วมกันดังกล่าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวราชบุรี ได้แนะนำให้ทำ GAP เพื่อยกระดับสินค้า หลังจากกลุ่มผ่าน GAP แล้ว ได้จัดตั้งและจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนข้าวเหลืองประทิวตำบลสระพัง ในปี 2561 โดยมีคณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 9 คน ต่อมาปี 2562 ได้มีการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มข้าวพื้นเมืองเหลืองประทิว มีการจัดการด้านการตลาดร่วมกับสหกรณ์การเกษตรเขาย้อย โดยการรวบรวมผลผลิตของสมาชิกในกลุ่ม ไปเก็บไว้ที่สหกรณ์การเกษตรอำเภอเขาย้อย การจำหน่ายให้กับสหกรณ์ในเกรดของข้าวปลอดสารจะมีราคาสูงกว่าข้าวที่มีการใช้สารเคมีประมาณ 500 - 700 บาทต่อตัน

ที่ผ่านมากลุ่มเกษตรกรปลอดภัย ข้าวเหลืองประทิว ได้มีการเชื่อมโยงและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานองค์กรต่างๆ ทำให้ได้รับความเชื่อมั่นจากสมาชิกและชาวบ้านในพื้นที่ให้ความสนใจเข้าร่วมกลุ่มเพิ่มขึ้น สามารถขยายฐานไปยังพื้นที่ตำบลอื่น โดยหน่วยงานองค์กรที่เข้าร่วมเป็นภาคีให้การสนับสนุน อาทิ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวราชบุรี ให้ความรู้และส่งเสริมการพัฒนาพันธุ์ข้าว จัดหาพันธุ์ข้าวให้กับสมาชิก และตรวจสอบรับรองมาตรฐาน GAP เพื่อยกระดับคุณภาพข้าวของกลุ่ม สหกรณ์การเกษตรเขาย้อยจำกัด ส่งเสริมเรื่องการตลาด และทุนทางด้านการผลิต สำนักงานเกษตรอำเภอเขาย้อย ส่งเสริมให้ความรู้ด้านการปลูกข้าว การดูแลข้าว รวมถึงเป็นส่วนสนับสนุนการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน กรมอุตสาหกรรม และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่งเสริมให้ความรู้ด้านการแปรรูปและการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์

ผลการดำเนินงานของกลุ่ม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ เรื่อง ทั้งการขยายความรู้ไปสู่เกษตรกรรายอื่น โดยการชักชวนเกษตรกรรายอื่นมาทำข้าวนาปี ประกอบกับเห็นว่าตนเองทำแล้วได้ดีจึงทำให้คนอื่นทำตามเหตุจูงใจ คือ ลดต้นทุน ลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ เหมาะสมกับพื้นที่ลุ่มที่มีน้ำลึก ต้นทุนการผลิตต่ำ ทำให้เกษตรกรมีรายได้มากกว่ารายจ่าย ไม่ต้องลงทุนมาก ทำให้มีรายได้มากกว่า ไม่ขาดทุน ซึ่งไม่เหมือนกับการปลูกข้าวพันธุ์อื่น ดินมีความอุดมสมบูรณ์ จากการปลูกข้าวปีละ 1 ครั้ง ไม่ต้องใช้ปุ๋ยเคมี และได้ปุ๋ยธรรมชาติจากการปลูกพืชใช้น้ำน้อยในช่วงว่างเว้นจากฤดูการทำนา เช่น การปลูกถั่ว และลดค่าใช้จ่ายด้านการรักษาสุขภาพ ลดค่าหมอค่ายาประมาณ 1,000 กว่าบาท ลดค่าใช้จ่ายจากการซื้อสารเคมีประมาณ 1,500 บาทต่อไร่ อีกทั้งเกษตรกรมี

รายได้เสริมจากการปลูกพืชในพื้นที่ว่างหรือบริเวณริมคันนา เช่น ดอกดาวเรือง พืชผักสวนครัว เมื่อปลูกข้าวปลอดสารก็มีกุ้ง หอย ปูปลา มีพืชผักธรรมชาติที่สามารถเก็บมากินได้อย่างปลอดภัย กลับจากนาก็เก็บผักบุ้งมากินได้ เป็นต้น สมาชิกมีรายได้เพิ่มจากการจำหน่ายข้าวเปลือกให้กับสหกรณ์มากกว่าการจำหน่ายให้กับโรงสี ประมาณตันละ 500 บาท เกิดการเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจในระดับจังหวัด โดยมีการส่งผลผลิตออกไปจำหน่ายกับจังหวัดใกล้เคียง ทำให้ปัจจุบันคนสระพังใต้ตระหนักถึงการรักษาพันธุ์ข้าว “เหลืองปะทิว” เพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ ในระยะต่อไป ทางกลุ่มยังมีแผนจะไปสู่การแปรรูปข้าวเหลืองปะทิว เป็นแป้งขนมจีน รวมถึงการยกระดับเป็นการผลิตเป็นน้ำมันรำข้าว เพื่อเพิ่มมูลค่าข้าวให้สูงกว่าเดิม วิเชียร เล่าถึงแนวคิดในเรื่องนี้ว่า

“มีการศึกษาและพูดคุยร่วมกับสถานีทดลองข้าวจังหวัดราชบุรีแล้ว ที่เรามาทำเรื่องนี้เพราะว่าถึงอย่างไรข้าวที่เราทำกันนั้น พื้นที่ประมาณ 100 ไร่ ผลผลิตประมาณ 60 ตัน ทำให้คนทั้งตำบลกิน 10 ปี ก็ไม่หมด จึงคิดที่จะนำมาแปรรูป เช่น การนำปลายข้าวมาทำแป้งขนมจีน การทำน้ำมันรำข้าว ส่วนปลายข้าวราคาถูก ขายได้ราคาประมาณ 8 บาท ขณะที่ข้าวเม็ดราคาประมาณ 22 บาท ดังนั้น จึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาแปรรูปปลายข้าวเป็นแป้งเพื่อผลิตเป็นเส้นขนมจีน”

นอกจากนี้ ยังมีการคิดค้นบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม “ที่ผ่านมาเราทำข้าวขายถุงละ 1 กิโลกรัม ทำให้มีขยะมาก จึงคิดที่จะทำถุงละ 5 กิโลกรัม และปัจจุบันถุงที่บรรจุหามาความแข็งแรงทำให้ย่อยสลายยาก จึงคิดที่จะทำถุงบรรจุที่ย่อยสลายได้ง่าย ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม” การรณรงค์ปลูกข้าวเหลืองปะทิวให้แพร่หลาย ให้คนสระพังหันมาบริโภคข้าวเหลืองปะทิวทุกครั้งเร็ว ประชาสัมพันธ์ส่งเสริมให้คนทั่วไปบริโภคข้าวเหลืองปะทิวเพื่อสุขภาพ “ตอนนี้ถ้าใครจะกินข้าวเหลืองปะทิวต้องมาที่ตำบลสระพัง เพราะที่อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพรก็ไม่ได้ปลูกข้าวพันธุ์นี้แล้ว” อีกทั้งเชื่อมโยงกับสหกรณ์เขาย้อยแปรรูปผลผลิตจากข้าว ส่งข้าวเหลืองปะทิวออกจำหน่ายในตลาดโลกตลอดจน ผลักดันให้รัฐสนับสนุนส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุ์ข้าวเหลืองปะทิวหรือพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน โดยมีเป้าหมาย คือ เกษตรกรมีสุขภาพดี ผู้บริโภคปลอดภัย

จากสวัสดิการพื้นฐานสู่สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย

อีกหนึ่งความภาคภูมิใจของคนในตำบลสระพัง นั่นคือ การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสระพัง เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2554 จากการเข้ามาสนับสนุนโดยคณะกรรมการขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชนจังหวัดเพชรบุรี ร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบลสระพัง โดยมีเป้าหมายร่วมกัน คือ ส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักออมเงินแบ่งปัน เอื้ออาทร และช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชน ภายใต้ปณิธานที่ว่า “ให้อย่างรู้คุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี”

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสระพังแรกตั้งมีสมาชิกเข้าร่วม 120 คน จากทั้ง 4 หมู่บ้านในตำบล เงินสมทบจากสมาชิก จำนวน 5,000 บาท แรกเริ่มมีการจัดสวัสดิการให้กับชุมชน 3 ประเภท คือ 1) สวัสดิการด้านการเกิด 2) สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลและสาธารณสุข และ 3) สวัสดิการด้านการเสียชีวิต โดยได้รับรองขึ้นเป็นองค์กรสวัสดิการสังคมเมื่อปี 2556 ปัจจุบันกองทุนฯ มีสมาชิกทั้งหมด 320 คน มีเงินสมทบจากสมาชิก ภาครัฐ และท้องถิ่น ประมาณ 500,000 บาท มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก 8 ประเภท ได้แก่ การจัดสวัสดิการด้านการเกิด ด้านรักษาพยาบาลและสาธารณสุข เสียชีวิต การศึกษา อาชีพ ผู้ด้อยโอกาส ที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน และด้านสาธารณสุขประโยชน์

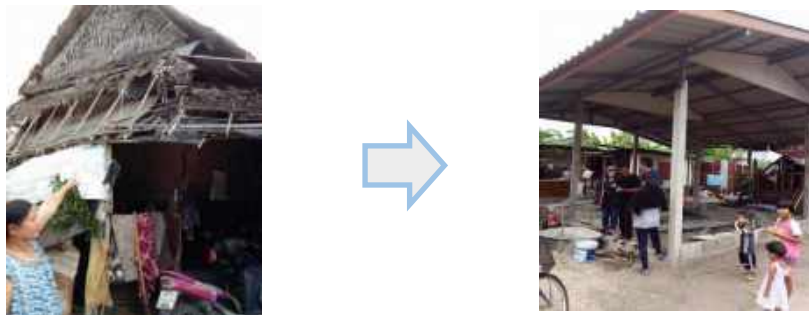
การขับเคลื่อนงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสระพัง นำไปสู่กระบวนการเพิ่มการจัดสวัสดิการต่างๆ โดยเริ่มมาจากการจัดทำข้อมูลในชุมชน วิเคราะห์สถานการณ์ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน จะเห็นได้จากการจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินนั้น เกิดจากคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลร่วมกับสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลสระพัง เทศบาลตำบลเขาย้อย กำนันผู้ใหญ่บ้าน รพ.สต.สระพัง โรงเรียนที่เป็นองค์กรภายในตำบล และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเพชรบุรี ในปี 2556 ค้นพบว่า ตำบลสระพังนั้นมีปัญหาในด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีที่ดินทำกิน ตลอดจนถึงอยู่อาศัยไม่มั่นคง มากถึง 600 ครัวเรือน รวมถึงมีข้อมูลการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกด้านที่อยู่อาศัย ระหว่างปี 2559 - 2562 จำนวน 12 ครัวเรือน เพราะเรื่องที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน เป็นปัญหาหนึ่งของตำบล คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการฯ จึงได้ประชุมและมีมติในการปรับเพิ่มสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในระเบียบกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสระพังและเริ่มเดินหน้าแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินอย่างจริงจัง เป็นการดำเนินงานร่วม ทั้งคณะกรรมการของกองทุนสวัสดิการชุมชนและสภาองค์กรชุมชน ทั้งการบูรณาการร่วมของกองทุนสวัสดิการชุมชนกับกองทุนที่ดินและที่อยู่อาศัยตำบลสระพัง

ในส่วนของกองทุนที่ดินและที่อยู่อาศัยนั้น จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นการปลูกฝังนิสัยประชาชนในตำบลสระพังให้รู้จักการออมเพื่อพึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชุมชน เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมสนับสนุนการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยกับสมาชิกที่ประสบความสำเร็จ เช่น การซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้มีความมั่นคงปลอดภัย ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการสร้างขบวนการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เดือดร้อนกับชุมชน ท้องถิ่น ภาครัฐเครือข่ายและองค์กรอื่นๆ

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้มีการขับเคลื่อนงานในการดูแลช่วยเหลือสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนในเรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยให้กับสมาชิกในตำบล ในปี 2558 มีการเชื่อมโยงฐานข้อมูลสมาชิกร่วมกันของกองทุนสวัสดิการชุมชนกับกองทุนที่ดินและที่อยู่อาศัย เพื่อให้เกิดการดูแลสวัสดิการไปพร้อมกัน เกิดบูรณาการดำเนินงานในพื้นที่ระหว่างประเด็นงานต่างๆ แกนนำชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำสภาองค์กรชุมชน หน่วยงานภาคี เช่น เทศบาลตำบลเขาย้อย รพ.สต.สระพัง โรงเรียนที่เป็นองค์กรภายในตำบล และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดเพชรบุรี และมีการจัดทำแผนพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยอีกด้วย

หลังจากนั้นได้ทำการขับเคลื่อนงานพัฒนาของตำบลสระพังโดยเฉพาะเรื่องการแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยชนบท และจากการจัดเวทีนำเสนอแผนพัฒนาท้องถิ่นกับหน่วยงานภาคี ซึ่งแผนพัฒนาในเรื่องโครงการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยแก่ประชาชนได้ถูกบรรจุอยู่ในแผนของเทศบาลตำบลเขาย้อย เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนที่ผ่านการพิจารณาและมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือให้ได้มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง และสนับสนุนงบประมาณในปี 2562 ตามแผนงานจำนวน 50,000 บาท จากกระบวนการทำงานร่วม ส่งผลให้เกิดการแก้ไขปัญหาในภาพรวม คือ ในปี 2558 - 2559 ดำเนินการช่วยเหลือผู้เดือดร้อนที่อยู่อาศัย ภายใต้โครงการ “แก้ไขปัญหาที่ดินที่อยู่อาศัย ตำบลสระพัง” แบบให้กู้จำนวน 4 ครัวเรือน สมาชิก 19 คน และปี 2560 - 2561 ช่วยเหลือแบบให้กู้จำนวน 8 ครัวเรือน สมาชิก 17 คน และแบบให้เปล่าจำนวน 15 ครัวเรือน สมาชิก 36 คน

รูปธรรมตัวอย่างการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยด้วยเงินกองทุนของคนในชุมชน

ภาพ : บ้านนางนารี ศรีสุวรรณ บ้านเลขที่ 37 ม.4 จากเงินหมุนเวียนกองทุนที่ดินและที่อยู่อาศัย ตำบลสระพัง

นอกจากนี้ ยังเกิดความร่วมมือในการบูรณาการทำงานกับเทศบาลตำบลเขาย้อย เพื่อแก้ไขปัญหาแก่ผู้เดือดร้อนจำนวน 1 ครัวเรือน ได้แก่ นางขวัญจิตต์ คงดี บ้านเลขที่ 39 หมู่ 3 ตำบลสระพัง ซึ่งนางขวัญจิตต์ แสดงความดีใจหลังจากได้รับการช่วยเหลือ กล่าวว่า “มีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้ไม่สม่ำเสมอ บางวันก็ไม่มีการจ้างบ้านที่อยู่ก็ทรุดโทรมมาก ห้องน้ำใช้เวลาฝนตกน้ำท่วมขังใช้งานไม่ได้ หลังคาบ้านรั่วไม่กันฝน สุขภาพร่างกายก็ไม่ค่อยแข็งแรง มีคนมาช่วยซ่อมบ้านให้รู้สึกดีใจมาก ได้รับงบประมาณจากโครงการบ้านพอเพียงชนบทมาซ่อมหลังคา และเทศบาลซ่อมห้องน้ำให้ นอกจากนี้เวลานอนก็ไม่ต้องคอยหลบฝนเวลาฝนตก ห้องน้ำก็ดีขึ้น สะดวกขึ้น รู้สึกขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง”

ภาพ : การซ่อมแซมบ้านตามโครงการบ้านพอเพียง บ้านนางขวัญจิตต์ คงดี

ภาพ : บ้านนางสมบัติ นิลศิริ หมู่ 1 เงินทุนหมุนเวียนกองทุนที่ดินและที่อยู่อาศัยตำบลสระพัง

ผลจากการดำเนินการดูแลผู้เดือดร้อนที่อยู่อาศัยของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสระพัง ร่วมกับกองทุนเพื่อที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินทำให้เกิดความร่วมมือในการขับเคลื่อนงานโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ของหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ อาทิ สภาองค์กรชุมชนตำบลสระพัง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เทศบาลตำบลเขาย้อย โรงเรียน โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลสระพัง ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของคนในตำบล ทำให้ผู้เดือดร้อนในชุมชนมีที่อยู่ที่ดี และมั่นคงจากการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยทรุดโทรม และการมีสุขภาพที่ดีขึ้นของผู้ที่อาศัยอยู่ภายในบ้าน รวมถึงเกิดความร่วมมือร่วมใจของคนในตำบล แม้กระทั่งผู้เดือดร้อนที่มีความรู้เรื่องช่างก็ได้ลุกขึ้นมาช่วยซ่อมแซมที่อยู่อาศัยร่วมด้วย ไม่ได้แต่รอรับเพียงอย่างเดียว และยังสามารถช่วยเหลือคนอื่นๆ ในชุมชนได้อีกด้วย ทำให้เกิดความ

ภาคภูมิใจทั้งคนให้และคนรับ สภาองค์กรชุมชนมีความมั่นใจในการขับเคลื่อนงานร่วมกับหน่วยงาน เกิดการเชื่อมโยงประเด็นงานในพื้นที่ระหว่างสวัสดิการชุมชนและสภาองค์กรชุมชน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการขับเคลื่อนงานที่ผ่านมาของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน สภาองค์กรชุมชนตำบลสระพัง ที่ขับเคลื่อนงานร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ จนสามารถแก้ไขปัญหาหรือบรรเทาเบาบางความเดือนร้อนให้กับผู้ที่มีที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง จนเกิดความภาคภูมิใจกับทั้งผู้ขับเคลื่อนงาน ผู้ให้ และผู้รับเป็นจำนวนมากไม่น้อย แต่ก็ยังพบว่าการทำงานที่ผ่านมายังมีปัญหา ข้อติดขัดที่เป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนอยู่บ้าง อาทิ ขาดการประชาสัมพันธ์งานกองทุนสวัสดิการ ทำให้มีสมาชิกน้อย ขณะเดียวกันคณะกรรมการหรือคนทำงานเองมีความเข้าใจหลักคิดเรื่องระบบกองทุนสวัสดิการน้อยด้วยเช่นกัน จึงเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความเชื่อมั่นและขยายฐานสมาชิกเพิ่มให้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังขาดคนที่มีความรู้ที่เข้ามาช่วยในการขับเคลื่อนงานในตำบล อีกแง่หนึ่ง พบว่าในตำบลมีกลุ่มองค์กรการเงินอื่นๆ แต่ไม่สามารถบูรณาการทำงานร่วมกันได้หรือนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิก

ด้วยเหตุนี้ คณะทำงานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสระพัง จึงมีแผนที่จะขับเคลื่อนงานต่อไปในอนาคต เพื่อขยายฐานสมาชิก จัดสวัสดิการดูแลอย่างครอบคลุมคนทุกกลุ่มในตำบลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมีแผนที่จะดำเนินการ 1) ขยายจำนวนสมาชิกซึ่งปัจจุบันมีเพียง 350 คน (จากประชากรทั้งหมด 3,800 คน) โดยมีเป้าหมายให้ได้ปีละ 50 คน 2) เพิ่มสวัสดิการ เช่น จัดสวัสดิการดูแลแม่วัยใส สนับสนุนการพัฒนาอาชีพแก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสภาพจิตใจที่แจ่มใสและมีรายได้เพิ่ม รวมถึงการเยี่ยมผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง 3) พัฒนาศักยภาพคนทำงานในเรื่องการบริหารจัดการอย่างมีธรรมาภิบาล เพื่อสร้างความโปร่งใส และเชื่อมั่นจากสมาชิกเก่าและผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกใหม่ 4) ขยายเงินกองทุน โดยประสานเชื่อมโยงกับภาคเอกชนต่างๆ ให้การสนับสนุน 5) เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลเขาย้อย เพื่อบรรจุเรื่องสวัสดิการชุมชนเป็นหนึ่งในแผนงานของหน่วยงาน เป็นต้น

ข้อค้นพบและผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนาที่ผ่านมา

จากการขับเคลื่อนงานในหลายๆ ด้านที่ผ่านมาของตำบลสระพัง ซึ่งใช้แผนพัฒนาตำบลเป็นเครื่องมือเพื่อวางยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนาตำบลในระดับต่างๆ และมีการดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อปัญหาของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ สมาชิกชุมชนเกิดความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น ทั้งจากเยาวชน ผู้นำ และชาวบ้าน เช่น 1) การปลูกข้าวปลอดสาร ทำให้คนปลูกมีความสุข สุขภาพแข็งแรง ผู้บริโภคปลอดภัยจากสารเคมี เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 2) เกิดการฟื้นฟูระบบนิเวศน์ จากการลดใช้สารเคมี ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งสัตว์และพันธุ์พืชที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น 3) มีองค์กร (กองทุนสวัสดิการชุมชน/กองทุนเพื่อที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน) ที่คอยช่วยเหลือเมื่อเกิดความเดือดร้อนหรือจำเป็น ชุมชนมีความเอื้ออาทรและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 4) เกิดการเชื่อมโยงประสานกับหน่วยงานและภาคีได้อย่างหลากหลาย 5) สภา

องค์กรชุมชนเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโครงการ กิจกรรม สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในท้องถิ่นมาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเป็นรูปธรรมได้มากขึ้น

สภาองค์กรชุมชนตำบลสระพัง ใช้แผนพัฒนาตำบลเป็นเครื่องมือเพื่อวางยุทธศาสตร์ และสามารถจัดทำแผนพัฒนาตำบลที่มาจากความร่วมมือของทุกส่วน จากการใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเวทีกลาง นำไปสู่รูปธรรมการทำงานที่ชัดเจนนำมาซึ่งความภาคภูมิใจ สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชุมชน สร้างความเชื่อมั่นในการทำงานพัฒนา ทำให้เกิดแนวทางการขับเคลื่อนงานต่อโดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกหลักในการแก้ไขปัญหาของชุมชน สนับสนุนและพัฒนากลุ่มองค์กร กองทุนต่างๆ ให้เกิดความเข้มแข็ง และประสานความร่วมมือ เชื่อมโยงกับหน่วยงานภาคีสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะการจะสร้างชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน คนในชุมชนต้องเห็นความสำคัญของการพัฒนาบ้านเกิด รักและหวงแหนชุมชนของตนเอง รวมถึงทุกภาคส่วนต้องร่วมมือในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

ประสานงานพื้นที่
นายสุริยะ ศิริเรือง
ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลสระพัง
092 562 1816

04-จากเรื่องน้ำ สู่การแก้ปัญหาเรื่องอาชีพรายได้ให้กับคน “แจ่งงาม” โดยสภา องค์กรชุมชน

ตำบลแจ่งงาม อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี

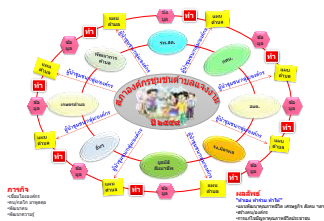
เดิมทีเดียวชาวบ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่ตำบลแจ่งงามได้อพยพมาจากตำบลบ่อกรู อำเภอเดิมบางนางบวช ซึ่งสมัยก่อนมีต้นแจ่งจำนวนมาก ชาวบ้านที่อพยพมานี้จึงได้เรียกพื้นที่นี้ว่าหมู่บ้าน “แจ่งงาม” ก่อนที่จะยกระดับมาเป็นตำบลแจ่งงามในปัจจุบัน

ตำบลแจ่งงาม อยู่ในเขตอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี มีพื้นที่ 41,250 ไร่ ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่มคลื่นลอนลาดสลับกับลอนชันและมีที่ราบเป็นบางส่วน แบ่งการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านสระเตย บ้านโคกพระ บ้านวังน้ำโจน บ้านแจ่งงาม บ้านโปรงกระมัง บ้านก้อนแก้ว บ้านดงเชือก บ้านหนองหญ้าดอกขาว มีประชากร 3,150 ครั้วเรือน จำนวนรวม 6,533 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร ทำไร่อ้อย ทำนา และปลูกพืชผัก

จากเรื่องน้ำสู่การเชื่อมโยงภายในภายนอกแก้ปัญหาาร่วมกัน

ตำบลแจ่งงามเป็นตำบลที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีความแห้งแล้ง ขาดแคลนน้ำ ไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำ ซึ่งพื้นที่เป็นที่ราบต่ำเป็นส่วนใหญ่ แต่ด้วยความตั้งใจจริงของผู้นำชุมชนทั้งฝ่ายท้องถิ่น และท้องถิ่น ในการพัฒนาตำบล ทำให้ความสามัคคีของชุมชนเกิดขึ้น สามารถเชื่อมโยงแหล่งทุนต่างๆ ให้เข้าพัฒนาชุมชนตำบลแจ่งงาม ได้อย่างต่อเนื่อง จึงได้จัดให้มีการประชุมโดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นหลักและเป็นศูนย์กลางการประชุมร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนจากการขาดแคลนน้ำด้วยกัน เช่น การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้ผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร การสนับสนุนจากสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดสุพรรณบุรี ในการการขุดบ่อเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในภาคเกษตรและครั้วเรือน

ทั้งนี้ สภาองค์กรชุมชนตำบลแจงงาม จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2558 โดยมีนายเชน กาพชร เป็นประธาน และนายภาสวงศ์ วิชาธาไทย พร้อมกับนายพาน ภูขันธ์ เป็นรองประธาน มีหน้าที่และบทบาทในการประสานงานเป็นเวทีในการพูดคุยถึงความเดือดร้อนและร่วมกันหาทางออก รวมถึงประสานเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อพัฒนาตำบลและส่งเสริม สนับสนุน ให้การขับเคลื่อนงานต่างๆ สำเร็จลุล่วง ด้วยการบูรณาการทุกภาคส่วนทั้งนอกและในพื้นที่ ทำให้การเคลื่อนไหวงานต่างๆ เริ่มมีเป้าหมายและมีความชัดเจนขึ้นตามลำดับ จากความขัดแย้ง ต่างคนต่างทำ เริ่มมีการพูดคุยกันมากขึ้น มีทิศทางในการพัฒนาของตำบลมากขึ้น รวมถึงได้รับการหนุนเสริมจากขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน หรือที่เราเรียกกันสั้น ๆ ว่า “พอช.” ให้เข้าใจถึง เป้าสำคัญและแผนร่วมที่เป็นหัวใจของการพัฒนาตำบล มีการพัฒนาศักยภาพแกนนำในตำบลในระดับจังหวัด ซึ่งได้มีแกนนำเข้าร่วมการพัฒนาศักยภาพเรื่องการจัดการกระบวนการทำแผนพัฒนาตำบล เรียนรู้เทคนิค วิธีการ ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในตำบล

ภาพ : เวทีประชุมสภาองค์กรร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่น และ หน่วยงาน พอช.

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ตำบลแจงงาม พบว่ามี**จุดแข็ง** ที่เป็นสิ่งดี ๆ ของตำบลประกอบด้วย มีระบบประปาหมู่บ้านให้บริการครอบคลุมทุกหลังคาเรือน มีพื้นที่เหมาะสมกับการทำเกษตร ชุมชนสามารถใช้น้ำจากลำห้วยกระเสียว โดยมีสถานีสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า 4 แห่ง แหล่งน้ำใต้ดิน และสระเก็บน้ำจากโครงการอนุรักษ์ดินและน้ำกว่า 160 แห่ง แต่ขณะเดียวกันก็ยังมี**จุดอ่อน** ในเรื่องเดียวกันนี้ เช่น ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร น้ำประปาขาดแคลนช่วงฤดูแล้ง อย่างไรก็ตามตำบลยังมี**โอกาส**ที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน คือ มีเหมืองส่งน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า 4 แห่ง ที่ หน่วยงานท้องถิ่นตั้งงบประมาณช่วยเหลือค่าไฟฟ้าแก่กลุ่มผู้ใช้น้ำร้อยละ 70 ต่อปี มีบุคลากรและงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่จากบริษัทน้ำตาลมิตรผล ตั้งแต่ปี 2558 ถึงปัจจุบัน จากการวิเคราะห์พื้นที่ดังกล่าว นำมาสู่การกำหนดแผนพัฒนาตำบลของคนแจงงามปี 2562 – 2566 ซึ่งแน่นอนว่าต้องมีเรื่องการแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อทำการเกษตรบรรจุอยู่ในแผนนั้นด้วย

จากแผนพัฒนาสู่การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

จากการที่สภาองค์กรชุมชนตำบลแจรงงามได้ทำแผนพัฒนา โดยเน้นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีกิจกรรมหลายอย่างที่ชุมชนได้ดำเนินการเองจากการที่ได้ศึกษาและเรียนรู้ และเริ่มขยับแก้ไขปัญหาใหญ่ เรื่องการขาดแคลนน้ำ นำไปสู่ “รูปธรรมการทำงาน” ที่ชัดเจน โดยเริ่มจากการจัดเวทีประชุมหารือชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้ง 8 หมู่บ้าน ซึ่งใช้เวทีของสภาองค์กรตำบลแจรงงามเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมีการออกแบบให้สอดคล้องกับฝ่ายปกครองโดยจัดเวทีประชุมหมุนเวียนในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อรับฟังปัญหาและให้ได้มาซึ่งข้อมูลสำคัญ ต่างๆ เช่น ความต้องการ สิ่งที่ต้องการแก้ไข เป็นต้น แล้วนำมาวิเคราะห์หาสาเหตุ และหาเหตุผลที่นำไปสู่การแก้ไข เมื่อได้ข้อมูลก็มุ่งไปที่ประเด็นสำคัญเรื่อง เศรษฐกิจ เพราะส่งผลต่อชีวิต เรื่องปาก เรื่องท้องของประชาชน โดยเฉพาะเรื่องการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร

เช่น กาเพชร กำนันตำบลแจรงงาม ปัจจุบันเป็นประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลแจรงงามอีก 1 ตำแหน่ง ได้เล่าถึงการทำงานโดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำในตำบลว่า “เราได้ประชุมและทำแผน แล้วนำแผนเสนอไปยัง อบต.แจรงงาม เพื่อให้สนับสนุนงบประมาณดูแลทำสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า รวม 4 แห่ง คือ ทำสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า บ้านดงเชือก หมู่ที่ 7 ทำสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้าบ้านวังน้ำโจน หมู่ที่ 3 ทำสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้าบ้านทุ่งนาดี หมู่ที่ 4 ทำสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้าบ้านแจรงงาม ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาน้ำได้ถึง 2,500 ไร่ มีผู้ได้รับประโยชน์ 1,200 ครัวเรือน

จากนั้นมีการประสานของงบประมาณทำสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า เพื่อติดตั้งทำสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้าจำนวน 3 แห่ง ไปยังบริษัทน้ำตาลมิตรผลจำกัด และชลประทานจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อปี 2560 ได้แก่ ทำสูบน้ำบ้านก้อนแก้ว หมู่ที่ 6 ,ทำสูบน้ำบ้านเก่า หมู่ที่ 7, ทำสูบน้ำบ้านวังน้ำโจน หมู่ที่ 3 ผลปรากฏว่าบริษัทน้ำตาลมิตรผล ได้ร่วมประสานงานกับชลประทานจังหวัดสุพรรณบุรี และกระทรวงพลังงานฯ ติดตั้งสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้าที่ทำสูบน้ำบ้านก้อนแก้ว เพื่อแก้ไขปัญหการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรของหมู่ที่ 5 และ 6 ในพื้นที่ตำบลแจรงงาม พื้นที่ 2,200 ไร่ ผู้รับประโยชน์ จำนวน 650 ครัวเรือน ส่วนทำสูบน้ำที่บ้านเก่าเข้าแผนงบประมาณปีต่อไป ตามที่สภาองค์กรชุมชนตำบลแจรงงามเสนอ”

กำนันเขนยังเล่าอีกว่า “อีกส่วนทางสภาองค์กรชุมชนได้เสนอให้สถานีพัฒนาที่ดิน (พด.) จังหวัดสุพรรณบุรี สนับสนุนผ่านโครงการอนุรักษ์ดินและน้ำ ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 8 ต.แจรงงาม พื้นที่ ไม่เกิน 12,000 ไร่ โดยทาง พัฒนาที่ดินฯ มาดำเนินการเอง ชุมชนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น เช่น การขุดสระน้ำตามความต้องการของเจ้าของที่ดิน, ขุดล่องเหมืองบริเวณรอบที่ดิน หรือเชื่อมต่อเหมืองน้ำสาธารณะ, ปรับที่ดินยกคันนา, ทำถนนภายในที่ดินเชื่อมต่อถนนสาธารณะ พร้อมฝังท่อระบายน้ำ และยังมีการประสานงานของงบประมาณปลูกหญ้าแฝก ปลูกไม้ยืนต้นบริเวณที่ดิน ขอพันธุ์ปลา มาปล่อยในสระน้ำของผู้เข้าร่วม ซึ่งทางสถานีพัฒนาที่ดิน

อนุมัติโครงการดังกล่าวให้ดำเนินงาน ช่วงเดือนเมษายน - กันยายน 2562 ผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 150 คน ได้รับบริการแก้ไขปัญหาน้ำเพื่อการเกษตรและเศรษฐกิจชุมชน นอกจากนี้ยังมีการประสานของงบประมาณไปยังท่านผู้ว่าราชการจังหวัดของเกษตรศาสตร์จังหวัดปี 2561 ของงบประมาณชุดลอกเหมื่อน้ำพร้อมลาดคอนกรีต บริเวณ จากท่าสูบน้ำบ้านวังน้ำโจนถึงหมู่ที่ 8 ตำบลแจรงจามระทาง 2 กิโลเมตร ดำเนินงานแล้วเสร็จเมื่อ ปลายปี 2561 ”

ภาพ : การประชุมและกิจกรรมการขุดสระน้ำเพื่อกักเก็บน้ำใช้ในการเกษตร

เกษตรปลอดภัยสร้างรายได้ สร้างสุขภาพที่ดีทั้งผู้ปลูกและผู้บริโภค

ผลต่อเนื่องจากการพัฒนาแหล่งน้ำให้กับคนในตำบลแจรงจาม ยังมีการขับเคลื่อนงานต่อด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่จะทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก ได้แก่ การทำนาข้าว ไร่อ้อย เมล่อน และก็มีอาชีพ รองลงมาคือการปลูกผัก ซึ่งเป็นอาชีพที่เพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง จึงได้มีการประสานงานพูดคุยกับ หน่วยงานถึงแผนงานที่จะแก้ไข ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล พัฒนาชุมชน พัฒนาที่ดินจังหวัด เกษตรอำเภอ หมอดินตำบล/จังหวัด พอช. รพสต. เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มนอกเหนือจากการทำการเกษตร และลด ค่าใช้จ่ายปลูกผักไว้ในครัวเรือนเพื่อไว้กินและนำไปจำหน่ายได้

กำนันเซน ได้เล่าถึงการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจว่า “หลังการพูดคุยมีการตกลงกันว่าเราจะมุ่งเน้น ทำเศรษฐกิจแบบพอเพียง การปลูกผักแบบปลอดภัย ไม่ใช่สารเคมี สิ่งที่เราพบจากข้อมูลที่มีการวิเคราะห์ คือ การมีสารเคมีในร่างกายในกลุ่มของเกษตรกร ซึ่งมีสาเหตุมาจากการบริโภคผักที่มีสารเคมี จึงมีการตรวจสอบสุขภาพ เพื่อให้ชาวบ้านได้เห็นผล มีการทำงานร่วมกันกับ รพสต. แจรงจาม ทำให้ชาวบ้านเริ่มตระหนัก จากนั้นมีการอบรมให้ความรู้กับชุมชน โดยพัฒนาชุมชนได้มาสนับสนุนเป็นวิทยากรมาให้ความรู้เรื่องโทษพิษภัยจากสารเคมี มี กิจกรรมรณรงค์ให้ชุมชนใช้สารชีวภาพ ในส่วนของพัฒนาที่ดินจังหวัดก็ลงมาสนับสนุนให้ชุมชนสามารถทำ สารชีวภาพไว้ใช้เอง เพื่อปรับปรุงสภาพดินที่เสื่อมโทรมให้กลับมาดีดังเดิม อีกกิจกรรมหนึ่งที่จะลืมไม่ได้ เมื่อดินดี เราก็มีหมอดินที่เป็นชาวบ้านเราเองที่เรียนรู้ จนมีภูมิปัญญาด้านการดูแลรักษาดินคอยให้ความรู้แก่ชาวบ้านในการ ดูแลไม่ให้เสื่อมโทรมอีก

จากนั้น เริ่มกิจกรรมการปลูกผักแบบปลอดสาร โดยใช้หมู่ที่ 8 บ้านหนองหญ้าดอกขาวเป็นต้นแบบ มีสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งเรือน มีกติการ่วมกันว่าทุกครั้งเรือนจะต้องปลูกผักไว้บริโภค เช่น และยังมีการศึกษา สำหรับสมาชิกกองทุนต่างๆ ในหมู่บ้าน หากครอบครัวไหนไม่ปลูกผักไว้ก็จะไม่สามารถร่วมกิจกรรมต่างๆ ของกองทุน เช่น การเป็นสมาชิก การกู้ยืม เป็นต้น รวมถึง เรามีศูนย์เรียนรู้ที่มีปราชญ์ชาวบ้านคอยให้คำแนะนำความรู้ ด้านเกษตรปลอดภัย จำนวน 12 แห่งในตำบล”

ทั้งนี้ นางวรรณะ พรหมเพียงช่าง หรือป้าช่วย มีอาชีพเป็นเกษตรกรทำไร่อ้อยในเนื้อที่ 30 ไร่ ช่วยกันทำ กับน้องสาวและคนในครอบครัว ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 4 คน ป้าช่วยซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกได้เข้าร่วมโครงการเล่าถึงการ ทำกิจกรรมปลูกผักปลอดสารว่า “ป้ามีอาชีพทำการเกษตร มีรายได้จากการค้าขายอีกประมาณ 7,000 – 8,000 บาท/เดือน แต่เดือนนึงมีรายจ่ายหลายด้าน ซึ่งส่วนหนึ่งก็ต้องซื้อข้าว ผัก ปลา เพื่อมาทำอาหารให้กับคนในบ้าน รายจ่ายในแต่ละเดือนจะอยู่ที่ประมาณ 4 ถึง 5 พันบาท พอเข้าร่วมโครงการแล้ว ได้ปลูกผักกาด มะเขือ ถั่วพุ่ม มะระ ผักบุ้ง สะระแหน่ไว้กินเอง โดยไม่ใช้สารเคมีโดยนำความรู้จากการอบรมทำปุ๋ยมาใช้ ทำให้มีผักไว้ทำกับข้าว ไม่ต้องซื้อเขา และยังปลอดภัยด้วยเพราะเราปลูกเอง ที่สำคัญคือทำให้ประหยัดไปได้ถึง 600 - 700 บาทต่อเดือน บางเดือนมีเหลือก็แบ่งปันให้เพื่อนบ้าน นำไปแลกกับผักอื่นๆ ที่เพื่อนบ้านปลูก หรือถ้าเหลือเยอะกินไม่ทันก็เอาไปขาย มีรายได้เพิ่มอีกตะหาก” ตอนที่คุยกัน ป้าช่วยเล่าว่าผักที่ปลูกก็ไม่ได้ขายแพง โดยส่งให้แม่ค้าขายประจำในราคา ที่ถูกกว่าท้องตลาด เช่น ผักสะระแหน่แม่ค้ารับซื้อจากป้าช่วยในราคา กิโลกรัมละ 100 บาท ทำให้วันหนึ่งๆ ป้าช่วย จะมีรายได้จากการจำหน่ายผักประมาณ 200 - 300 บาท

ภาพ : แปลงผักของป้าช่วยและกิจกรรมสอนวิธีการทำน้ำหมักและสารชีวภาพ

เมล่อนบ้านหนองคาง : พืชเศรษฐกิจแก้จน สร้างงาน ดึงคนกลับสู่มาตุภูมิ

ในอดีตพื้นที่ประมาณหนึ่งในสามหรือราวๆ ร่วมหนึ่งหมื่นไร่ของตำบลแจงงาม เป็นพื้นที่นา บ้านหนองคาง ซึ่งเป็นหนึ่งในตำบลแจงงาม และอยู่นอกเขตชลประทาน จึงมีความแห้งแล้ง ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ประกอบ อาชีพทำนาปี ซึ่งทำปีละ 1 ครั้ง พอเสร็จสิ้นฤดูทำนา คนวัยแรงงานก็ต้องออกไปนอกพื้นที่ คนวัยหนุ่มสาวไปเป็น แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนผู้ที่สูงวัยขึ้นมาหน่อยก็ไปเช่าพื้นที่ในจังหวัดอื่น เช่น อุดรฯ อ่างทอง เพื่อปลูก แดงโมหารายได้เพิ่มในการจุนเจือครอบครัว ทำให้ในหมู่บ้านมีแต่เด็กและคนชรา

นายอนุสรณ์ เนียมแก้ว รองประธานกลุ่มผู้ปลูกเมล่อนบ้านหนองคาง เล่าว่า ผู้นำทั้งในส่วนของผู้ใหญ่บ้าน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลมองเห็นปัญหา จึงได้หาแนวทางแก้ไขร่วมกัน ขณะในปี 2549 รัฐบาลมีโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน ได้มีการสนับสนุนงบประมาณลงพื้นที่ตำบลแจงงาม 3 โครงการ ซึ่งการปลูก เมล่อนเป็น 1 ใน 3 โครงการนั้น เนื่องจากมองเห็นว่ามีความเหมาะสมกับพื้นที่ คือ เป็นพื้นที่ใช้น้ำน้อย จึงได้มีการบูรณาการทำงานร่วมกับ 3 ฝ่าย คือ บริษัทเจียไต๋ พัฒนาชุมชน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่ สนับสนุนงบประมาณแบบให้ยืมแก่เกษตรกรรายละ 450,000 บาท เพื่อเป็นทุนในการสร้างโรงเรือนและเพาะปลูกเมล่อนผ่านการจัดทำบันทึกความร่วมมือ โดยการทำสัญญาการกู้เงินรายบุคคล

บริษัทเจียไต๋ สนับสนุนการองค์ความรู้ในการปลูกเมล่อน สร้างโรงเรือน จัดหาเมล็ดพันธุ์/ต้นกล้า ปุ๋ย ยา วัสดุอุปกรณ์ในการผลิต ตามกรอบงบประมาณที่เกษตรกรได้รับการกู้ยืมมาจาก ธกส. และรับซื้อผลผลิต เพื่อส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ โดยมีการกำหนดคุณภาพและกำหนดราคาโดยบริษัท พร้อมเงื่อนไขว่าผลผลิตเกรด A หรือมีคุณภาพดีที่สุดจะต้องจำหน่ายให้กับบริษัทเท่านั้น ส่วนเกรดรองลงไปไม่รับซื้อ เกษตรกรต้องไปหาที่จำหน่ายเอง หรือสามารถขายให้กับพ่อค้าแม่ค้าที่มารับซื้อได้ เกษตรกรเป็นเพียงผู้ดำเนินการปลูกเมล่อนตามคำแนะนำ และควบคุมคุณภาพให้ได้ตามมาตรฐานของบริษัท โดยมีกำหนดตามกรอบระยะเวลาตามสัญญาโครงการ 3 ปี

ในระยะเริ่มแรกมีผู้เข้าร่วมโครงการ 20 คน ผลการดำเนินการไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้เกษตรกรบางรายมีหนี้สินจากการกู้ยืมดังกล่าว เนื่องด้วยเกษตรกรไม่มีประสบการณ์ในการปลูกเมล่อนมาก่อน ทำให้ได้ผลผลิตที่ไม่ได้คุณภาพ ขณะเดียวกันเมล่อนก็ยังไม่เป็นที่รู้จักของตลาดในประเทศไทยมากนักทำให้ขายไม่ได้ราคาเท่าที่ควรจะเป็น “การทำเมล่อนเป็นเรื่องที่ยาก เพราะเป็นพืชอ่อนแอ ต้องดูแลอย่างใกล้ชิด ตอนแรกคิดว่าอาศัยประสบการณ์จากการปลูกแตงโม แต่พอมาทำจริงแตกต่างกัน ทำให้การปลูกในครั้งแรกไม่สำเร็จ เพราะมือใหม่หัดปลูก ผลผลิตไม่ได้คุณภาพตามมาตรฐานการส่งออก และเมล่อนยังไม่เป็นที่รู้จักในเมืองไทย เกษตรกรจึงต้องหันมาทำการตลาดประชาสัมพันธ์สินค้ากันเอง รวมทั้งเจรจาปรับโครงสร้างหนี้กับรัฐบาลด้วย”

หลังจากที่จบโครงการตามระยะเวลา 3 ปี เกษตรกรหยุดปลูกเมล่อนไประยะหนึ่งราว 2 ปีได้ ก่อนที่จะย้อนกลับมาเริ่มใหม่ เพราะหนี้สินที่ยังมีอยู่ เกษตรกรเริ่มนำประสบการณ์เดิมมาปรับประยุกต์ใช้ จนกระทั่งเริ่มประสบความสำเร็จ จากการผลิตเมล่อนได้ตามมาตรฐาน สร้างกำไรให้เกษตรกรปลดหนี้สิน มีรายได้กันอย่างเพียงพอเป็นกำไร ทำให้คนอื่นๆ เริ่มเข้ามาเพิ่มมากขึ้น จนปัจจุบันมีมากถึง 90 ครัวเรือน และส่งผลให้ตำบลหนองแจงเป็นแหล่งเพาะปลูกเมล่อนใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

“เริ่มสำเร็จจริงๆ ปี 2553 จากช่วง 3 ปี แรก ฝึกตัวเองเริ่มรู้เริ่มเป็น มีประสบการณ์ พร้อมกับหาตลาดไปด้วย เกรดพรีเมียมขายให้กับเจียไต๋ ส่วนเกรดอื่นๆ ขายให้กับแม่ค้าตลาดทั่วไป หลังจากทีประสบความสำเร็จคนก็เห็นผลก็เริ่มเข้ามา เพิ่มจาก 20 เป็น 55 คน จนปัจจุบันมี 90 ครัวเรือน จาก 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 หมู่ 5 และหมู่

7 ที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยความสามัคคีของคนในชุมชน ลองผิดลองถูกจนประสบผลสำเร็จในช่วงปลายปี 2552 ที่พอจะผลิตขายได้”

สิ่งที่เรียกว่าประสบผลสำเร็จ คือ สามารถปลูกเมล่อนให้ผลิตเกรด A เพื่อเป็นสินค้าส่งออกได้ และมีการพัฒนาคุณภาพมาเรื่อยๆ จากเมื่อก่อนมีประมาณ 600 กิโลกรัมต่อ 1 โรงเรือน ปัจจุบันสามารถผลิตได้โรงเรือนละประมาณ 1 ตัน หรือได้สินค้าเกรดดีประมาณร้อยละ 50 – 60 ของการปลูกแต่ละครั้ง

การดำเนินงานผ่านกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกเมล่อนบ้านหนองคาง ซึ่งจดทะเบียนเมื่อปี 2556 โครงสร้างการทำงาน มีคณะกรรมการ 15 คน มาจากทั้ง 3 หมู่บ้าน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการ 9101 งบประมาณ 1,300,000 บาท เพื่อสนับสนุนงบประมาณให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ ทั้งนี้ กลุ่มมีบทบาทหน้าที่ในการเชื่อมโยงและออกแบบการทำงานร่วมกัน ซึ่งที่ผ่านมามีการวางแผนการผลิตร่วมกันระหว่างเกษตรกร และบริษัทรับซื้อผลผลิต โดยมีการตกลงในการปลูกให้เหมือนกัน 3 วัน ระยะเวลาการเพาะปลูก 75 วัน เพื่อให้มีระยะเวลาการเก็บเกี่ยวที่ไม่ทับซ้อนกัน ผลผลิตไม่ล้นตลาด

ปัจจุบัน ผลผลิตเมล่อนของตำบลแจงงามถูกส่งออกไปไกลถึงประเทศแถบตะวันตกและตะวันออก โดยกลุ่มส่งผ่านให้กับบริษัทคู่ค้า 2 แห่ง คือ บริษัทเจียไต๋ จำกัด และบริษัทมหาเกษตร ซึ่งเป็น 2 บริษัทยักษ์ใหญ่ของประเทศ โดยทำสัญญาซื้อกันกันปีต่อปี ในราคากิโลกรัมละ 50 – 55 บาท โดยโรงเรือนหนึ่งปลูกเมล่อนได้ประมาณ 800 ตัน สร้างผลกำไรประมาณ 25,000 – 45,000 บาทต่อครั้ง ปีหนึ่งปลูกได้ประมาณ 3 ครั้ง

การปลูกเมล่อน นอกจากจะทำให้เกษตรกรผู้ปลูก หมดหนี้หมดสิน มีรายได้ที่งดงาม สร้างฐานะได้อย่างมั่นคงแล้ว ยังส่งผลเชิงสังคมอีกด้วย กล่าวคือ จากการที่มีงานมีอาชีพทำในชุมชน คนวัยแรงงานที่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน คนหนุ่มสาวออกจากโรงงานอุตสาหกรรมกลับมาทำงานที่บ้านของตัวเอง ทำให้คนครอบครัวได้อยู่ด้วยกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา “เศรษฐกิจของคนในชุมชนดีขึ้น สมาชิกกลุ่มมีความเป็นอยู่ดีขึ้น

เห็นได้จากกลุ่มสามารถขายผลผลิตได้ประมาณ 30 – 40 ล้านบาทต่อปี สมาชิกมีการขยายพื้นที่ปลูกมากขึ้น ซึ่ที่ดิน มีโรงเรือนเพิ่มขึ้น บางรายมีมากถึง 70 โรงเรือน และตั้งแต่ปลูกเมล่อนมีรถกันทุกบ้าน หนี้สินก็ลดลง แล้ว

คุณภาพชีวิตดีขึ้น คนอยู่กับบ้าน ไม่ต้องไปทำงานนอกพื้นที่ ทำให้ครอบครัวอบอุ่น พวกที่ไปทำงานโรงงานก็กลับมาทำงานที่บ้าน เดิมเหลือแต่เด็กและคนแก่ เพราะว่าพ่อแม่ ลูกไปทำงานโรงงานกันหมด พอปลูกเมล่อนคนกลับมาอยู่บ้าน เวลากินข้าวเป็นวงใหญ่ มีทั้งพ่อ แม่ ลูก ปู่ย่า” รองประธานกลุ่มกล่าว

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการเกษตรพบกับปัญหาผลผลิตตกเกรดมีจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถส่งออกได้ จำเป็นต้องนำมาจำหน่ายให้กับพ่อค้าแม่ค้าทั่วไป ซึ่งมีราคาถูกกว่ากันมาก อีกส่วนหนึ่ง คือ การขยายฐานผู้ปลูกเมล่อนให้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเป็นพืชที่ทำรายได้เป็นอย่างดี แต่ติดขัดปัญหาเรื่องการลงทุนสร้างโรงเรือนเพาะปลูกมีต้นทุนสูง (โรงเรือนละประมาณ 70,000 – 80,00 บาท) เกษตรกรที่สนใจต้องกู้ยืมเงินจาก ธกส. ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาต่อยอด คือ หากกลุ่มมีเงินกองทุนของตนเองก็จะสามารถนำมาเป็นเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิกกู้ยืมไปลงทุนได้ มีเป้าหมายในการพัฒนาผลผลิตให้ได้สินค้าเกรดมาตรฐานในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น โดยวางเป้าหมายว่าในการปลูกเมล่อนแต่ละครั้งจะต้องมีผลผลิตเกรด A ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 รวมถึงความต้องการในการพัฒนาตลาดเพิ่มช่องทางการจำหน่ายเมล่อนให้หลากหลาย และได้ราคา และเป้าหมายสูงสุดของผู้ปลูกเมล่อน คือ การเป็นผู้ส่งออกผลผลิตไปจำหน่ายต่างประเทศโดยกลุ่มเอง ไม่ต้องพึ่งพาบริษัทตัวแทนเหล่านี้

การเชื่อมโยงกับหน่วยงาน

การตรวจหาสารพิษในร่างกาย โดยได้รับการสนับสนุน
จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแจงงาม

การประสานงานและเชื่อมโยงกับพัฒนาที่ดินจังหวัด
เพื่อทำงบประมาณทำที่กักเก็บน้ำ

ตามที่ได้เล่ามาแล้ว ตำบลมีการดำเนินงานร่วมกันกับหน่วยงานในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆ ในการประชุมของหมู่บ้าน ตำบล หน่วยงานต่างๆ จะมาให้ความร่วมมือ ร่วมรับฟังพร้อมกันกับชาวบ้าน และยังมีการหนุนเสริมด้านอื่นๆ อาทิ หน่วยงานท้องถิ่น สนับสนุนในส่วนงบประมาณและรับแผนพัฒนาหมู่บ้าน เข้าบรรจุในแผนพัฒนาตำบล, สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัด สนับสนุนงบประมาณในการขุดลอกลำคลอง ขุดเหมือง สระน้ำ เพื่อเป็นแหล่งเก็บกักน้ำ และสนับสนุนในส่วนของการให้ความรู้ในการดูแลปรับปรุงดิน, สำนักงาน

เกษตรอำเภอ สนับสนุนในส่วนของการขึ้นทะเบียนเกษตรกรและดำเนินงานตามโครงการพระราชดำริ, หน่วยงาน
กระทรวงพลังงานฯ สนับสนุนทำสูบน้ำ, หน่วยงานสาธารณสุข สนับสนุนในส่วนของการตรวจรักษาและหาสารพิษ
ในร่างกาย, กศน. สนับสนุนในส่วนการอบรมให้ความรู้ในการฝึกอาชีพ งานฝีมือ เป็นต้น

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงและผลลัพธ์ที่ได้

จากการขับเคลื่อนงานโดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผ่านมานั้น จะเห็นว่ามีผลงานที่ชัดเจน
หลายอย่าง ที่ทำให้ตำบลเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เช่น คนเกิดความกระตือรือร้น ให้ความร่วมมือเพราะ
ทำแล้วเห็นผล ส่งผลให้เกิดความสามัคคี ทำให้คนมีกิจกรรมร่วม ที่สำคัญคือ มีสุขภาพ มีวิถีชีวิตที่ดี สามารถพัฒนา
แหล่งน้ำ คืนชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกับชุมชน เพราะน้ำเป็นปัจจัยของการปลูกพืช การทำการเกษตรของคนใน
ตำบล ทำให้คนมีความสุขขึ้นจากเดิมโดยวัดได้จาก 1) สามารถทำให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำเพื่อใช้เป็นแหล่งประกอบ
อาชีพด้านการเกษตร แก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำได้ถึง 12,100 ไร่ 1,436 ครัวเรือน ซึ่งส่งผลให้เกษตรกร
สามารถประกอบอาชีพสร้างรายได้ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น 2) เกิดกระบวนการทำงานที่มีส่วนร่วมทั้งภาคชุมชน
และภาคีภาครัฐต่างๆ โดยสามารถเชื่อมโยงประสานกับหน่วยงานและภาคีได้อย่างหลากหลาย 3) คนในชุมชนเกิด
ความสนใจในเรื่องการปลูกผักแบบปลอดสารไว้กินเองกระตือรือร้นเข้าร่วมกิจกรรมปลูกผักปลอดสาร และเข้ารับ
การตรวจสุขภาพมีจำนวนถึง 750 คน ทำให้ชาวบ้านได้รู้และตระหนักในเรื่องของการดูแลสุขภาพและการบริโภค
อาหารที่ปลอดสารเคมีกันมากขึ้น 4) การปลูกผักไว้รับประทานเองส่งผลต่อเศรษฐกิจในครัวเรือน ชาวบ้านสามารถ
ลดรายจ่ายจากการไปซื้อผักมาทำอาหารได้ถึง 600 บาทต่อเดือน

แผนพัฒนาต่อของชุมชน ตำบลแจงงาม

เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2562 สภาองค์กรชุมชนตำบลแจงงามได้ชวนคณะกรรมการและคณะทำงานของ
ตำบลที่เกี่ยวข้องเพื่อปรึกษาหารือกันในเรื่องของการจัดทำแผนธุรกิจชุมชน ในเรื่องการปลูกผักแบบปลอดสารพิษ
ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากการจัดทำโครงการ บริโภคปลอดภัยในครัวเรือน ที่ได้รับการสนับสนุนโครงการจาก พอช.
และโครงการ สุขภาวะดีพึ่งตนเองได้ทุกวัยที่แจงงาม ที่ได้รับการสนับสนุนจาก สสส. ทำให้ทางสภาองค์กรชุมชน
ตำบลแจงงามได้เล็งเห็นว่า ควรจะมีการต่อยอดและสามารถเชื่อมโยงกับโครงการอื่นได้โดยมีแผนงานที่สำคัญ คือ
การจัดทำแผนธุรกิจชุมชน และการต่อยอดการทำเกษตรแบบปลอดสาร ซึ่งคาดว่าจะมีสินค้าที่ของตำบลของสู่
ตลาด โดยจะมุ่งเน้นการจำหน่ายผักปลอดสารพิษเป็นหลัก และมีการแปรรูปสินค้าเพื่อเพิ่มรายได้ และพัฒนาให้
เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอีก 1 แห่ง

ประสานงานพื้นที่

นายเชน กาฬษร

ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลแจงงาม

084 482 6217

05-กองทุนสวัสดิการชุมชน : ปรับเปลี่ยนแนวคิดของคนจนเข้าสู่โรงเรียนแกหนี้

ภาคประชาชนตำบลบางซุด

ตำบลบางซุด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท

“หลวงพ่อกวยคู่ตำบล ลิบสองชุมชนสามัคคี หาเลี้ยงชีวิตด้วยเกษตรกรรม”

คำขวัญประจำตำบลบางซุด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท มีพื้นที่ติดเขตจังหวัด 3 จังหวัด คือ ชัยนาท สิงห์บุรี สุพรรณบุรี ตำบลบางซุดเป็นพื้นที่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทั้งตำบล จากชุมชนที่เป็นอยู่ข้างอู่ใน การผลิตข้าวพันธุ์ดีให้กับคนได้บริโภค

ตำบลบางซุดเป็นตำบลเล็กๆ ตำบลหนึ่งในอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม คือ ทำนา ทำสวนผลไม้ (มะม่วง มะนาว ส้มโอ ฯลฯ) และ ปลูกพืชผักสวนครัว จากการเล่าสืบต่อกันมาในสมัยโบราณว่า เหตุที่ตำบลนี้มีชื่อว่าตำบลบางซุด เนื่องจาก ประชาชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำนา อาศัยน้ำจากน้ำฝนเท่านั้น ดังนั้นชาวบ้านจึงต้องช่วยกันขุดบาง เพื่อนำ น้ำจากแม่น้ำน้อยไปหล่อเลี้ยงต้นข้าวในทุ่งนา ชาวบ้านจะขุดบางจากแม่น้ำน้อยหลายๆ แห่ง เช่น บางท่าชลาเย บางท่าศาลเจ้า บางท่าศาลา บางโพธิ์ศรี ฯลฯ พอถึงฤดูน้ำหลากน้ำจากแม่น้ำน้อยก็จะไหลผ่านเข้าบางต่างๆ เข้าไป ในทุ่งนา จึงเรียกตำบลนี้ว่า “ตำบลบางซุด” แต่ปัจจุบันบางต่างๆ ได้ถมเป็นถนนไปหมดแล้วเพราะได้อาศัยน้ำจากชลประทานในการทำนา

ตำบลบางซุดมีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 12 หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน 2,392 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 7,218 คน แยกเป็นชาย จำนวน 3,454 คน หญิงจำนวน 3,764 คน ประชาชนร้อยละ 80 เปอร์เซนต์ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ตำบลบางซุดมีผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญคือ ข้าว ส้มโอ ราษฎรบางหมู่บ้านมีอาชีพเสริม ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงไก่ เป็ด สุกร และด้านการประมง คือ การเลี้ยงปลากระชัง ราษฎรส่วนที่เหลือประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตร ได้แก่ อาชีพรับจ้าง ค้าขาย คนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพเสริม รวมทั้งยังมีการใช้สารเคมีในการทำเกษตรกรรมทำให้ค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพอยู่ในระดับสูง รายได้จึงมักไม่เพียงพอต่อการครองชีพ หลายรายถึงกับต้องเป็นหนี้เป็นสิน

การก่อเกิดกองทุนสวัสดิการชุมชน

ชุมชนตำบลบางซุดยังเป็นสังคมชนบทที่ประชาชนมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ จากคำที่ว่า “ข้าว บ้านเหนือ เกือบบ้านใต้” มีการแลกเปลี่ยนสินค้าหรืออาหารการกินต่างๆ ได้หายไปจากชุมชนเพราะมีค่านิยมต่างๆ เข้ามา จากชุมชนที่เคยมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันก็เลือนหายไป ลูกหลานที่เคยไปมาหาสู่ก็เริ่ม

ห่างเหิน ผู้เฒ่าผู้แก่ต้องอยู่กันตามลำพัง ไร้คนดูแล การดูแลช่วยเหลือกันของคนในชุมชนก็จะเป็นแบบตามมีตามเกิดของคนในชุมชน คนที่ด้อยโอกาสก็ไม่ได้รับสวัสดิการอย่างทั่วถึงเพราะสังคมเริ่มที่จะเปลี่ยนไป

แกนนำในชุมชนได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าว ซึ่งนับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องด้วยสังคมในทุกวันนี้ทำให้คนห่างเหินกัน อยู่กันอย่างตัวใครตัวมัน และยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนกับคนรวยที่นับวันจะมีช่องว่างเพิ่มมากยิ่งขึ้น คนรวยมีเงินมีโอกาสในการดูแลตนเองได้ดี แต่คนจนไม่มีเงินที่นำมาซึ่งการดูแลตนเองและครอบครัวให้มีชีวิตที่ดีขึ้นได้ แม้ว่ารัฐจะมีสวัสดิการดูแล แต่ก็ยากที่พวกเขาจะเข้าถึง ดังนั้น จึงเกิดแนวคิดในการที่จะรื้อฟื้นส่งเสริมให้เกิดการดูแลช่วยเหลือเกื้อกูล การดูแลซึ่งกันและกัน ในลักษณะของการร่วมทุกข์ร่วมสุข และเป็นการสร้างหลักประกันทางสังคมโดยชุมชน มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองจากฐานทุนในชุมชน ทั้งทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองโดยไม่จำเป็นต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการของ “กองทุนสวัสดิการชุมชน” ซึ่งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ขับเคลื่อนตีคู่กันมากับเครือข่ายสวัสดิการชุมชนทั่วประเทศ โดยเริ่มสนับสนุนกองทุนผู้สูงอายุมาตั้งแต่ปี 2545 และกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับตำบล/เมืองในปี 2548 เพื่อจัดสวัสดิการชุมชนทุกประเภทให้กับคนทุกกลุ่มในชุมชน โดยองค์กรชุมชนบริหารจัดการกองทุนด้วยตนเอง เงินกองทุนมาจากการสมทบของสมาชิก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และจากองค์กรชุมชน จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการสมทบจากรัฐบาลส่วนกลาง โดยมีแนวคิดสำคัญคือ “ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี”

ดร.จรรยา กลัดล้อม ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางซุด กล่าวว่า “ไปเห็นชุมชนอื่นมีสวัสดิการแล้วอยากมีเหมือนเขาบ้าง เพื่อที่จะให้ลูกหลานในชุมชนไม่ต้องลำบาก มีสวัสดิการดูแลตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต มีสวัสดิการในการดูแลช่วยเหลือกันแม้กระทั่งยามที่เจ็บป่วยหรือว่าแก่ชรา โดยประชาชนลุกขึ้นมาเป็นหุ้นส่วนในการดูแลกัน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและการพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง ” จากแนวคิดดังกล่าว ทำให้คณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบลบางซุด “กลุ่มก่อการดี” ร่วมแรงร่วมใจกันก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางซุดขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือ เกื้อกูล ดูแลซึ่งกันและกันให้กับประชาชนทั้ง 12 หมู่บ้าน เพื่อให้เกิดการวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนกลับมาเหมือนเดิมโดยการมีส่วนร่วม ให้ทุกคนร่วมมาเป็นเจ้าของในการดูแลให้ความช่วยเหลือและมีสวัสดิการให้ยามที่เดือดร้อน

“ใครเขาจะเชื่อเราพวกเขาเป็นแค่ชาวบ้านไปชวนให้เขามาเข้าร่วมจัดตั้งกองทุนสวัสดิการกับเราในการดูแลช่วยเหลือกัน และที่สำคัญเขาต้องนำเงินมาสมทบเข้ากองทุนกับเราด้วยเพราะทุกวันนี้ชาวบ้านบอกว่ารัฐดูแลพวกเขาอยู่ถึงเดือนรัฐก็เอาเงินมาให้” เป็นคำพูดที่นางสำเร้ง เกตุน้อย คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางซุด เล่าถึงเมื่อตอนริเริ่มในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางซุด

จากแนวคิดจากกลุ่มก่อการดี ทำให้เกิดการก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางซุดเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 สนับสนุนการจัดตั้งโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้เข้ามาแนะนำในการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนให้มีระบบในการดูแลสวัสดิการให้กับสมาชิกเพิ่มมากขึ้น และเทศบาลตำบล

บางชุดได้เข้ามามีส่วนร่วมให้คำแนะนำ มีสมาชิกแรกตั้ง จำนวน 95 คน เริ่มจากแกนนำกลุ่มสตรีทั้ง 12 หมู่บ้าน มีเงินแรกตั้งกองทุนจำนวน 12,500 บาท โดยมีการจัดสวัสดิการ 3 ด้าน คือ การดูแลช่วยเหลือสมาชิกตอนเกิด เจ็บป่วย และเสียชีวิต นอกจากสวัสดิการที่จัด 3 ด้านในช่วงแรกก็มีสวัสดิการสร้างขวัญและกำลังใจในการออกไปเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ทำให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ต้องดูแลให้ได้รับสวัสดิการในการช่วยเหลือ “ช่วงแรกในการประชาสัมพันธ์รับสมาชิกรู้สึกท้อและเหนื่อยมาก เพราะชาวบ้านไม่ยอมมาเข้ากับกองทุนสวัสดิการชุมชน เขาบอกว่า เข้าไปเดี๋ยวก็เสียเงินฟรี เดียวก็ล้ม แต่คำพูดเหล่านั้นก็ไม่ทำให้ความตั้งใจของเราล้มเลิกได้ ถ้าพวกเราไม่เริ่มทำแล้วคนอื่นจะมาทำให้พวกเราหรือ” เป็นคำพูดของนางจรินทร์ โพธิ์ฤทธิ์ คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางชุด กล่าวด้วยรอยยิ้มแห่งความภูมิใจ

ว่าด้วยเรื่องสวัสดิการของคนบางชุด

ปัจจุบันนี้กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางชุด มีสมาชิกสะสม จำนวน 2,470 คน มาจากประชาชนทั้ง 12 หมู่บ้านครอบคลุมทั้งตำบล และมีเงินทุนสะสมจำนวน 8,109,122.15 บาท มาจากเงินสมทบจากสมาชิก จำนวน 3,570,579 บาท เทศบาลตำบลบางชุด 3,022,240 บาท สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) 1,226,880 บาท และอื่นๆ เช่น ดอกเบี้ยเงินฝาก ค่าธรรมเนียมแรกเข้า และผลกำไรจากการลงทุน เป็นต้น จัดสวัสดิการให้กับสมาชิก 11 ประเภท ที่ผ่านมามีการจัดสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิกและประชาชนในตำบลบางชุด จำนวน 6,748 คน รวมเป็นจำนวนเงิน 4,813,920 บาท

จากการที่คณะกรรมการกองทุนเป็นคนในชุมชนได้เห็นความเป็นอยู่ของคนในชุมชนที่มีรายได้ไม่เพียงพอ และประกอบอาชีพเชิงเดี่ยว คือ การทำนา ไม่มีอาชีพเสริมที่จะสามารถเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวได้เลย จึงมีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกในการเพิ่มสวัสดิการด้านการพัฒนาอาชีพให้สมาชิกและประชาชนมีอาชีพเสริมเพิ่มขึ้นโดยมีการเชื่อมโยงกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการเป็นช่องทางการตลาดในการจำหน่ายผลผลิตจากอาชีพเสริมทำให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น

บูรณาการร่วม สภากองค์กรชุมชน & สวัสดิการชุมชน ร่วม “ค้น” และ “แก้” ปัญหาที่มากกว่าเรื่องสวัสดิการ

การขับเคลื่อนงานกองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นการบูรณาการทำงานร่วมกันกับสภากองค์กรชุมชน โดยจัดประชุมร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมแก้ไขปัญหาและรับผลประโยชน์ โดยมีแผนการทำงานร่วมกัน การประชุมแต่ละครั้งเรียกว่า “เวทีถาดร่วมระดับตำบล” ได้มีการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน 2 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนโดยการจัดเวทีวิเคราะห์ระดับหมู่บ้าน 2) การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนจากข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน ตำบล ข้อมูลด้านสังคม เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ เช่น เรื่องอาชีพ กลุ่มอาชีพต่างๆ สถาบันการเงิน หนี้สิน พื้นที่การเกษตร เป็นต้น ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำ พื้นที่สี

เขียว เป็นต้น ฯลฯ เพื่อให้เกิดระบบฐานข้อมูลสำหรับนำมาจัดทำแผนชุมชนระดับหมู่บ้านและเป็นแผนชุมชนระดับตำบล และนำแผนชุมชนประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องมาแก้ไขปัญหาร่วมกัน

จากการวิเคราะห์ปัญหาในครั้งนั้น ทำให้ค้นพบปัญหาต่างๆ ที่คนในชุมชน ตำบลเผชิญอยู่ ซึ่งได้มีการนำสิ่งที่วิเคราะห์มาจัดลำดับ และหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน เรื่องหนึ่งที่ถูกหยิบยกมาเป็นลำดับแรกๆ ก็คือ “การแก้ไขปัญหานี้สิน” ให้กับคนตำบลบางชุด

โรงเรียนแก้หนี้ : ปลดปล่อยหนี้สินให้คนบางชุด

โรงเรียนแก้ไขปัญหานี้สินภาคประชาชนตำบลบางชุด จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2559 เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละหมู่บ้านทำให้ปัญหาที่สำคัญของคนตำบลบางชุด คือ เรื่องหนี้สินประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา แต่มีหนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนละไม่ต่ำกว่า 100,000 บาท และจากการวิเคราะห์ข้อมูลประชาชนที่เป็นหนี้ คือ เกษตรกร หรือชาวนาที่มีฐานะที่มีรายได้น้อยอยู่แล้ว กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางชุด ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนบางชุด (ศอช.ต.) สภาองค์กรชุมชนและเทศบาลตำบลบางชุดได้ร่วมกันประชุมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาชุมชนและหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน

“ในการดำเนินงานครั้งแรก ใช้เงินเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา คือ ใช้ทุนที่มีอยู่ภายในตำบล ให้ประชาชนที่มีหนี้นำยืมเงินกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางชุดไปใช้หนี้ เพื่อให้เป็นหนี้ที่เดียว ต่อมามีการติดตามประเมินผลพบว่า เงินที่ให้ยืมไปนั้นเป็นแค่เข้าไปเปลี่ยนหนี้ที่มีอยู่ แต่ไม่สามารถให้เขาลดหนี้ได้เลย การใช้เงินเป็นเครื่องมือ นั้น คือ ความล้มเหลว” จากบทเรียนผลการดำเนินงานดังกล่าว กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางชุด สภาองค์กรชุมชน เทศบาลตำบลบางชุด และศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนตำบลบางชุด ได้ **ประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางแก้ไข** รวมถึงวิธีการและกระบวนการที่จะมีการดำเนินงานให้ประชาชนมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติการดำเนินชีวิตของตนเองได้ จึงได้เกิดการจัดตั้งโรงเรียนแก้หนี้สินภาคประชาชนตำบลบางชุด ครั้งแรกมีประชาชนเข้าร่วม 80 คน โดยได้รับการสนับสนุนการดำเนินงาน จากสำนักพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยนาท สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยนาท และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยมีหลักสูตรในการเรียนโดยใช้หลักพระพุทธศาสนา คือ หลักอริยะสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ส่งเสริมผู้ที่เข้าเรียน

ให้ใช้บัญชีครัวเรือนในการบันทึกรายรับ-รายจ่าย ในครัวเรือนให้เกิดวิเคราะห์ตนเอง วิเคราะห์ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและรายรับมากน้อยเพียงใดและจะมีวิธีการลดค่าใช้จ่ายได้อย่างไร

การใช้ภูมิปัญญาของชุมชนในการสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

จากการวิเคราะห์ตนเอง วิเคราะห์รายรับรายจ่ายของตนเอง ทำให้เห็นว่าพวกเขาต้องมีรายได้เพิ่มจากอาชีพที่เขาทำอยู่ จึงมีการเพิ่มหลักสูตรในการประกอบอาชีพเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางซุดมีสวัสดิการด้านการพัฒนาอาชีพให้กับสมาชิกและประชาชนในตำบลแล้วนั้น ยังได้เชื่อมโยงกับวิสาหกิจชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้กับผู้เข้าร่วมในโรงเรียนแก่นี้ โดยภูมิปัญญาด้านจักสานที่มีอยู่ของชุมชนมาสร้างอาชีพเสริม ในการทำหมวก ทำกระเป๋า ไม้กวาดดอกหญ้าและผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้คิดค้นนำรูปแบบและลวดลายใหม่ๆ มาพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงามและนำวัสดุใหม่ๆ เช่น เส้นพลาสติก มาทำเป็นหมวกสาน ทำกระเป๋าที่มีรูปแบบที่สวยงามและทันสมัย เป็นการสร้างผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้สมาชิกที่มีเข้าร่วม 50 คน มีรายได้เพิ่มสามารถมีเงินมาใช้จ่ายภายในครอบครัวและเกิดการรวมกลุ่มในการผลิตสินค้า และมีการพัฒนาความสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมในการปลูกผักและการเลี้ยงไก่ไข่อีกด้วย โดยผู้เข้าร่วมจำนวน 30 คน

นางสุชีพ กลิ่นนวม สมาชิกโรงเรียนแก้หนี้ตำบลบางซุด กล่าวว่า ได้เข้ามาเรียนตั้งแต่เริ่มจัดตั้งปี พ.ศ. 2559 ตอนแรกคณะกรรมการชวนให้มาเข้าเรียน เนื่องจากตัวเองมีหนี้สินมาก มาจากการลงทุนในการประกอบอาชีพ คือ การทำนาขาดทุน เนื่องจากผลผลิตราคาตกต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง และจากภัยธรรมชาติ ฝนแล้ง น้ำท่วม จึงได้เข้ามาเรียนเพราะอยากหมดหนี้ ตอนเข้ามาเรียนนั้น อาจารย์สอนให้มีการค้นหาสาเหตุของการเป็นหนี้ มีการทบทวนตัวเอง และมีการปรับ

ทัศนคติวิธีคิดในการใช้จ่าย ทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้รู้ตัวเองและวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้พันทุกซ์ เรียนทุกเดือน การมาเรียนแต่ละครั้งก็จะหิ้วปิ่นโตข้าวมากินร่วมกัน ในวงกินข้าวก็มีการวิเคราะห์อาหารที่ทุกคนเอามากินร่วมกัน จะพบว่า อาหารที่นำมากินร่วมกันนั้นจะมีเมนู อาหารประเภทไข่ เช่น ไข่ต้ม ไข่ดาว ไข่เจียว ผักผักใส่ไข่ ไข่พะโล้ เป็นต้น และ อาหารประเภทผัก เช่น ผักต้ม ผักผัก แกงส้ม เป็นต้น ทั้งไข่ และ ผัก พบว่าซื้อมาจากร้านทั้งนั้น จึงได้มีกิจกรรมลดรายจ่ายในการเลี้ยงไก่ไข่ ปลูกผัก ไร่กินเองในครัวเรือน ซึ่งเป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือน กิจกรรมที่ทำแผนการพัฒนาอาชีพ เสนอหน่วยงานตามความต้องการของผู้เข้าเรียน คือ การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ การเลี้ยงแพะเนื้อ เป็นต้น

การแก้ไขปัญหานี้สินด้วยสองมือเรา

จากกิจกรรมที่ได้ดำเนินการของโรงเรียนแก้ไขปัญหานี้สินตำบลบางซุด ได้มีการส่งเสริมในการทำอาชีพเสริม และนอกจากนั้นยังให้สมาชิกมีการออมเงินไว้เพื่ออนาคต เป็นทุนในการประกอบอาชีพหรือเพื่อเป็นทุนการศึกษาให้กับบุตรหลาน จากกระบวนการในการดำเนินงานของโรงเรียนแก้ไขปัญหานี้สินตำบลบางซุด ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิดของสมาชิก และมีการจัดระบบการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัวเพิ่มมากขึ้น จากที่ไม่เคยทำบัญชีครัวเรือนว่าในแต่ละวันนั้นมีรายรับและรายจ่ายเท่าไร ตั้งแต่เข้าสู่กระบวนการทำให้มีการจดรายรับรายจ่ายและได้ลดค่าใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวและมีการรวมกลุ่มในการผลิต การแปรรูป ในแนวคิดที่ว่า **“แยกทำ รวมกันขาย”** และสามารถค่อยๆ ลดหนี้สินที่เร่งด่วนหรือหนี้ที่นอกระบบลงได้ จากที่ทุกคนไม่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนเพราะต้องไปประกอบอาชีพเพื่อหาเงินมาใช้หนี้แบบไม่มีทิศทาง หลังจากที่ทุกคนเข้าเรียนที่โรงเรียนแก้ไขปัญหานี้สินตำบลบางซุด ทำให้ทุกคนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากขึ้น มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาวิธีในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน สามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนได้เดือนละ 2,000 บาท และยังทำให้มีอาชีพมีรายได้เพิ่มจากขายไข่ไก่และขายผักที่เหลือจากบริโภคในครัวเรือน เดือนละ 1,000 – 1,500 บาท และมีรายได้จากการเลี้ยงแพะเนื้อ ทำให้มีเงินเก็บเพื่อที่จะนำไปใช้หนี้ได้ จากเดิมมองไม่มีหนทางที่จะหาเงินที่ไหนมาใช้หนี้ นอกจากการขายที่นาที่เหลืออยู่เพื่อการใช้หนี้ได้เท่านั้น

ทิศทางในการขยายผลจากฟิสิกส์

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้มีการขยายผลโดยมีผู้เข้าร่วมโรงเรียนแก้ไขปัญหานี้สลับบางชุดเพิ่มขึ้น จากเดิม 80 คนที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 215 คน และมีระบบการช่วยเหลือกันแบบพี่ช่วยน้องจากผู้เข้าเรียนชุดแรกที่ผ่านมากระบวนการในการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมมาก่อน เป็นการหนุนเสริมโดยเกิดการจัดตั้งกลุ่มดูแลกันและกัน เช่น กลุ่มแม่ล่อนแปลงใหญ่ กลุ่มข้าวโพดแปลงใหญ่ กลุ่มแพะแปลงใหญ่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยเชื่อมโยงประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภาคีต่างๆ มาช่วยหนุนเสริมเรื่ององค์ความรู้ในการขับเคลื่อนงาน

จาก “ความมุ่งมั่นในการเรียนรู้ ความร่วมมือร่วมใจ” ในการแก้ปัญหาร่วมกันของคนตำบลบางชุด สู่การพัฒนาตนเองให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้แล้วขยายสู่ส่วนอื่นๆ เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยประชาชนในชุมชนเป็นผู้ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ สามารถแก้ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมให้กับคนในชุมชนมีรากฐานชีวิตที่มั่นคงและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางชุด **“ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี”**

ประสานงานพื้นที่

ดร.จรรยา กลัดล้อม

ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบางชุด

086 7950935

06-นวัตกรรมจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการทำเกษตร

: ระบบน้ำหยดของคนตำบลดงดินแดง

ตำบลดงดินแดง อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี

ทุกๆปี คนในตำบลดงดินแดงมักจะคุ้นเคยเป็นอย่างดีกับการเตือนภัยของหน่วยงานภาครัฐที่ให้ประชาชนเตรียมรับมือกับฤดูแล้ง และดูเหมือนว่าภัยแล้งยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกปี สำหรับเกษตรกรชาวตำบลดงดินแดงถือว่าได้รับผลกระทบโดยตรง เพราะน้ำนั้นคือหัวใจสำคัญในการเจริญเติบโตของพืช จึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมสำหรับเรื่องน้ำในช่วงหน้าแล้ง ที่อาจมีน้ำใช้ไม่เพียงพอ ทำให้ต้องมีแผนและการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ เพราะอ้อย และมันสำปะหลัง นั้นมีความต้องการน้ำมากถึง 1,500 มิลลิเมตร ซึ่งมากกว่าปริมาณน้ำฝนที่ตกเฉลี่ยทั้งปี

ตำบลดงดินแดง อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี มีพื้นที่กว้าง 111,437.50 ไร่ พื้นที่เกษตรกรรม 101,843 ไร่ คิดเป็น ร้อยละ 91 ของพื้นที่ทั้งหมด รวมทั้งหมด 11 หมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร มีทั้งการปลูกอ้อย และมันสำปะหลังเป็นหลัก แต่สภาพพื้นที่ในตำบลแห้งแล้ง เกษตรกรขาดแคลนน้ำในการทำเกษตร ประกอบกับสภาวะการที่การผลิตสินค้าเกษตรของเกษตรกรมีปัญหาในเรื่องต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูง ประกอบกับปัญหาโรค แมลง และพื้นดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ผลผลิตที่ได้มีปริมาณน้อยและมีคุณภาพต่ำ เกษตรกรส่วนใหญ่จึงประสบกับปัญหาการขาดทุน เกิดหนี้สิน และไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดงดินแดง ดูแลคุณภาพชีวิต พัฒนาอาชีพสมาชิกเกษตรกร

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดงดินแดง ก่อตั้งเมื่อ วันที่ 1 เดือน มกราคม พ.ศ. 2551 จำนวนสมาชิกถึงปัจจุบัน 726 คน จากจำนวนประชากรในตำบล 4,653 คน จำนวนเงินกองทุนสวัสดิการ 2,710,111.89 บาท เพื่อสร้างหลักประกันให้กับคนในชุมชน รวมถึงกิจการทุกอย่างที่ทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งในรูปสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลที่เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย และยังช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน รวมถึงคนพิการ เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของสมาชิกในชุมชน ความผูกพัน การช่วยเหลือเกื้อกูล การอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ความรู้สึกภูมิใจ และการมีความสุขทั้งกายและใจร่วมกันเพื่อเชื่อมโยงและสร้างพลังร่วมของภาคชุมชนในการพัฒนาระบบสวัสดิการจากฐานราก ซึ่งมีการดูแลคุณภาพชีวิตของคนในตำบลผ่านการจัดสวัสดิการชุมชนถึง 14 ด้าน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดงดินแดง จึงมีแนวคิดที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนสร้างงานสร้างอาชีพที่หลากหลาย ประชาชนมีรายได้มีงานทำตลอดทั้งปี ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง ไม่มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ การเกษตรใช้น้ำฝนเพียงอย่างเดียว แต่พอมีกองทุนสวัสดิการชุมชนฯ โดยมีนายบุญสม แย้มครวญ เป็นประธานได้เชื่อมโยงกองทุนสวัสดิการชุมชนกับกลุ่มองค์กรในชุมชน โดยการนำเงินของกองทุนฯ

ฝากกับวิสาหกิจชุมชนธนาคารหมู่บ้านตามแนวพระราชดำริบ้านหน่วยประคอง (สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนธนาคารฯ ได้เป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนฯ ทุกคน เพื่อส่งเสริมการออมเงินของสมาชิก) เพื่อความสะดวกในการเบิกจ่ายไม่ต้องเดินทางไปตัวเมือง และคณะกรรมการส่วนหนึ่งของกองทุนฯ ก็เป็นคณะกรรมการของวิสาหกิจชุมชนธนาคารหมู่บ้านตามแนวพระราชดำริบ้านหน่วยประคอง และให้วิสาหกิจชุมชนธนาคารฯ เป็นตัวขับเคลื่อนในการส่งเสริมอาชีพให้กับสมาชิก

ในการดำเนินการดังกล่าว ได้มีการสนับสนุนชุดเจาะบ่อบาดาลเพื่อทำการเกษตรนอกฤดู ส่งเสริมการเกษตรแบบระบบน้ำหยดเพื่อเป็นการประหยัดน้ำ ส่งเสริมการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์และฮอร์โมนไข่ ฯลฯ เพื่อการเกษตร ทำให้สมาชิกลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชนธนาคารหมู่บ้านตามแนวพระราชดำริบ้านหน่วยประคอง ได้ให้สมาชิกเพื่อกู้ยืมเงินไปลงทุนในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ ร้อยละหกบาทต่อปี เพื่อเจาะบ่อบาดาลนำน้ำไปใช้ในภาคเกษตร และเป็นทุนในการประกอบอาชีพหลักคือการเพาะปลูกอ้อย มันสำปะหลัง พืชอายุระยะสั้น เช่น ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พืชผักต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้สมาชิกที่ประกอบอาชีพการเกษตรจะได้ผลผลิตทางการเกษตรแล้ว คนที่ไม่มีที่ดินยังมีรายได้มีงานทำจากการมารับจากในภาคเกษตร (คนทำการเกษตรได้งาน คนรับจ้างได้เงิน) เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลงดดินแดงนอกจากจะดูแลคุณภาพชีวิตของสมาชิกจัดสวัสดิการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เหมือนกับกองทุน ทั่ว ๆ ไปแล้ว ยังส่งเสริมด้านอาชีพด้านการเกษตรด้วย โดยประธานและกรรมการบางส่วนจะทดลองทำก่อน เมื่อได้ผลก็ได้ขยายไปยังระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด ตามลำดับจนกระทั่งเปิดเป็นศูนย์เรียนรู้ เพื่อให้บุคคลทั่วไปได้ศึกษาดูงานอาชีพที่กองทุนสนับสนุนและได้ผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ในการส่งเสริมอาชีพหลัก คือ อ้อยและมันสำปะหลังอาชีพรองคือการปลูกพืชระยะสั้น คือ พักทอง ข้าวโพดหวาน โดยใช้ระบบน้ำหยดเพื่อให้สามารถใช้น้ำน้อยปลูกพืชได้จำนวนมาก

ระบบน้ำหยดของคนงดดินแดง

ระบบน้ำหยด การทำเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบน้ำหยดเป็นเทคโนโลยีการชลประทานวิธีหนึ่งในหลายวิธี มีลักษณะเป็นน้ำหยด จากหัวน้ำหยดหรือท่อน้ำหยด/ท่อน้ำพุ่ง/เทปน้ำหยด และการให้น้ำด้วยระบบสปริงขนาดเล็ก หรือหัวพ่นหมอก เป็นต้น ทั้งหมดนี้ เป็นการให้น้ำแก่พืช โดยการส่งน้ำผ่านระบบท่อและปล่อยน้ำออกทางหัวน้ำหยด ซึ่งติดตั้งไว้บริเวณโคนต้นพืช น้ำจะ

หยดซึมลงมาบริเวณรากข้าๆ สม่ำเสมอในอัตรา 4-20 ลิตร / ชั่วโมง ที่แรงดัน 0.3-2 บาร์ ขึ้นอยู่กับระบบ ชนิดพืช ขนาดพื้นที่ และชนิดของดิน

ข้อดีข้อหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากของระบบน้ำหยด หรือระบบการให้น้ำแบบประหยัด นั่นก็คือติดตั้งง่าย ไม่ยุ่งยาก ไม่ต้องมีการขุด การเชื่อมต่อของท่อและข้อต่อไปจำเป็นต้องใช้เครื่องมือที่มีความประณีต และไม่ต้องใช้น้ำยาเชื่อมต่อ แต่มีสิ่งหนึ่งที่เราจะต้องทำก่อนก็คือการกำหนดขนาดท่อ ชนิดท่อ และหัวจ่ายน้ำ ที่เราจำเป็นจะต้องใช้ให้น้ำแก่พืชชนิดต่างๆ ของเรา จุดมุ่งหมายสำคัญของการให้น้ำแบบนี้ก็เพื่อที่จะรักษาระดับความชื้นของดิน บริเวณรากพืชให้อยู่ในระดับที่รากพืชดูดไปใช้ได้อย่างง่าย สร้างความเจริญเติบโตได้อย่างสมบูรณ์ พอเหมาะและเป็นไปตามความต้องการของพืช ส่งผลให้พืชเจริญเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพ

อุปกรณ์ที่สำคัญในระบบการให้น้ำหยด คือ เครื่องสูบน้ำ (Pumping Unit) จะทำหน้าที่สูบน้ำจากแหล่งน้ำและเพิ่มความดันของน้ำแล้วส่งไปตามท่อจ่ายน้ำ เครื่องกรองน้ำ (Filter) จะทำหน้าที่กรองเอาเศษวัชพืช ใบไม้ เมล็ดพืชและทรายออกจากน้ำ หัวจ่ายน้ำ (Sprinkler Unit) ทำหน้าที่จ่ายน้ำในลักษณะหยดหรือฉีดออกมาเป็นฝอยละออง ท่อประธาน (Mainline Pipe Unit) ทำหน้าที่ส่งน้ำจากเครื่องสูบน้ำไปสู่ท่อแยก ท่อย่อย (Lateral Pipe Unit) ทำหน้าที่จ่ายน้ำจากท่อประธานให้กับหัวจ่ายน้ำ บางครั้งก็อาจจำเป็นต้องมีอุปกรณ์พิเศษเพิ่มขึ้นอีกตามความเหมาะสม โดยเฉพาะอุปกรณ์ที่ถือว่าเป็นเครื่องควบคุมการจ่ายน้ำต้นทาง อันได้แก่ เครื่องวัดปริมาณการไหลของน้ำ เครื่องฉีดผสมปุ๋ยหรือสารเคมี เครื่องควบคุมความดัน วาล์วป้องกันน้ำไหลกลับ วาล์วระบายอากาศ เป็นต้น

ผลลัพธ์ของการทำเกษตรแบบน้ำหยด คือ ประสิทธิภาพการให้น้ำสูงมาก เพราะสามารถควบคุมน้ำได้ทุกชั้นตอน และมีการสูญเสียโดยการระเหยน้อย ค่าใช้จ่ายในการให้น้ำน้อยเพราะไม่ต้องใช้แรงงานในการให้น้ำมาก สามารถให้ปุ๋ยและสารเคมีอื่นๆ แก่พืชพร้อมๆ กับการให้น้ำได้ด้วย โดยการผสมปุ๋ยอินทรีย์หรือสารเคมีเข้ากับน้ำทางท่อชุดของเครื่องสูบน้ำเข้าไปในระบบ ไม่มีปัญหาโรคพืชหรือแมลงที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการเปียกชื้นของใบ ลดปัญหาของการแพร่กระจายของวัชพืชเนื่องจากว่าน้ำที่ให้แก่พืชจะเปียกผิวดินเป็นบริเวณแคบๆ เท่านั้น ไม่มีปัญหาเรื่องลมแรงที่จะพัดพาน้ำไปตกที่อื่น ไม่ต้องใช้ระบบส่งน้ำขนาดใหญ่หรือเครื่องสูบน้ำที่มีแรงม้าสูง เนื่องจากการให้ปุ๋ยอินทรีย์และสารเคมีโดยการผสมลงไปกับน้ำ ดังนั้นค่าใช้จ่ายสำหรับปุ๋ยอินทรีย์และสารเคมีก็จะลดลงด้วย

ระบบการให้น้ำแบบนี้จะมีระยะเวลาการใช้งานที่ยาวนานยกเว้นเรื่องการอุดตันของหัวจ่ายน้ำ สามารถทำการติดตั้งการให้น้ำแบบอัตโนมัติได้ไม่ยาก เช่น ให้น้ำตามกำหนดเวลาที่ตั้งไว้ หรือให้น้ำเมื่อความชื้นของดินในเขตรากลดลงถึงระดับหนึ่งเป็นต้น ไม่มีปัญหาเรื่องอัตราการซึมของน้ำเข้าไปในดิน เพราะอัตราการให้น้ำจะไม่มากพอที่จะทำให้ดินเปียกชุ่มเป็นบริเวณกว้างอยู่แล้ว เนื่องจากปริมาณน้ำที่ให้และที่สูญเสียไปโดยการระเหยน้อย ดังนั้นการสะสมของเกลือที่ติดมากับน้ำในเขตรากพืชจึงไม่มาก

ข้อเสียของการทำเกษตรแบบน้ำหยด คือ มีปัญหาเรื่องการอุดตันที่หัวจ่ายน้ำมากเนื่องมาจากตะกอนทรายตะไคร่น้ำ หรือเนื่องมาจากการสะสมตัวของสารเคมีในน้ำ เนื่องจากบริเวณที่เปียกชื้นไม่กว้างขวางนัก ความ

เข้มข้นของเกลือซึ่งมักจะเกิดขึ้นในบริเวณนอกของส่วนที่เปียกชื้นจึงมักจะสูงและอาจจะเป็นอันตรายต่อพืชได้ สามารถให้ปุ๋ยและสารเคมีอื่นๆ แก่พืชพร้อมๆ กับการให้น้ำได้ด้วย โดยการผสมปุ๋ยหรือเคมีเข้ากับน้ำทางท่อดูดของเครื่องสูบน้ำเข้าไปในระบบ และค่าลงทุนครั้งแรกค่อนข้างสูงเพราะจะต้องมีอุปกรณ์หลายอย่าง

การใช้ระบบน้ำหยด ในการปลูกมันสำปะหลัง

นางทิพาเอ โปรงแสง ประธานกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ที่ตำบลดงดินแดง อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี ให้ข้อมูลกับผู้เขียนว่าเดิมเกษตรกรในพื้นที่หนองม่วงมีการรวมกลุ่มที่ค่อนข้างเข้มแข็งเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำเกษตรต่อกันอยู่เสมอ และให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเรื่อยมา จนกระทั่งตอนหลังมีโครงการเกษตรแปลงใหญ่จากภาครัฐเข้ามา ทำให้การรวมกลุ่มของเกษตรกรไม่ยุ่งยาก ใช้เวลาไม่นาน และมีการปรับตัวเร็ว พร้อมเปิดรับข้อมูลต่างๆ ที่หน่วยงานของทางภาครัฐ อย่างกรมส่งเสริมการเกษตรเข้ามาแนะนำเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบรวมแปลงใหญ่ เกษตรกรในพื้นที่สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติให้มีรูปแบบการทำเกษตรที่ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

มันสำปะหลังแปลงใหญ่ แห่งนี้ได้ดำเนินการครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่ หมู่ที่ 1-10 ตำบลดงดินแดง อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี มีเกษตรกรปลูกจำนวน 306 ราย พื้นที่ปลูกโดยรวมประมาณ 6,276.25 ไร่ ปัจจุบันสมาชิกในกลุ่มดังกล่าวมีความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มกัน มีการนำระบบน้ำมาใช้ในแปลงปลูกมันสำปะหลัง ซึ่งสามารถเพิ่มผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น 1-2 เท่า หรือ 8 ตัน/ไร่ จากเดิมที่เคยได้เพียง 4 ตัน/ไร่ และถ้ามีการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินร่วมด้วยผลผลิตเพิ่มสูงขึ้นเฉลี่ย 10-12.5 ตัน/ไร่ ทำให้ขณะนี้เกษตรกรสามารถผลิตมันสำปะหลังได้ทั้งคุณภาพและปริมาณที่สูงขึ้น

ประธานกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ให้ข้อมูลต่อว่า “เป็นที่ทราบกันดีว่าการใช้ระบบน้ำหยดจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น แต่ด้วย ตำบลดงดินแดง เรามีธนาคารหมู่บ้านตามแนวพระราชดำริ ที่บ้านหน่วยประคอง เป็นแหล่งทุนสำคัญในการจัดทำแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร จึงทำให้เกษตรกรในพื้นที่แห่งนี้มีความได้เปรียบในเรื่องของแหล่งทุน ส่งผลให้การพัฒนาอาชีพมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ประกอบกับสมาชิกกลุ่มเน้นการผลิตมันสำปะหลังตามนโยบายรัฐ รวมกันปลูก รวมกันซื้อ รวมกันขาย จึงทำให้สามารถซื้อปัจจัยการผลิตอื่นๆ ได้ในราคาที่ถูกลง เช่น ปุ๋ยเคมี ทางกลุ่มจะรวมกันซื้อแม่ปุ๋ยมาเพื่อใส่ในแปลงมันสำปะหลังตามค่าวิเคราะห์ดิน ทำให้มีต้นทุนการผลิตที่น้อยลง”

“สิ่งใดก็ตามที่เราได้ทดลองทำ แล้วประสบความสำเร็จ แล้วมันมีผลต่อการช่วยเหลือชุมชนได้ ช่วยคนในพื้นที่ได้ เราก็จะนำเอาสิ่งนั้นเข้ามาบูรณาการใหม่ให้เกษตรกรได้นำเอาไปปรับใช้ได้จริง ได้มากที่สุด ที่เห็นได้ชัดตอนนี้คือ การรวมกลุ่มกันเป็นแปลงใหญ่ แล้วก็รับซื้อผลผลิตของเกษตรกร พื้นที่การทำเกษตร 19,019 ไร่ แต่เหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลังจำนวน 6,200 กว่าไร่ มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 306 ราย ผลิตมันสำปะหลังได้ 35,000 ตัน แบ่งขายให้กับลานในพื้นที่ประมาณ 4,015 ตัน ส่งบริษัททรัพย์ทิพย์ 1 หมื่นตัน เก็บไว้แปรรูป

16,000 ต้น เกษตรกร 184 ราย ทำไร่น้ำได้แค่ 4-6 ต้นต่อไร่ เกษตรกรทำแบบระบบน้ำหยด 122 ราย เนื้อที่ประมาณ 2,500 ไร่ เขาก็จะได้ถึง 10 ต้น/ไร่”

ระบบน้ำหยดในการเพาะปลูกมันสำปะหลัง

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร : ใช้ระบบน้ำหยดในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ตำบลดงดินแดง อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี แห่งนี้มีนายบุญสม แยมครวญ เป็นประธาน ภายในศูนย์ฯ จะมีฐานเรียนรู้ 7 ฐาน แต่ละฐานจะเน้นการน้อมนำศาสตร์พระราชามาปฏิบัติใช้ในการปรับเปลี่ยนการเพาะปลูกจากพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นเกษตรผสมผสาน ด้วยการระเบิดจากข้างใน คือสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาจากนั้น

จึงออกสู่สังคมภายนอก

โดยในระยะแรกเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะเป็นผู้สนับสนุน และดำเนินการในการเชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆ แต่ในปัจจุบัน ศพก.ดงดินแดง จะเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด โดยความร่วมมือระหว่าง ศพก.ดงดินแดงกับหน่วยงานภาคีจะมีการวางเป้าหมายร่วมกัน คือ ร่วมกันแก้ปัญหาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการผลิต พร้อมปลูกฝังให้เยาวชนในพื้นที่รักการเกษตรเพื่อเป็นการอนุรักษ์อาชีพของบรรพบุรุษ โดยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาสร้างความสนใจให้กับเยาวชน นอกจากนี้ยังมีการแบ่งปันซื้อขายสินค้าระหว่างกันแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการตลาด อีกทั้งเน้นทำการเกษตรเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมสภาพภูมิอากาศและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

นายบุญสม แยมครวญ เล่าว่า “มีการบริหารจัดการน้ำอย่างรู้คุณค่าในแปลงปลูก เช่น ใช้ระบบน้ำหยดและจัดหาน้ำด้วยระบบโซลาร์เซลล์ ทั้งจากแหล่งเก็บกักและบ่อบาดาล ทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิตขณะที่ผลผลิตจากพืชมีคุณภาพและปริมาณที่มากขึ้น ในอดีตเคยใช้สารกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี ก็จะมีลดลงจนพัฒนามาเป็นการปลูกพืชแบบอินทรีย์และเกษตรผสมผสาน ด้วยการน้อมนำทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติใช้ทำให้พืชโดยภาพรวมมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นทั้งสภาพดินและภูมิอากาศ ซึ่งเป็นผลดีของทั้งเกษตรกรและชาวชุมชนในตำบลดงดินแดง จนปัจจุบันมีเกษตรกรสนใจและเห็นประโยชน์หันมาทำการเกษตรแบบผสมผสานนี้ประมาณ 200 กว่าราย “

“เราก็หันมาทำธนาคารหมู่บ้านตามแนวพระราชดำรินในหลวงรัชกาลที่ 9 พระองค์ท่านบอกว่า สมมุติเรามีเงินอยู่ 100 บาท ในส่วน 90 บาท จะเอาไปทำอะไรก็แล้วแต่ แต่อีก 10 บาทให้เอามารวมกลุ่มกันแล้วนำมาใช้ดำเนินงานในกลุ่ม เพื่อจะได้ช่วยเหลือคนอื่นๆ ที่เขาต้องยกว่า ปัจจุบัน ศพก.ตงดินแดง มีเงิน 13 ล้านบาท ก็สามารถนำมาบริหารการผลิตให้กับสมาชิกในกลุ่มได้ โดยเฉพาะเรื่องการบริหารจัดการน้ำโดยสนับสนุนให้สมาชิกที่ต้องการทำระบบน้ำหยดจำนวน 50,000 บาท โดยไม่มีไม่ดอกเบี้ย น้ำที่ได้ก็บริหารจัดการอย่างรู้คุณค่า ทำอย่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 พระราชทานพระราชดำริคือเราต้องใช้น้ำอย่างมีคุณค่า แต่ละหยดที่ลงดินต้นไม้จะต้องได้รับประโยชน์

นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้สมาชิกทำการเกษตรแบบผสมผสาน ด้วยการน้อมนำศาสตร์พระราชามาปฏิบัติ ใช้ ยามที่พืชชนิดหนึ่งราคาตกก็จะมีพืชชนิดอื่นเข้ามาทดแทน และที่สำคัญการปลูกพืชแบบผสมผสานจะทำให้ทุกคนมีกินและมีรายได้ตลอดทั้งปี ที่แตกต่างจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่หากปีใดราคาตกเกษตรกรก็จะอดอยาก เป็นหนี้เป็นสินทั้งปี นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ ที่พระองค์ทรงมอบความรู้และภูมิปัญญาในการทำกินให้กับพวกเรา

ผลลัพธ์และทิศทางในอนาคต

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ สมาชิกมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นไม่เป็นหนี้นอกระบบ เกิดการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ การประกอบอาชีพ ทั้งในระดับครัวเรือน กลุ่มอาชีพ และชุมชน เกิดผลกำไรทางการเกษตรดีขึ้นเนื่องจากการทำระบบน้ำหยด เกิดการแก้ไขปัญหานี้สินได้ เพราะสมาชิกออมเงินกับกองทุนสวัสดิการชุมชนและวิสาหกิจธนาคารหมู่บ้าน คนในชุมชนเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาและมาเข้าร่วมกับองค์กรชุมชนมากขึ้น สมาชิกได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรชุมชนเพิ่มมากขึ้น สมาชิกทุกครัวเรือนมีอาชีพมีรายได้มีงานทำกันทุกครัวเรือน ทำให้ไม่มีขโมยและอยู่กันอย่างมีความสุข องค์กรชุมชนได้ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 เป็นแนวทางในการปฏิบัติ นำสู่อาชีพดี ชีวิตมีคุณภาพ จึงทำให้กองทุนสวัสดิการนั้นยังคงอยู่กับสมาชิกตลอดไปได้

ในอนาคตตำบลตงดินแดงจัดประชุมประชาสัมพันธการจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งใช้ระบบน้ำหยด โดยประชุมประชาสัมพันธตามเวทีต่างๆ ในตำบล เพื่อให้มีสมาชิกทำการเกษตรแบบระบบน้ำหยดเพิ่มขึ้น และมี การให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพแก่สมาชิกด้านการเกษตรและการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยการรวมกลุ่ม และการ ส่วนตัวดูงานแปลงสาธิตในตำบล (ศูนย์เรียนรู้ในตำบล) เพื่อให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกลดต้นทุนในการเกษตรและได้ผลผลิตเพิ่มจำนวน 200 ครอบครั้ว รวมทั้งการเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มต่างๆ ในตำบลและภายนอก โดยการประสานงานกับตัวแทนกลุ่มและหน่วยงานต่างๆ ในตำบล อำเภอ วางแผนการให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ ทำให้สมาชิกตื่นตัวและมีการรวมกลุ่มมากขึ้นและได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานในเรื่องของการใช้น้ำในการประกอบอาชีพ

07-พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนตำบลท่างาม ด้วยนวัตกรรมสวัสดิการชุมชน

ตำบลท่างาม อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

ตำบลท่างาม เป็นตำบลหนึ่งในพื้นที่ที่ประสบอุทกภัยซ้ำซากของอำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี นำมาซึ่งความสูญเสีย ความเสียหายวิกฤตต่างๆ ของคนในตำบล แต่ที่นี้ทุกคนร่วมกันคิด ร่วมกันลงมือทำ รับประโยชน์ร่วมกันในชุมชน จากการยื่นหยัดหนักแน่น “พลิกวิกฤต ให้เป็นทุน” สู่การสร้างสรรค์จัดการตนเอง ตำบลท่างามมีประชากรที่อยู่อาศัยจริง ทั้งสิ้น 4,230 คน เป็นชาย 1,958 คน เป็นหญิง 2,272 คน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 1,305 ครัวเรือน มีเนื้อที่ 31.69 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตปกครองท้องที่ออกเป็น 11 หมู่บ้าน ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มอยู่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งประชากรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้าง และอาชีพเกษตรกรรม มีการร่วมกลุ่มในการประกอบอาชีพ และกองทุนต่างๆ ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ปัญหาส่วนใหญ่ของตำบลท่างาม คือ เรื่องระบบเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ ต้นทุนการทำเกษตรกรรมสูง และปัญหาหนี้สินที่เพิ่มขึ้น

จุดเริ่มต้นกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม ปัจจุบันดำเนินการเข้าสู่ปีที่ 12 จุดเริ่มต้นในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนโดยท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม เป็นกลไกในการขับเคลื่อนงาน ภายใต้การหนุนเสริมของเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนจังหวัดสิงห์บุรี ในสถานะพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาและประสานเชื่อมโยงกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ก่อตั้งกองทุนฯ เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2551 มีสมาชิกครอบคลุมทั้ง 11 หมู่บ้าน โดยมีสมาชิกเริ่มต้น จำนวน 397 คน ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 1,737คน (คิดเป็นร้อยละ 38) ของประชาชนที่อยู่จริงในพื้นที่ตำบลท่างาม

ปัจจุบันสมาชิกของกองทุนฯ มี 2 ประเภท คือ 1 สมาชิกทั่วไป (ประเภท ก) อายุ 1-70 ปี และ 2สมาชิกผู้สูงอายุ (ประเภท ข) อายุ 70 ปีขึ้นไป โดยมีหลักคิด “เสมอภาค แต่ไม่เท่าเทียม” ขยายฐานและเพิ่มโอกาสในการเข้าเป็นสมาชิกมากขึ้น ทุกคนในตำบลท่างามสามารถเข้ามาเป็นสมาชิกได้อย่างเสมอภาค ไม่จำกัดสิทธิด้านสุขภาพหรือประสบปัญหาทางสังคม สามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนได้ แต่สิทธิสวัสดิการบางรายการอาจไม่เท่าเทียม เช่น สวัสดิการชดเชยกรณีเสียชีวิตที่มีความแตกต่างกันของสมาชิกแต่ละประเภท และจำนวนปีของการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการ

การรับสมัครสมาชิกของกองทุนดำเนินการปีละ 1 ครั้งในช่วงเดือนกรกฎาคม และสมาชิกรายเก่าจะต้องสมทบเงินรายปี ละ 365 บาท (สมทบวันละ 1 บาท) และการสมทบร่วมจำนวน 1 เท่าตามจำนวนสมาชิกที่มีอายุครบหนึ่งปีจากองค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม และการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลผ่านทางสถาบันพัฒนา

องค์กรชุมชน (พอช.) โดยรูปแบบการจัดสวัสดิการเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิต ทั้งในลักษณะสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นสวัสดิการพื้นฐานตั้งแต่เกิดจนตายตามระเบียบข้อบังคับ ประกอบด้วย รวมทั้งการจัดสวัสดิการต่างๆ ในรูปแบบของตามมติที่ประชุมกรรมการเห็นชอบ อาทิ การช่วยเหลือน้ำดื่ม กรณีเกิดภัยพิบัติ การช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคม การให้ทุนการศึกษากับสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลท่างาม ฯลฯ

สถานะทางการเงินและศักยภาพของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม มีเงินกองทุนรวม 9,357,813 บาท ซึ่งมีรายได้มาจากหลายส่วน ประกอบด้วย เงินสมทบจากสมาชิก 365 ปี เงินสมทบจากหน่วยงานภาคี ทั้ง อบต.ท่างามและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เงินบริจาคจากบุคคลที่มีจิตศรัทธา รายได้จากการขายขยะที่จุด บริจาคขยะรีไซเคิล และเงินรายได้จากธุรกิจเพื่อสังคม

นอกจากนี้ยังมีการพัฒนานวัตกรรมทางสวัสดิการสังคม โดยการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาการ ประกอบอาชีพ พัฒนาระบบเศรษฐกิจของครัวเรือนและชุมชน และการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ประกอบด้วย

- 1) เงินลงทุนธุรกิจ Social Enterprise (น้ำดื่มท่างาม) จำนวน 750,000 บาท
- 2) เงินลงทุนธุรกิจ Social Enterprise (ร้านกาแฟ Tar-Ngam coffee) จำนวน 200,000 บาท
- 3) เงินลงทุนกู้ยืมร่วมกับกองทุนไບหยก จำนวน 200,000 บาท
- 4) เงินลงทุนกู้ยืมร่วมกับกองทุน (ตอกบ่อบาดาล+มะนาวไบหยก) จำนวน 250,000 บาท

รวมเป็นเงินลงทุนทั้งสิ้นในการพัฒนาการประกอบอาชีพ พัฒนาระบบเศรษฐกิจและแก้ไขปัญหาหนี้สิน ของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม เป็นเงินจำนวน 1,400,000 บาท

การบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนท่างามด้วยหลักธรรมาภิบาล

การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม ยึดหลักธรรมาภิบาลมาในการบริหารจัดการ กองทุน “ประชาชนเป็นผู้บริหาร ท้องถิ่นเป็นผู้ปฏิบัติ” โครงสร้างคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม เป็น 3 ส่วนหลัก คือ

ส่วนที่ 1 ภาคประชาชน ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกองทุน ประกอบด้วย ประธานกรรมการ รองประธาน คณะกรรมการประจำหมู่บ้าน (11 หมู่บ้าน) ประชาสัมพันธ์ ผู้ช่วยเหรัญญิก ผู้ตรวจสอบ

ส่วนที่ 2 ส่วนท้องถิ่น โดยใช้ข้าราชการพนักงานส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่ในกองเลขานุการ ดำเนินการตามนโยบายและข้อเสนอ มติที่ประชุมของคณะกรรมการ ซึ่งมีตำแหน่งประกอบด้วย เลขานุการ ผู้ช่วยเลขานุการ เหรัญญิก นายทะเบียน (รวมทั้งการสนับสนุนต่างๆ เช่น อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้สำนักงาน สถานที่)

ส่วนที่ 3 ที่ปรึกษา ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาข้อเสนอแนะ แนวทางในการขับเคลื่อนงานของกองทุน โดยมีนายก อบต.ท่างาม รองนายก อบต. ท่างาม ผู้ทรงคุณวุฒิ และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ตำบลท่างาม ร่วมเป็น

ส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการ ทำให้เกิดความเข้มแข็งของกองทุนฯ ก่อให้เกิดการสร้างระบบเศรษฐกิจรายได้ การมีงานทำการประกอบอาชีพ

การเชื่อมโยงเครือข่ายการประกอบอาชีพต่อเศรษฐกิจของครัวเรือนและชุมชน และการแก้ปัญหาหนี้สิน ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดกองทุนต่างๆ แยกออกจากระบบกองทุนสวัสดิการ มาดำเนินการบริหารจัดการ ธุรกิจ การบริหารจัดการเพื่อสวัสดิการต่างๆ มีคณะกรรมการบริหารจัดการต่างๆคนละชุด ในแต่ละกองทุนโดยแสวงหากำไรเพื่อการจัดสวัสดิการตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง

ภายใต้การกำกับดูแลของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม ประกอบด้วย 1) ธุรกิจโรงงานน้ำดื่ม กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม “น้ำดื่มท่างาม” 2) ธุรกิจร้านกาแฟ ภายใต้ชื่อ “Tar-Ngam coffee” การลงทุนกิจการกาแฟ เครื่องดื่ม และจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนของตำบลท่างาม 3) กองทุนใบหยกเพื่อฟื้นฟูผู้ประสบภัยพิบัติ 4) กองทุนหมุนเวียนเพื่อฟื้นฟูผู้ประสบภัยพิบัติ 5) กลุ่มออมทรัพย์ของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม และ 6) กองทุนภัยพิบัติตำบลท่างาม

การจัดสวัสดิการชุมชนเพื่อลดต้นทุนการประกอบอาชีพเกษตรกร

การพัฒนาการประกอบอาชีพของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม โดยกลไกการจัดสวัสดิการ กู้ยืมทางการเงินเกษตรกรรม เชื่อมโยงกองทุนใบหยกจากเงินทุนสนับสนุนโดยคุณกิ่งทอง ใบหยก (โรงแรมใบหยกสกาย) เพื่อฟื้นฟูผู้ประสบภัยพิบัติตำบลท่างาม เริ่มต้นวงเงิน 1,000,000 บาท (หนึ่งล้านบาท) และกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม จำนวน 200,000 บาท ลงทุนร่วมกันในการดำเนินงานจัดสวัสดิการการประกอบอาชีพในรูปแบบของการกู้ยืมเงิน ช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรที่ประสบภัยพิบัติและเป็นสมาชิก ในการกู้ยืมวัสดุทางการเกษตร (เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช) โดยจัดซื้อเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืชให้กับเกษตรกรตามความต้องการ แต่ไม่เกินรายละ 50,000 บาทต่อคน คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 0.25 บาทต่อเดือน สามารถช่วยเหลือเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ได้มากกว่า 50 ราย หมุนเวียนในรอบของการทำการเกษตร ทำให้มีวัสดุทางการเกษตรราคาถูกลงเนื่องจากสามารถต่อรองราคาผ่านกองทุนฯ ซึ่งมีการจัดซื้อในปริมาณมากและมีอัตราดอกเบี้ยต่ำ

นอกจากนี้ยังมีการจัดสวัสดิการประกอบอาชีพแก่สมาชิกกองทุนที่สนใจ (เกษตรกรรายใหม่) ในการให้กู้ยืมวัสดุทางการเกษตรและเงินทุนการบริหารจัดการปลูกลมะนาว กล้วย พืชผักสวนครัว ฯลฯ (แบบปลอดดอกเบี้ย 12 เดือน) อัตราร้อยละ 50 สตางค์ต่อเดือน จำนวน 18 ราย เป็นวงเงินกู้ยืมจำนวนทั้งสิ้น 286,864 บาท อีกทั้งมีการเชื่อมโยงธุรกิจกับกองทุนหมุนเวียนเพื่อฟื้นฟูผู้ประสบภัยพิบัติ และกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม (ลงทุนร่วม 250,000 บาท) เพื่อจัดสวัสดิการช่วยเหลือกรณีภัยแล้งในพื้นที่ตำบลท่างาม ในการกู้ยืมในการต่อบ่อบาดาล (แบบปลอดดอกเบี้ย 12 เดือน) อัตราร้อยละ 50 สตางค์ต่อเดือน จำนวน 17 ราย เป็นวงเงินกู้ยืมจำนวนทั้งสิ้น 246,000 บาท แก่เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม

ก่อให้เกิดความพึงพอใจและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ลดปัญหาหนี้สินและต้นทุนการผลิตลง สร้างคุณภาพชีวิต ในการพัฒนาการประกอบอาชีพเกษตรกรได้อย่างมั่นคง ปัจจุบันได้มีการพัฒนาต่อยอดด้านการประกอบอาชีพ เกษตรกร เช่น เครื่องสีข้าวชุมชนเพื่อให้บริการสีข้าวในอัตราที่ประหยัด และการทำความร่วมมือกับภาคเอกชน โรงแรมใบหยก สกาย ร้านค้าร้านอาหารในพื้นที่ตำบลท่างาม ด้วยกลไกทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในรับซื้อขาย ผลผลิตทางการเกษตรปลอดสารพิษ (กล้วย มะนาว พืชผักสวนครัว ฯลฯ) โดยศูนย์ทักษะทางอาชีพเกษตรกร Banana Solution เกษตรเรื่องกล้วยกล้วย และร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนของตำบลท่างาม “Tar-Ngam coffee” ในการจำหน่ายสินค้าภายในและภายนอกอย่างต่อเนื่อง

การลดต้นทุนการทำเกษตร

จากกองทุนสวัสดิการชุมชน สู่ Social Enterprise

การพัฒนาระบบเศรษฐกิจของครัวเรือนและชุมชนของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม มีการลงทุนธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ในการประกอบธุรกิจโรงงานน้ำดื่ม โดยการลงทุนกิจการผลิตน้ำ จำนวน 750,000 บาท ภายใต้ชื่อ “น้ำดื่มท่างาม” ซึ่งการดำเนินธุรกิจนี้เป็นการลงทุนค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมด เช่น ค่าแรงงาน ค่าวัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ

ผลกำไรหลังหักค่าใช้จ่ายนำกลับเข้าสู่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม เพื่อบริหารจัดการ การจัดสวัสดิการในรูปแบบต่างๆ แก่สมาชิกกองทุนสวัสดิการ หรือคนในตำบลท่างาม ตามมติการพิจารณาของ คณะกรรมการและสมาชิก เช่น มอบทุนการศึกษาให้กับสมาชิก ทุนผู้พิการผู้ยากไร้ รวมทั้งแจกน้ำดื่ม “ท่างาม” ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยในพื้นที่ตำบลท่างาม

ก่อให้เกิดการจ้างแรงงานในธุรกิจ คือ จ้างแรงงานผู้สูงอายุจำนวน 4 คน ในการทำงานในโรงงานน้ำดื่ม อัตราวัน ละ 300 บาทต่อวันที่มาปฏิบัติงาน ทำให้คนในชุมชนเข้าถึงน้ำดื่มที่สะอาดปลอดภัยและซื้อในราคาถูกลงกว่า ท้องตลาด สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนสามารถนำน้ำดื่มไปใช้ในงานเลี้ยงหรืองานศพก่อนแล้วจึงมาจ่าย ค่าใช้จ่ายภายหลังเสร็จงาน จากผลประกอบการประจำปีนำมาสร้างสวัสดิการแก่สมาชิกในรูปแบบต่างๆ

นอกจากนี้ยังมีการลงทุนธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ธุรกิจร้านกาแฟ ภายใต้ชื่อ “Tar-Ngam coffee” การลงทุนกิจการกาแฟ เครื่องดื่ม และจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนของตำบลท่างาม จำนวนเงิน 200,000 บาท ซึ่งการดำเนินธุรกิจนี้เป็นการลงทุนและจ่ายค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมด เช่นค่าแรงงาน วัสดุอุปกรณ์

ฯลฯ มีการจ้างแรงงานในร้านกาแฟจำนวน 2 คนโดยจ่ายค่าตอบแทนทั้งหมดร้อยละ 20 ของยอดกำไรสุทธิหลังหักค่าใช้จ่ายทั้งหมด

โดยผลกำไรทั้งหมดจะกลับเข้าสู่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม รวมทั้งการเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจของครัวเรือนในการสร้างงานสร้างรายได้แก่กลุ่มอาชีพต่างๆ และเกษตรกร โดยสนับสนุนการใช้พื้นที่ในร้าน Tar-Ngam coffee ในการวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าต่างๆ สร้างโอกาสในการจำหน่ายให้กับคณะศึกษาดูงานของ อบต.ท่างาม รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพ พัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้า บรรจุภัณฑ์ การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารซื้อขายออนไลน์ ทำเพจสินค้า การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สร้างช่องทางจัดจำหน่ายสินค้าต่างๆ ให้มากขึ้น

ธุรกิจเพื่อสังคมของตำบลท่างาม

กลุ่มออมทรัพย์ของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม กับการสร้างวินัยการออม

ปัญหาเรื่องหนี้สินของสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม เกิดจากการที่สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน (รายเดิม) มีการขาดส่งเงินสมทบรายปี 365 บาท ในปี พ.ศ. 2555 เนื่องจากสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจไม่คล่องตัว ไม่มีการเตรียมความพร้อมเรื่องเงินออม แต่มีความต้องการแก้ไขปัญหาเรื่องหนี้สิน คณะกรรมการได้ปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหาโดยมีมติให้จัดตั้ง “กลุ่มออมทรัพย์ของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม” เพื่อเป็นกลไกการออมเงินเป็นรายเดือนที่จะสามารถส่งเงินสมทบรายปีเข้ากองทุนสวัสดิการชุมชนของสมาชิกที่เข้าร่วมได้

ก่อเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการออมของสมาชิก และเกิดรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีของกองทุน โดยสร้างฐานความมั่นคง ลดปัญหาการขาดส่งเงินสมทบรายปีที่ทำให้ต้องขาดสิทธิสวัสดิการ ลดภาระค่าใช้จ่ายที่จะต้องมาจ่ายเงินสมทบรายปีเข้ากองทุน สร้างวินัยการออม เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส สามารถออมเพื่อสร้างสวัสดิการให้กับตนเองได้ โดยปัจจุบันมีเงินออมฝากไว้ในบัญชีธนาคารฯ (เงินออม สมาชิกสามารถถอนเงินได้) มีสมาชิกทั้งสิ้น 345 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.65 ของสมาชิกกองทุนสวัสดิการทั้งหมด ซึ่งสามารถช่วยเหลือการขาดส่งเงินกองทุนสวัสดิการ เกิดการออมเพิ่มขึ้น การออมเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม โดยมีแนวคิดพัฒนาต่อยอดการออมชุมชนสู่การเป็นสถาบันการเงินชุมชน

การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างามสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs

การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม ที่ขับเคลื่อนงานการพัฒนาการประกอบอาชีพ พัฒนาระบบเศรษฐกิจของครัวเรือนและชุมชน และการแก้ปัญหาหนี้สินแบบมีส่วนร่วม สอดคล้องกับการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน(Sustainable Development Goals- SDGs) ในหลายตัวชี้วัดเป้าหมาย อาทิเช่น 1) ขจัดความยากจน 2) ขจัดความอดอยากสร้างความมั่นคงทางอาหาร 3) ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคน 4) สร้างโอกาสในการเรียนรู้ 5) จัดการน้ำอย่างยั่งยืนและพร้อมใช้สำหรับทุกคน 6) ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และ 7) สร้างรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน โดยกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างามมีความมุ่งหมายที่จะก้าวต่อไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในตัวชี้วัดอื่นๆ ต่อไป

การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในชุมชนจากสวัสดิการต่างๆ มากมาย เกิดกระบวนการพัฒนาศักยภาพของคน สร้างการมีส่วนร่วม เกิดการจัดการตนเอง เกิดการประสานการทำงานของ อบต.ท่างาม ท้องที่ และหน่วยงานภาคีเครือข่าย สร้างผลงานที่ชัดเจนจนเป็นศูนย์เรียนรู้กองทุนสวัสดิการชุมชนของจังหวัดสิงห์บุรี เป็นนวัตกรรมทางสังคมที่ได้รับรางวัลต่างๆ มากมาย อาทิเช่น นวัตกรรมรางวัล อปท. ที่มีการบริหารจัดการที่ดี จากสำนักนายกรัฐมนตรี รางวัลผู้สร้างนวัตกรรมท้องถิ่น ด้านสังคมสงเคราะห์

การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม มีปัญหาและอุปสรรคในการเบิกจ่ายงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำมาสมทบการดำเนินงานของกองทุนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการกองทุน

หากเกิดกรณีที่กองทุนไม่ได้รับการสมทบจากองค์กรบริหารส่วนตำบลท่างาม และภาครัฐ กองทุนมีศักยภาพในการบริหารจัดการกองทุนได้ เนื่องจากที่ผ่านมากองทุนได้มีการบริหารจัดการและวางแผนการใช้จ่ายในการส่วนต่างๆ อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ยังมีการลงทุนและแสวงหารายได้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่กองทุนด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถขยายฐานสมาชิกต่อไป

เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการจัดสวัสดิการสังคม กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างามมีแนวทางประสานความร่วมมือให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมอบหมายให้ข้าราชการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถมาช่วยบริหารจัดการกองทุนได้ เนื่องจากเห็นว่า กองทุนได้นำแนวคิดที่ให้ข้าราชการพนักงานส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่ในกองเลขาญการ และดูแลรับผิดชอบด้านการเงิน ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดในการสร้างระบบเศรษฐกิจรายได้ และการมีงานทำการประกอบอาชีพโดยเชื่อมโยงเครือข่ายการประกอบอาชีพต่อเศรษฐกิจของครัวเรือนและชุมชน และการแก้ปัญหาหนี้สินที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ซึ่งก่อให้เกิดกองทุนต่างๆ แยกออกจากระบบกองทุนสวัสดิการเพื่อมาดำเนินการบริหารจัดการธุรกิจการบริหารจัดการเพื่อสวัสดิการต่างๆ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการต่างๆ คนละชุดในแต่ละกองทุน

โดยแสวงหากำไรเพื่อการจัดสวัสดิการตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง ภายใต้การกำกับดูแลของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม ทั้งนี้ เพื่อลดความเสี่ยงของกองทุน

สุดท้ายเราจะเห็นได้ว่ากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม ได้สร้างนวัตกรรมสวัสดิการสังคม ด้านการพัฒนาการประกอบอาชีพ พัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน และการแก้ปัญหาหนี้สิน ซึ่งมีการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนที่มากกว่าสวัสดิการพื้นฐาน เน้นการต่อยอด และลงทุนเพิ่มรายได้ทรัพยากรที่อยู่ในชุมชน จนเกิดเป็นแนวคิดของการทำ “ธุรกิจเพื่อสังคม” ที่ไม่ได้มองแค่ผลกำไรเป็นตัวตั้ง แต่มองผลประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างามมีความพร้อมในถ่ายทอดบทเรียน ประสบการณ์การสร้างการเรียนรู้ หลักสูตรพร้อมถ่ายทอดให้บุคคลต่างๆ ได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ดูงาน และเผยแพร่องค์ความรู้ต่างๆ ของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่างาม ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ผลงานทางวิชาการต่างๆ สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขยายผลต่อในชุมชนอื่นๆ ได้อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม

08-ก๊าซชีวภาพจากมูลสุกร : นวัตกรรมจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ผ่านกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาว

ตำบลท่ามะนาว อำเภอย้ายบาดาล จังหวัดลพบุรี

จุดเริ่มต้นของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ตำบลท่ามะนาว เคยเป็นผืนป่าดงดิบและป่าแฝกที่ขึ้นชื่อเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าที่หลากหลาย และด้วยมีแม่น้ำป่าสักไหลผ่าน ก็ยิ่งดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาตั้งบ้านเรือน ตำบลท่ามะนาว อำเภอย้ายบาดาล จังหวัดลพบุรี อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอย้ายบาดาล ประมาณ 2 กิโลเมตร เนื้อที่ทั้งหมด 19,273 ไร่ แบ่งเป็น 8 หมู่บ้าน ประชากรประมาณ 3,277 คน แบ่งเป็นเพศชายจำนวน 1,594 คน และเพศหญิงจำนวน 1,683 คน

พื้นที่ในตำบลท่ามะนาวเป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีฟาร์มสุกรขนาดใหญ่จำนวน 16 ฟาร์ม (มีจำนวนสุกร 600 – 1,000 ตัว) ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 8 ซึ่งในอดีตฟาร์มตั้งอยู่เขตนอกชุมชน แต่ปัจจุบันชุมชนได้ขยายตัวใหญ่ขึ้น จึงทำให้ชุมชนขยับเข้าใกล้ฟาร์มสุกรเพิ่มมากขึ้น โดยฟาร์มที่อยู่ใกล้กับชุมชนมากที่สุดมีระยะห่างออกไปเพียง 100 เมตร (ฟาร์มมานพ 1) จึงทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของการส่งกลิ่นเหม็นจากมูลสุกร ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของสมาชิกกองทุน และยังทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับผู้ประกอบการเจ้าของฟาร์มสุกร

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาว ก่อตั้งมาตั้งแต่ 1 มกราคม พ.ศ. 2550 มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนในด้านสวัสดิการ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย แก่สมาชิก โดยก่อตั้งเริ่มแรกมีสมาชิก 195 คน มีเงินกองทุน 23,400 บาท (เก็บรายละ 100 บาท/ปี) โดยในปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 662 คน และมีเงินกองทุนรวมจำนวน 1,341,984.88 บาท มีการจ่ายเพื่อการจัดสวัสดิการจำนวน 11 ด้าน เก็บเงินสมทบรายปีปีละ 365 บาท/คน/ปี กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาวได้รับเงินอุดหนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะนาว จำนวน 6 ครั้ง เป็นจำนวน 600,000 บาท ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล จำนวน 4 ครั้ง ผ่านสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เป็นเงินจำนวน 569,736 บาท

คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาว ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน โดยการเก็บข้อมูลการทำบัญชีรายรับ รายจ่ายครัวเรือน ทำให้พบว่าชุมชนมีค่าใช้จ่ายทางด้านพลังงานโดยเฉพาะราคาก๊าซหุงต้มที่มีราคาเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น สมาชิกในกองทุนที่ประสบปัญหาจึงได้มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือกันถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และได้ตระหนักถึงพลังงานก๊าซชีวภาพที่ได้จากมูลสุกร

โดยปกติแล้วฟาร์มสุกรจะมีการนำมูลสุกรเหลือใช้มาหมักทำก๊าซชีวภาพเพื่อใช้ในฟาร์มอยู่แล้ว แต่มีการใช้ในปริมาณเพียงเล็กน้อย และมีการปล่อยทิ้งเป็นจำนวนมาก ทางสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนจึงได้สังเกตเห็นถึงคุณประโยชน์จากมูลสุกรที่เหลือใช้เหล่านี้ และได้ร่วมกันเสนอแนวความคิดเรื่องการนำก๊าซชีวภาพจากมูลสุกรไปใช้ในชุมชนให้กับทางองค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะนาว ซึ่งนายวสันต์ ตรีชัย นายกององค์การบริหารส่วนตำบลและรองประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาว เพื่อร่วมกันหาวิธีแก้ไขและดำเนินการต่อไป

นายวสันต์ ตรีชัย นายกององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะนาว และรองประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาว ได้กล่าวว่า “ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะนาว มีภารกิจในการดูแลความเป็นอยู่ของพี่น้องตำบลท่ามะนาว โดยเฉพาะเรื่องที่สร้างความเดือดร้อนให้กับคนในแต่ละหมู่บ้าน ผมชอบให้ผู้เดือดร้อนเข้ามามีส่วนร่วมในการสะท้อนปัญหา แล้วเราจะแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกัน ผมได้มอบหมายให้พนักงานใน อบต.ท่ามะนาว เข้ามาช่วยทำงานร่วมกับกองทุนสวัสดิการชุมชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งในเรื่องการประสานงาน พิมพ์งานและช่วยดูแลเอกสารต่างๆ ของกองทุนฯ เอื้อเพื่อสถานที่ทำงานของกองทุน สถานที่จัดประชุมและสนับสนุนเงินอุดหนุนตั้งงบประมาณรายจ่ายในข้อบัญญัติท้องถิ่นปีละ 100,000 บาท ให้แก่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาวทุกปี”

แก้ไขปัญหาด้วยการนำมูลสุกรมาใช้ประโยชน์

จากปัญหาที่พบในพื้นที่ดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้ซึ่งเป็นสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน และส่งผลกระทบต่อชุมชน อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของคนในชุมชน ดังนั้น นายราเชนทร์ นิ่มศิริ ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน และนายวสันต์ ตรีชัย นายกององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะนาว ในฐานะรองประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาว ร่วมกับผู้นำชุมชนซึ่งดำรงตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน หลังจากได้เสนอปัญหาที่เกิดขึ้นมายังองค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะนาวแล้วนั้น

นายราเชนทร์ นิ่มศิริ ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาว ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาวดำเนินงานมาประมาณ 13 ปี มีการขยายฐานสมาชิกให้ครอบคลุมทุกเพศทุกวัย คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนมีการประชุมประจำปีเพื่อวางแผนการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนตำบลท่ามะนาว และเพิ่มสวัสดิการทั้งรูปแบบจ่ายเป็นเงินและนอกเหนือจากการจ่ายเงิน ประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของตำบลท่ามะนาว ถูกนำมาพูดคุยในการประชุมคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน และใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จนนำไปสู่การเปิดเวทีประชาคมในแต่ละหมู่บ้าน”

ต่อมาจึงได้มีการจัดประชุมประชาคมหมู่บ้าน โดยนำผู้ประกอบการฟาร์มสุกรที่อยู่ในพื้นที่ ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน และภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ประกอบกับในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 - 2554 ตำบลท่ามะนาวที่ได้เข้าร่วมโครงการ “รักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง” ของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และได้มีการเก็บข้อมูล

ค่าใช้จ่ายด้านเศรษฐกิจและพลังงานในครัวเรือน ด้วยเครื่องมือ EC-EN และบูรณาการร่วมกับโครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข แบบ ABC ทำให้ค้นพบว่าฟาร์มสุกรที่เป็นปัญหาของชุมชน กลับเป็นแหล่งพลังงานทดแทนที่มีศักยภาพสูง หากได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง

คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นแกนนำชุมชนตำบลท่ามะนาว ได้ร่วมกันนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาของโครงการ “รักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบล วิถีพอเพียง” มาแปรวิกฤตเป็นโอกาสด้วยการนำมูลสุกรที่เป็นปัญหามลพิษทางอากาศของชุมชนมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ด้วยการหมักก๊าซชีวภาพเพื่อใช้ในชุมชน และสามารถลดค่าใช้จ่ายด้านพลังงานได้ เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่ม อาทิ สถาบันวิทยาการพลังงาน (วพน.) รุ่นที่ 3 บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ได้เข้ามาดำเนินโครงการ “ท่ามะนาวพอเพียง เพื่อพลังงานที่ยั่งยืน” ด้วยการสร้างบ่อหมักก๊าซชีวภาพระดับชุมชนในระยะที่ 1 ขึ้น โดยนำร่องที่ฟาร์มมานพ 1 ซึ่งเป็นฟาร์มที่ห่างจากชุมชนไม่ถึง 100 เมตร ส่งก๊าซให้ชาวบ้านหมู่ที่ 2 จำนวน 9 ครัวเรือน และเริ่มใช้เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2556 เป็นต้นมา

การประชุมวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

โครงการ “ท่ามะนาวพอเพียง เพื่อพลังงานที่ยั่งยืน”

จากโครงการในระยะแรก ทำให้ชุมชนเล็งเห็นถึงประโยชน์จากฟาร์มสุกร และสามารถลดปัญหาจากกลิ่นรบกวน จึงทำให้เกิดคำถามจากประชาชนในชุมชนว่าเราจะสามารถจัดการกับฟาร์มอื่นๆ ที่เหลือได้หรือไม่ เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง ต่อมาจึงได้จัดการจัดทำระบบก๊าซชีวภาพในระยะที่ 2 ในปี พ.ศ. 2557 โดยได้รับการสนับสนุนจากบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ในการก่อสร้างบ่อหมักก๊าซชีวภาพจากมูลสุกร ขนาด 100 ลบ.ม. จำนวน 4 บ่อหมัก 4 ฟาร์มสุกร (รวมฟาร์มมานพ 1) จ่ายก๊าซให้ประชาชนหมู่ที่ 2 จำนวน 130 ครัวเรือน ได้ใช้แทนก๊าซ LPG

ในปี พ.ศ. 2560 ชุมชนตำบลท่ามะนาวได้เล็งเห็นถึงความคุ้มค่า สามารถลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน และเป็นการเพิ่มการใช้พลังงานทางเลือกให้กับชุมชน จึงได้ประสานขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำโครงการก่อสร้างระบบก๊าซชีวภาพจากฟาร์มสุกรขึ้นในระยะที่ 3 จำนวน 6 ฟาร์ม จากกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน ในการอุดหนุนงบประมาณในการก่อสร้างระบบก๊าซชีวภาพจากฟาร์มสุกร เป็นจำนวนเงิน 12,000,000 บาท ขยายได้อีก 3 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านที่ 1 บ้านสันตะลุง หมู่ที่ 6 บ้านคลองไทร และหมู่ที่ 8 บ้านเนินมะพร้าว

ระยะที่ 4 ชุมชนได้ดำเนินการขยายแนวท่อก๊าซอีก โดยเป็นการร่วมทุนกัน คือ เจ้าของฟาร์มสุกรจำนวน 4 ฟาร์ม องค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะนาว บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ ส่งก๊าซไปยัง 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 4 บ้านโรงสูบ และหมู่ที่ 7 บ้านคลองเตี๋ยพัฒนา

ระยะที่ 5 องค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะนาวได้อนุมัติงบประมาณในการขยายท่อส่งจ่ายก๊าซชีวภาพ เพื่อให้บริการแก่หมู่ที่ 3 บ้านคลองไทร และหมู่ที่ 5 บ้านถนนสุด อีก 2 หมู่บ้าน ทำให้ตำบลท่ามะนาวสามารถจ่ายก๊าซชีวภาพจากมูลสุกรในระบบท่อได้ครอบคลุมทั้งตำบล (8 ตำบล)

รวมครัวเรือนที่สามารถใช้ก๊าซชีวภาพจากฟาร์มสุกรได้ทั้งหมด 480 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 51.2 ของครัวเรือนทั้งตำบล 937 ครัวเรือน ซึ่งในการดำเนินงานการก่อสร้างระบบก๊าซชีวภาพทั้งหมดในทุกๆระยะนั้น ได้มีการสนับสนุนให้คนในชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถเข้าไปร่วมดำเนินการ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในระบบการก่อสร้าง และสามารถเข้าไปแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดการเสียหาย หรือชำรุดของระบบ ทำให้ไม่ต้องพึ่งพาหน่วยงานภายนอก และเป็นการแก้ไขปัญหาได้อย่างทัน่วงที

การก่อสร้างระบบก๊าซชีวภาพจากฟาร์มสุกร

การบริหารจัดการสำหรับก๊าซชีวภาพระดับชุมชนอย่างเป็นระบบ

การบริหารจัดการสำหรับก๊าซชีวภาพระดับชุมชนนั้น มีการบริหารจัดการโดยการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้ก๊าซ มีคณะกรรมการในแต่ละฝ่ายเพื่อกำกับดูแลในระบบต่างๆ เช่น ระบบบ่อหมัก จุดทิ้งน้ำ แนวท่อและซ่อมแซมหัวเตาที่ใช้กับก๊าซชีวภาพ ซึ่งคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาวยังมีส่วนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้ก๊าซชีวภาพจากมูลสุกรตำบลท่ามะนาว ร่วมกันบริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ เช่น ประชานและรองประชานกองทุนฯ เป็นกรรมการที่ปรึกษา เป็นต้น มีการลงหุ้นสำหรับผู้ใช้ก๊าซ ตั้งแต่ 10 หุ้น แต่ไม่เกิน 100 หุ้น (หุ้นละ 10 บาท) เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีการปันผลกำไรปีละ 1 ครั้ง การปล่อยก๊าซ แบ่งเป็น 2 ช่วงเวลา คือ 05.00-09.00 น. และ 16.00-21.00 น. ครัวเรือนผู้ใช้ก๊าซเสียค่าใช้จ่ายเดือนละ 50 บาท และค่าซ่อมแซมบำรุงรักษาเตา 5 บาท รวมเป็น 55 บาทต่อเดือน

ปัจจุบันตำบลท่ามะนาวได้ดำเนินงานเรื่องก๊าซชีวภาพจากมูลสุกรมาถึงระยะที่ 5 ซึ่งสามารถจ่ายก๊าซชีวภาพครอบคลุมได้ทั้งตำบล จำนวน 8 หมู่บ้าน โดยมีภาคีเครือข่ายจากหลายๆ หน่วยงานช่วยเหลือในการ

สนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ และบุคลากรในการดำเนินงาน เช่น บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้ประกอบการฟาร์มสุกรในพื้นที่ องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) และที่สำคัญคือประชาชนในชุมชนตำบลท่ามะนาว

ลดปัญหา ลดค่าใช้จ่าย นำสู่คุณภาพชีวิตที่ดี

จากการดำเนินโครงการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาว ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนในด้านสวัสดิการให้แก่สมาชิกกองทุน ส่งผลให้เกิดการลดปัญหาการส่งกลิ่นเหม็นของมูลสุกรในพื้นที่ ลดปัญหาสุขภาพจิตของคนในชุมชน ลดความขัดแย้งระหว่างฟาร์มสุกรกับชุมชน ได้รับสวัสดิการด้านพลังงาน คือ การใช้ก๊าซชีวภาพในราคาที่ถูกลง พร้อมทั้งยังเป็นการลดค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัว

การลดค่าใช้จ่ายดังกล่าว โดยการขยายโครงข่ายแนวท่อก๊าซชีวภาพจากฟาร์มสุกรได้ทั้ง 8 หมู่บ้าน 480 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 51.2 ของครัวเรือนทั้งหมด ลดการใช้ก๊าซหุงต้ม 825,000 บาท / ปี เฉลี่ย 1,600 บาท / ปี /ครัวเรือน นำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน ซึ่งสามารถเพิ่มมูลค่าของของเสียในชุมชนที่เป็นปัญหา เกิดการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน มีการใช้พลังงานทดแทนอย่างรู้คุณค่า มีการกำจัดขยะของเสียจากฟาร์มสุกรอย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุด

โครงการสามารถผลิตก๊าซชีวภาพได้เป็นจำนวนมาก ทำให้ช่วยลดปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้า และพลังงานเชื้อเพลิงชนิดใช้แล้วหมดไป ช่วยลดรายจ่ายค่าเชื้อเพลิงของชุมชน และชุมชนยังมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายคาร์บอนเครดิต และการขายปุ๋ยในการปลูกพืชทางการเกษตรที่ได้จากการบำบัดตะกอนมูลสุกร และในด้านสิ่งแวดล้อม โครงการสามารถช่วยลดปัญหามลภาวะทางกลิ่นจากมูลสุกร ลดปริมาณน้ำเสียจากฟาร์มที่ปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ โดยการนำน้ำเสียมาใช้ในการเพาะปลูกได้ ส่งผลให้ชุมชนมีสุขภาวะดีขึ้น ลดความขัดแย้งในชุมชน และยังช่วยลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยสู่ชั้นบรรยากาศได้อีกด้วย

การใช้ก๊าซชีวภาพในระดับครัวเรือน

นางแ้ว รักษณาติ กรรมการ/เหรัญญิก กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาว ได้เข้าโครงการในต้นปี 2561 ที่ผ่านมา ได้กล่าวว่า ครอบครัวของตนเองมีรายได้จากการคาร์บอนเครดิต ประมาณ 400 -500 บาทต่อ

เดือน สามารถเก็บสะสมเพื่อจ่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนให้กับสมาชิกในบ้านจำนวน 7 คน ถือเป็นกรลดรายจ่ายให้กับครัวเรือนอีกทางหนึ่ง

อีกหนึ่งความสำเร็จที่เกิดขึ้น คือ เกิดจากการจัดเก็บและวิเคราะห์ ข้อมูลรับ-จ่ายครัวเรือน การออกแบบการลดใช้พลังงานทดสอบระบบ จนสามารถจ่ายก๊าซให้ครัวเรือนได้ รวมทั้งการทำงานในลักษณะเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก ได้แก่ อบต.ท่ามะนาว บริษัท ปตท.จำกัด(มหาชน) กระทรวงพลังงาน ภาคี วิชาการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร รพ.สต.ท่ามะนาว และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นต้น

ปัญหาและอุปสรรคในช่วงเริ่มแรกของการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาวในการจัดการเรื่องทรัพยากรธรรมชาตินั้น ผู้นำและชาวบ้านในช่วงแรกก็ประสบปัญหาเรื่องความเข้าใจที่คาดเคลื่อนต่อกระบวนการทำงานและเกิดปัญหาความไม่ร่วมมือในบางหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นการทำงานเริ่มต้นยังไม่เป็นระบบระเบียบ อีกทั้งเป็นกลุ่มของชาวบ้าน ทำให้แต่ละหน่วยงานภาคีไม่เชื่อมั่นการทำงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาว คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาว จึงได้มีการดำเนินงานเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและให้เห็นว่ากองทุนสวัสดิการชุมชนทำแล้วมันเกิดผลแก่สมาชิก พร้อมทั้งการเรียนรู้ พัฒนา คณะกรรมการและกองทุนสวัสดิการชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

เป้าหมายในอนาคตกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่ามะนาว สมาชิกในชุมชน ภาคเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ จะร่วมกันขยายพื้นที่เดินโครงการข่ายแนวท่อก๊าซชีวภาพให้ครบเต็มพื้นที่ 937 ครัวเรือน เพื่อให้เป็นสวัสดิการอีกส่วนหนึ่งที่ภาครัฐและภาคเอกชนได้ร่วมกันส่งเสริมให้เกิดกับประชาชนในตำบล รวมถึงการพัฒนางานวิจัยกับสถาบันวิชาการ ในการจัดทำสถานีบรรจุก๊าซชีวภาพในอนาคต ให้สมกับวิสัยทัศน์ของตำบล คือ “ตำบลแห่งพลังงานทดแทน ส่งเสริมคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจพอเพียง”

09-นวัตกรรมการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยของคนตำบลบางกระบือ

: พลิกวิกฤตเป็นโอกาสสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ตำบลบางกระบือ อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี

จุดเริ่มต้นภัยพิบัติอุทกภัยในตำบลบางกระบือ

ตำบลบางกระบือตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสิงห์บุรี เป็นชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ห่างจากตัวจังหวัดและย่านเศรษฐกิจการค้าของเมืองออกไปทางทิศเหนือเรียบถนนสาย 311 สิงห์บุรี-ชัยนาทเพียง 2-3 กิโลเมตร มีทั้งหมด 8 หมู่บ้าน ในจำนวนนี้มี 6 หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีพื้นที่ประมาณ 17.56 ตารางกิโลเมตร หรือ 10,981 ไร่ มีประชากรทั้งหมดประมาณ 6,463 คน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมคือ ทำนาประมาณ 80% นอกนั้นรับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ

หลังจากมีเขื่อนเจ้าพระยา ในปี พ.ศ. 2500 แล้ว จังหวัดสิงห์บุรีซึ่งอยู่ใต้เขื่อนเจ้าพระยา ลงมาประมาณ 40 - 50 กิโลเมตร ก็เริ่มเกิดน้ำท่วมตั้งแต่ราวปี 2504 และปี 2507 แต่ในช่วงนั้นระดับน้ำท่วมยังไม่สูงมาก เพราะยังไม่มีสิ่งก่อสร้างไปกั้นขวางทางเดินของน้ำ แต่เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น มีการขยายบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างตลอดจนการตัดถนนหนทางต่างๆ ไปกีดขวางทางเดินของน้ำ เมื่อถึงช่วงฤดูน้ำหลาก น้ำจึงไหลไม่สะดวกหรือไม่มีทางระบาย

นับตั้งแต่ปี 2521 น้ำจึงเริ่มท่วมตำบลบางกระบือ จังหวัดสิงห์บุรีหนักขึ้นและถี่ขึ้น โดยเฉพาะบ้านเรือนที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งในช่วงหลังๆ นี้ระดับน้ำสูงไม่ต่ำกว่า 1 เมตร บางพื้นที่ที่เป็นที่ลุ่มก็อาจจะสูงถึง 2 เมตร หรือมากกว่า สร้างความเสียหายให้แก่ทรัพย์สิน บ้านเรือน ไร่นา บางปีชาวบ้านและลูกเล็กเด็กแดงหลายคนต้องพลอยสังเวยชีวิตไปกับกระแสน้ำที่ไหลหลาก น้ำที่ท่วมบ้านในจังหวัดสิงห์บุรี และตำบลบางกระบือนั้น เป็นน้ำที่ปล่อยมาจากเขื่อนเจ้าพระยา เพราะเป็นเขื่อนที่สร้างเพื่อทดน้ำสำหรับการเกษตร ไม่ใช่เขื่อนกักเก็บน้ำ หากปีใดมีปริมาณน้ำเหนือเขื่อนที่ไหลมาจากทางภาคเหนือเข้าสู่จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานี และลงมาสู่เขื่อนเจ้าพระยาที่อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาทมากก็จะทำให้พื้นที่ใต้เขื่อนตำบลบางกระบือเกิดน้ำท่วมฉับพลันและรุนแรง

ผลกระทบจากภัยพิบัติอุทกภัยในตำบลบางกระบือ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาอุทกภัยในตำบลบางกระบือ พบว่า มีผลกระทบต่อชีวิตของผู้คนและสัตว์เลี้ยง มีผู้เสียชีวิตจากอุทกภัยแต่ในละปีไม่น้อยกว่า 2 คน บางปีมีมากถึง 5 คน และชีวิตสัตว์เลี้ยงเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพย์สิน งบประมาณ ทั้งทรัพย์สินส่วนบุคคล และทรัพย์สินของทางราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโบราณสถาน วัดวาอารามตลอดริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ถนน สถานที่ราชการ โรงพยาบาล ซึ่งได้รับความเสียหายจากอุทกภัยในแต่ละปีไม่น้อยกว่าปีละ 100 ล้านบาท ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การ

ประกอบสัมมาอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนา สวน และพืชไร่ได้รับเสียหายอย่างหนักทุกครั้ง ผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยจะพบผู้ป่วยทั้งร่างกายเสียสุขภาพจิตจำนวนมาก และผลกระทบต่อระบบภูมิคุ้มกัน การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างระบบนิเวศวิทยา ห้วย หนอง คลอง บึง เป็นต้น

คนตำบลบางกระปือรับมืออุทกภัยอย่างรู้เท่าทัน

ในความวุ่นวาย โกลาหลต่อการสูญเสียชีวิต และความเสียหายที่เกิดจากอุทกภัย แต่ก็พบว่ามีชาวบ้านบางส่วนในตำบลบางกระปือกลับมีแต่ความเยือกเย็น สงบนิ่ง และเตรียมรับมือกับกระแสน้ำที่จะถาโถมเข้ามาอย่างรู้ทัน โดยไม่มีท่าทีหว่นวิตกหรือเกิดความโกลาหลแต่อย่างใด และเมื่อระดับน้ำเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ พวกเขาก็ยังใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับกระแสน้ำได้อย่างมีความสุข ด้วยเหตุที่ตำบลบางกระปือตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ชาวบ้านจึงคุ้นเคยและมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับแม่น้ำ บ้านเรือนส่วนใหญ่ปลูกสร้างโดยยกใต้ถุนสูง ในช่วงฤดูน้ำหลากกระแสน้ำจะเอ่อท่วมตลิ่งขึ้นมา ชาวบ้านก็จะยกข้าวของขึ้นที่สูง มีข้าวสาร ปลาแห้ง ปลาเค็ม ปลาจ๋า ปลาเจ้า ฯลฯ เป็นเสบียงตลอดฤดูน้ำหลาก หากอยากกินปลาสดในท้องถิ่นก็มีให้จับไม่อดไม่อยาก มีเรือพายเป็นพาหนะในการสัญจรไปมา

ร้อยตำรวจโทเสนต์ เทียนเขียว สมาชิกสภาองค์การชุมชนตำบลบางกระปือ อายุ 77 ปี อดีตนายตำรวจ สังกัดสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง (Immigration) ซึ่งเกิดและเติบโตอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยามาตลอดชีวิต ทบทวนวิถีชีวิตของคนบางกระปือว่า ในเดือนกันยายนหรือย่างเข้าเดือนสิบ ซึ่งเป็นช่วงฤดูน้ำหลากชาวบ้านก็จะเตรียมตัว “ยาเรือ” หรือเอาชิ้นมาทอดรอรอรั้วซ่อมแซมเรือ ช่วยกัน “สร้างสะพาน” สำหรับขึ้นลงเรือหรือเอาไว้สำหรับใส่บาตร ส่วนพระสงฆ์ก็จะยาเรือเอาไว้เพื่อพายเรือไปบิณฑบาตเช่นกัน ใครที่มีข้าวของตั้งอยู่ในลานบ้านก็จะยกหรือเอาเชือกมาแขวนกับชื่อบ้านเพื่อให้

พ่นน้ำ “เมื่อก่อนพอถึงช่วงหน้าน้ำ ก็ถือว่าเป็นช่วงเวลาแห่งความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านก็จะเตรียมข้าวเอาไว้ตากปลา ได้ทั้งปลาตะเพียน ปลาหมอตัวใหญ่ๆ เนื้อนี้หวานมัน กุ้งฝอยก็เยอะ เอามาทำกะปิ เด็กๆ ก็สนุกสนาน ได้เล่นน้ำ โดยการขึ้นไปบนต้นไม้แล้วโดดลงแม่น้ำ ชาวบ้านก็ได้จับปลา แต่เมื่อก่อนน้ำจะท่วมไม่เยอะ ราวๆ คืบกว่าๆ หรือประมาณ 20 เซนติเมตร และที่ท่วมไม่นาน สูงสุดก็ประมาณ 20 วัน น้ำก็จะระบายลงไปตามหนอง ตามบึง เป็นธรรมชาติของฤดูน้ำหลาก”

จากคำกล่าวของผู้เฒ่าวัย 77 ปี จะเห็นได้ว่ามีความต่างจากที่ได้กล่าวมาข้างต้น เนื่องด้วยวิถีการอยู่ การใช้ชีวิตและการทำมาหากินของผู้คนในสมัยปัจจุบันกับสมัยก่อน และความรุนแรงของภัยน้ำท่วมแตกต่างกัน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าปัจจุบันในฤดูน้ำหลากน้ำจะท่วมสูง 1 – 2 เมตร ไม่ใช่เพียงแค่ 10 หรือ 20 เซนติเมตร บางครั้งน้ำไหลแรง ท่วมอย่างฉับพลันทำให้ตั้งตัวเก็บข้าวของกันไม่ทัน รวมทั้งวิถีการผลิตที่เปลี่ยนไปจากเดิมส่วนใหญ่เป็นนาข้าว แต่ปัจจุบันมีการปลูกพืชหลากหลายชนิด จึงก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินมากกว่าครั้งก่อนๆ

การแก้ไขปัญหาอุทกภัยที่ผ่านมาของทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนเองนั้นก็พบว่ายังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก ซึ่งหน่วยงานภาครัฐมีการประชุมวางแผนและเตือนภัยให้กับประชาชน แต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังเข้าไม่ถึงระบบข้อมูลข้อเท็จจริงเรื่องอุทกภัย หรือปริมาณน้ำขึ้น-ลง ซึ่งไม่สามารถนำข้อมูลมาวางแผนช่วยเหลือตนเองทั้งในระยะสั้นและระยะยาวได้ อีกทั้งยังขาดการซักซ้อมเตรียมป้องกันและบรรเทาเหตุอุทกภัยล่วงหน้า รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐประกาศเป็นเขตภัยพิบัติและช่วยเหลือเร่งด่วนด้วยการป้องกันเฉพาะหน้า เช่น กระจายทรายแรงงาน ใช้รถแมคโฮตักคันดินขึ้นกั้นถนนสายสิงห์บุรี-ชัยนาท -อ่างทอง ซึ่งที่ผ่านมาได้เกิดความขัดแย้งกับชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ร่องน้ำตลอดมา มีหลายหน่วยงานลงไปแจกข้าวสารอาหารแห้ง ถูยงชีพ และยารักษาโรค ซึ่งก็ไม่ทั่วถึงเป็นธรรม และมีเหตุร้องเรียนเสมอมา นอกจากนี้ยังมีการสำรวจข้อมูล ช่วยเหลือเยียวยา ซึ่งแต่ละหน่วยงาน ต่างคนต่างทำ ยังขาดการบูรณาการและเชื่อมประสานงานที่ดี

สภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบืออภิลักษณ์ในการจัดการภัยพิบัติอุทกภัย

จนกระทั่งมีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือขึ้นมาในเดือนกรกฎาคมปี 2551 มี ร้อยโทบุญชอบ สมัครวงษ์ อดีตนายทหารสังกัดศูนย์การบินทหารบก เป็นประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือ จึงได้นำปัญหาเรื่องน้ำมาพูดคุยจึงเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา เพราะมีสภาองค์กรชุมชนเป็นเวทีให้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แต่ในช่วงปีแรกๆ ชาวบ้านก็ยังไม่มิติศทางหรือรูปธรรมในการจัดการกับปัญหาที่ชัดเจน คงมีเพียงกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์ลำน้ำแม่ลาแหล่งกำเนิดของปลาช่อนที่โด่งดังของจังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งต่อมาในปี 2552 สภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือจึงได้เสนอของบประมาณจากสภาพัฒนาการเมือง เพื่อนำมาทำโครงการดังกล่าว และได้รับงบประมาณจำนวน 490,000 บาท เช่น มีการปลูกต้นไม้ น้ำริมตลิ่งเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของปลา และปล่อยพันธุ์ปลาลงในลำน้ำแม่ลาการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ลำน้ำแม่ลา ฯลฯ

ต่อมาในปี 2553 การใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเวทีระดมสมองป้องกันและแก้ไขปัญหาหน้าท่วมจึงเริ่มเห็นผลชัดขึ้น มีการเปิดประชุมสภาองค์กรชุมชน หลายครั้งซึ่งได้เชิญเจ้าหน้าที่จากกรมชลประทานในพื้นที่มาให้ข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะปล่อยออกจากเขื่อนเจ้าพระยาในช่วงฤดูน้ำหลากปีนั้นว่ามีปริมาณมากน้อยเพียงใด เพื่อหาทางป้องกันและเตรียมตัวอพยพโยกย้ายผู้คนและสิ่งของ แต่ที่สำคัญก็คือ ในที่ประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือ ได้มีการเสนอเชิงนโยบายในการจัดการภัยพิบัติอุทกภัย ดังนี้

1. ขยายถนนสายสิงห์บุรี-ชัยนาท-อ่างทอง ตั้งแต่จังหวัดชัยนาทไปตลอดถึงพระนครศรีอยุธยาหรือปทุมธานี (ทางหลวงหมายเลข 309 และ 311 จากเดิม 2 เลนเป็น 4 เลน และยกถนนให้สูงขึ้นอีกประมาณ 1-2 เมตร เพื่อให้เป็นที่สัญจร ที่พักพิงของราษฎร ยานพาหนะ สัตว์เลี้ยงขณะเกิดอุทกภัย และไม่ต้องตักกัน เสริมถนนและวางกระสอบทรายเมื่อเกิดอุทกภัยในแต่ละครั้งที่ผ่านมา

2. ปรับวิธีการทำนาของเกษตรกรจากปีละ 3 ครั้ง เป็นปีละไม่เกิน 2 ครั้ง โดยให้เว้นฤดูการทำนาช่วยเดือนตุลาคม ถึง พฤศจิกายนของทุกปี และให้ปรับปรุงหรือนำพันธุ์ข้าวที่สามารถทนต่อน้ำท่วมมาส่งเสริมให้เกษตรกรเพาะปลูก โดยให้หน่วยงานภาครัฐ 3 หน่วยงานหลัก คือ สำนักงานชลประทาน สำนักงานเกษตร และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร่วมมือกำหนดแผนงานที่สอดคล้องและบูรณาการร่วมกัน

3. สร้างจิตสำนึกการช่วยเหลือ และพึ่งพาตนเอง/รัฐไม่ควรประกาศเขตภัยพิบัติ และนำงบประมาณมหาศาลมาละลายในช่วงเกิดอุทกภัย ให้จัดหาและทำแก้มลิงเพื่อเก็บกักน้ำ โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มจังหวัด และจังหวัดที่มีพื้นที่อยู่ในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยา และลุ่มน้ำสาขา ให้มีการขุดลอกแม่น้ำเจ้าพระยา สันทราย และรื้อถอนหัวรอของกรมพาณิชย์นาวี รวมทั้งขุดลอกลำน้ำสาขา อีกทั้งให้มีการสำรวจ และขุดคลองส่งน้ำเจ้าพระยา 2 เพื่อรองรับปริมาณน้ำหลาก

4. ปรับปรุงมาตรการในการรับมือกับภัยน้ำท่วม ทั้งด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการเฝ้าระวังและการเตือนภัย การแก้ปัญหาวิกฤติเฉพาะหน้าโดยการระดมความช่วยเหลือจากภาคส่วนต่างๆ รวมทั้งจากรัฐ ควรทำอย่างเป็นระบบและประสานงานกับพื้นที่เพื่อมิให้มีผู้ตกหล่นจากการช่วยเหลือ และต้องเร่งกำหนดแนวทางการฟื้นฟูหลังน้ำลดที่เป็นรูปธรรมและสามารถปฏิบัติได้จริง โดยให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วม

5. กลไกการบริหารจัดการน้ำ ควรมีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม เนื่องจากเป็นที่น่าสังเกตว่าภัยน้ำท่วมในครั้งนี้นี้เกิดขึ้นอย่างเฉียบพลันและกินบริเวณกว้างทั้งที่ปริมาณน้ำฝน และน้ำท่าไม่ได้มากกว่าปีที่มีน้ำมากมากนัก สะท้อนปัญหาความผิดพลาดในการบริหารจัดการน้ำอย่างชัดเจน ต้องมีการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง และให้คณะกรรมการจัดการน้ำเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการอย่างจริงจัง

ดำเนินการร่วม ประสาน เชื่อมโยง บูรณาการ

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการรับมือกับภัยพิบัติ ไม่ได้มีเพียงแค่ข้อเสนอเชิงนโยบายเท่านั้น หากแต่สภาองค์กรชุมชน และชุมชนท้องถิ่นได้มีการจัดทำแผนรับมือภัยพิบัติระดับพื้นที่ โดยมีแนวคิดที่ว่าภาครัฐควรส่งเสริมบทบาทของชุมชนสภาองค์กรชุมชน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำ ทั้งเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง และน้ำท่วมแบบบูรณาการ โดยให้ผู้นำของชุมชนมีส่วนร่วมพิจารณาการบริหารจัดการน้ำอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีแนวโน้มจะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนต่างๆ โดยกำหนดให้ตำบลบางกระปือเป็นต้นแบบจัดการตนเองกรณีภัยพิบัติ และทดลองศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบ และนำบทเรียนมาปรับใช้กับตำบลอื่นๆ ในระยะต่อไป

จากแนวคิดข้างต้นนำมาสู่การปฏิบัติในพื้นที่ โดยสภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระปือได้เตรียมแผนฟื้นฟูชุมชนหลังน้ำท่วม และเตรียมแผนในการรับมือกับภัยน้ำท่วมที่จะมาถึงในปี 2554 ทั้งที่ก่อนหน้านี้ไม่ได้คาดคิดกันมาก่อนว่าจะเกิดเหตุน้ำท่วมใหญ่ สร้างความเสียหายให้กับประเทศอย่างมหาศาล ในการเตรียมการปีนั้นได้รับ

งบประมาณสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ประมาณ 90,000 บาท เพื่อนำมาใช้ในการฟื้นฟูและฝึกอบรมด้านอาชีพ จัดตั้งกองทุนภัยพิบัติ กองทุนปุ๋ยชีวภาพซ่อมแซมบ้านเรือนผู้ประสบภัย และจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการภัยพิบัติตำบล โดยจะมีกิจกรรมฝึกอบรมเด็กและเยาวชนรุ่นแรกจำนวนประมาณ 60 คน เด็กและเยาวชนที่เข้าอบรมมีอายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง หรือเรียนอยู่ในระดับชั้น ม. 1 ขึ้นไปเพื่อรับมือกับอุทกภัย โดยในเบื้องต้นจะฝึกอบรมการว่ายน้ำ ฝึกให้คุ้นเคยกับอุปกรณ์ในการช่วยชีวิต เช่น การสวมเสื้อชูชีพ การใช้ห่วงยาง การใช้เชือกช่วยคนที่กำลังจะจมน้ำ การใช้เชือกทำเป็นสะพานหรือใช้เป็นหลักยึดเพื่อข้ามน้ำ ฯลฯ ใช้เวลาอบรม 3 วัน 2 คืน

“ต่อมาได้จัดอบรมเป็นรุ่นที่ 2 ในรุ่นนี้จะฝึกอบรมเพื่อต่อยอดความรู้จากรุ่นที่ 1 เช่น ฝึกการกางเต็นท์ การทำอาหาร การหุงข้าวโดยใช้ถ่านหรือฟืน การทำแพจากไม้ไผ่ การถ่อแพ การพายเรือและการขับเรือยนต์ เพื่อให้มีทักษะในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับน้ำ ส่วนรุ่นที่ 3 เราพาเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ ไปฝึกที่กองพันลาดตระเวนฐานทัพเรือสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เพื่อฝึกให้รู้จักการทำงานเป็นทีม การพึ่งพาช่วยเหลือกัน เช่น การแบกเรือยาว การพายเรือยาว ฝึกการดำน้ำลึก 6 ฟุต โดยใช้อุปกรณ์ช่วยในการหายใจ คือ ฝึกคล้ายกับหน่วย ทำลายใต้น้ำจู่โจมของทหาร แต่ไม่หนักเท่า เพื่อให้เด็กและผู้ใหญ่ที่เข้าอบรมมีประสบการณ์ในการรับมือเมื่อเกิดน้ำท่วมหนัก หรือรุนแรง” ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือกล่าว

ในเดือนกันยายน 2554 สถานการณ์น้ำท่วมตำบลบางกระบือและพื้นที่ใกล้เคียงเริ่มต้นเมื่อประมาณวันที่ 7 กันยายน จนถึงวันที่ 18 พฤศจิกายน 2554 รวมระยะเวลาที่คนอยู่กับน้ำ 72 วัน ปริมาณน้ำจึงลดลงเข้าสู่ภาวะปกติ สภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือได้เปิดประชุมอีกครั้ง และมีความเห็นร่วมกันว่า “หากน้ำมีปริมาณมาก ถึงจะทำแนวป้องกันน้ำให้แน่นอนอย่างไร ก็คงจะเอาไม่อยู่ คงต้องปล่อยให้น้ำไหลไปตามธรรมชาติของเขา แต่พวกเราต้องอยู่กับน้ำให้ได้ และต้องอยู่อย่างมีความสุข ไม่ใช่อยู่อย่างลำบากลำบากจมอยู่ในความทุกข์ น้ำไม่ได้นำความหายนะมาให้อย่างเดียว ซึ่งตรงกันข้าม น้ำก็นำความอุดมสมบูรณ์มาให้ด้วย น้ำทำให้ออกเกิดประเพณีทางน้ำ วิถีวัฒนธรรมคนกับน้ำ” ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือเล่าถึงข้อคิดเห็นจากวงประชุมในวันนั้น

ภาพการเตรียมความพร้อมก่อนเกิดอุทกภัยและการก่อเกิดประเพณีทางน้ำ

ร้อยโทบุญชอบ สมัครวงษ์ ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือ ยังกล่าวด้วยความภาคภูมิใจอีกว่า แม้ว่าเหตุการณ์น้ำท่วมในปี 2554 คนบางกระบือต้องอยู่กับน้ำถึง 72 วัน แต่ก็ไม่มีชาวบ้าน/เด็กและเยาวชนเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางน้ำเลย อีกทั้งยังเกิดประเพณีทางน้ำที่สามารถสร้างรอยยิ้มและเสียงหัวเราะจากชาวบ้านได้ เช่น การแข่งเรือพื้นบ้าน การตักบาตรเทโวทางน้ำ ซึ่งถือว่าเป็นการฟื้นฟูประเพณีทางน้ำของคนบางกระบืออีกด้วย อันเป็นผลมาจากความชาญฉลาดของคนตำบลบางกระบือที่คิดพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส

การประสานกับหน่วยงานภาคี : เมื่อสถานการณ์ในปี 2554 เข้าสู่ภาวะปกติ สภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือได้เปิดประชุมอีกครั้งในเดือน ธันวาคม 2554 ร.ต.เสถียร ทับทอง สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือ หมู่ที่ 8 ซึ่งได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมทั้งหมู่บ้าน ได้เสนอในที่ประชุมว่า การฝึกเด็กและเยาวชนเพื่อให้เกิดทักษะทางน้ำที่ผ่านมามีผลดีเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ตำบลบางกระบือไม่มีใครเสียชีวิตจากน้ำท่วมครั้งนี้เลย “แต่เราก็ไม่ควรประมาท เราน่าจะมีการฝึกอย่างต่อเนื่อง” ขณะนั้นมีสถานทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยได้เปิดโอกาสให้องค์กรภาคประชาชนสามารถเขียนโครงการเพื่อของบประมาณนำมาแก้ปัญหาภัยน้ำได้ และในที่ประชุมได้ตกลงร่วมกันว่า สภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือจะเสนอโครงการไปยังสถานทูตญี่ปุ่นภายใต้ชื่อ “โครงการเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อรับมือภัยน้ำ” (The project for preparing equipment and improving skill in order to deal with flooding) และได้รับอนุมัติจากสถานทูตญี่ปุ่นเมื่อเดือน ตุลาคม 2555 เป็นเงิน 3,138,000 บาท โดยมีกิจกรรมทั้งหมด 6 กิจกรรม สำหรับกิจกรรม ค่ายฝึกเด็กและเยาวชนเพื่อให้เกิดทักษะทางน้ำ รุ่นละ 80 คน จำนวน 3 รุ่นๆละ 3 วัน (รวม 240 คน) ได้เริ่มดำเนินกิจกรรมเมื่อเดือน กุมภาพันธ์ 2556 ซึ่งผลจากการฝึกทำให้เด็กและเยาวชนในตำบลบางกระบือมีทักษะทางน้ำมากขึ้น

การพัฒนาศักยภาพชุมชนกลุ่มเยาวชนเพื่อรับมือภัยน้ำ

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น : เปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส

น.ส.จุฑามาศ โพธิ์ธาราม หรือน้อง “ส้ม” อายุ 21 ปี สมาชิกชมรม “มือวัยใสห่วงใยลำแม่ลา” สภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือ กล่าวว่า ตัวเธอเองได้เข้าร่วมฝึกอบรมการรับมือกับน้ำท่วมด้วย ทำให้มีความมั่นใจว่าจะเอาตัวรอดได้ และรู้ว่าเมื่อเกิดน้ำท่วมจะอย่างไร เมื่อเกิดน้ำท่วมจริงๆ จึงได้ร่วมกับเพื่อนๆ ที่อยู่ในชมรม

เดียวกันออกไปช่วยเหลือชาวบ้าน เอาถุงยังชีพไปแจก ช่วยกันทำความสะอาดวัดที่ถูกน้ำท่วม “นอกจากนี้หนูยังได้ช่วยพูดคุยกปลุกปลอบใจ เพื่อนๆ ไม่ให้เกิดความเครียด บางครั้ง ก็ใช้อินเตอร์เน็ต ใช้เฟซบุ๊กแลกเปลี่ยนข่าวสาร ข้อมูลเรื่องน้ำ กับเพื่อนๆ ที่ฝึกอบรมเช่นเดียวกัน ถือว่าการฝึกอบรมครั้งนี้เป็นประโยชน์กับตัวเองและคนอื่นๆ มาก แม้ว่าจะไม่ได้ทำงานสมบุกสมบันเหมือนกับเพื่อนผู้ชาย แต่ก็ทำให้เรามีประสบการณ์ในการรับมือกับภาวะน้ำท่วม”

ตัวแทนชาวตำบลบางกระบือรุ่นใหม่กล่าว

สิบเอกพลฐิฐ สนใจ หรือน้อง “ไนท์” อายุ 25 ปี ปัจจุบันรับราชการทหารสังกัดกองทัพบก กล่าวว่า เมื่อปี 2556 ตนยังไม่ได้รับราชการทหาร ยังเป็นเด็กและเยาวชนของตำบลบางกระบือคนหนึ่ง ไม่มีทักษะเรื่องน้ำ เมื่อได้เข้ารับการฝึกกับสภากาชาดกรมชนตำบลบางกระบือที่กองพันลาดตระเวน ฐานทัพเรือสัตหีบ ทำให้ได้รับความรู้มาก เช่น การฝึกว่ายน้ำ การช่วยเหลือคนตกน้ำ การปฐมพยาบาลคนจมน้ำเบื้องต้น การดำน้ำที่ความลึก 6 ฟุต โดยใช้เครื่องหายใจผิวน้ำ ทำให้เกิดความกล้า เกิดความประทับใจในการทำงานเป็นทีม เมื่อจบการฝึกแล้วจึงได้ไปสอบนักเรียนทหาร จนสามารถรับราชการได้ในปัจจุบัน

ในปัจจุบันนี้ ชาวตำบลบางกระบือได้เปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส โดยที่ชาวบ้านได้ปรับตัวใช้ชีวิตร่วมกับสายน้ำได้อย่างมีความสุข และสามารถมีอารมณ์ขันได้ พวกเขาพร้อมกันจัดแข่งขันเรือพายในระหว่างที่น้ำยังท่วม ตำบลถึง 3 ครั้ง สร้างความสนุกสนานเฮฮาให้กับชาวบ้านจนชาวทีวีหลายช่องยังต้องนำไปออกอากาศทั่วประเทศ ซึ่งนายประทุม ศรีชัยหรือ “ลุงทุม” สมาชิกสภาองค์การชุมชนตำบลบางกระบือบอกเหตุผลว่า การจัดแข่งเรือก็เพื่อความสนุกสนาน คลายความเครียดและอยากทำให้คนรุ่นหลังเห็นว่าคนบางกระบือสามารถอยู่ร่วมกับน้ำได้อย่างเป็นสุข เช่นเดียวกับในอดีต เมื่อถึงหน้าน้ำในช่วงเดือนพฤศจิกายน ตามวัดต่างๆ ก็จะจัดการแข่งขันเรือยาวขึ้นมา เสียงโซโยหรือจะดั่งลั่นไปทั่วคุ้งน้ำคนชนะก็จะตีกต๊อใจ พายเรือกลับบ้านด้วยความสุข บ้างก็ร้องเพลงเรือ เพลงฉ่อยเป็นที่สนุกสนาน ส่วนคนที่แพ้ก็จะพายเรือกลับบ้านแบบเงิบๆ นอกจากนี้พวกเขายังมีกิจกรรมพัฒนาต่างๆ ที่ต่อยอดมาจากโครงการพัฒนาในชุมชนที่มีอยู่เดิมในช่วงก่อนน้ำจะท่วม เช่น โครงการ “ผักสวย ผึ้งงาม”, “คอนโดปลา” และการฟื้นฟูอาชีพต่างๆ เพื่อทำเป็นอาชีพเสริมในช่วงที่น้ำท่วมขัง ไม่สามารถออกไปทำอะไร ทำนาได้ เช่น การทำเครื่องมือจับสัตว์น้ำ การเพาะเห็ด และถั่วงอก ฯลฯ

โครงการ “ผักสวย ผึ้งงาม” เกิดขึ้นมาจาก การประชุมสภาองค์การชุมชนฯ เพื่อรับมือกับภาวะน้ำท่วม โดยมีสมาชิกที่เข้าประชุมได้เสนอแนวความคิดในการปลูกผักบนแพในช่วงฤดูน้ำท่วมมา วิธีการก็คือ “เราจะใช้ไม้ไผ่นำมาต่อเป็นแพ ขนาดประมาณ 2 เมตร x 4 เมตร แล้วใช้มุ้งไนลอนเก่าๆ หรือตาข่ายมารองบนแพ ใสดินและปุ๋ยลงไป หากมีดินโคลนหรือผักตบชวาก็ใช้แทนได้ เอากล้าผักที่เพาะแล้วลงไปปลูก เช่น คื่นช่าย ผักกาด ผักบุ้ง แล้วผูกแพเข้ากับหลักเพื่อไม่ให้แพลอยไปกับกระแสน้ำ ให้คนที่อยู่ใกล้ๆ คอยดูแล แต่ไม่ต้องรดน้ำ เพราะรากของผักจะดูดซับน้ำจากดินที่อยู่ด้านล่างเมื่อผักโตจนเก็บกินได้แล้ว เราก็จะนำไปให้ผู้สูงอายุหรือคนที่พิการช่วยเหลือตัวเองไม่ได้เพื่อเอาไปทำอาหาร แม้ว่าน้ำจะไม่ท่วมแต่ก็ยังปลูกได้โดยลากแพลงไปในแม่น้ำเจ้าพระยา และขยายพื้นที่

ปลูกผักออกไปให้เต็มความยาว 6 กิโลเมตรตามแนวพื้นที่ริมฝั่งในตำบล เมื่อผักเติบโต เขียวขจีก็จะทำให้ชายฝั่งแลดูสวยงาม สอดกับชื่อโครงการผักสวย ฝั่งงาม”

โครงการ “คอนโดปลา” โครงการนี้ต่อยอดมาจากการอนุรักษ์ลำน้ำแม่ลาที่ไหลผ่านตำบลบางกระบือ อันเป็นแหล่งกำเนิดของปลาช่อนที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสิงห์บุรี แต่ปัจจุบันปลาช่อนในลำน้ำแม่ลามีปริมาณลดน้อยลงเนื่องจากสภาพสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหารปลาช่อนลดลง ชาวตำบลบางกระบือจึงร่วมกันฟื้นฟูและช่วยกันอนุรักษ์ลำน้ำแม่ลาเอาไว้โดยเริ่มโครงการมาตั้งแต่ปี 2551 มีพื้นที่อนุรักษ์ประมาณ 500 ไร่ เช่น มีการเพาะพันธุ์ต้นไม้อายุยืนอายุยืนน้ำกว่า 10,000 ต้น เพื่อนำไปปลูกให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์และเป็นที่อยู่อาศัยของลูกปลาช่อนและปลาอื่นๆ เช่น ต้นกรต จิก ปริก ตะไคร้น้ำ หวัดไก่ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการปล่อยปลาช่อนและปลาอื่นๆ ลงในลำน้ำแม่ลาเพื่อให้แพร่กระจายขยายพันธุ์ต่อไป

นอกจากโครงการผักสวย ฝั่งงาม และโครงการคอนโดปลาแล้ว ยังมีการจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติขึ้นมาตั้งแต่ปี 2553 โดยให้ชาวบ้านผู้ประสบภัยพิบัติอุทกภัยร่วมกันสมทบเงินเข้ากองทุนครอบครัวละ 100 บาทต่อปี รวมทั้งได้รับบริจาคจากหน่วยงานภาคีท้องถิ่นและประชาชนในตำบล ทำให้ในปัจจุบันมีเงินเข้ากองทุนภัยพิบัติทั้งหมดประมาณ 50,000 บาท เพื่อนำมาเป็นทุนสำรองในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการสร้างอาชีพ ทั้งการจัดซื้อเมล็ดพันธุ์ผัก เมล็ดพันธุ์ข้าว ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เป็นต้น

จากการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลบางกระบือ จะเห็นได้ว่าสามารถสร้างนวัตกรรมชุมชน การจัดการภัยพิบัติ ทำให้ตำบลบางกระบือมีความเข้มแข็งพร้อมรับมือกับอุทกภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการใช้เวทีสภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกหลักในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาคี การพัฒนาอบรมให้ความรู้เด็กและเยาวชน และการปรับตัวโดยใช้ชีวิต ที่มีกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวข้องกับแม่น้ำ อันนำมาซึ่งการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และสร้างความสุขของชาวตำบลบางกระบือ ดังนั้น ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมทั้งหมดนี้ นับได้ว่าเป็นตำบลรูปธรรมที่สามารถต่อยอดในการพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งได้อย่างยั่งยืนในทุกมิติ ทุกประเด็นงานได้ และสามารถนำไปทบทวน ชุดความรู้ที่สำคัญ กับพื้นที่อื่นๆ ในตำบล อำเภอ และจังหวัดใกล้เคียงได้

ประสานงานพื้นที่

นายประชาญ มีสี

087-048-0700

10-นวัตกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุตำบลโพตลาดแก้ว

: จากปัญหาสู่การเป็นกลไกหลักในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

ตำบลโพตลาดแก้ว อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี

จากที่ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีแนวโน้มเป็นสังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากอัตราการเกิดของเด็กลดลงทำให้มีช่องว่างระหว่างวัยเด็กและวัยแรงงานมีมาก รวมทั้งในเรื่องของความก้าวหน้าทางด้านการสาธารณสุขก็มีมากขึ้น จึงทำให้ประชากรของโลกที่อยู่ในกลุ่มของผู้สูงอายุมีเพิ่มมากขึ้นและสังคมผู้สูงอายุกระจายไปทั่วทุกชุมชน ซึ่งทำให้ครอบครัวและสังคมจะต้องดูแล ขณะที่บางครอบครัวอาจจะมีการปล่อยให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียว บางคนไม่มีรายได้มากพอที่จะเลี้ยงดู นอกจากนี้ผู้สูงอายุเองก็มักมีสุขภาพไม่แข็งแรง มีโรคประจำตัว ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมของผู้สูงอายุตามมา

ตำบลโพตลาดแก้ว อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี เดิมมีต้นโพธิ์เป็นจำนวนมาก โดยไม่มีหลักฐานว่ามีผู้ใดปลูกไว้ และเป็นสถานที่ตั้งของอำเภอโพธิ์ ต่อมาภายหลังได้ย้ายไปขึ้นอยู่กับตำบลท่าม่วงในปี พ.ศ. 2455 และเปลี่ยนชื่อเป็นตำบลท่าม่วง จนถึงปัจจุบัน คำว่า “โพธิ์” เข้าใจว่าคำว่า “โพธิ์” เดิมเป็น คำว่า “โพ” มากกว่า เพราะเป็นลักษณะของใบโพธิ์คล้ายกับพัดโบกลม ชาวบ้านจึงเรียกชื่อ บ้านโพธิ์ เป็นสถานที่หยุดพัก โดยราษฎรจะซื้อขายสินค้ากันในบริเวณนี้ จึงเกิดเป็นตลาดขึ้นมา และสินค้าที่ซื้อขายมีประเภทผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเป็นจำนวนมาก เช่น แก้วน้ำ ถ้วย ชาม หม้อ ของใช้ในครัวเรือน แต่ที่ปรากฏให้เห็นที่มีการค้าขายมากที่สุดคือ “แก้วน้ำ” ประกอบกับบริเวณนี้มีต้นโพธิ์ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมากเช่นกัน จึงเรียกชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ และดำเนินชีวิตของราษฎรว่า “โพตลาดแก้ว” จนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันตำบลโพตลาดแก้ว แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน 30 ชุมชน มีพื้นที่ 17.09 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย บ้านคลองโพธิ์ (หมู่ที่ 1, 2) บ้านแหลมทอง บ้านโพตลาดแก้ว บ้านบางกระปือ (หมู่ 5, 6, 7) บ้านดอนทอง บ้านดอนกระต่าย และบ้านดอนทอง ลักษณะของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำลพบุรีไหลผ่าน ในเขตพื้นที่ประชากรประมาณ 4,918 คนเศษและมี 1,708 ครัวเรือน สำหรับจำนวนประชากรดังกล่าวนี้ได้มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุ 962 คนหรือร้อยละ 19.56 ของประชาชนทั้งหมด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก ทำนา ทำสวน ทำไร่ อาชีพเสริม ร้อยพวงมาลัยดอกมะลิสด ทำริบบิ้นพวงมาลัย จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมรับการเป็นสังคมผู้สูงอายุ และมีการวางแผนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตาม พรบ.ผู้สูงอายุ พ.ศ.2546

ปัญหาของสังคมผู้สูงอายุในตำบลโพตลาดแก้ว พบว่า มีปัญหาทางเศรษฐกิจและสุขภาพ เกือบครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุมีรายได้ไม่พอเลี้ยงชีพ และ 2 ใน 3 มีสุขภาพอยู่ในระดับปานกลางถึงไม่ดีมาก โรคที่เป็นกันมากในกลุ่มผู้สูงอายุ คือ ปวดหลัง ปวดเอว ไชข้ออักเสบ ความดันโลหิตสูง โรคกระเพาะอาหาร โรคหัวใจ นอกจากนี้ยัง

พบว่า การเจ็บป่วยของผู้สูงอายุนี้เป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถทำงานหาเลี้ยงชีพได้ ทำให้หน่วยงานภาครัฐต้องใช้จ่ายงบประมาณจำนวนมากในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอีกด้วย

จุดเริ่มต้นการแก้ไขปัญหาโดยโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลโพตลาดแก้ว

ตำบลโพตลาดแก้ว มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2559 โดยเทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว มีการจัดการศึกษามาแล้ว 5 รุ่น ทำการเรียนการสอนสัปดาห์ละ 1 วัน คือ ทุกวันพุธ รุ่นหนึ่งใช้เวลาในการศึกษาและทำกิจกรรมร่วมกันประมาณ 3 เดือน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณและการดำเนินการโดยเทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลพบุรี มูลนิธิเตรียมทหารรุ่นที่ 1 เป็นงบประมาณในการทำกิจกรรม ค่าอาหาร ค่าวิทยากร การศึกษาดูงาน

เกณฑ์การรับสมัครนักเรียน เริ่มรับตั้งแต่ผู้ที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไป เพื่อเป็นที่เลี้ยงดูและช่วยเหลือนักเรียนสูงอายุ ส่วนนักเรียนที่อายุมากที่สุด คือ 80 ปี

รุ่นที่ 1 มีนักเรียนจำนวน 50 คน โดยส่วนใหญ่เป็นข้าราชการของเทศบาลร่วมกับคณะกรรมการผู้สูงอายุ เนื่องจากชาวบ้านยังไม่รับรู้เรื่องราวเหล่านี้ ซึ่งเมื่อชุดแรกเรียนจบไปแล้ว มีการบอกต่อกันแบบปากต่อปากว่ามาเรียนแล้วสนุก ได้ความรู้ ได้อาชีพเสริม ทำให้รุ่นต่อๆ ไปมีคนอยากมาเรียนกันเพิ่มมากขึ้น โดยรุ่นที่ 1 - 4 เป็นนักเรียนที่ไม่ซ้ำกัน รุ่นละ 50 คนเท่ากัน แต่ในรุ่นที่ 5 รับผิดชอบเก่ามาร่วมเรียนด้วย ทำให้ในรุ่นนี้มีนักเรียนมากถึง 112 คน

สำหรับหลักสูตรรับมาจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดลพบุรี ซึ่งเน้นในเรื่องการเรียนการสอนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีวิทยากรมาจากภายนอก เช่น ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนให้ความรู้ด้านวิชาการและวิชาชีพ, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มาให้ความรู้ด้านภาษาอังกฤษพื้นฐาน เพื่อการท่องเที่ยว กิจกรรมฝึกสมอง, ศูนย์สงเคราะห์พิเศษดำเนินกิจกรรมนันทนาการ, พระสงฆ์ร่วมบรรยายในชั่วโมงธรรมะ, ผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมาย มาให้ความรู้เรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ/ มรดก, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโพตลาดแก้ว ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ อาหารการกิน และการออกกำลังการ เช่น รำไทเก๊ก รำไม้พลอง แบดมินตัน แอโรบิค, ปราชญ์ชาวบ้าน สอนเรื่องการทำอาหาร การเลี้ยงไส้เดือน ปุ๋ยไส้เดือน เป็นต้น โดยมีกิจกรรมสำคัญในแต่ละครั้งที่มาเรียนร่วมกัน คือ เข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์ ออกกำลังกาย เข้าห้องเรียน และกิจกรรมนันทนาการ “เพื่อให้การอยู่ร่วมกันของผู้สูงอายุไม่มีความเครียด สร้างมีความกระฉับกระเฉง ไม่เป็นผู้หงอยเหงา เศร้าซึม”

ผลลัพธ์ที่เกิด ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง จากการร่วมกันออกกำลังกาย มีความสุขจากการที่มาทำกิจกรรมร่วมกัน ได้มาเจอและรู้จักกัน มีความเผื่อแผ่ แบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน สุขภาพจิตแจ่มใส และยังทำให้มีการขยายอาชีพ สร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ กรณีตัวอย่าง เช่น

คุณยายประทีน แยมเกตุ คุณยายอยู่บ้านเลี้ยงหลาน เมื่อมาเรียนแล้วได้มาเจอเพื่อน ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้มีเพื่อนมากขึ้น สร้างความสนุกสนาน ไม่เหงา สุขภาพจิตดีขึ้นไม่เศร้าจากอาการเจ็บป่วย “เทศบาล รพ.สต. เข้าไปดู ป่วยเป็นความดัน เบาหวาน เก๊าท์ เมื่อเรามาที่สนุกสนาน มาเจอเพื่อนฝูง ทำให้ลืมความเจ็บป่วยไปเลย”

นางสาวน้ำทิพย์ สุขในพงษ์ อายุ 52 ปี นักเรียนผู้สูงอายุรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 5 เดิมอยู่บ้านทำงานบ้าน ทำนา ทำสวน ด้วยความที่อยากมีเพื่อนเพิ่มขึ้น จึงได้เข้ามาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ และก่อนหน้านั้นเป็นโรคอ้วน มีน้ำหนัก 80 กิโลกรัม จึงได้ตั้งเป้าหมายในการลดน้ำหนัก “เมื่อมาโรงเรียนมีการให้ความรู้และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย มีการรำไทเก๊ก และยังมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้คำแนะนำให้ความรู้การดูแลสุขภาพ อาหารการกิน การออกกำลังกาย ได้องค์ความรู้ ได้การปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง นำมาสู่สุขภาพร่างกายที่แข็งแรงขึ้น สุขภาพดีขึ้น ผ่านไปประมาณ 1 ปี น้ำหนักลดลงไป 10 กว่ากิโลกรัม”

กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ

สิ่งที่นักเรียนอยากให้มีต่อไป คือ เปิดหลักสูตรการพัฒนาอาชีพอื่น เช่น ทำเป็ด การปลูกผักปลอดสารพิษ การเพาะเห็ดหูหนู เห็ดภูฐาน เพื่อเสริมรายได้ให้กับผู้สูงอายุ เพิ่มกิจกรรมการดูแล ออกกำลังกาย เช่น โยคะ เดิน บาสโลบ พาผู้สูงอายุไปศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในพื้นที่

สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้กับผู้สูงอายุ

การเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละรุ่น จะมีเรื่องการทำอาชีพเสริม เพื่อให้เป็นวิชาติดตัวให้ผู้สูงอายุนำไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ เช่น รุ่นที่ 1 ปราชญ์ในชุมชนมาสอนทำอาหารและขนม ทำให้ผู้สูงอายุมีวิชานำไปทำขายได้ รุ่นที่ 2 ทำริบบิ้นห่อเหรียญโปรยทาน ริบบิ้นพวงมาลัย รุ่นที่ 3 พระสงฆ์จากวัดถ้ำกระบอกมาสอนทำกระดาษจากผ้าขนหนูเก่าหรือที่ไม่ได้ใช้แล้ว รุ่นที่ 4 ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน หรือ กศน. มาสอนทำยาหม่อง นำไปขายที่ตลาดนัดร้อยปี ตลาดนัดปราศจากถุงพลาสติก จำหน่ายเป็นของที่ระลึกให้แก่ผู้มาศึกษาดูงานในตำบลหรือที่เทศบาล รวมถึงสิ่งทำเป็นของชำร่วยแจกในงานประเพณี นอกจากนี้แล้วผู้สูงอายุยังได้รับความรู้ด้านอื่นๆ จากการไปศึกษาดูงานแล้วนำมาประกอบอาชีพต่อบ้านได้ เช่น การทำน้ำหมัก ปุยอินทรีรี่ เป็นต้น สิ่งที่ได้นำมาสอนต่อและทำเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ

กลุ่มอาชีพสิ่งประดิษฐ์มีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ทำโบว์รอยมาลัย พับเหรียญ และทำกระดาษโพแก้ว เป็นกิจกรรมที่ทำต่อยอดมาจากการเรียนการสอนให้ห้องเรียนของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยการผลักดันของเทศบาล ตำบลโพตลาดแก้ว เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้เสริม แม้ว่าจะเป็นรายได้ไม่มาก แต่ผู้สูงอายุก็พออยู่ได้ มีค่ากับข้าว ค่าขนมโดยไม่ต้องเดือดร้อนลูกหลาน เช่น พับเหรียญด้วยกระดาษรีปิ้น จำนวน 100 ชิ้น ราคา 300 บาท ทั้งนี้หากนำไปฝากขายที่กลุ่ม เมื่อขายได้แล้วหักเงินเข้ากลุ่ม 100 บาท คนทำได้ 200 บาท เป็นต้น

ตัวแทนนักเรียนผู้สูงอายุรุ่น 4 เล่าว่า ในรุ่นของตนเองมีการรวมกลุ่มกันทำยาหม่อง โดยในช่วงที่เข้ามาเรียนมีวิทยากรมาสอนให้ความรู้เรื่องการทำยาหม่อง เมื่อเรียนแล้วสามารถนำมาประกอบอาชีพได้ ปัจจุบันมีการรวมกลุ่มกันประมาณ 10 คน โดยทำเป็นของชำร่วยในงานศพ เป็นของชำร่วยในหมู่บ้าน จำหน่ายให้กับผู้ประกอบการอาชีพแพทย์แผนโบราณในตำบล ทำเป็นสินค้าจำหน่ายให้กับผู้มาศึกษาตุงาน ซึ่งกลุ่มนี้ไม่เน้นที่รายได้ แต่เน้นการทำกิจกรรมร่วมกัน สมาชิกจะมีรายได้จากการปันผล 3 เดือนต่อครั้ง สมาชิกจะได้รับเงินปันผลประมาณ 300 – 500 บาท

กิจกรรมอาชีพเสริมเหล่านี้ ทำให้นักเรียนผู้สูงอายุแทบทุกคนมีรายได้เพิ่มเฉลี่ยประมาณเดือนละ 3,000 – 5,000 บาทต่อคน ส่วนเงินที่เก็บเข้ากลุ่มนำมาปันผลให้กับผู้สูงอายุต่อไป ทั้งนี้ ผู้สูงอายุมีสิ่งที่ยากพัฒนาต่อ เช่น จดทะเบียนสินค้าของกลุ่มเป็นโอท็อปในนามนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น

กลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มนี้เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2561 มีสมาชิกจำนวน 35 ราย เนื่องจากเดิมกลุ่มผู้สูงอายุ ต้องการขยายประเด็นงานที่ได้ขับเคลื่อนโดยผู้สูงอายุ ประกอบกับผู้บริหารเทศบาลตำบลโพตลาดแก้วมีแนวคิดที่ต้องการผลักดันให้คนในชุมชน มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผ่านการเสริมสร้างในเรื่องเศรษฐกิจและการสร้างรายได้และมีความร่วมมือระหว่างกันชุมชน ซึ่งชมรมผู้สูงอายุได้เลือกที่จะขับเคลื่อนในเรื่องของเกษตรกรรม เนื่องจากเป็นภูมิปัญญาเดิมของคนในชุมชน และต้องการส่งเสริมการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ

หลังจากนั้น นายสุนันท์ แจ้ววงษ์ นายกเทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว จึงได้แสวงหาความร่วมมือกับทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกับผู้ที่มีความสนิทชิดเชื่อเป็นการส่วนตัว อาทิ พลเอกวิมล วงศ์วานิช พลเอกบุญเลิศ แก้วประสิทธิ์ พลเอกสมศักดิ์ แสงจันทร์เลิศ และนายแพทย์ประสาธ ทองโอสธ เนื่องจากเข้าร่วมประชุมสถานีวิทยุร่วมกันอยู่บ่อยครั้ง จึงได้เสนอแผนการขับเคลื่อนงานของชมรมผู้สูงอายุ ในการทำเกษตรกรรม จนกระทั่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากการระดมทุน จำนวน 100,000 บาท เป็นค่าเช่าที่ดินจากผู้สูงอายุรายหนึ่งในกลุ่ม เนื้อที่จำนวน 9 ไร่ โดยทำสัญญาเช่า 5 ปีๆ ละ 5,000 บาท พร้อมทั้งเป็นค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงที่ดินให้เหมาะสมกับเพาะปลูก จัดซื้ออุปกรณ์เครื่องมือทางการเกษตร และซื้อพันธุ์กล้วยหอมคาเวนดิช ซึ่งเป็นพันธุ์มีการส่งออกต่างประเทศได้ รวมถึงเป็นค่าบริหารจัดการภายในกลุ่ม

หลังจากนั้น ได้รับการสนับสนุนจาก เทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว จำนวน 30,000 บาท โดยนำไปซื้อพันธุ์กล้วยเพิ่มเติมให้ครอบครัวการปลูกในพื้นที่ 5 ไร่ นอกจากนั้นนำมาซื้อพันธุ์ข้าวโพด และพืชผักสวนครัว ปลูกใน

พื้นที่ที่เหลืออีก 4 ไร่ โดยใช้การปลูกแบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและปลอดภัยในคุณภาพของผลผลิต อีกทั้งไม่ทำลายสุขภาพของผู้ปลูกซึ่งเป็นผู้สูงอายุด้วย

ในการบริหารจัดการกลุ่มนั้น ใช้ระบบจิตอาสาในการดูแล ลงแรงร่วมกัน โดยกลุ่มจะตอบแทน (แลกแรง) โดยการเลี้ยงอาหาร น้ำ ในวันที่เข้ามาดูแลสวน สมาชิกกลุ่มคนหนึ่งบอกเหตุผลว่า “เนื่องจากบมีน้อย เลยใช้ระบบจิตอาสาเป็นหลัก ถ้ามา ก็จะได้กินน้ำ กินข้าว แทนเงิน”

พืชที่ปลูกในที่ดินผืนนี้เน้นกล้วยเป็นหลัก ใช้ระยะเวลาในการปลูกราว 10 - 11 เดือน ถึงจะได้ผลผลิต เนื่องจากต้องรอให้ต้นกล้วยโตก่อนจึงจะสามารถออกดอกออกผลอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ข้าวโพดใช้เวลา 45 วัน ดังนั้น รายได้ครั้งแรกจึงมาจากข้าวโพด เมื่อจำหน่ายข้าวโพดแล้วทำให้กลุ่มมีรายได้เพิ่มและเริ่มมีการจัดทำบัญชีของกลุ่มตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

สำหรับการจัดจำหน่ายผลผลิตของกลุ่ม จะนำไปจำหน่ายที่ “ตลาดนัดไร่ลุง” ซึ่งเป็นตลาดในหมู่บ้านเป็นหลัก และจำหน่ายที่ตลาดนัดเทศบาลโพตลาดแก้ว ซึ่งจัดเดือนละ 1 ครั้ง นอกจากนั้นยังได้นำไปจำหน่ายที่ร้านค้าชุมชน ทั้งนี้ กลุ่มมีการประชาสัมพันธ์ผลผลิตผ่านเสียงตามสายของชุมชน และเฟซบุ๊ก ที่ได้จัดทำขึ้นโดยเทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว โดยมีเจ้าหน้าที่เทศบาลฯ เป็นผู้โพสต์ผลผลิตของกลุ่มเพื่อเป็นอีก 1 ช่องทางการตลาด ปัจจุบันมีผู้ต้องการผลผลิตของกลุ่มเป็นจำนวนมาก ทั้งในและนอกพื้นที่ “มีคนโทรมาจองตลอด ขนาดยังไม่สุก ก็จองแล้ว มีมาเรื่อยๆ เป็นคนในและนอกพื้นที่ โดยเฉพาะกล้วยของเรา ทั้งเครือยาว และลูกใหญ่ ลูกค้าถูกอกถูกใจกันมาก” ลุงประชา ใจประเสริฐ รองประธานกลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรม กล่าวด้วยใบหน้ายิ้มแย้มและภูมิใจ

ในปี 2562 สภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว ได้สนับสนุนงบประมาณ จำนวน 30,000 บาท จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เนื่องจากเป็น 1 ในพื้นที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจและทุนชุมชน อีกทั้ง สมาชิกในกลุ่มยังเป็นสมาชิกของสภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลโพตลาดแก้วด้วยเช่นกัน จึงได้ใช้เวทีประชุมสภาองค์กรชุมชนเป็นพื้นที่กลางในการหารือ และขับเคลื่อนงานเรื่องดังกล่าว โดยงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนนั้น ได้นำไปติดตั้งเครื่องปั้มน้ำและท่อน้ำ ซึ่งช่วยในเรื่องการบริหารจัดการน้ำ เพราะพื้นที่ดังกล่าวมักประสบภัยแล้งอยู่บ่อยครั้ง ส่งผลให้ต้นไม้หยุดการเจริญเติบโต “ต้องขอขอบคุณ พอช. ที่มาช่วยเรื่องนี้ ตอนนี้ดีขึ้นมากเลย” ลุงประชา ใจประเสริฐ รองประธานกลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมกล่าวทิ้งท้าย

ปัจจุบัน นับเป็นเวลาประมาณ 1 ปี แล้ว ที่กลุ่มได้ขับเคลื่อนงานร่วมกัน ถึงแม้จะเป็นระยะเวลาไม่นานนัก แต่กลุ่มได้เดินทางเข้าใกล้เป้าหมายที่ได้วางไว้ตั้งแต่ต้น “รู้สึก ดีใจมากๆ ที่ผ่านมาจนถึงวันนี้ ถ้ามอยย้อนกลับไปถือว่าเดินมาถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ ที่ให้กลุ่มผู้สูงอายุมีรายได้จากผลผลิตที่ออกดอกออกผล จากภูมิปัญญาในพื้นที่ ผลผลิตก็สามารถขายได้ ถือว่าตอบโจทย์ความต้องการ แถมยังได้ของแถม คือ ความสามัคคีที่เกิดขึ้นจากรวมกลุ่ม มีอะไรก็ช่วยเหลือกันเสมอมา” นายพิเศษ กลิ้งฝอย ประธานกลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรม กล่าวสรุปในตอนท้าย

สำหรับการศึกษารายได้ระยะยาวนั้นก็พบว่า กล้วยหอมที่เป็นที่ต้องการของตลาด ทั้งในประเทศและส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ โดยเฉพาะตลาดของประเทศจีนมีความต้องการกล้วยหอมพันธุ์นี้เป็นอย่างมาก ซึ่งกล้วยหอมพันธุ์นี้มีการลงทุนที่คุ้มค่าที่ในปีแรกจะลงทุนเป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องของค่าปรับที่ดิน ระบบน้ำ ต้นกล้า ปุ๋ย ค่าแรง ไร่ละประมาณ 3 หมื่นบาท ซึ่งจะให้ผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 30 - 40 กก. พื้นที่ 1 ไร่จะได้ผลผลิต 7 - 8 ตันถ้าราคา กิโลกรัมละ 12 บาท จะมีรายได้ไร่ละ 8.4 หมื่นบาทใช้เวลาประมาณ 9 - 10 เดือน ส่วนการปลูกในชุดต่อไปค่าใช้จ่ายต่างๆ แทบจะไม่มีเพราะการเก็บผลผลิตผู้รับซื้อจะมาดำเนินการเอง

ขณะที่หน่อของกล้วยหอมพันธุ์คาเวนดิชก็จะขึ้นมาทดแทนรุ่นต่อมาใช้เวลาประมาณ 6 - 7 เดือนก็สามารถเก็บได้ในรอบต่อไป ซึ่งต้นกล้าที่นำมาปลูกซื้อมาครั้งเดียวอยู่ได้นานประมาณ 10 ปี จึงทำให้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการได้ทั้งเงินเพิ่มระยะเวลาสั้นอีกด้วย ทั้งนี้ได้มีการจัดหาพื้นที่และได้เช่าพื้นที่ในการปลูกกล้วยหอมคาเวนดิชของประชาชนจำนวน 20 ไร่ โดยปัจจุบันนี้กล้วยหอมได้ให้ผลผลิตและมีผู้มาติดต่อซื้อต้นกล้าหรือหน่อกล้วยไปปลูกกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลผลิตที่ออกมายังไม่พอกับความต้องการของตลาด เนื่องจากว่าได้มีการให้การดูแลเป็นอย่างดีตามที่ไปไปศึกษาดูงานในการปลูกกล้วยพันธุ์นี้มาแล้ว รวมทั้งการพบกับปัญหาต่างๆ ในระหว่างดำเนินการก็ถือว่าเป็นประสบการณ์ในการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น ทำให้มีผู้มาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งตามมาด้วยรายได้ในการคืนทุน และรายได้บางส่วนส่งกลุ่มผู้สูงอายุนำไปจัดการตามวัตถุประสงค์ของผู้สูงอายุในเขตตำบลโพตลาดแก้ว จึงเชื่อว่าสังคมผู้สูงอายุจะเป็นสังคมที่ไม่สร้างภาระอย่างแน่นอน แต่เป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพเป็นตัวอย่างให้กับที่อื่นๆ

ผลผลิตสินค้าชุมชนจากกลุ่มผู้สูงอายุ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ผ่านกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพตลาดแก้ว

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพตลาดแก้ว เกิดจากการรวมกลุ่มของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุตำบลโพตลาดแก้ว โดยได้รับเงินทุนเบื้องต้นจากพระราชวิสุทธิประชานาถ (เจ้าอาวาสวัดพระบาทน้ำพุ) และได้รับมติจากสมาชิกชมรมผู้สูงอายุว่าควรจะนำเงินที่ได้รับมาสร้างสวัสดิการให้แก่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุและประชาชนในตำบลโพตลาดแก้ว จึงได้จัดตั้ง “กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพตลาดแก้ว” ขึ้น เมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2549 เพื่อเป็นกลไก

ที่ใช้ดูแลและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยมีสมาชิกแรกเริ่มจำนวน 48 ราย และมีเงินสมทบจากสมาชิกจำนวน 15,000 บาท ในการบริหารจัดการ มีคณะกรรมการบริหารจำนวน 20 คน ซึ่งมาจากตัวแทนจากชุมชนๆ ละ 1 คน จำนวน 10 คน และตัวแทนจากสมาชิกที่ได้รับการคัดเลือกจำนวน 10 คน

ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มได้ร่วมหารือและกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนร่วมกัน เพื่อเป็นสวัสดิการผู้สูงอายุเมื่อยามเจ็บป่วยและถึงแก่กรรม, ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากไร้อนาถา ผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาส พิกการ ทั้งเป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก ฯ หรือช่วยเหลือสังคมที่เป็นสาธารณกุศล, ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติและสาธารณกุศล เช่น อุทกภัย อัคคีภัย ในชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ยังเพื่อเป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียนมัธยมที่ขาดแคลน, ส่งเสริมการออม ฯลฯ

ปัจจุบัน “กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพตลาดแก้ว” มีเงินทุนสะสม 1,942,752 บาท สมาชิกปัจจุบันจำนวน 1,036 คน และมีการจัดสวัสดิการ 10 ด้าน ประกอบด้วย สวัสดิการดูแลและช่วยเหลือนายมเสียชีวิต เจ็บป่วย/รักษาพยาบาล เด็กแรกเกิด/คลอดบุตร คนด้อยโอกาส/คนพิการ ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ การดูแลผู้สูงอายุ ตลอดจนสวัสดิการเพื่อการศึกษา การสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และสวัสดิการอื่นๆ (กรณีฉุกเฉิน) นอกเหนือจากกรณีข้างต้น

จำนวนเงินทุนสะสมนั้น มาจากหลากหลายแหล่งด้วยกัน ประกอบด้วย เงินสมทบจากสมาชิก ปีละ 365 บาท เงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา เงินบริจาคจากเจ้าอาวาสวัดพระบาทน้ำพุ ดอกเบี้ยจากเงินฝากธนาคาร รายได้จากการจัดกิจกรรมการกุศล สมาชิกชมรมผู้สูงอายุสมทบคนละ 100 บาท และเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น เทศบาลตำบลโพตลาดแก้ว สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นต้น

ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่าการเข้ามาของกองทุนสวัสดิการ เปลี่ยนชีวิตของคนในชุมชน จากที่สมาชิกไม่สามารถเข้าถึงการดูแล สิทธิประโยชน์ การดำรงชีพ ฯลฯ สู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ได้รับสวัสดิการต่างๆ ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้ป่วยเรื้อรัง ผู้ป่วยเอดส์ ให้ได้รับสวัสดิการที่เพียงพอต่อฐานะของตน โดยตลอดระยะเวลาที่จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน ได้มีการจัดสวัสดิการดูแลสมาชิกไปแล้ว จำนวน 1,565 คน เป็นเงินรวม 1,904,464 บาท

การดูแลผู้สูงอายุผ่านการจัดสวัสดิการชุมชน

ปัญหาและอุปสรรค การขับเคลื่อนที่ผ่านมากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพตลาดแก้ว พบกับข้อจำกัดในการดำเนินการอยู่บ้าง เช่น คณะกรรมการบริหารงานรับผิดชอบงานในพื้นที่หรือชุมชนหลายประเด็นงาน ทำให้ไม่สามารถอุทิศเวลาให้กับการบริหารจัดการกองทุนได้ เช่นเดียวกับหน่วยงานท้องถิ่นที่เข้ามามีส่วนร่วมช่วยหนุนเสริมอยู่บ่อยครั้ง แต่บทบาทภารกิจก็มากเช่นเดียวกัน ทำให้เวลาขับเคลื่อนงานไปพร้อมกันอาจจะไม่มีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ อีกทั้งเรื่องการหาสมาชิกเพิ่มยังเป็นอุปสรรคที่สำคัญ เพราะหลายคนในพื้นที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจและขาดการประชาสัมพันธ์กองทุนที่เพียงพอ เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ในอนาคตกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพตลาดแก้วมีแนวทางในการพัฒนา อาทิ การขยายสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพตลาดแก้วเพิ่ม โดยคณะกรรมการกองทุน กลุ่มชุมชนและชมรมต่างๆ เช่น ชมรมไทเก๊ก แอโรบิก แบดมินตัน กลุ่มสตรี กลุ่ม อสม., การระดมทุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น การรับบริจาคจากมูลนิธิเตรียมทหารรุ่น 1 การเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อให้ความรู้ พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ, การสร้างอาชีพให้กับสมาชิกแบบยั่งยืนต่อเนื่อง จัดทำโครงการส่งเสริมเกษตรกรรมของผู้สูงอายุ โดยให้ผู้สูงอายุดูแลและนำรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุตามส่วน, และการนำสิ่งของเหลือใช้มาจำหน่ายในวันประชุมผู้สูงอายุ เพื่อเป็นรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุนำมาชำระเงินกองทุน

ในอนาคตแม้ว่าประชากรตำบลโพตลาดแก้วจะมีจำนวนผู้สูงอายุมากขึ้นเพียงใดก็ตาม คนในตำบลโพตลาดแก้วก็จะนำผู้สูงอายุมาร่วมเป็นกลไกหลักในการพัฒนาและสร้างชุมชนเข้มแข็งต่อไป โดยมีการกำหนดเป้าหมายความสุขของผู้สูงอายุตำบลโพตลาดแก้ว คือ การทำให้ผู้สูงอายุตำบลโพตลาดแก้วได้มีทิศทางการขับเคลื่อนงานอย่างมีส่วนร่วม มีแผนในการดูแลและแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ โดยการร่วมมือกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกตำบล รวมทั้งมีการพัฒนาให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ประสานงานพื้นที่

นางผกาภรณ์ อินทร์เจริญ

089-905-2121

11-นวัตกรรมเศรษฐกิจชุมชนตำบลวิหารแดง : สร้างอาชีพเสริม เพิ่มรายได้

ตำบลวิหารแดง อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี

ตำบลวิหารแดง เดิมเป็นหมู่บ้านขึ้นกับกิ่งอำเภอหนองหมู ต่อมายุบกิ่งอำเภอหนองหมู มาขึ้นกับอำเภอวิหารแดง เนื่องจากการคมนาคมจากทางเรือมาเป็นทางบก ตำบลวิหารแดงแบ่งเขตการปกครองเป็น 10 หมู่บ้าน มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 34.5 ตารางกิโลเมตร หรือมีพื้นที่ประมาณ 21,562 ไร่ มีจำนวนประชากร 4,208 คน และ 1,520 ครัวเรือน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มลักษณะดินร่วนปนทราย ลักษณะพื้นที่ลาดจากทิศเหนือไปทิศใต้ ประชาชนประกอบอาชีพหลัก ทำนา เพาะเห็ดฟาง รับจ้างโรงงานอุตสาหกรรม และมีอาชีพแตกต่างกันไปตามความถนัด ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 9,500 บาทต่อเดือน

ประชาชนในตำบลประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีทั้งการทำนา การปลูกมะนาว และการเพาะเห็ด ซึ่งในหลายปีที่ผ่านมาประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ ต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูง และการแข่งขันจากตำบลใกล้เคียง ทำให้มีสินค้าในตลาดมากกว่าความต้องการของประชาชน ราคาสินค้าเกษตรจึงตกต่ำลง รายได้ของคนในตำบลวิหารแดงลดลง ขณะที่รายจ่ายเพิ่มมากขึ้นจากค่าครองชีพที่สูง

ทรัพยากรในตำบลวิหารแดง จึงถูกนำมาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างรายได้เสริม ทั้งไม้ไผ่ในชุมชน และหมูที่มาจากฟาร์มปศุสัตว์ ซึ่งมีอยู่หลายแห่งในพื้นที่ โดยสภาองค์กรชุมชนตำบลวิหารแดงและกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลวิหารแดง ร่วมกันสร้างนวัตกรรมผ่านกลุ่มอาชีพต่างๆ เพื่อสร้างอาชีพเสริมและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนเอาถ่าน : การเผาถ่านแบบเตาอิวาเตะ สร้างอาชีพเสริม เพิ่มรายได้

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนเอาถ่าน ซึ่งผลิตถ่านคุณภาพสูง โดยใช้เตาเผาถ่านแบบอิวาเตะ ซึ่งสภาองค์กรชุมชนตำบลวิหารแดง เล็งเห็นความสำคัญของการสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ จึงหาแหล่งงบประมาณเพื่อสนับสนุนการต่อยอดอาชีพสินค้าจากถ่านไม้ไผ่ เช่น การทำสบู่ถ่าน การทำน้ำส้มควันไม้ จนเป็นศูนย์เรียนรู้และจุดสาธิต ทางเลือกพลังงาน ทำให้มีศึกษาดูงานของกลุ่มและผู้สนใจเรื่องเผาถ่านปีละหลายคณะ

นายชาติ ศรีมาวงค์ ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลวิหารแดง ได้กล่าวถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนเอาถ่านว่า ทางกลุ่มได้มาขึ้นทะเบียนจดทะเบียนในนามเครือข่าย ของสภาองค์กรชุมชน ตั้งแต่ปี 2555 และทางสภาองค์กรชุมชนก็มีการหนุนเสริมการทำงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง เช่น การให้กลุ่ม ร่วมเป็นหนึ่งในคณะทำงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลวิหารแดง เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องพลังงานทดแทน และต่อมาทางตำบลวิหารแดงตั้งให้เป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนเรื่องการเผาถ่านอิวาเตะ โดยมีผู้มาเรียนรู้และศึกษาดูงานอยู่เป็นประจำ

นายนาวิน สาดทรัพย์ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนเอาถ่านเล่าว่า กลุ่มเริ่มจัดตั้งเมื่อปี 2551 โดยขึ้นทะเบียนกับทางเกษตรอำเภอ ซึ่งการเผาถ่านแบบเตาอิวาเตะ ถ่านไม้เป็นผลผลิตที่ได้จากไม้ซึ่งถูกสลายตัวด้วย

ความร้อนโดยทำการเผาไหม้ถ่านภายในบริเวณที่มีอากาศอยู่เบาบาง หรือในทางเทคนิคคือกระบวนการแยกสารอินทรีย์ภายในไม้ในสถานะที่มีอากาศอยู่น้อยมาก เมื่อมีการให้ความร้อนระหว่างการเผาถ่าน จะช่วยกำจัดน้ำมันดินและสารประกอบอื่นๆ ออกจากไม้ ผลผลิตที่ได้จากกระบวนการ คือ สารต่างๆ ประกอบด้วยคาร์บอน (80%) นอกจากนั้นจะเป็นสารประกอบไฮโดรคาร์บอน (10-20%) เถ้า(0.5-10%) และแร่ธาตุต่างๆ เช่นกำมะถัน และฟอสฟอรัส

ถ่านที่ได้จากกระบวนการผลิตจะมีปริมาณคาร์บอนสูงและไม่มีความชื้น ทำให้มีปริมาณพลังงานในถ่านสูง โดยมีค่าเป็นสองเท่าของปริมาณพลังงานในไม้แห้ง ถ่านไม้ทุกๆ ไป ราคาขายที่หน้าเตา อาจจะอยู่ที่ประมาณ กิโลกรัมละ 3 – 4 บาท แต่หากเป็นถ่านบริสุทธิ์ ที่ปลอดสารก่อมะเร็งและให้ค่าความร้อนสูงนั้นสามารถขายได้ราคาดีกว่า เป็นที่ต้องการจากผู้บริโภค โดยลักษณะที่สังเกตได้ว่าเป็นถ่านบริสุทธิ์ คือ พิจารณาจากพื้นผิวบริเวณแก่นไม้ ที่มักจะพบรอยแตกเป็นรูปดอกไม้อพร้อมกับมีความมันวาว และหากใช้นิ้วสัมผัสจะมีฝุ่นถ่านสีดำติดมือมา น้อยมาก ค่าความร้อนที่สูงจะทำให้สังเกตได้ชัดเจน เมื่อนำถ่านมาหุงต้มจะพบว่าอาหารนั้นสุกอย่างรวดเร็ว ทำให้เป็นนิยม และคนใช้ดีใจ เมื่อใช้ถ่านจากเตาอิวาเตะ

ผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้กลไกสภาองค์กรชุมชนขับเคลื่อน คือ ทำให้ระบบเศรษฐกิจของคนวิสาหกิจพัฒนาขึ้น เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ และลดหนี้สินให้กับอีกหลายๆครอบครัว ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น ในแต่ละครอบครัวก็จะมีเตาเผาถ่านซึ่งสมาชิกในแต่ละครอบครัวก็จะมีกิจกรรมเกี่ยวกับการเผาถ่านทำร่วมกันอีกด้วย ซึ่งป่าเสริฐและลุงหมึก ได้สะท้อนความรู้สึกรักของตัวเองไว้ว่า

“ป่าเสริฐ” นางประเสริฐ สาตทรัพย์ พูดถึงการเผาถ่านแบบอิวาเตะ ที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี 2542 ได้เรียนรู้การเผาถ่านแบบญี่ปุ่น เมื่อปี 2541 ที่อาศรมพลังงาน ตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา หลังจากอบรมเสร็จ “อาสมนีก” ผู้เป็นสามี และเป็นอาของนายนาวิน สาตทรัพย์ ก็เริ่มก่อเตาขึ้นมาเอง โดยใช้ความเป็นช่างทำบ้าน ก็ได้สังเกตและออกแบบในการขึ้นรูปเตา และเริ่มเผาในที่สุด โดยเป็นคนแรกๆ ที่เริ่มเผาแบบนี้ จนมีความชำนาญ และได้เป็นวิทยากรในที่ต่างๆ มากมาย เดินทางไปบรรยายทั่วประเทศ และสามารถส่งลูกแฝด เรียนจบระดับมหาวิทยาลัยได้ทั้ง 2 คน “ฉันพูดได้แบบไม่อายเลยว่า ฉันมีอาชีพเผาถ่าน และฉันก็ภูมิใจในอาชีพของฉัน มีกินมีใช้ ก็เพราะเผาถ่านขายนี้แหละ”

“ลุงหมึก” นายสมศักดิ์ สุขเทียม หนึ่งในผู้ก่อตั้ง “วิสาหกิจชุมชนคนเอาถ่านตำบลวิหารแดง” เริ่มเผาถ่าน แบบเตาอิวาเตะ ตั้งแต่ปี 2549 โดยเริ่มจาก 1 เตา จนปัจจุบันนี้มี ทั้งหมด 4 เตา ลุงหมึกเล่าอย่างภาคภูมิใจว่า “ลุงไม่เคยคิดว่า การเผาถ่าน จะทำให้ชีวิต ลุงและครอบครัวดีขึ้น” จากเดิมลุงมีอาชีพรับจ้างแรงงานทั่วไป ได้เงินเป็นรายวัน ทั้ง 2 คน ลุงหมึก กับ ปารี (ภรรยาลุงหมึก) และทำนาปีได้แค่ปีละ 1 ครั้ง (บางปีแทบไม่ได้ผลผลิตเลย) และต้องเลี้ยงลูก 3 คน ทำให้ครอบครัวต้องกู้หนี้ยืมสินจากแหล่งเงินทุนอื่นๆ มากมาย แต่พอเริ่มเผาถ่าน โดยได้ไปเรียนรู้จากคุณสมนีก สาตทรัพย์ คู่วิธีการก่อเตา วิธีการวางไม้พินในเตา วิธีเผา แล้วกลับมาสร้างเตาที่บ้านเอง 1 เตา

จากนั้นได้ลองผิด ลองถูกอยู่เป็นเวลาหลายเดือน บางครั้งเปิดเตาไม่มีแต่ “ขี้เถ้า” ไม่ได้ถ่านเลย สักก้อน แต่ก็ไม่ย่อท้อ พยายาม ลองเผาใหม่ และให้คุณสมนึก สาดทรัพย์ มาคอยแนะนำในช่วงที่เปิดเตา ทำให้เปิดเตา ออกมาได้ถ่านที่มีคุณภาพและไม่มีขี้เถ้า จากนั้นพอเริ่มมั่นใจ ก็ค่อยๆ ทำเตาเพิ่มทีละเตา จนปัจจุบัน มีทั้งหมด 4 เตา ชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้น ปลูกหนึ่ปลูกสินที่หิบบิยมาจนหมด แถมยังมีเงินฝากกับทางสถาบัน การเงินชุมชนตำบลวิหารแดงอีกจำนวนหนึ่ง “ลุง ไม่เคยคิดเลยว่า การเผาถ่านจะเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับ ครอบครัว ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นจากเดิมมาก”

การเผาถ่านแบบอิวาเตะ

ปัจจัยความสำเร็จเกิดจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนเอาถ่าน สภาองค์กรชุมชนตำบลวิหารแดง ทำงานร่วมกับ หน่วยงานหลายองค์กร เช่นทำงานร่วมกับเกษตรอำเภอิวาหารแดง ให้ความรู้เรื่องน้ำส้มควันไม้ และส่งเสริมให้ เกษตรเกิดการใช้น้ำส้มควันไม้ที่ได้กับจากการเผาถ่านมากขึ้น และให้เข้าร่วมประกวดวิสาหกิจชุมชนดีเด่นประจำปี 2563 โดยทางสำนักงานเกษตรอำเภอิวาหารแดง เสนอให้เป็นตำบลระดับอำเภอ และได้รับรางวัลชมเชย

มหาวิทยาลัยศรีธรรมจักรร่วมกับธนาคารออมสิน ในการส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการตลาด และพัฒนาผลิตภัณฑ์ เช่น สบู่ถ่านไม้ไผ่ พร้อมให้ความรู้เรื่องการจัดทำระบบบัญชีครัวเรือน และการขายในระบบออนไลน์ รวมทั้งจัดทำเป็น วิดีโอเพื่อนำเสนอต่อสาธารณะต่อไป

แม้จะประสบความสำเร็จในการพัฒนาอาชีพและรายได้จากอาชีพเผาถ่าน แต่จะมาถึงทุกวันนี้ ผ่านปัญหา และอุปสรรคอย่างมากมาย ทั้งการไม่เข้าใจการทำงานของสภาองค์กรชุมชน ทั้งการไม่ได้รับการยอมรับจาก หน่วยงานภาคี และการไม่มีส่วนร่วมของคนในชุมชน แต่ทุกคนก็สามารถร่วมมือร่วมใจกันโดยใช้เวทีสภาองค์กร ชุมชนในการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันรับผิดชอบ จนสามารถผ่านปัญหาและอุปสรรคต่างๆมาได้อย่างเข้มแข็ง

ถึงแม้ว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนเอาถ่านตำบลวิหารแดง มาไกลกว่าที่คิด แต่กลุ่มวิสาหกิจนี้ยังคงเดินทาง และจะมีการพัฒนาร่วมกับสภาองค์กรชุมชน และกองทุนสวัสดิการชุมชนต่อไป เพื่อการเปลี่ยนชีวิตให้คนในชุมชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมากขึ้น โดยมีแผนจะจัดทำแผนพัฒนาธุรกิจชุมชน คนเผาถ่านตำบลวิหารแดง เพื่อวิเคราะห์ กลุ่ม ดัชนีชี้วัดของสภาองค์กรชุมชนที่ว่า “ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจมั่นคง มุ่งสู่คุณภาพชีวิตยั่งยืน”

กองทุนสวัสดิการชุมชนวิหารแดง : หมูแดดเดียว สร้างอาชีพเสริม เพิ่มรายได้

“ตาย ตาย เศรษฐกิจแบบนี้ ป้าไม่มีเงินส่งสมทบเข้ากองทุนแน่ๆ” เสียงบ่นจาก “ป้าโอ๋ขายหมู” นางลำไย แสงทิม สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนวิหารแดง จากหมู่ที่ 7 ตำบลวิหารแดง อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ในวันที่ป้าโอ๋เดินทางเพื่อมาเบิกสวัสดิการเรื่องเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาลของสามี จำนวน 5 คืน

กองทุนสวัสดิการชุมชนวิหารแดง ก่อตั้งเมื่อวันที่ 4 เมษายน ปี 2551 จากสมาชิกเริ่มแรก 225 ราย ปัจจุบัน 2,066 ราย จากวิสัยทัศน์ “เป็นกองทุนที่มีการจัดการอย่างเข้มแข็งและมั่นคงในการจัดสวัสดิการชุมชนในทุกมิติ ให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน ภายใน ปี 2565” ซึ่งดูแลสมาชิกตั้งแต่ครรภ์มารดา จนถึงเชิงตะกอน เริ่มจากจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกแค่ 3 เรื่อง (เกิด เจ็บ และตาย) แต่ปัจจุบันมีสวัสดิการมากกว่า 12 เรื่อง ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ซึ่งรวมถึงเรื่องปากเรื่องท้องของสมาชิก ทำให้กองทุนสวัสดิการชุมชนวิหารแดงเกิดแนวความคิดที่จะเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนในตำบล จัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ ตามความต้องการของสมาชิก

จากคำบ่นของ “ป้าโอ๋ขายหมู” เมื่อวันวานทางคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนวิหารแดง จึงเปิดอบรมเพื่อพัฒนาอาชีพการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหมู โดยมีสมาชิกกองทุนสนใจเข้าร่วม จำนวน 25 คน นั่นเป็นจุดเริ่มต้นของ “กองทุน แบบ หมู หมู”

จากผู้เข้าอบรม 25 คน เหลือ 6 คนที่สามารถกลับไปต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้จาก “วิทยากรจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์ทับกวาง” โดยการผลิตหมูแดดเดียวจำหน่ายภายใต้แบรนด์ “กลุ่มหมูแดดเดียวแม่ละม้าย” จากผลิตและจำหน่าย อาทิตย์ละ 5 กิโลกรัม (น้ำหนักหมูสด) ปัจจุบันเพิ่มเป็นอาทิตย์ละ 15 ถึง 20 กิโลกรัม โดยมีตลาดจากในชุมชน จากผู้ที่มาศึกษาดูงานในตำบล และหน่วยงานราชการ/เอกชน ที่ซื้อไปเป็นของฝาก ทำให้เกิดรายได้ให้กับกลุ่มอาทิตย์ละประมาณ 2,400 บาท ถึง 3,200 บาท

ตอนนี้ “ป้าโอ๋ขายหมู” เป็นวิทยากรหลัก ในเรื่องการอบรมทำหมูแดดเดียว ให้ความรู้กับคณะศึกษาดูงานหรือผู้ที่สนใจ โดยเปิดเผยสูตรทั้งหมดพร้อมวิธีการทำตั้งแต่เริ่มเตรียมวัตถุดิบ การหมัก การตาก จนถึงช่องทางการจัดจำหน่ายด้วยความภาคภูมิใจ

วัตถุดิบที่ใช้มีหมูเนื้อแดง เกรด A จำนวน 5 กิโลกรัม (ถ้าเนื้อแดงติดมัน จะเพิ่มความอร่อยในเวลาทำอาหาร) น้ำตาลทราย 2 ชีด เกลือป่น 1 ชีด และน้ำปลาอย่างดี 2 ชีด

วิธีการทำ นำเนื้อหมู มาหั่นสไลด์ เป็นชิ้นบางๆ ใส่ลงภาชนะที่เตรียมไว้ เติมน้ำตาลทราย เกลือป่น และน้ำปลาอย่างดี พร้อมคลุกเคล้าให้เข้ากัน แล้วพักทิ้งไว้ในตู้เย็น 12 ชั่วโมง จากนั้นค่อยนำหมูที่หมักไว้มาตากแดด ประมาณ 1 – 2 ชั่วโมง (ขึ้นอยู่กับแสงสว่างของแดด) พร้อมบรรจุใส่กล่องเพื่อจัดจำหน่าย โดยเหมาะทั้งซื้อไว้รับประทานในครัวเรือนหรือเป็นของฝากญาติพี่น้อง ถูกใจทั้งผู้ให้และผู้รับ

จากวิกฤต สร้างโอกาส สร้างอาชีพ สร้างรายได้อย่างยั่งยืน ตลอดระยะเวลากว่า 12 ปี “กองทุนสวัสดิการชุมชนวิหารแดง” พร้อมเดินเคียงข้างสมาชิก สนับสนุนอาชีพให้กับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง และดูแลสวัสดิการให้กับสมาชิกตั้งแต่เกิด จนตาย เพื่อให้สมาชิกมีสวัสดิการอย่างถ้วนหน้าทั้งตำบล เพื่อให้บรรลุ

เป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ “คณะกรรมการกองทุนฯ มีความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการกองทุนฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนรับรู้และเข้าใจในเรื่องการจัดสวัสดิการชุมชนและให้การยอมรับมากขึ้น สมาชิกได้รับสิทธิประโยชน์ด้านสวัสดิการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชน และภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วม ร่วมและสนับสนุนการจัดสวัสดิการในชุมชนอย่างเข้มแข็ง”

ผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน : หมูแดดเดียว

ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข แนวทางในการดำเนินการต่อ

ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างนวัตกรรมชุมชนตำบลวิหารแดงนั้น ที่ทำให้เกิดอาชีพเสริม และเพิ่มรายได้ คือ การที่ประชาชนผู้ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ได้ลุกขึ้นมาแก้ได้ปัญหาด้วยตนเอง โดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเช่นไม้ไผ่ และการประกอบอาชีพปศุสัตว์ ที่มีการเลี้ยงหมู มาพัฒนาต่อยอดจนกลายเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน ทั้งถ่านและหมูแดดเดียว ซึ่งขับเคลื่อนกันในรูปแบบของกลุ่มองค์กรชุมชน ผ่านหน่วยงานภาคีฯ ต่างๆ ที่พร้อมหนุนเสริม ทั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลวิหารแดง และกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลวิหารแดง รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนทั้งในและนอกพื้นที่ตำบล

ปัญหาอุปสรรคที่ผ่านมา พบว่า การดำเนินการเป็นกลุ่ม ทั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนเอาถ่านตำบลวิหารแดง กลุ่มหมูแดดเดียวแม่ละม้าย สภาองค์กรชุมชนตำบลวิหารแดง และกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลวิหารแดง จะเป็นบุคคลที่ซ้ากันแต่อยู่ในทุกๆ กลุ่ม ซึ่งทำให้ไม่มีแกนนำหรือคนใหม่ๆ เข้ามาร่วมในการสร้างนวัตกรรมร่วมกันมากนัก กลุ่มหรือคนที่พัฒนาก็ไปไกลมากจนทอดทิ้งคนอีกกลุ่มหนึ่งไว้กับสภาพเศรษฐกิจที่ถดถอย แต่ก็ได้มีการพยายามแก้ไขปัญหาอุปสรรคดังกล่าวกันมาโดยตลอด ทั้งการที่แกนนำทำให้ดูเป็นตัวอย่าง การประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงช่องทางการสร้างอาชีพเสริม การสร้างรายได้ และความสำคัญในการดำเนินการในรูปแบบกลุ่มองค์กรชุมชน รวมทั้งการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีที่ทำให้กลุ่มองค์กรชุมชนมีความน่าเชื่อถือและได้รับพลังการหนุนเสริมมากยิ่งขึ้น

ในอนาคตนวัตกรรมชุมชนตำบลวิหารแดง ไม่ได้หยุดนิ่งอย่างแน่นอน ท่ามกลางปัญหาเศรษฐกิจที่มีความท้าทายอย่างต่อเนื่อง ถ่านไม้กับหมูแดดเดียว ยังคงต้องได้รับการพัฒนาต่อยอดให้มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้า ส่วนทรัพยากรอื่นๆ ในตำบล ทั้งข้าว มะนาว และเห็ด จะต้องได้รับการสร้าง

นวัตกรรมเข้ามาแปรรูปให้เกิดมูลค่าเพิ่มให้ได้ แล้วจะมีการสร้างตลาดสินค้าชุมชนขึ้นในตำบลวิหารแดงในการ
แสดงนวัตกรรมชุมชน การสร้างอาชีพเสริม และเพิ่มรายได้ รวมทั้งการจำหน่ายสินค้าที่มาจากการพัฒนา
นวัตกรรมเหล่านั้นด้วย นอกจากนี้ ยังต้องพัฒนาความรู้ความสามารถของกลุ่มองค์กรชุมชนโดยเฉพาะทางด้าน
อาชีพ ทั้งการให้ความรู้ การประดิษฐ์อุปกรณ์สำหรับการผลิต การทำการตลาด การประชาสัมพันธ์ การพัฒนา
ทางด้านเทคโนโลยี ค้าขายสินค้าออนไลน์ เป็นต้น

ประสานงานพื้นที่

นายนาวิน สาททรัพย์

081-853-7732

12-นวัตกรรมจัดการขยะของคนเทศบาลเมืองสิงห์บุรี : ขยะเปลี่ยนชีวิต

เทศบาลเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี

สถานการณ์ขยะของพื้นที่เทศบาลเมืองสิงห์บุรี

ปริมาณขยะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของชุมชน และพฤติกรรมการบริโภคของ ประชาชนที่เปลี่ยนไปตามกระแสเศรษฐกิจ พฤติกรรมการบริโภคแบบชุมชนเมือง ทำให้มีขยะมูลฝอยในชุมชนมากขึ้น เป็นภาระของหน่วยงานท้องถิ่น ในการเก็บรวบรวมนำไปกำจัด ซึ่งการจัดเก็บส่วนใหญ่จะเป็นการจัดเก็บ และทำลายที่ไม่ถูกหลักวิชาการและสุขาภิบาล โดยในจังหวัดสิงห์บุรี มีระบบกำจัดขยะแบบครบวงจรและถูกหลักสุขาภิบาลอยู่เพียง 1 แห่ง ได้แก่ ศูนย์กำจัดขยะแบบครบวงจร ฯ ของเทศบาลเมืองสิงห์บุรี ซึ่งศูนย์ดังกล่าวไม่สามารถรองรับปริมาณขยะได้ทุกชุมชนในจังหวัดสิงห์บุรี และหากหมดอายุการใช้งาน ก็จำเป็นต้องหาสถานที่แห่งใหม่ และข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณในการก่อสร้างและเดินระบบซึ่งเป็นปัญหา จะเห็นได้ว่าปัญหาเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยมีแนวโน้มจะเป็นปัญหาสำคัญของจังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ร่วมมือร่วมใจกันลดปริมาณขยะ และเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ตั้งแต่ระดับครัวเรือน

เขตพื้นที่เทศบาลเมืองสิงห์บุรี เป็นพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่น มีพื้นที่ 7.1 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยชุมชน จำนวน 14 ชุมชน จำนวนครัวเรือน 8,564 ครัวเรือน ประชากรทั้งสิ้นประมาณ 17,698 คน เป็นเพศชายจำนวน 8,218 คน และเพศหญิงจำนวน 9,480 คน สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ในเขตน้ำท่วมถึง มีอาคารบ้านเรือน สำนักงานส่วนราชการ อาคารพาณิชย์ ร้านค้า ตลาด ธนาคาร โรงพยาบาล โรงแรม บ้านเช่า ห้างสรรพสินค้า อยู่ในพื้นที่สองฝากฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ข้าราชการใช้แรงงาน และการเงินการธนาคาร

ในความหนาแน่นของประชากรและอาคารบ้านเรือน ทำให้ประชาชนต้องแก่งแย่งแข่งขันในการทำมาหากิน ในสภาพเป็นชุมชนเมืองที่ต่างคนต่างอยู่ ทำให้เกิดปัญหาอย่างมากที่จะตามมา คือ เรื่องการจัดการขยะที่กำลังล้นเมือง เป็นปัญหาสำคัญ ประกอบกับเทศบาลเมืองสิงห์บุรี ขาดการเข้มงวดกวดขัน ประชาชนขาดวินัย ไม่รู้เรื่องการจัดการขยะที่ถูกวิธี ไม่สนใจเรื่องขยะ ปล่อยให้เป็นที่ของเทศบาลเมืองสิงห์บุรี บริหารจัดการและนำไปกำจัด ซึ่งหลังจากที่รถขนขยะผ่านไปจะทิ้งร่องรอยไว้ เป็นน้ำที่ไหลออกจากท้ายรถ ส่งกลิ่นเหม็นรบกวนชาวบ้านใกล้เคียงและผู้สัญจรเส้นทาง

ปริมาณขยะในแต่ละวันของเทศบาลเมืองสิงห์บุรี อยู่ที่ 25 ตัน/วัน เฉลี่ยอยู่ที่ 1 กิโลกรัมต่อคน/วัน ทำให้ขยะที่ศูนย์รวบรวมขยะของเทศบาลเมืองสิงห์บุรีล้น สร้างมลพิษ ส่งกลิ่นเหม็นไปทั่วบริเวณ ชาวบ้านที่อยู่บริเวณใกล้เคียงรวมตัวกันร้องเรียนจนต้องปิดบ่อขยะ สร้างความเดือดร้อนให้กับส่วนราชการ ต้องลุกขึ้นมาช่วยกันแก้ปัญหา ขยะในเขตเทศบาลฯ ต้องนำออกนอกพื้นที่วันต่อวัน

ปัญหาในการจัดการขยะ คือ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยไม่เพียงพอต่อปริมาณขยะ การกำจัดขยะที่ไม่ถูกหลักสุขาภิบาลเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายยาก ประชาชนขาดจิตสำนึกในคัดแยกขยะ และการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ปริมาณขยะเพิ่มขึ้นเกินกว่าสถานที่กำจัดจะรับได้ส่งผลให้เกิดการลักลอบทิ้งขยะให้กับพื้นที่ใกล้เคียง ทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลอง น้ำเน่าเสีย ท่อระบายน้ำ อุดตัน ตื้นเขิน

ผลกระทบของขยะในชุมชนในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองสิงห์บุรี คือ มีผลกระทบด้านสังคมและเศรษฐกิจ การทำให้สูญเสียค่าใช้จ่ายในด้านการจัดการขยะมูลฝอย ในด้านการรักษาพยาบาล การกำจัดพาหะนำโรค ปริมาณมากขึ้น และทำให้หน่วยงานท้องถิ่นต้องจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดเก็บขยะมากขึ้น ทำให้ค่าครองชีพสูง และมีผลกระทบด้านการท่องเที่ยว คือ การที่นักท่องเที่ยวได้รับความรำคาญที่ได้รับกลิ่นฟุ้งกระจายของขยะ

ขยะจำนวนมาก เป็นภาพลักษณ์ที่ไม่ดีแก่การท่องเที่ยว ทำลายภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว และชุมชนที่ขาดระเบียบในการจัดการขยะมักถูกมองว่าชุมชนไม่มีวัฒนธรรม รวมทั้งมีผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ คือการทำให้ดินเสื่อมสภาพจากการปนเปื้อน การเผาขยะทำให้เกิดภาวะโลกร้อน มลพิษทางอากาศ การทำให้น้ำเสียไม่สามารถอุปโภคบริโภค แหล่งเพาะเชื้อโรคและสัตว์พาหะที่นำเชื้อโรคสู่คน และสารพิษจากขยะอันตรายเมื่อมนุษย์สูดดมจะทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพโดยตรง

ช่วยกันคุย ช่วยกันคิด ผ่านสภาองค์กรชุมชนเทศบาลเมืองสิงห์บุรี

“ปัญหาขยะต้องมีการแก้ไขอย่างจริงจังตั้งแต่ต้นทาง คือ ในระดับครัวเรือน” เป็นเสียงสะท้อนจาก พ.อ.สมบัติ ธรรมยทรวง ประธานชุมชนวัดสังฆราชาวาส และรองประธานสภาองค์กรชุมชนเทศบาลเมืองสิงห์บุรี ในขณะที่ประชุมสภาองค์กรชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2558 ซึ่งสภาองค์กรชุมชนเทศบาลเมืองสิงห์บุรี ก่อตั้งเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2552 มีองค์กรจัดตั้งจำนวน 60 กลุ่มองค์กร โดยมีนาวาอากาศโทพยนต์ สำริด เป็นประธาน ได้เล็งเห็นปัญหาและตระหนัก ที่ไม่มีส่วนราชการในพื้นที่ เข้ามาร่วมแก้ไขปัญหาขยะอย่างจริงจัง สภาองค์กรชุมชนเทศบาลเมืองสิงห์บุรีจึงชวนอาสาเข้ามาช่วยเหลือสังคมในการจัดการขยะ เริ่มต้นจากคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนเห็นชอบ แล้วได้ร่วมกันคิดหาวิธีการอย่างไรที่จะทำให้ขยะในแต่ละชุมชนและในเขตเทศบาลลดลง โดยได้จัดทำแผนปฏิบัติการจัดการขยะขึ้น

นาวาอากาศโท พยนต์ สำริด ประธานสภาองค์กรชุมชนเทศบาลเมืองสิงห์บุรี กล่าวว่า “สภาองค์กรชุมชนของเราก่อตั้งมานาน แต่ขับเคลื่อนกันไม่ค่อยได้ผลมากนัก จนกระทั่งมีการหยิบยกปัญหาขยะขึ้นมาปรึกษากัน ทำให้บรรยากาศของสภาองค์กรชุมชนคึกคักขึ้น และทำให้ผู้เดือดร้อนและกลุ่มองค์กรต่างๆ เข้ามาร่วมกันกำหนดวิธีการแก้ไขขยะร่วมกัน”

ในวิธีการดำเนินการ เป็นเรื่องยากมากที่จะเปลี่ยนทัศนคติและแนวคิดของประชาชน ให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเดิมๆ ในที่สุดสภาองค์กรชุมชนเทศบาลเมืองสิงห์บุรีก็ได้ใช้วิธีนำเด็กนักเรียนเป็นตัวกระตุ้นและนำร่อง จึงมี “โครงการขยะเพื่อน้อง” (คำว่า “น้อง” ในความหมาย ก็คือนักเรียนของโรงเรียนในเขตเทศบาลเมืองสิงห์บุรี ที่เป็นนักเรียนรุ่นน้องของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน เนื่องจากคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนส่วนมาก ได้ศึกษาชั้นประถมศึกษาในเขตเทศบาลเมืองสิงห์บุรี)

ช่วยกันทำ : การจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง นำร่องกับกลุ่มเยาวชน

การประชุมคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนเทศบาลเมืองสิงห์บุรีและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ได้เชิญส่วนราชการต้นสังกัด ผู้อำนวยการโรงเรียนต่างๆ ในเขตเทศบาลเมือง และคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนเข้าร่วมประชุมปรึกษาหาแนวทางในการปฏิบัติที่ดีที่สุด และเริ่มดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ชุมชนวัดสังฆราชาวาส รับผิดชอบการในวิธีการ/โครงการ จัดหาถังขยะให้กับประชาชนเข้าร่วมโครงการ (ชุมชนไม่มีทุน) จึงขอรับบริจาคจากประชาชนในเขตเทศบาลเมืองสิงห์บุรี และได้รับความร่วมมือด้วยดีจากโรงงานน้ำแข็งสิงห์บุรี มอบถังคลอรีน ขนาดความจุ 50 ลิตร ให้กับชุมชน จำนวน 80 ใบ และมีกิจกรรมการแปรรูปขวดพลาสติก

โดยการนำขวดน้ำพลาสติกที่ไม่ใช้แล้วมาทำเป็นเส้นพลาสติก ตัดแล้วพันกับแผ่นไม้ที่เตรียมไว้ ไปจุ่มน้ำร้อนให้แข็ง และเจาะรูเพื่อทำเป็นแผงร้อยเส้นพลาสติก นำเส้นพลาสติกที่ตัดครึ่งจากแผ่นไม้จัดเป็นชุดแล้วร้อยใส่เข้าไปที่ปากขวดทีละชุด เย็บด้วยเส้นพลาสติกไปจนเต็มปากขวด เอาด้ามที่เตรียมไว้เข้าที่ปากขวดแล้วตอกให้แน่น เป็นอันเสร็จ สามารถนำกลับไปใช้ที่บ้าน เป็นการนำวัสดุเหลือใช้มาทำให้เกิดประโยชน์ และยังลดปริมาณขยะให้น้อยลงด้วย ชุมชนวัดสังฆราชาวาส เป็นชุมชนที่ผลิตไม้กวาดจากขวดพลาสติกชุมชนแรกของจังหวัดและเป็นชุมชนที่ได้รับรางวัลระดับประเทศ ซึ่งในการนำขวดพลาสติกที่ทิ้งแล้วกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีโดยเริ่มจากหน่วยงานราชการกระจายไปสู่ประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี

2. เทศบาลเมืองสิงห์บุรีจัดทำโครงการขยะเพื่อน้องในโรงเรียนเขตเทศบาลเมืองสิงห์บุรี โดยนายณรงค์ศักดิ์ วิงวอน นายกเทศมนตรีเมืองสิงห์บุรี หัวหน้าส่วนราชการเทศบาล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสังฆราชาวาส คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนเทศบาลเมืองสิงห์บุรี ประชาชน เข้าร่วมโครงการ โดยให้นักเรียนในพื้นที่เทศบาลเมืองสิงห์บุรี เป็นวิทยากรบรรยายการคัดแยกขยะ และการรีไซเคิลขยะเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน ทำให้มีการลดปริมาณขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด มีการจัดตั้งธนาคารขยะชุมชน และสถานศึกษาส่งเสริมการคัดแยกขยะ นำกลับมาใช้ใหม่ (หลัก 3R) ส่งเสริมการลดปริมาณขยะ โดยให้มีการใช้วัสดุจากธรรมชาติรณรงค์สร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนและนักเรียนในการทิ้งขยะมูลฝอยในสถานที่หรือภาชนะรองรับที่จัดไว้ให้

3. นักเรียนในโรงเรียนเขตเทศบาลเมืองสิงห์บุรี เป็นผู้รับผิดชอบประโยชน์โดยตรงจากกิจกรรมการขายขยะที่นักเรียนและคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน เข้าไปรับขยะรีไซเคิลจากชาวบ้าน เดือนละ 1 ครั้ง ได้รับเงินเข้าบัญชี

อย่างน้อยเดือนละ 1,500 บาท สะสมเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาและเป็นค่าอาหารกลางวัน สำหรับนักเรียนที่ยากจน ขาดโอกาส ซึ่งทำให้นักเรียนสามารถเปลี่ยนชีวิตได้จากขยะ

“กิจกรรมการขายขยะ เราจะสอนให้เด็กรู้จักหารายได้นอกจากการขายผลผลิตในโรงเรียนแล้ว โรงเรียนยังเปิดโอกาสให้นักเรียนนำขยะมาจากที่บ้านมาขายให้กับทางโรงเรียน เพื่อเป็นการเสริมรายได้ให้กับนักเรียนได้อีกทางหนึ่ง และยังเป็นการสร้างแนวคิดให้เขารู้ว่า ขยะเป็นของที่ไร้ค่าแต่สามารถทำเงินให้กับเราได้ และขยะเป็นการช่วยลดจำนวนปริมาณขยะในชุมชนได้อีกหนึ่งด้วย”

ข้อดีจากการแยกขยะ ทำให้เทศบาลสามารถจัดเก็บขยะได้ง่ายขึ้น จากเดิมที่เฉลี่ยคน 1 คนจะสร้างขยะได้ถึง 1 ก.ก./วัน หลังจากมีการคัดแยกสามารถลดปริมาณขยะต่อคนต่อวันได้ถึง 20 % พร้อมกันนี้ทาง อสม.ได้สร้างวัฒนธรรมหน้าบ้านสะอาด เพียงแค่ทุกคนทำความสะอาดหน้าบ้านของตนเองเท่านั้น ชุมชนจะสะอาดมากขึ้นโดยไม่ต้องจากคนมากวาดถนนในชุมชน ทำให้ชุมชนน่ามองและมีสิ่งแวดล้อมที่ดี เอื้อต่อการมีสุขภาพกายและใจที่ดีด้วยเช่นกัน

การจัดการขยะโดยกลุ่มเยาวชน

การจัดการขยะอย่างต่อเนื่องแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

การดำเนินการเรื่องการจัดการขยะได้รับผลดี เนื่องจากโรงเรียน นักเรียน ร่วมกับชุมชน ร่วมแรงร่วมใจกันทำ เป็นการจุดประกายในเบื้องต้น และมีผลดีอย่างต่อเนื่องเป็นที่ยอมรับของประชาชน รวมทั้งมีกลไกการผลักดันการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ติดตาม และประเมินผล โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการบริหารจัดการขยะในชุมชน

กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะร่วมกับหน่วยงานราชการนั้น มีการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่างๆ ได้แก่ เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การ จัดนิทรรศการ การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ

การรับฟังความคิดเห็นในการจัดการขยะ เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานด้วยวิธีต่างๆ ได้แก่ การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ ออกหน่วยเคลื่อนที่ เพื่อรับฟังปัญหา/ความคิดเห็น

การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานการจัดการขยะ หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจในการจัดการขยะ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่นการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นปัญหาขยะ การทำประชาพิจารณ์ การประชุมเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการขยะ โดยเครือข่ายภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด วัตถุประสงค์ กิจกรรมการดำเนินงาน พร้อมรวมกำหนดตัวชี้วัด ผลผลิต และตัวชี้วัดผลลัพธ์

เกิดแผนธุรกิจชุมชน : ผลิตภัณฑ์แปรรูปสินค้าจากขยะ

การดำเนินการจัดการขยะของพื้นที่เทศบาลเมืองสิงห์บุรีไม่ได้หยุดนิ่งเพียงแค่นี้ การดำเนินการจำเป็นต้องมีการต่อยอดและขยายผล พ.อ.สมบัติ ระรวยทรง จึงได้นำเสนอผลงานในการประชุมสภาองค์กรชุมชนเทศบาลเมืองสิงห์บุรี ในปี พ.ศ. 2562 เพื่อของบประมาณจากสภาองค์กรชุมชนเทศบาลเมืองสิงห์บุรี ดำเนินโครงการแปรรูปขยะเป็นรายได้และได้รับความมือด้วยดีจากคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน และร่วมผลักดันให้จัดทำโครงการ “โครงการขยะสร้างรายได้” ในโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนเทศบาลเมืองสิงห์บุรี สนับสนุนงบประมาณเชื่อมโยงโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จำนวน 30,000 บาท

งบประมาณจำนวน 30,000 บาท ได้นำไปสู่การจัดทำแผนธุรกิจชุมชน : ผลิตภัณฑ์แปรรูปสินค้าจากขยะ โดยมีการขยายตลาด หลากค้าเพิ่มใหม่ ๆ ด้วยการประชาสัมพันธ์ด้วยระบบ IT การปรับรูปแบบให้ทันสมัยเหมาะสมกับความต้องการที่หลากหลายของลูกค้า ให้ความรู้เพื่อขยายฐานการผลิต เพิ่มฐานสมาชิกคนเข้าร่วมโครงการ ขอรับบริจาควัสดุเหลือใช้ที่จะทำเป็นสินค้า ผ่านทางเสียงตามสายชุมชน เทศบาล วัสดุเหลือใช้ ถ้าปล่อยทิ้งไว้ก็จะเป็นขยะ นำบริจาคให้กับเราก็จะเป็นประโยชน์ และการประกาศเชิญชวนทางระบบสารสนเทศ มีการกำหนดวัน/เวลาการขายชัดเจน ติดป้ายราคาสินค้าชัดเจน การอบรมให้ความรู้การแปรรูปสินค้าขยะจัดหาวิทยากร โดยเน้นวิทยากรในพื้นที่เป็นหลัก และประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้สนใจมาร่วมอบรม

ผลิตภัณฑ์แปรรูปสินค้าจากขยะ

ในอนาคต การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนและน้ำเสีย ทั้งในรูปของการเก็บขน รวบรวม การคัดแยก การกำจัด การลดปริมาณการผลิตขยะที่เพิ่มขึ้นต่อคนให้ไม่เกินคนละ 1 กิโลกรัมต่อวัน ตลอดจนการส่งเสริมการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ให้ได้มากที่สุด โดยการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้ทั่วถึงและต่อเนื่อง ซึ่งเป็นมาตรการเชิงรุก กอปรกับการวางระบบฐานข้อมูล และจัดวางระบบและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้มแข็ง สร้างการมีจิตอาสาที่พร้อมมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การมีสถาบันทางการศึกษาที่เข้มแข็ง เพื่อส่งเสริมให้การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติที่ดี มีการพัฒนาบุคลากรทางด้านสิ่งแวดล้อมให้มีความตื่นตัวที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา รวมถึงการเข้าถึงภาคประชาชน รวมทั้งมีการวางแผนการพัฒนาให้เป็นระยะตามระดับความสำคัญของปัญหา ก็จะทำให้การพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพและยั่งยืนสืบไป

ผลประโยชน์จากโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนเทศบาลเมืองสิงห์บุรี ส่งเสริมและสนับสนุนโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ทำให้พื้นที่เขตเทศบาลเมืองสิงห์บุรี เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการขยะครบวงจร สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ เป็นสถานที่ศึกษาดูงาน ตลอดจนทำให้ชุมชนมีชื่อเสียง มีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น มีรายได้เสริมนี้คือ “ ขยะเปลี่ยนชีวิต จากของเสียกลายเป็นของดีในการสร้างความเข้มแข็งชุมชนเทศบาลเมืองสิงห์บุรี ” ได้อย่างแท้จริง

ประสานงานพื้นที่

พ.อ.สมบัติ ระรวยทรง

086-035-6588

13-ศูนย์เรียนรู้ “เศรษฐกิจพอเพียงบ้านสวนพริก” ทางเลือกใหม่ของเกษตรกร ย่านใจกลางเมืองพระนครศรีอยุธยา

ตำบลสวนพริก อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บริบทตำบลสวนพริก

ตำบลสวนพริก อำเภอพระนครศรีอยุธยา จัดตั้งขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏแน่ชัดแต่ตามหลักฐานและคำบอกเล่าของราษฎรสันนิษฐานได้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 ประมาณ พ.ศ.2419 สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ามหามาลากรมพระยาบวรราชบุรีได้มาสร้างวัดบรมวงศ์อิศรวรารามขึ้น ทำให้ราษฎรอพยพเข้ามาอยู่อาศัยทำมาหากินโดยตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมแม่น้ำลพบุรีและจัดตั้งเป็นหมู่บ้านต่อมาชุมชนได้ขยายใหญ่ขึ้นจึงได้จัดตั้งขึ้นเป็นตำบลสวนพริก คำว่า "สวนพริก" มาจากชื่อคลองสายหนึ่งในตำบล ซึ่งคลองสวนพริกในปัจจุบันต้นเงินใช้ประโยชน์ไม่ได้ มีพื้นที่ 4,350 ไร่ ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ประชากรทั้งตำบล 1,262 ครัวเรือน

การก่อเกิดสภาองค์กรชุมชนตำบลสวนพริก

สภาองค์กรชุมชนตำบลสวนพริก จัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2561 โดยได้รับการส่งเสริมให้จัดเวทีทำความเข้าใจบทบาทและความสำคัญของการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนจากคณะทำงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ซึ่งผู้นำในตำบลมีความเห็นพ้องกันว่าให้ดำเนินการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลสวนพริกและมีสมาชิกมาจากแกนนำกลุ่มองค์กรคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมองว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีความเป็นผู้นำทางธรรมชาติ โดยมีกำนันดิเรก ชันธมาลา เป็นประธานสภาฯ มีคณะทำงานที่มาจากกลุ่มองค์กรรวม 22 คน

ร่วมขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยสภาองค์กรชุมชน

ภายหลังมีการจัดตั้ง ตำบลได้ส่งแกนนำเข้าร่วมการพัฒนาศักยภาพกับขบวนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ได้แนะนำบทบาทภารกิจของสภาองค์กรชุมชนในการเป็นพื้นที่กลางของคนในตำบล กลุ่มองค์กร และหน่วยงานในพื้นที่ จากนั้นมีการออกแบบ การจัดทำแผนที่มาจากการมีส่วนร่วม และมีการจัดกระบวนการทำแผนพัฒนาตำบล โดยการสร้างความเข้าใจแนวทางการพัฒนา การจัดทำแผนปฏิบัติการ ซึ่งได้มีการเชิญประชุมคณะทำงาน คณะกรรมการแต่ละหมู่บ้านมาร่วมประชุมสร้างความเข้าใจ และกำหนดบทบาท จากนั้นจัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลตำบล/จัดทำแผนพัฒนาตำบลด้านต่างๆ ประกอบด้วย ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านประเพณีวัฒนธรรม ฯลฯ พร้อมทั้งจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการพัฒนาพื้นที่แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ตำบลสวนพริกได้ใช้เวทีสภาองค์กรชุมชน เป็นพื้นที่กลางในการขับเคลื่อนงานแผนพัฒนาตำบล ผลผลิตจากการจัดกระบวนการดังกล่าวข้างต้น ได้มีการกำหนด *เป้าหมาย* ของตำบล คือ คนมีความสุขอย่างยั่งยืน และได้กำหนด *วิสัยทัศน์* “ประชาชนมีความตระหนักรู้เรื่องการมีส่วนร่วมในชุมชน รู้รักถิ่นเกิด” มี *ยุทธศาสตร์* หลักที่สำคัญ 1) รักษาพื้นที่ปูลิ่งแวดล้อมให้สวยงาม 2) อนุรักษ์โบราณสถานพัฒนาสู่แหล่งท่องเที่ยว 3) การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร 4) ป้องกันเตรียมรับกับภัยพิบัติ และมีแผนพัฒนาชุมชนตำบลสวนพริก ประกอบด้วยแผนงานหลัก 3 ด้าน ได้แก่ แผนงานด้านเศรษฐกิจ เน้นการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ความเป็นอยู่แบบพอเพียง คือ โครงการส่งเสริมพัฒนาอาชีพให้แก่ประชาชน (ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง) แผนงานด้านสังคม ประกอบด้วยโครงการสืบสานประเพณีวันสงกรานต์และวันผู้สูงอายุและ โครงการสร้างความโปร่งใสตามฉันทน์ แผนงานด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย โครงการชุมชนสวนพริกรักษ์แม่น้ำลพบุรี โดยการจัดบ่อบำบัดน้ำเสียจากชุมชนก่อนลงสู่แม่น้ำและการรณรงค์ช่วยกันรักษาความสะอาดในแม่น้ำ

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านสวนพริก

การวิเคราะห์ตำบลเมื่อคราวทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ที่สภาองค์กรชุมชนตำบลสวนพริกเป็นพื้นที่กลางในการดำเนินการ พบว่าชาวตำบลสวนพริกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร ทำในลักษณะพออยู่พอกิน แต่ในปัจจุบันมีความเจริญทางวัตถุต่างๆ เข้ามา ทั้งการคมนาคมและการติดต่อสื่อสารสะดวก รวดเร็ว ไร้ขีดจำกัด ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยจึงเริ่มเปลี่ยนแปลง จากเดิมทำเพื่อพอกินเริ่มมีการคิดถึงผลกำไร การทำธุรกิจ และการส่งออกโดยเฉพาะสินค้าทางการเกษตรมีการค้าขายกับต่างประเทศมากขึ้น ส่งผลให้การประกอบอาชีพด้านเกษตรมีความต้องการให้ได้ผลผลิตปริมาณมากเพื่อทำการค้า กระบวนการผลิตมีขั้นตอนมากขึ้น มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย เจ็บป่วยจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัยมีสารพิษเจือปน โดยเฉพาะสารเคมีที่ปนเปื้อนมากับกระบวนการผลิต สิ่งแวดล้อมเกิดมลพิษที่เป็นอันตรายต่อร่างกายมนุษย์และสัตว์ แม่น้ำลำคลอง แม่น้ำท่าอากาศยานที่เราหายใจเข้าไป นั้นเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้คนตื่นตัวหันมาใส่ใจสุขภาพวิเคราะห์สาเหตุและให้ความสนใจในเรื่องความปลอดภัยทางด้านอาหารมากขึ้น คนบ้านสวนพริกเองก็เช่นกัน เกษตรกรในชุมชนได้ตระหนักรู้เท่าทันถึงพิษภัยนี้จึงให้ความสำคัญและหันมาใส่ใจ เรียนรู้ และ

หันมาทำการเกษตรปลอดสารพิษมากขึ้น ทั้งแบบเล็กๆ ในครัวเรือนและทำเกษตรปลอดสารพิษเพื่อจำหน่าย โดยความร่วมมือกับศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลสวนพริกเป็นพื้นที่เรียนรู้และส่งเสริมการขับเคลื่อนงานร่วมกับสภาองค์กรชุมชน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายสำคัญ คือ เพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนในตำบลสวนพริก

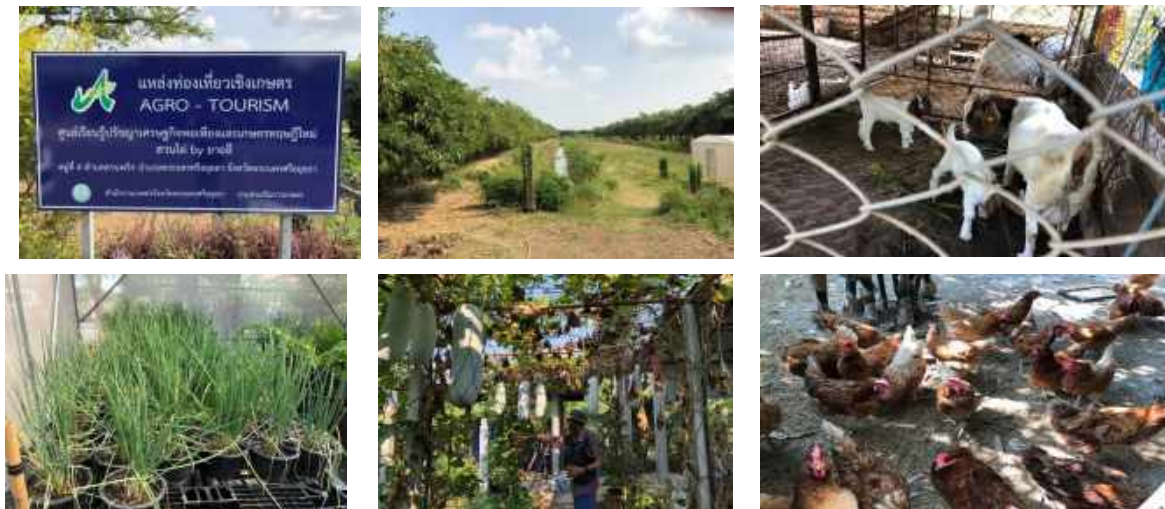
ใจกลางเมืองกรุงศรี หรือ พระนครศรีอยุธยา ขณะนี้ความเจริญรุกคืบพื้นที่จนแทบจะไม่เหลือสภาพความเป็นอยู่ของชนบทท้องทุ่งนาให้เห็น แต่ตำบลสวนพริกที่อยู่ในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา ยังคงเหลือพื้นที่สำหรับให้เกษตรกรได้ปลูกพืชผักไว้สำหรับรับประทานและจำหน่าย ที่สำคัญมีกลุ่มคนที่ให้ความสนใจตระหนักเรื่องของพิษภัยจากการบริโภคอาหาร จึงน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของในหลวงรัชการที่ 9 มาใช้ในการดำรงชีวิต ผลิตอาหารที่ปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภคเพื่อสุขภาพที่แข็งแรง อันจะนำไปสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ภายใต้การขับเคลื่อนงานของกลุ่มผลิตพืชปลอดสารพิษตำบลสวนพริก เกิดจากการรวมกลุ่มของเกษตรกร ที่ต้องการทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีในการผลิต ต่อมาได้มีการพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลสวนพริก โดยมีว่าที่ ร.ต.กิตติศักดิ์ เชนยทอง เป็นประธาน มีคณะกรรมการ 13 คน การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้นี้มีแนวทางสำคัญที่ชัดเจนในการดำเนินงานและยึดเป็นแนวปฏิบัติตลอดมา คือ การทำเกษตรกรรมโดยไม่ใช้สารเคมีในการผลิต ทั้งด้านพืช ประมง และปศุสัตว์ การไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การเผาวัชพืช เผากิ่งไม้ที่เหลือจากการทำเกษตรกรรมโดยนำมาย่อยเพื่อทำปุ๋ย ลดต้นทุนการผลิต เช่น การทำน้ำหมักชีวภาพใช้เอง และการนำมูลสัตว์ที่เลี้ยงมาใช้ในเกษตรกรรม กิจกรรมด้านการแปรรูปและเพิ่มมูลค่า เช่น การทำหน่อไม้ดองและกวยเตี๋ยวใส่หน่อไม้ และถ่ายทอดความรู้ด้านการทำการเกษตรแก่ผู้สนใจโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชการที่ 9

พี่เอ๋ หรือ ว่าที่ ร.ต.กิตติศักดิ์ เชนยทอง ปัจจุบัน อายุ 45 ปี เป็นแกนนำหลักและเป็นปราชญ์ชุมชนด้านการเกษตรหลายแขนง รวมถึงเป็นประธานศูนย์ฯ มีองค์ความรู้มากมายด้านการเกษตร จากการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง มีทั้งที่ประสบผลสำเร็จและล้มเหลว จากอดีตที่เคยเป็นผู้บริหารให้กับบริษัทใหญ่โต จบการศึกษาปริญญาตรีสาขาวิศวกรรมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยชื่อดัง ผันตัวเองมาสู่วิถีเกษตรกร ด้วยมีแรงบันดาลใจในการทำเกษตรมาจากคุณยายลี หรือ คุณยายสำลี กสิพันธ์ เป็นต้นแบบของคำว่าพอเพียง นี้เองเป็นจุดเริ่มต้นที่เขากลับมาทำการเกษตร ด้วยเนื้อที่ 8 ไร่ และให้ชื่อว่า สวนไผ่ by ยายลี ก่อนจะพัฒนามาเป็นศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร และดำเนินงานในด้านเกษตรปลอดสาร

ประธานศูนย์ฯ เล่าถึงองค์ความรู้ภายในศูนย์ฯ ว่า “ศูนย์นี้จะเน้นการทำเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางของในหลวงที่ให้ไว้ เน้นในด้านความปลอดภัย มีหลากหลายกิจกรรมที่ให้เกษตรกรได้เลือกเรียนรู้ตามความ

ต้องการ ทั้งด้านการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เช่น การปลูกไม้กิมซุง เป็นพืชที่ทนทาน ไม่มีหนาม ให้ผลผลิตตลอดปี และนำมาแปรรูปได้ มีการปลูกผักกางมุ้ง ชนิดต่างๆ ในโรงเรือน เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบทางธรรมชาติ เช่น โรคแมลง ปริมาณน้ำฝนและป้องกันการปนเปื้อน ส่วนการเลี้ยงสัตว์ก็จะมีเลี้ยงแพะ สายพันธุ์ BOER เป็นสายพันธุ์เนื้อ การเลี้ยงไก่ดำพู่พาน เป็นไก่ดำเลี้ยงแบบธรรมชาติไว้เพื่อการบริโภค ซึ่งเนื้อไก่จะมีสารเมลานินต่อต้านอนุมูลอิสระ ลดการเกิดโรคมะเร็ง หัวใจ และเบาหวาน การเลี้ยงไข่ไก่ organic เป็นไก่ที่เลี้ยงแบบธรรมชาติโดยให้กินสมุนไพร ไข่แดงจะมีสีเข้มและไม่คาว มีการเพาะต้นอ่อนทานตะวันซึ่งเป็นพืชที่ให้สารอาหารสูงและมีไขมันดีต่อร่างกาย การทำบ่อปลาเลี้ยงปลานิล ปลาตะเพียน เป็นปลาที่กินพืช มีประโยชน์ในการบำบัดน้ำเพื่อนำมาใช้ในการเกษตร รวมถึงการปลูกสมุนไพรพื้นบ้าน เช่น ใบหูเสือ การเพาะเห็ดนางฟ้าภูฐาน และการเพิ่มมูลค่าสินค้าต่างๆ เช่น การแปรรูปหน่อไม้ดอง”

ภาพ : กิจกรรมศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ต.สวนพริก

จากกิจกรรมที่สามารถถ่ายทอดเป็นองค์ความรู้ให้กับเพื่อนบ้าน ในระยะแรกมีครัวเรือนที่สนใจไม่มากนักที่เข้ามาเรียนรู้ เช่น การทำน้ำหมัก เมื่อทำเสร็จจะแจกให้ไปทดลองใช้ หรือนำขั้นตอนไปทำเองที่บ้าน จากนั้นเริ่มมีคนสนใจมากขึ้น ทำให้ตอนนี้มีเกษตรกรจำนวน 50 กว่าครัวเรือนที่เข้ามาร่วมเรียนรู้ โดยเลือกกิจกรรมที่ตนเองสนใจและเชื่อมโยงนำผลผลิตเข้ามาขายที่ศูนย์ เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ที่ทำมาจากมูลไส้เดือน น้ำหมักชีวภาพ ข้าวกล้อง ไข่อบแกนิค หน่อไม้ดอง หรือผักพืชผลทางการเกษตรอื่นๆ และมีการจำหน่ายไปยังช่องทางต่างๆ เช่น ตลาดนัด ร้านขายของในชุมชน มีการเปิดเพจ กลุ่มLine และ facebook ชื่อสวนไผ่ by ยายลี เพื่อเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำการเกษตรแบบปลอดภัย รวมถึงมีการจำหน่ายสินค้า ที่ไม่ใช่สินค้าในศูนย์เพียงอย่างเดียว มีเครือข่ายเกษตรกรก็นำมาฝากขายด้วย

ภาพ : ผลผลิต
เครือข่ายเกษตร ต.สวนพริก
ที่นำมาฝากจำหน่ายที่ศูนย์

ประธานศูนย์กล่าวถึง **การขับเคลื่อนงานของศูนย์** ว่า “อาจจะไม่ได้เป็นการรวมกันในรูปแบบของกลุ่มองค์กร เพราะเกิดขึ้นมาจากตัวเองที่ริเริ่มลองถูกลองผิด ตอนแรกที่เริ่มทำการเกษตรปลูกผักกิมชุงในพื้นที่ 8 ไร่ ปรากฏว่าไม่ตายหมด มันทำให้ต้องหันกลับมาเรียนรู้สาเหตุว่าทำไมไม่โตถึงตาย สภาพพื้นที่ สภาพดิน ลองนำดินไปตรวจ พบว่าดินเสื่อมสภาพ จึงได้รับการแนะนำให้ปรับสภาพดินโดยใช้ปุ๋ยมูลสัตว์ ผมศึกษาเพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ต และเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจัง เริ่มปรับวิธีการจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นสวนผสม คือ ปลูกหลายๆ อย่าง รวมถึงเลี้ยงสัตว์ ในช่วงการลองผิดลองถูกอยู่นั้นชาวบ้านเขาก็เห็นผมทำมาตลอด คนที่ทำการเกษตรเขาก็เริ่มสนใจ จากที่ปลูกอะไรแล้วตายกลายเป็นเริ่มดีขึ้น มีพืชหลากหลายชนิดขึ้น และเริ่มนำออกขายได้ ผมนำสินค้าขึ้นทะเบียนเป็น Otop คือ หน่อไม้ดองที่เป็นสูตรของยายลี และไข่อบแกร์นิคสินค้าขายดี เป็นที่นิยม นอกจากความอร่อยแล้วยังปลอดภัยอีกด้วย นี่เองทำให้ชาวบ้านเริ่มสนใจ บ้างก็เข้ามาดูการทำปุ๋ย บ้างก็มาชมสวน ขอพันธุ์ไม้ไปปลูก พอปลูกแล้วตายก็กลับมาเรียนรู้วิธีการ จากคนสองคน เริ่มขยายเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งผมว่ามันเป็นการเชื่อมโยงทางธรรมชาติ ไม่ต้องมาตั้งเป็นกลุ่มองค์กร แต่เป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ของชุมชน เขามาดูของจริงแล้วนำกลับไปทำ บางรายก็ทำขายได้กำไร บางรายก็นำมาแลกเปลี่ยนกันว่าทำอะไร แบบไหน ยังไงบ้าง โดยเฉพาะตอนนี้มีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานต่างๆ เช่น เกษตรตำบล อำเภอ จังหวัด อบต. พัฒนาชุมชน มีการจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มีคนจากตำบลอื่น จังหวัดอื่นเข้ามาเรียนรู้เรื่องต่างๆ ที่ศูนย์ได้ดำเนินการอบรมเป็นรุ่นๆ ซึ่งคนในตำบลผมใครสะดวกก็เข้ามาเรียนรู้ด้วย ตอนนี้มีผู้มาเรียนรู้เกือบทุกวันใครสะดวกก็เข้ามารับฟัง บางคนก็เข้ามาช่วยสาธิตเป็นตัวอย่างด้วยซ้ำ ซึ่งเรื่องนี้ผมถือเป็นการคืนทุนให้สังคม โดยเฉพาะคนบ้านผม เขาไม่ต้องไปเรียนรู้ไกล ไม่ต้องติดเงื่อนไขเวลา คนโน้นไป คนนี้มา เรียกว่าสะดวกกันตอนไหนก็เข้ามาได้”

การเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาคี ตำบลมีการเชื่อมโยงกับขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. เป็นการเชื่อมเครือข่ายการทำงาน เต็มเต็มองค์ความรู้ให้กับแกนนำสภาองค์กรชุมชนเพื่อนำกลับมาพัฒนาตำบล ในส่วนของหน่วยงาน เช่น พัฒนาชุมชน แนะนำองค์ความรู้ในการพัฒนาสินค้าเพื่อขึ้นทะเบียน Otop สำนักงานเกษตรหนุนเสริมเรื่ององค์ความรู้ในการจัดการด้านการเกษตรและหนุนเสริมการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่

การทำงานของศูนย์ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ทั้งในพื้นที่ตำบลสวนพริกเองและเพื่อนเกษตรกรต่างตำบล คือการเป็นต้นแบบ เป็นศูนย์เรียนรู้ให้กับเกษตรกรที่สนใจ ในตำบลเองมีถึง 50

กว่าครัวเรือนที่มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทางธรรมชาติ เกิดการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเกษตร ซึ่งกันและกัน ช่วยกันผลิตสินค้าเกษตรที่สะอาดปลอดภัยจากสารพิษ ให้คนกว่า 1,000 ครัวเรือนในตำบลและตำบลใกล้เคียงได้รับประทาน เป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีคนต่างพื้นที่เข้ามาเรียนรู้เดือนหนึ่งไม่น้อยกว่า 100 คน สร้างชื่อเสียงให้คนตำบลสวนพริกเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป สร้างอาชีพเสริมและรายได้ให้กับเกษตรกรครัวเรือนละ 5,000 – 10,000 บาทต่อครัวเรือน ในส่วนครัวเรือนที่ไม่ได้ทำเป็นอาชีพ ก็มีการปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานเองที่บ้าน เช่น ผักคะน้า ใบกระเพรา โหระพา ตะไคร้ พริก เกิดการลดรายจ่ายในครัวเรือน ที่สำคัญศูนย์นี้ช่วยสร้างมูลค่าทางจิตใจ คือ การฟื้นฟูวิถีสังคมแห่งการเอื้ออาทร การรวมกลุ่มช่วยเหลือพูดคุยกันอย่างเป็นธรรมชาติของสังคมชนบท การช่วยเหลือกัน แบ่งปันกันและกันนับว่าเป็นสิ่งที่หาได้ยากในทุกวันนี้

“ในอีก 10-15 ปีอนาคตสังคมของบ้านเราจะเต็มไปด้วยคนวัยเกษียณอายุ ซึ่งคนกลุ่มนี้ตอนนี้บางคนเตรียมแผนการใช้ชีวิตหลังเกษียณ การหาอาชีพสำหรับรองรับตัวเองในอนาคต รวมถึงการขยายตัวของเทรนสุขภาพที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี และคาดว่าจะเติบโตไปเรื่อยๆ ก็สอดคล้องกับความต้องการวัตถุดิบที่มีคุณภาพหรืออาหารที่ปลอดภัยสารพิษ อาชีพเกษตรกรจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่อยู่ในวิถีชนบท อยู่ใน life style ที่หลายๆ คนใฝ่ฝัน ที่สำคัญสร้างความสุขให้คนในครอบครัวเกิดความปลอดภัยในชีวิต และเป็นเป้าหมายการพัฒนาชุมชนของสภาองค์กรชุมชนตำบลสวนพริก”

สภาองค์กรชุมชนสวนพริก นำโดยกำนันดิเรก ชันธมมาลา ซึ่งเป็นประธานได้เปิดเวทีแลกเปลี่ยน วิเคราะห์ ตำบล และเห็นร่วมกันว่าอาชีพเกษตรเป็นอาชีพที่ควรอนุรักษ์และส่งเสริม เพราะเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนตำบลสวนพริก ที่ทำไร่ ทำนา ทำสวน ยิ่งเป็นเกษตรที่เน้นปลอดภัยด้วยแล้วนั้นนับวันยิ่งหายาก ทางสภาฯ จึงร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาส่งเสริมเกษตรกรในการทำเกษตรปลอดภัย ในตำบลมีศูนย์เรียนรู้แบบนี้ถือเป็นของดี และควรขยายผลต่อ และอีกจุดหนึ่งที่เป็นแผนงานของสภาฯ คือ การพัฒนาต่อยอดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งอยู่ระหว่างที่สภาองค์กรชุมชนกำลังทำข้อมูลเพิ่มเติมของดี สถานที่สำคัญ ที่เรามีอยู่ เช่น วัดบ่อมรามัญ เพนียดคล้องช้าง และศูนย์ท่องเที่ยววิถีเกษตร ฯลฯ ช่วงนี้เริ่มเปิดรับนักท่องเที่ยวแล้ว เพราะนอกจากจะได้ความสำราญ เที่ยว ชม ชิม แล้ว มาสวนพริก ยังได้องค์ความรู้ด้านการเกษตรทั้งพืชและสัตว์ และยังสามารถซื้อหาพืชผักอาหารปลอดภัยเสริม ไปรับประทานที่บ้านในราคาเยอแหว้ออีกด้วย

ขอบคุณข้อมูลจาก facebook สวนไผ่ by ยายลี, สภาองค์กรชุมชนตำบลสวนพริก

ประสานงานพื้นที่

ร.ต.กิตติศักดิ์ เขนยทอง

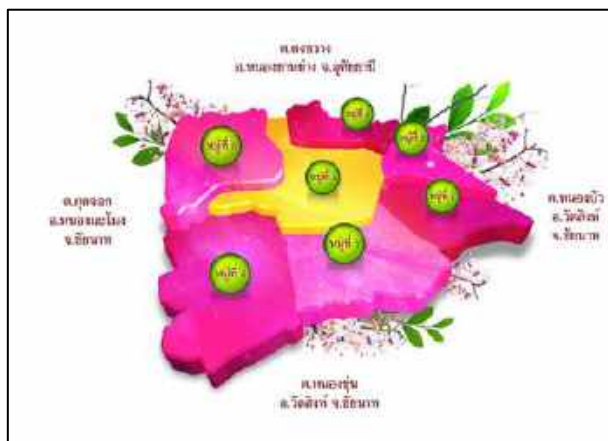
080-3958916

14-สภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่

: การขับเคลื่อนงานในการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร

ตำบลบ่อแร่ อำเภอดงสิงห์ จังหวัดชัยนาท

“เกษตรมาตรฐาน สืบสานวัฒนธรรม เลิศล้ำคุณภาพชีวิต” วิสัยทัศน์ตำบลบ่อแร่ เป็นตำบลที่อยู่ในเขตการปกครองของ อำเภอดงสิงห์ จังหวัดชัยนาท ประชาชนในตำบลมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และดำรงชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยมีวัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ ซึ่งประกอบด้วยเขตการปกครอง 7 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านบ่อแร่, หมู่ที่ 2 บ้านทุ่งแห้ว, หมู่ที่ 3 บ้านเนินบ้าน, หมู่ที่ 4 บ้านดงไร่, หมู่ที่ 5 บ้านสำนักจัน, หมู่ที่ 6 บ้านหนองจิก, หมู่ที่ 7 บ้านไร่ห้วยกระบอก มีพื้นที่ประมาณ 30.44 ตารางกิโลเมตร มีประชากรจำนวนทั้งหมด 2,432 คน แยกเป็นชาย จำนวน 1,160 คน คิดเป็นร้อยละ 47.70 หญิง จำนวน 1,272 คน คิดเป็นร้อยละ 52.30 มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 849 ครัวเรือน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 79.90 คน/ตารางกิโลเมตร อาณาเขตติดต่อ ทิศเหนือติดต่อดำบลดงขวาง อำเภอนองขาหยัง จังหวัดอุทัยธานี ทิศใต้ติดต่อดำบลหนองขุ่น และทิศตะวันออก ติดต่อดำบลหนองบัว อำเภอดงสิงห์ ทิศตะวันตก ติดต่อดำบลกุดจอก อำเภอนองมะโมง จังหวัดชัยนาท

ประชาชนส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรมเลือกสวนไร่นาค้าขายกันอยู่ในตำบลแบบทำกันเอง ขายกันเอง ซื้อของกันเองอยู่ในชุมชน

➤การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งโดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกกลาง

การทำงานของตำบลบ่อแร่มีการขับเคลื่อนงานโดยกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน ในพื้นที่ตำบลทั้ง 7 หมู่บ้านรวมตัวกันจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่ เมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2554 มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานพัฒนาพื้นที่ ในการขับเคลื่อนงานได้วิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคนตำบลบ่อแร่อย่างทั่วถึง โดยใช้ศาลาร่วมใจบ้านสำนักจัน หมู่ที่ 5 เป็นศูนย์กลางการประชุมและรวบรวมข้อมูลของตำบลบ่อแร่ นอกจากนี้สภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่ยังเป็นพื้นที่กลางในการประชุมร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นประจำทุกเดือน และได้ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของ

ตำบลบ่อแร่ เพื่อจัดทำเป็นแผนงาน และกำหนดเป้าหมายการพัฒนาาร่วมกันสู่การพัฒนาตำบลอย่างเข้มแข็ง สภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่ ได้ตั้งเป้าหมายในการพัฒนาตำบลเพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งและพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกัน โดยมีการวิเคราะห์ร่วมกันว่าการพัฒนาต้องเริ่มด้วยการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนระดับหมู่บ้าน และการจัดทำแผนพัฒนาตำบลเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามาเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเองและครอบครัว เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่เข้มแข็งและยั่งยืน แต่การขับเคลื่อนงานของสภาองค์กรชุมชนในการวิเคราะห์ศักยภาพของตำบลพบปัญหาเรื่องของภัยแล้งจากธรรมชาติ ขาดน้ำใช้น้ำทำการเกษตร ที่ดินทำกินเป็นของรัฐไม่ใช้ของตนเอง

กำนันฉัตรชัย เถกิงสรคันธ์ ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่ กล่าวว่า “การทำงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่มีการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างคณะทำงาน กลุ่มองค์กร แกนนำสภาองค์กรชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจแนวทางการทำงานในตำบลบ่อแร่และแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน ออกแบบ และกำหนดวิธีการจัดทำแผนพัฒนาตำบลบ่อแร่

โดยมีการวิเคราะห์ศักยภาพตำบลทุกมิติ และใช้การจัดทำแผนที่ข้อมูลตำบล เพื่อให้มีระบบข้อมูลที่ถูกต้อง พร้อมใช้และนำข้อมูลจากการวิเคราะห์นำไปสู่เวทีในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลบ่อแร่”

➤ว่าด้วยเรื่องการขับเคลื่อนงานสภาองค์กรชุมชน

การทำงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่มีการทำงานแบบบูรณาการกับทุกภาคส่วน “สภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่ มีการออกแบบการจัดเวทีในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลอย่างมีส่วนร่วม โดยมีกลุ่มองค์กรหน่วยงานภาคีมาร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาตำบล ทุกมิติ โดยนำข้อมูลจากวิเคราะห์ศักยภาพตำบลและรวบรวมข้อมูลจากแผนชุมชนที่ทุกหมู่บ้านได้มีการประชุมชาวบ้านให้มีการเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไข ที่มาจากความต้องการของทุกหมู่บ้าน ที่ผู้นำทุกหมู่บ้านได้ดำเนินการไว้ก่อนแล้วและนำมาเชื่อมโยงทบทวนวิเคราะห์จัดทำเป็นแผนพัฒนาตำบลบ่อแร่” คำกล่าวของว่าที่ร้อยตรีพิเชษฐ นิระภัย เลขานุการสภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของตำบลบ่อแร่ จะพบว่าจุดอ่อนของตำบลบ่อแร่ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาตำบลบ่อแร่ในด้านต่างๆ มีดังนี้ **ด้านเศรษฐกิจ** พื้นที่การเกษตรอยู่นอกเขตชลประทาน ทำนาได้เพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น, ขาดแรงงานภาคการเกษตร, ประชาชนมีรายจ่ายมากกว่ารายรับ **ด้านสังคม** ค่านิยมของประชาชนในหมู่บ้านให้บุตรหลานไปเรียนในเมือง ทำให้ไม่มีเยาวชนเป็นกำลังช่วยในการพัฒนาหมู่บ้าน, ประชาชนยังขาดการเรียนรู้ การฝึกอบรมในการประกอบอาชีพเฉพาะด้าน **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ประชาชนยังขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ, ขาดแหล่งน้ำธรรมชาติในการทำเกษตรและไม่มีพื้นที่สาธารณะในการเป็นแหล่ง

เก็บกักน้ำขนาดใหญ่ได้, พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดอนสลับลุ่ม, ในฤดูแล้งประชาชนขาดแคลนน้ำ, พื้นที่ประสบภัยธรรมชาติ (น้ำท่วม), ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ สภาพพื้นที่เป็นดินร่วนปนทราย เมื่อถึงฤดูแล้งน้ำที่เก็บไว้จะแห้งทำให้ไม่สามารถเก็บกักน้ำได้

➤ การแก้ไขปัญหาด้วยแผนพัฒนาตำบล

จากการขับเคลื่อนงานพัฒนาโดยสภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่ มีแผนงานด้านส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยและได้มาตรฐานตำบลบ่อแร่ ที่ต้องการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน โดยลด ละ เลิกการใช้สารเคมี และมีแนวคิดหันมาใช้ปลูกพืชเสริมเช่นปลูกถั่วเขียว เพื่อจัดทำเมล็ดพันธุ์ เพื่อจำหน่าย และลดการใช้ น้ำในการทำเกษตรในฤดูแล้ง ยังได้รับผลประโยชน์เป็นปุ๋ยบำรุงดินในเลือกสวนไร่นาอีกด้วย ถึงแม้จะประสบภัยทางธรรมชาติอยู่เสมอ เช่น น้ำท่วม น้ำน้อยแห้งแล้งดินขาดความอุดมสมบูรณ์แต่ชุมชนก็สามารถบริหารจัดการตนเองได้ และประกอบกับตำบลบ่อแร่มีชุมชนที่ความเข้มแข็ง พร้อมจะพัฒนาตนเอง เช่น มีโรงสีข้าวชุมชน ฝึกปลอดภัยในโรงเรียน ตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ มีแหล่งแปรรูปอาหารและวัตถุดิบเป็นสินค้าออกขายในชุมชน มีการสร้างตลาดนัดชุมชน ใช้ชุมชนเป็นตัวตั้งขับเคลื่อนโดยสภาองค์กรชุมชน

➤ การทำแปลงสายพันธุ์ข้าว : เพื่อสร้างความเหมาะสมของดิน

สภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่ ได้ทำแผนพัฒนาในการแก้ไขปัญหาของประชาชนในตำบลและได้เสนอแผนต่อศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าวจังหวัดชัยนาท เนื่องจากการวิเคราะห์ปัญหาประชาชนขาดแคลนน้ำ ภัยแล้ง ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ สภาพพื้นที่เป็นดินร่วนปนทราย จึงใช้เวทีสภาองค์กรชุมชนตำบลประชุมหารือในการแก้ไขปัญหา ร่วมกันโดยใช้พื้นที่นาจำนวน 2 แปลง เป็นแปลงวิจัยพัฒนาสายพันธุ์ข้าว โดยการสนับสนุนของศูนย์วิจัยข้าว จังหวัดชัยนาท เพื่อหาสายพันธุ์ข้าวที่มีความเหมาะสมของดิน มีดังนี้

แปลงที่ 1 การเปรียบเทียบผลผลิตข้าวหน้าน้ำฝนในนาราชภักดิ์ อายุเบา โดยใช้สายพันธุ์ข้าว ดังนี้ 1) สายพันธุ์ PSL05247-96-R-1-R-1-R-1-R-2-1-1 2) สายพันธุ์ PSL12172-31-R-2-R-3-R-1-2 3) สายพันธุ์ PSL05025-38-R-2-R-1-R-1-R-1-1-11-6 4) สายพันธุ์ PSL05235-CNT-7-1-1-1 5) สายพันธุ์ PSL08351-LBR-171-CNT-1-1-1 6) สายพันธุ์ ขาวดอกมะลิ 105 7) สายพันธุ์ กข.59 และ 8) สายพันธุ์ เหลืองดง

แปลงที่ 2 การเปรียบเทียบผลผลิตข้าวหน้าฝนในนาราชบุรี อายุเบา 1) สายพันธุ์ PSL09177-CNT-8-4-2-2 2) สายพันธุ์ PSL05025-38-R-2-R-1-R-1-R-1-1-8-1 3) สายพันธุ์ PSL07143-57-R-5-R-1-R-2-R-1-2 4) สายพันธุ์ PSL08280-LBR-61-3-1-1-4 5) สายพันธุ์ ขาวดอกมะลิ 105 6) สายพันธุ์ พิษณุโลก 80 7) สายพันธุ์ กข.67 และ 8) สายพันธุ์ หอมกระจุก

จากการใช้แปลงพัฒนาสายพันธุ์ข้าวของสภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่ ได้ขยายผลไปสู่การวิเคราะห์ถึงความแตกต่างระหว่างสายพันธุ์ข้าวที่จะเป็นสายพันธุ์ข้าวที่มีความเหมาะสมกับดินในตำบลบ่อแร่ จากแปลงทดลอง 2 แปลง ได้สายพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมของดิน คือ 1) สายพันธุ์ข้าว PSL09177-CNT-8-4-2-2 เป็นข้าวแข็งที่ทนทานต่อโรคและทนแล้ง ได้ผลผลิต 650 ก.ก./ไร่ 2) สายพันธุ์ข้าว PSL97060-17-CNT-1-2-1 เป็นข้าวแข็งที่เหมาะสมกับดินและทนแล้ง ได้ผลผลิต 450 ก.ก./ไร่ ซึ่งทั้ง 2 สายพันธุ์เป็นข้าวนาปีต้องปลูกช่วงหน้าฝน เพราะตำบลบ่อแร่ไม่มีระบบชลประทานการเพาะปลูกต้องใช้น้ำฝนอย่างเดียว ประชาชนจึงปลูกข้าว 2 สายพันธุ์ จำนวน 40 คนในการปลูกช่วยแรกหลังจากใช้แปลงทดลองสายพันธุ์ข้าว เมื่อได้ผลผลิตที่ดีในการต้านทานโรคและทนแล้งเหมาะสมกับดินในการเพาะปลูกข้าว และอีกสายพันธุ์ที่เหมาะสมกับดินของตำบลบ่อแร่ คือ ขาวดอกมะลิ 105 ซึ่งเป็นข้าวอ่อนใช้ในการบริโภค และมีการขยายผลให้ครอบคลุมทั้ง 7 หมู่บ้าน จากการขยายผลในการพัฒนาสายพันธุ์ข้าวไปครบทุกหมู่บ้านประชาชนจึงมีแนวคิดในการแบ่งพื้นที่ในการเพาะปลูก คือ พื้นที่ส่วนแรกเอาไว้เพาะปลูกข้าวเอาไว้ขาย ซึ่งเป็นข้าวแข็งทั้ง 2 สายพันธุ์เพื่อไว้เป็นรายได้ของครัวเรือน พื้นที่ส่วนที่สองเอาไว้ปลูกข้าวเอาไว้บริโภคโดยไม่ใช้สารเคมีซึ่งพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 มีความหอม มีความนุ่ม หุงขึ้นหม้อ มีรสชาติอร่อย

➤ จากแปลงสายพันธุ์ข้าว : สู่อการสร้างรายได้ให้กับชุมชน

นายบุญเลิศ เกิดสรรค์ คณะทำงานสภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่ กล่าวว่า “จากการทำแปลงทดลองสายพันธุ์ข้าวทำให้ได้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับดินของตำบลบ่อแร่ มีถึง 3 สายพันธุ์ แต่มีสายพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 ได้ปลูกไว้กินเอง มีรสชาติที่อร่อย หุงตั้งแต่เช้าจนถึงเย็นก็ยังไม่บูดเหมาะสมกับชาวบ้านอย่างเราที่ต้องออกไปทำอะไรทำนา และข้าวขาวดอกมะลิ 105 น่าจะสร้างรายได้ให้กับชุมชนเพิ่มขึ้นได้ ”

สภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่ มีการประชุมกันเป็นประจำได้มีการวิเคราะห์แปลงสายพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับดินตำบลบ่อแร่ จึงมีแนวคิดที่ข้าวขาวดอกมะลิ 105 น่าจะสร้างรายได้ให้กับคนตำบลบ่อแร่ได้ จึงมีการเชื่อมโยงกับโรงสีชุมชนหมู่ที่ 5 โดยมีการรับซื้อข้าวเปลือกสดจากชาวบ้านที่ปลูกโดยไม่ใช้สารเคมี โดยให้ราคาสูงกว่าท้องตลาด มีการซื้อข้าวเปลือกสดจากเกษตรกรราคาเกวียนละ 11,000 บาท มาแปรรูปเป็นข้าวสารเพื่อการจำหน่าย โดยขายข้าวสารถังละ 750 บาท ภายได้โลโก้สินค้า ข้าวหอมดอกจัน

“จากที่ได้เกี่ยวข้าวได้เมล็ดข้าวเปลือกมาขายแล้วนั้น ได้เหลือฟางข้าวซึ่งปกติเกษตรกรจะเผาฟางกัน จึงมีการรณรงค์การลดการเผาตอซังทั้งตำบลบ่อแร่ โดยร่วมกับกรมพัฒนาที่ดินจังหวัดให้มีการไถกลบตอซังและปลูกปอเทืองเป็นปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับสภาพดินให้มีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น ” กำนันฉัตรชัย เถกิงสรคันธ์ ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่ เล่าด้วยความภูมิใจ

➤ การเชื่อมโยงประสานงานกับหน่วยงานภาคี

จากการทำงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่ ได้มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีต่างๆ เช่น ศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าว ได้สนับสนุนงบประมาณ ปัจจัยการผลิต ในการซื้อเครื่องจักร เครื่องเกี่ยวข้าว เครื่องหยอดข้าววงอก เครื่องหยอดข้าวแห้ง เป็นจำนวนงบประมาณ 2,000,000 บาท และเจาะบ่อบาดาลขนาด 8 นิ้ว จำนวน 1,400,000

บาท โครงการจิตอาสาต้านภัยแล้ง จำนวน 1,000,000 บาท จากงบประมาณจังหวัด เป็นการพัฒนาแหล่งน้ำ โดยชุมชน

➤ แผนงานในการเคลื่อนงานพัฒนาของสภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่

แผนงานในการขับเคลื่อนงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่ แนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจของตำบลบ่อแร่เพื่อให้เกิดอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้น และจัดทำระบบข้อมูลร่วมกับท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดเก็บข้อมูลผู้มีรายได้น้อย ผู้ด้อยโอกาสและผู้เดือดร้อนในที่อยู่อาศัย เป็นต้น เพื่อจะได้ทำแผนในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

กระบวนการทำงานที่ผ่านมา คือ การเรียนรู้ของคนตำบลบ่อแร่ที่มีเกษตรมาตรฐาน สร้างอาชีพที่มั่นคง ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการกำหนดเป้าหมายคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนของคนในตำบลบ่อแร่ คือ การทำให้คนตำบลบ่อแร่ ได้มีทิศทางการทำงานอย่างมีส่วนร่วม มีแผนในการดูแลและแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ โดยมีการร่วมมือร่วมมือกับหน่วยงานภาคี ที่ร่วมกันสร้างคุณภาพชีวิตของคนในตำบลให้ประสบความสำเร็จและมีความสุขได้อย่างยั่งยืน

อนาคตจะมีการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขอรับการสนับสนุนส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี เช่น โดรนพ่นยา โดรนใส่ปุ๋ย ในการใช้ในการประกอบอาชีพทำการเกษตรและลดการสัมผัสสารเคมีของเกษตรกรในการใช้สารเคมี

ผลลัพธ์จากการขับเคลื่อนงานในตำบลบ่อแร่ คือ ตำบลบ่อแร่เพราะปลูกเองในตำบล ผลิตเอง และกินกันเอง ส่วนที่เหลือจำหน่ายสู่บุคคลภายนอก เช่น กรมทหารมารับซื้อข้าวสาร มีการบริหารจัดการตนเอง มีแนวคิดริเริ่มด้วยหลักกินอย่างปลอดภัย ได้อย่างคุ้มค่า ประชาชนมีความสุข เพราะมีแหล่งอาหาร มีการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้จากทุนที่มีอยู่ เช่น ทรัพยากรทางธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชุมชน ความขยัน ความเพียร และอดทนมุ่งมั่นพัฒนา จึงมีการสร้างแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร พัฒนาตนเอง สร้างภูมิคุ้มกัน มีการพัฒนาแปรรูปอาหารพื้นถิ่นตามฤดูกาลในชุมชนและพัฒนาช่องทางการตลาดอย่างต่อเนื่อง เพื่อจำหน่ายสินค้าที่ผลิตในชุมชนแก่คนภายนอกอย่างเป็นรูปธรรม

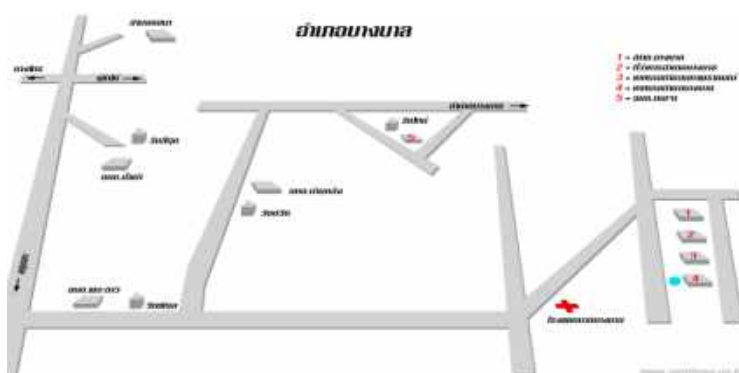

ประสานงานพื้นที่
ว่าที่รต.พิเชษฐ์ นิระภัย
เลขาธิการสภาองค์กรชุมชนตำบลบ่อแร่
081-8885902

15-วิถีเศรษฐกิจพอเพียง สร้างการเรียนรู้...สู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง

ตำบลบางบาล อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

“บางบาล” เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีป่าไม้และภูเขา มีแม่น้ำ ลำคลองไหลผ่าน โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญ แม่น้ำน้อย และคลองบางบาล ซึ่งแยกมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแหล่งน้ำสำคัญที่หล่อเลี้ยงพืชผลการเกษตรในพื้นที่ ปัจจุบันตำบลบางบาลประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านกระเตือง หมู่ 2 บ้านบางบาล หมู่ 3 บ้านบางบาล หมู่ 4 บ้านบางบาล หมู่ 5 บ้านบาง ประชากรโดยรวมประมาณ 11,226 คน จำนวนบ้าน 3,655 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวนปลูกกล้วย และประกอบอาชีพปศุสัตว์เพื่อการบริโภค และจำหน่ายเมื่อมีผู้มารับซื้อ สัตว์ที่เลี้ยง ได้แก่ วัว ควาย เป็ด ไก่ ปลา และประกอบอาชีพเสริม เช่น การทำอิฐ และการทำกำนันรูป ฯลฯ

ภาพ : แผนที่ ต.บางบาล

ปัจจุบันชาวบ้านตำบลบางบาล ประสบปัญหาผลผลิตด้านการเกษตรตกต่ำ เช่น ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ขาดพันธุ์พืชที่ดี มีคุณภาพ และขาดทักษะความรู้ในการประกอบอาชีพ และยังประสบกับภาวะภัยแล้ง ปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ปัญหาด้านการตลาด ขาดการส่งเสริมการขาย ปัญหาภาระหนี้สินผูกพันของเกษตรกร ปัญหาความยากจนและขาดอาชีพเสริม ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ เงินทุนในการประกอบอาชีพ รวมทั้งปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เช่น ดินเสื่อมคุณภาพ ขาดการบำรุงดิน และประชาชนไม่ได้ใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างเต็มที่ ปัญหาจากขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล ไม่มีระบบการจัดการที่ดินที่ทิ้งขยะ ทำให้เกิดกลิ่นเหม็นและเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรค ตลอดจนการขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สภาองค์กรชุมชนตำบลเชื่อมโยงกลุ่มองค์กรชุมชนเข้มแข็ง

การก่อเกิดการขับเคลื่อนงานขององค์กรชุมชน มีจุดเริ่มจากการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ตำบล ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ มุ่งหวังจะให้ตำบลบางบาลใช้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทั้งในระดับตัวบุคคล กลุ่ม เครือข่าย หมู่บ้าน ชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ตำบลบางบาล ได้รับการจัดตั้งเป็นสภาองค์กรชุมชนตำบล ในวันที่ 30 เดือนพฤศจิกายน 2553 ได้รับการรับรองจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีนาง จำปี ธนิกุล เป็นแกนนำ และเป็นประธาน ในปัจจุบันมีนางสุกัญญา ทองคำ เป็นประธาน มีคณะทำงานสภาองค์กรชุมชนที่มาจากกลุ่มองค์กรต่างๆ ทั้ง 5 หมู่บ้าน และใช้เป็นเวทีกลางในการพูดคุยของคนในตำบล ร่วมกับการประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านในแต่ละเดือน (ประชุมกรรมการหมู่บ้าน)

ด้วยรูปแบบการทำงานแบบภาคประชาชน ทำให้สามารถต่อยอดการทำงานของเครือข่ายองค์กรชุมชนตำบลได้เป็นอย่างดี ต่อยอดทางความคิดที่มุ่งเน้นพาสังคมไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุข ชีวิตมั่นคง พึ่งพาตนเองได้ บนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กับภารกิจฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอด 10 ปีของการทำงานในรูปแบบของสภาองค์กรชุมชนตำบลบางบาล มีเวทีปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่องของผู้แทนกลุ่มกิจกรรมและผู้สนใจ สมาชิกของกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น รายจ่ายลดลง ด้วยแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จนเกิดชุดความรู้งานพัฒนาแบบชาวบ้าน และกำลังยกระดับการทำงานแบบภาคพลเมือง ที่มีมุมมองและข้อเสนอเชิงนโยบายที่มาจากประสบการณ์ตรงของผู้คนในพื้นที่ ด้วยศรัทธาและเชื่อมั่นในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยประสบการณ์ของปราชญ์ชุมชนและผู้รู้จากทุกภาคส่วน และการประสานความร่วมมือของทุกภาคีที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้สภาองค์กรชุมชนตำบลบางบาล เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

ขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยภาคประชาชน

สภาองค์กรชุมชนตำบลบางบาล เชื่อมโยงกลุ่มองค์กรชุมชนในตำบล ร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่นท้องที่ สร้างการมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการจัดทำ “แผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น” ที่เชื่อมโยงกลุ่มองค์กรชุมชนมาร่วมกันในการจัดทำแผน มีการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ ปัญหา กำหนดแนวทางการแก้ไข ร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น มีแผนพัฒนาที่มุ่งหวังให้เกิดการแก้ไขปัญหาให้กับคนในชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชนมีความเข้มแข็ง การจัดทำแผนพัฒนาที่ได้ ออกแบบร่วมกันมีขั้นตอนกระบวนการที่สำคัญ คือ จัดเวทีกลางเชื่อมโยงคนในตำบลและภาคีเครือข่าย ท้องถิ่นท้องที่ จัดเวทีรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลตำบลเพื่อวางแผนงานเชื่อมโยงในตำบล จัดทำแผนงานของตำบลโดยใช้ภาคีเครือข่ายร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อนำไปบรรจุในแผนของท้องถิ่น เชื่อมโยงกระบวนการทำงาน

กับภาคีทุกระดับ ตำบล/อำเภอ//จังหวัด สรุบทบทเรียนจัดทำองค์ความรู้เพื่อการสื่อสารขยายผลสู่สาธารณะ และดำเนินการตามขั้นตอน

ภาพประกอบ : การจัดเวทีพูดคุยวิเคราะห์ และจัดทำแผนพัฒนาตำบลบางบาล

เป้าหมาย ภาพฝันของคนบางบาล

ชาวตำบลบางบาลได้ร่วมกันตั้งเป้าหมายการพัฒนา : สู่ความเข้มแข็งให้กับชุมชนคนบางบาล ภายใต้ วิสัยทัศน์ของตำบล คือ การสร้างชุมชนเข้มแข็ง อยู่ดีมีสุข มียุทธศาสตร์สำคัญใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีความสะดวกและรวดเร็ว 2) ด้านการอนุรักษ์บำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมอันดีงาน 3) ด้านการประชามมีศักยภาพมีรายได้เพียงพอสามารถพึ่งตนเองได้ 4) ด้านการสนับสนุนการจัดการมลภาวะและสิ่งแวดล้อม/น้ำท่วม/ผักตบชวา 5) ด้านการบริหารจัดการที่ดีและมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน การจัดทำแผนพัฒนาตำบลเพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งที่ยั่งยืน โดยการสนับสนุนจากได้รับการหนุนเสริมจากขบวนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) รวมทั้งหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เช่น พัฒนาชุมชน พัฒนาสังคมจังหวัด เกษตรจังหวัด เป็นต้น ในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มองค์กรชุมชน บทบาทภารกิจสภาองค์กรชุมชน ผ่านเวทีเรียนรู้ระดับจังหวัด แลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคนิค วิธีการ กระบวนการทำงานต่างๆ การประสานหน่วยงานภาคีในพื้นที่

แผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและการเชื่อมโยงความร่วมมือ

สภาองค์กรชุมชนตำบลบางบาล จัดทำแผนพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วม มีผู้นำแต่ละหมู่บ้านร่วมจัดทำข้อมูลเบื้องต้น เช่น การศึกษารวบรวมแผนพัฒนาหมู่บ้านที่มีการจัดทำไว้ก่อนแล้ว ประชุมชาวบ้านเพื่อได้ข้อมูลปัญหา และความต้องการของประชาชน ซึ่งจัดเวทีเพื่อจัดทำแผนแนวทางสำคัญ คือ การต่อยอดความเข้าใจความสำคัญของแผนในการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล สร้างการมีส่วนร่วมทั้งชุมชน และภาคีภาครัฐ เพื่อจัดทำแผนรายหมู่บ้าน ประชาคมแผน และเติมเต็มแผนโดยหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง แผนพัฒนาชุมชนตำบลบางบาล แบ่งเป็น 5 แผนงาน ได้แก่ 1) **แผนงานด้านเศรษฐกิจ** มีกิจกรรมตามแผนงาน ได้แก่ ส่งเสริมกลุ่มอาชีพการทำป่านจิวที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมา ส่งเสริมกลุ่มอาชีพการทำจลินทรีย์ท้องถิ่น และ ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) **แผนงานด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรม** มีกิจกรรมหลัก คือ ให้ความรู้เรื่องสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น วันสงกรานต์ ลอยกระทง ฯลฯ ส่งเสริมกิจกรรมประเพณีวันสำคัญทางศาสนา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา และการจัดเวรยามเฝ้าระวังยาเสพติดและความปลอดภัยของหมู่บ้าน 3) **แผนด้านสิ่งแวดล้อม** ได้แก่ การรณรงค์การคัดแยกขยะก่อนทิ้ง และทิ้งขยะให้ถูกที่ การปรับปรุงภูมิทัศน์ การรักแม่น้ำลำคลอง และกำจัดผักตบชวา 4) **แผนงานด้านการเมืองการปกครอง/การพัฒนาคน** ประกอบด้วยกิจกรรมการเพิ่มศักยภาพผู้นำชุมชนสตรี อสม. กรรมการหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ฯลฯ และการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย และ 6) **แผนงานด้านการศึกษา** ประกอบด้วยกิจกรรม การจัดการศึกษาให้กับเด็กในชุมชน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน

หลังจากที่จัดทำแผนพัฒนาดังกล่าว ได้นำสู่เวทีเสนอแผนต่อหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องในตำบลบางบาล โดยมีองค์ประกอบผู้เข้าร่วมทั้ง แกนนำชุมชน แกนนำกลุ่มองค์กร และหน่วยงานภาคี ได้แก่ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล กศน. สถานศึกษา และ ผอ.รพสต. เกิดการนำเสนอแผนพัฒนาตำบลในทุกมิติ และส่งมอบแผนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแผนนั้นๆ เป็นผู้พิจารณาสนับสนุนตามบทบาทภารกิจ เกิดภาพความร่วมมือการทำงานและความพยายามในการมีส่วนร่วมของชุมชนแก้ไขปัญหาโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ใช้บทบาทสภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกกลางเชื่อมประสาน เกิดแนวทางแผนงานชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ แผนตามภารกิจสภาองค์กรชุมชน ตลอดจนแผนงานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน เพื่อร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งสอดคล้องกับเป้าหมายวิสัยทัศน์ตำบลบางบาลที่อยากเห็นในอนาคตข้างหน้า

เกษตรอินทรีย์พึ่งตนเอง : ลดใช้สารเคมี ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มรายได้เกษตรกร

จากการจัดทำแผนพัฒนาตำบลของสภาองค์กรชุมชนตำบลบางบาลร่วมกับกลุ่ม แกนนำ และหน่วยงานในพื้นที่ เกิดจากกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและมีแนวทางแผนงานตามแนวคิดการจัดการตนเอง ภายใต้หลักคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นกรอบแนวคิด ซึ่งมุ่งให้ทุกคนสามารถพึ่งพาตัวเองได้ รวมถึงการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น จน

เกิดความยั่งยืน คำว่า พอเพียง คือ การดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง โดยตั้งอยู่บนหลักสำคัญสามประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

จากหลักคิดสู่การปฏิบัติสร้างรูปธรรมชุมชนพึ่งตนเองจึงมีความสำคัญ รูปธรรมแก้ไขปัญหามุมชนด้วยการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ให้กับกลุ่มเกษตรกร เพื่อลดใช้สารเคมี ลดต้นทุนการผลิตของตำบลบางบาล พบว่า สภาพบริบทของพื้นที่ที่มีประชาชนกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร มีทั้งทำนา ทำสวน ซึ่งล้วนแต่ประสบปัญหาที่สำคัญ คือ ต้นทุนการผลิตสูงมาก นำมาซึ่งการขาดทุน รายได้ไม่เพียงพอ ส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน ซึ่งถ้าหันมาดูสิ่งดีในตำบลพบว่า ภายในตำบลมีการรวมกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านด้านการเกษตร กลุ่มทำจุลินทรีย์ท้องถิ่น แต่ยังมีการทำไม่มากนัก เนื่องจากคนในชุมชนไม่มั่นใจ และด้วยวิธีการทำที่ไม่มีความชำนาญมากนักประกอบกับผลผลิตที่ได้น้อย เมื่อเทียบเคียงกับการทำแบบดั้งเดิม

พัฒนาศักยภาพรวมกลุ่มเกษตรกรพึ่งตนเอง

สภาองค์กรชุมชนวิเคราะห์สาเหตุและวางแนวทางในการแก้ไขปัญหา จุดเริ่มต้นเกิดจากการจัดทำแผนในการที่จะทำให้ชาวบ้านได้เห็นถึงผลดีของการทำเกษตรอินทรีย์กับผู้ที่ประสบผลสำเร็จแล้ว เป็นการเติมเต็มองค์ความรู้ด้านต่างๆ ให้กับเกษตรกร โดยเริ่มจากได้จัดทำแผนเรื่องการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ การศึกษาดูงานในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลบางบาล จำนวน 200,000 บาท เพื่อให้ได้องค์ความรู้เพิ่มเติม

ภาพ : เกษตรกรร่วมศึกษาดูงานด้านเกษตรอินทรีย์

นางสุกัญญา ทองคำ แกนนนำสภาองค์กรชุมชน เล่าถึงการพัฒนาองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรในตำบลบางบาล ว่า “เดิมเกษตรกรบางบาลทำการเกษตรด้วยการใช้สารเคมี ซึ่งจะมีปัญหาด้านสุขภาพ และต้นทุนสูง บ่นกันว่าทำแล้วขาดทุน จึงมีกลุ่มเกษตรกรบางบาล ที่มีสมาชิกเริ่มต้นหมู่ละ 5 คน ได้หันมาเรียนรู้สนใจที่จะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้านการทำเกษตรอินทรีย์ แต่ยังไม่มีความรู้ วิธีการ ได้ทดลองทำกัน แต่ยังไม่ประสบผล เกิดความท้อ แต่ก็ยังพยายามที่จะทำต่อ จึงเป็นจุดเริ่มที่พูดคุยกันว่าต้องไปดูงานที่เขาทำสำเร็จแล้ว จึงได้ทำแผนเสนอเทศบาล

และไปศึกษาดูงานในพื้นที่หลายแห่ง เช่น ตำบลดอนหญ้า อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับการทำสารจุลินทรีย์สำหรับใช้กับแปลงนาข้าวปลอดสาร ได้พูดคุยเทคนิควิธีการต่างๆ และได้ไปเรียนรู้ที่ ตำบลช้างใหญ่ อำเภอบางไทร โดยได้เจาะลึกไปเรื่องของการทำปุ๋ยอินทรีย์ และการปลูกข้าวไร้สาร เสร็จแล้วกลับมาพูดคุยกันว่าต้องลองทำ จึงเกิดการทดลองทำแปลงข้าว จำนวน 2 ไร่ ให้เกษตรกรได้ทดลองทำนาข้าวไร้สาร ขณะเดียวกันก็เป็นการทดลองปุ๋ยจุลินทรีย์ไปด้วย และยังมีการผลิตจุลินทรีย์ที่ใช้ในการเร่งหน่อกล้วย ที่สามารถใช้ได้กับผักสวนครัว พริก มะเขือข้าวโพดได้อีกด้วย”

ปัจจุบันกลุ่มเกษตรกรชาวนามีสมาชิก 30 คน นำโดยคุณสุรินทร์ ทรัพย์มูล ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้ด้านด้านการทำจุลินทรีย์ และรวมกลุ่มกันทดลองทำจุลินทรีย์เพื่อใช้กับแปลงนาข้าว ทั้งแปลงสาธิต ที่ใช้เรียนรู้ร่วมกันและแปลงนา พืชผักสวนครัวของแต่ละคน เป็นการสร้างรูปธรรมในระดับแปลง เป็นต้นแบบการผลิตแบบอินทรีย์ และปรับแนวความคิดการผลิตแบบอินทรีย์ที่ลด ละ เลิกการใช้สารเคมี

ภาพประกอบ : การทำจุลินทรีย์ท้องถิ่น ฝีมือชาวบ้าน

ผลิตผลปลอดภัยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน

การปรับแนวความคิดการผลิตของกลุ่มเกษตรกรต้นแบบ ถือเป็นผลผลิตที่เกิดจากการเรียนรู้ศึกษาดูงาน ผสมผสานกับภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีการทำอยู่ดั้งเดิม เพื่อให้กับพืชผลเกษตรปลูกในพื้นที่ได้ผลดี ปลอดภัย เช่น ความรู้ในสูตรการทำจุลินทรีย์หน่อกล้วย (สูตรหัวเชื้อ) ซึ่งเป็นหัวเชื้อดั้งเดิม นำไปผสมกับส่วนผสมอื่นเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านที่แตกต่างกัน เช่น ทำเป็นสูตรช่วยในการบำรุงดินและป้องกันกำจัดศัตรูพืช สูตรเร่งต้นโดยผสมน้ำฉีดพ่นเร่งต้นเร่งใบ ใส่ยาข้าวแก้งาม สูตรปรามโรคใช้ผสมน้ำฉีดหลังฝนตกอาทิตย์ละ 1 ครั้ง เพื่อป้องกันและรักษาโรคแบคทีเรีย เชื้อไวรัสในพืช นอกจากนี้ยังมีสูตรสารที่สกัดมาจากสมุนไพร สำหรับไล่ศัตรูพืชจำพวกแมลง เพลี้ย เป็นต้น

การทำจุลินทรีย์สูตรต่างๆ เหล่านี้ เป็นการผสมผสานกันระหว่างองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านเองที่มีอยู่ และทดลองทำเอง โดยได้รับการหนุนเสริมจากสำนักงานพัฒนาชุมชน และ สำนักงานเกษตรอำเภอบางบาล ที่เกี่ยวข้องสนับสนุนในการให้องค์ความรู้และมาอบรมวิธีการทำจุลินทรีย์เพิ่มเติมให้กับเกษตรกร ซึ่งเป็นการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร ในการจัดการผลิตที่มีความปลอดภัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ผลที่เกิดขึ้นปรับเปลี่ยนคุณภาพชีวิตที่ดี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัญหาด้านการเกษตรเป็นเรื่องใหญ่ คุณภาพผลผลิตและทักษะความรู้เป็นเรื่องสำคัญ การเสริมความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ เงินทุนในการประกอบอาชีพ รวมทั้งปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม จากกระบวนการรวมกลุ่มแก้ไขปัญหาเพื่อ “ลดใช้สารเคมี ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มรายได้เกษตรกร” เป็นเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งเกิดผล 5 เรื่อง คือ 1) เกิดการขยายแนวความคิดพึ่งพาตนเอง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านการปรับแนวความคิดผลิตแบบอินทรีย์ ภูมิปัญญาชาวบ้าน อาหารปลอดภัยกับคนภายในชุมชน 2) เกิดรูปธรรมแปลงสาธิตเพื่อทดลองนำร่องปฏิบัติการในแปลงนาข้าวไร้สารเคมี โดยเปรียบเทียบกันระหว่างการใช้เคมีและการใช้สารจุลินทรีย์ ส่งผลทำให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักหันมาให้ความสนใจและร่วมเรียนรู้การทำจุลินทรีย์เพิ่มขึ้นเป็น 67 คน 3) เกิดแผนและการจัดการลดต้นทุนการผลิตให้กับเกษตรกรนำร่อง และเกษตรกรผู้สนใจ จากเดิมการผลิตใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง เมื่อใช้สารจุลินทรีย์ สามารถลดต้นทุนได้ประมาณ 500 บาท ต่อไร่ 4) เกษตรกร และคนในชุมชนเกิดความตื่นตัวเริ่มให้ความสำคัญกับพืชภัยของสารเคมีที่ปนกับพืชผลทางการเกษตร อาหารปลอดภัย สุขภาพคนในชุมชน และ 5) เกิดการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานภาคี เช่น อบต. พัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ ในการเป็นพี่เลี้ยงและสนับสนุนงบประมาณ องค์กรความรู้

บทสรุปและแผนการขับเคลื่อนงาน

อย่างไรก็ดีจากการสนับสนุนส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านมา มีข้อค้นพบที่ทำให้คนชุมชนพึ่งพาตนเองได้ หากแต่บางคนยังคงรู้สึกกลัวๆ กลัวๆ ในการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตทันที เนื่องด้วยในระยะปรับเปลี่ยนผลผลิตจะลดลงอย่างเห็นได้ชัด ทำให้เห็นผลประโยชน์และเรียนรู้แบบค่อยเป็นค่อยไป ดังนั้น กลุ่มเกษตรอินทรีย์จึงมีแผนการขับเคลื่อนอนาคต ดังนี้ 1) การเผยแพร่ข้อมูลพิษภัยของสารเคมีที่อยู่ในรูปของอาหาร พืชผัก ผลไม้ที่รับประทาน 2) ประสานงานกับ โรงพยาบาลสุขภาพบางบาล เพื่อตรวจปริมาณสารในกระแสเลือด 3) พัฒนาองค์ความรู้ด้านการทำจุลินทรีย์อย่างต่อเนื่อง 4) ขยายฐานสมาชิกให้หันกลับมาใช้จุลินทรีย์แทนสารเคมี 5) ความร่วมมือสนับสนุนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กล่าวได้ว่า ตลอดระยะเวลาของการพัฒนากระบวนการ ชาวบ้านตำบลบางบาลต่างภาคภูมิใจกับการใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเวทีกลางในการเชื่อมโยงพี่น้องประชาชน หน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่และนอกพื้นที่ โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี เช่น ทาง พอช. อบต. กศน. รพสต. ทำให้ชุมชนได้รู้สภาพปัญหาในภาพรวมของตำบล ซึ่งอดีตต่างมองแต่ในหมู่บ้านของตัวเอง ทำให้เข้าใจกระบวนการจัดทำแผน วิธีการ เทคนิคต่างๆ ทำให้ได้แผนพัฒนาที่จะสามารถเชื่อมโยงกับภาคีพัฒนา และยังร่วมกันเสนอปัญหาของชุมชน โดยอาศัยความตามมาตรา 21 (5) แห่งพรบ.สภาองค์กรชุมชน

สภาองค์กรชุมชนตำบลบางบาล มีแผนในการขับเคลื่อนงานสร้างความเข้มแข็งให้ตำบล โดยมีแผนงานหลักๆ เช่น การแก้ไขปัญหาผักตบชวา, การพัฒนาต่อยอดอาชีพสร้างรายได้เสริมให้ชุมชน, การพัฒนาแกนนำยกระดับผู้นำเชิงแนวคิดและการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาให้ชุมชน รวมถึงการใช้สภาองค์กรชุมชนให้เป็นพื้นที่กลางเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาในชุมชนต่อไป

ประสานงานพื้นที่

นาง สุภัฏญา ทองคำ

ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบางบาล

085-1764259

16-สร้างคน ช่อมบ้าน ผ่านโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลมหาราช

ตำบลมหาราช อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

มหาราช เป็นตำบลหนึ่งในเขตเทศบาลตำบลมหาราช อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยหมู่บ้าน 4 หมู่ ได้แก่ บ้านมหาราช บ้านเกาะมอญ (หมู่ 2 และหมู่ 3) และ บ้านไทร มีประชากรประมาณ 1,218 คน 349 ครัวเรือน สภาพภูมิศาสตร์มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ได้รับอิทธิพลน้ำมากเกือบทุกปี มีพื้นที่อาศัยประมาณ 40% ของพื้นที่ ส่วนที่เหลือ 60% เป็นพื้นที่เกษตรกรรม (ทำนา)

ด้วยเนื่องสภาพภูมิศาสตร์มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ทำให้ตำบลมหาราชประสบปัญหาบ้านทรุดโทรม ประชากรในพื้นที่บางส่วนมีฐานะยากจนและอยู่ริมแม่น้ำ ต้องประสบภาวะน้ำท่วมซ้ำซากทุกปี ขณะที่สภาพทางด้านเศรษฐกิจส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรและรับจ้างทั่วไป ในด้านการเกษตรก็ประสบปัญหาขาดน้ำในช่วงฤดูแล้ง และน้ำท่วมในช่วงฤดูฝน ทำให้ผลผลิตได้รับความเสียหาย ประกอบกับในชุมชนมีผู้สูงอายุอยู่ในเกณฑ์เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้วัยแรงงานมีน้อยทำให้รายได้ไม่พอกับรายจ่าย

จากปัญหาความเดือดร้อนดังกล่าว จึงทำให้เกิดแกนนำในการลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหา โดยได้หารือ ร่วมกับ คณะทำงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ทำให้ได้รู้จัก “สภาองค์กรชุมชน” ซึ่งสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาได้ ทำให้แกนนำ ชาวบ้าน กลุ่มองค์กรต่างๆ ในตำบล ได้หารือร่วมกันและได้ จัดตั้งสภาองค์กรชุมชนขึ้นในปี 2554

ในปี 2562 สภาองค์กรชุมชนได้ชักชวนแกนนำ มาร่วมกันวิเคราะห์ถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในตำบลและ เริ่มดำเนินการแก้ไขโดยเฉพาะเรื่องที่อยู่อาศัย ซึ่งได้ดำเนินการพัฒนาเป็นโครงการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่ปี 2557 เพื่อเสนอต่อสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ในกระบวนการดำเนินการได้มีการสร้างความเข้าใจชาวบ้านผู้เดือดร้อน จัดตั้งคณะทำงานแก้ไขปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยของตำบล จัดทำข้อมูลสำรวจข้อมูล จัปพิกัด GPS จัดทำผังตำบล ประสานเชื่อมโยงกับหน่วยงาน และจัดตั้งกองทุน

ในการขับเคลื่อนงานดังกล่าว เริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจชาวบ้านผู้เดือดร้อน และจัดตั้งคณะทำงาน การแก้ไขปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยของตำบลจำนวน 25 คน หลังจากนั้นจึงได้จัดทำข้อมูลครัวเรือน โดยจัดทำ แผนที่ทำมือ เพื่อนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ ผลจากการสำรวจพบว่าชาวบ้านหลายหลังคาเรือนประสบปัญหาบ้าน

ทรุดโทรมและขาดแคลนน้ำทางการเกษตร หลังจากนั้นให้ผู้เดือดร้อนเข้าร่วมการจัดทำผังตำบล เพื่อหาแนวทางร่วมในการแก้ไขปัญหาเรื่องบ้านทรุดโทรม จนเกิดการจัดตั้งกองทุนที่ดินตำบลมหาราชในปี 2558 ซึ่งเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาและนำไปสู่การโครงการบ้านพอเพียงชนบทในปี 2560

จากการทำข้อมูลพบผู้เดือดร้อนในปี 2557 พบผู้เดือดร้อนจำนวน 47 ราย หลังจากนั้นจึงได้จัดตั้งคณะทำงานบ้านพอเพียงชนบทตำบลมหาราชและมีการเรียงลำดับผู้เดือดร้อนโดยผ่านการประชาคมจัดทำแผน 5 ปี ในปี 2560 ได้ดำเนินการเสนอโครงการบ้านพอเพียงชนบทต่อสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จำนวน 26 หลัง งบประมาณ 411,079 บาท หลังจากได้รับการอนุมัติงบประมาณ ได้มีการสร้างความเข้าใจต่อชาวบ้านผู้เข้าร่วมโครงการ วางแผนการดำเนินงาน วิธีการซ่อมแซม โดยมีข้อตกลงร่วม คือ คณะทำงานจะเป็นผู้จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ (โดยไม่รวมค่าแรง) และใช้ช่างชุมชนหรือช่างเทศบาลในการดำเนินการซ่อมแซมปรับปรุง ส่วนผู้เดือดร้อนต้องดูแลเรื่องน้ำและอาหารผู้ที่มาซ่อมในการซ่อมแซมของตำบลมหาราช โดยกำหนดให้คืนทุนทั้งหมด 100% ในระยะเวลา 3 - 5 ปี และมีดอกเบี้ยอยู่ที่ร้อยละ 2 ต่อปี

ภาพ : สภาพบ้านทรุดโทรมที่เข้าร่วมโครงการบ้านพอเพียงชนบท ตำบลมหาธาตุ

ผู้ใหญ่นางรามเสวีร์ กลมกล่อม ประธานคณะกรรมการบ้านพอเพียงชนบทตำบลมหาธาตุ เล่าถึงการขับเคลื่อนงานที่ผ่านมาว่า “ผลจากการทำงานแก้ไขปัญหาดินทำกินและที่อยู่อาศัยหรือที่เรียกว่าโครงการที่ดินทำให้เรามีเพื่อน รู้จักการทำงานเป็นทีม ได้เรียนรู้ร่วมคิดร่วมทำ เช่น การจับพิกัด GPS เป็นการทำงานที่ถูกต้อง ใช้ความอดทน ร่วมแรงร่วมใจ รู้จักการวางแผนงาน สามัคคีกันอย่างมาก งานจึงจะออกมาสำเร็จ ทำให้เกิดโครงการดีๆ ตามมาและเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการบ้านพอเพียงชนบท แรกๆ เราไม่ค่อยได้รับการยอมรับทั้งชาวบ้านและหน่วยงานซึ่งไม่มีใครคิดเลยว่าจะทำได้จริง เพราะการตั้งกองทุนในตำบลมีมาแล้วหลายกองทุน พอตั้งแล้วไม่นานก็ล้มแล้วยิ่งมีงบมาซ่อมบ้านด้วยแล้วยิ่งไม่มี แต่พอเริ่มเป็นรูปเป็นร่างแล้วชาวบ้านและหน่วยงานเข้ามามากขึ้น ในส่วนของระเบียบกองทุนที่ออกแบบร่วมกันทั้งเรื่องซ่อมบ้านและส่งเสริมด้านอาชีพ”

การทำโครงการบ้านพอเพียงในช่วงแรกๆ มีปัญหาอุปสรรคพอสมควร ทั้งแนวคิดของหน่วยงานและชาวบ้าน พอทำไปได้ระยะหนึ่งแนวคิดของทุกคนก็เปลี่ยนไป เข้าใจกันมากขึ้น ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ทำให้ความสัมพันธ์ทั้งคณะทำงาน เทศบาล ชาวบ้าน รวมถึงหน่วยงานในพื้นที่หันมาสนใจ พุดคุย หาแนวทางการทำงานร่วมกัน ชาวบ้านที่ได้รับการซ่อมแซมบ้านของตนเองแล้ว ก็ยังไปช่วยบ้านเพื่อนหลังต่อไปมีทั้งออกแรงหรือถือของกินเข้าไปกินร่วมกันกับทีมช่างเทศบาลและช่างชุมชน ทั้งที่ก่อนหน้านี้อยู่แบบตัวใครตัวมันไม่ไปช่วยบ้านใครรอว่าเมื่อไหร่จะมาซ่อมบ้านตนเอง การดำเนินการของโครงการราบรื่นเป็นอย่างดีจนซ่อมแซมครบ 26 หลัง ทางคณะทำงานทำหนังสือเชิญหน่วยงานและผู้ว่าราชการจังหวัดมาเปิดโครงการ แต่ในวันนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดติดภารกิจจึงมอบหมายให้รองผู้ว่าราชการมาเป็นประธานในการเปิดโครงการ มีหน่วยงานภาคีเข้าร่วมจำนวนมาก หนึ่งในนั้นคือท่าน พมจ.จังหวัด การจัดงานในวันนั้นทำในหน่วยงานและตำบลใกล้เคียงได้รู้จักและยอมรับโครงการบ้านพอเพียงมากขึ้น เพราะยังไม่มีโครงการไหนที่หิ้วงบมาซ่อมแซมจำนวนหลายหลังเท่านี้มาก่อน ชาวบ้านในตำบลที่บ้านทรุดโทรมแต่ไม่มีเงินซ่อมแซมยังรอคอยความช่วยเหลืออีกหลายหลัง แต่การรอของชาวบ้านก็ไม่ได้รอรับเพียงอย่างเดียว มีการออมและสมทบร่วมกันทำให้เกิดกองทุนเพื่อหมุนเวียนช่วยเหลือกัน

นายอำนาจ จันทอง บ้านเลขที่ 28/1 หมู่ 3 ต.มหาราช อ.มหาราช จ.พระนครศรีอยุธยา เป็นหนึ่งในผู้เดือดร้อนที่ได้รับการช่วยเหลือ เล่าว่า “ตนเองและภรรยาทำอาชีพรับจ้างและประมง เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวได้ถูกลงน้ำท่วมเกือบทุกปีไม้พื้นบ้านเป็นไม้อัดหนาพอโดนน้ำท่วมหลายๆ ครั้งไม้อัดบวมต้องค่อยๆ เดิน เงินก็ไม่ค่อยมี เพราะยังต้องส่งลูกเรียนอีก 2 คน อยากซ่อมพื้นที่ก่อนถึงแม้จะหลังคารั่ว เพราะไม่รู้ว่าเดินวันไหนจะร่วงลงได้ถุนห่วงแต่ก็เด็กนั้นแหละ ตอนแรกก็ไม่เชื่อว่าจะมีโครงการนี้จริงๆ แต่ลองดูก็ได้ถ้าจริงก็ดีนะเพราะส่งลูก ดอกเบี้ยต่ำ ถ้าไม่ซ่อมตอนนี้ก็ไม่รู้จะเอาตั้งไหนซ่อม” นายอำนาจตอบสั้นๆ อย่างมีความหวัง ยิ่งเมื่อเห็นช่างมาวัดบ้าน และสำรวจความจำเป็นของแต่ละหลัง และได้เข้าร่วมโครงการ ทำให้รู้สึกดีใจเป็นอย่างมาก “น้ำต้องขอบคุณทางทีมงานและ พอช. จริงๆ ที่มีโครงการดีๆ แบบนี้” ซึ่งในการซ่อมแซมของนายอำนาจ จันทอง ในครั้งนี้ ใช้งบประมาณทั้งหมด 21,150 บาท

ภาพก่อนทำ

ภาพหลังทำ

หลังจากที่ได้ทำปรับปรุงซ่อมแซมแล้ว ได้มีการต่อยอดจัดตั้งกองทุนแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ตำบลมหาราชขึ้นวันที่ 2 สิงหาคม 2558 เพื่อเป็นกองทุนให้ผู้คนในตำบลได้พึ่งพิงยามเดือดร้อนหรือบ้านเรือนที่ทรุดโทรมหรือได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติต่างๆ เนื่องจากพื้นที่ตำบลมหาราชเป็นที่ราบต่ำ มักถูกน้ำท่วมแทบอยู่เป็นประจำเกือบทุกปี ทำให้บ้านเรือนได้รับความเสียหายไปด้วย

นายฉัตรมาเมศวร์ กลมกล่อม หรือ ‘ผู้ใหญ่เทือง’ แกนนำในการดำเนินโครงการบ้านพอเพียง เล่าว่า กองทุนนี้เกิดจากพี่น้องที่มีบ้านเรือนทรุดโทรมที่ได้รับการช่วยเหลือซ่อมบ้านพอเพียงจำนวน 26 ราย มาร่วมกันออมทรัพย์ครอบครัวละ 85 บาทต่อเดือน และสมทบเงินกลับคืนเข้าสู่กองทุนแก้ไขปัญหาที่ดินฯ เดือนละ 490 บาท ตอนนี้มีสมาชิกใหม่มาสมัครเข้ากองทุนประมาณ 60 ราย มีเงินทั้งหมดประมาณ 310,000 บาท “เงินที่เราสนับสนุนซ่อมบ้านไปนี้ คนที่ได้รับการช่วยเหลือไปแล้วก็จะชำระคืนกลับมาเข้ากองทุน เพื่อเปิดโอกาสให้คนที่ยังไม่ได้รับการช่วยเหลือในงวดต่อไป ซึ่งตอนนี้เรามีประมาณ 50 ครัวเรือนที่รอรับการช่วยเหลือ ก็จะได้รับการช่วยเหลือทั้งหมดภายใน 5 ปีจากกองทุนนี้ เพราะทุกๆ เดือนจะมีการคืนเงินกลับมาสู่กองทุน เป็นการช่วยเหลือกันเอาผู้ที่เดือดร้อนมาออมร่วมกัน สนับสนุนกันให้เป็นกองทุนใหญ่เพื่อช่วยเหลือคนอื่นๆ หรือผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือ

ไปแล้ว ถ้าหากว่าบ้านทรุดโทรมหรือเสียหายจากน้ำท่วม ก็สามารถกลับเข้ามาใช้เงินจากกองทุนได้อีก” ผู้ใหญ่เื่องบอกและกล่าวต่อว่า สำหรับผู้ที่ยังไม่เดือดร้อนหรือยังไม่ได้รับการช่วยเหลือซ่อมบ้าน หากจะสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนก็สามารถทำได้ เมื่อยามเดือดร้อนสามารถนำเงินจากกองทุนนี้ไปใช้ได้ นอกจากนี้ กองทุนยังนำเงินไปช่วยเหลือสมาชิกด้านอาชีพ เช่น กู้ไปหมุนเวียนค้าขาย หรือกู้ฉุกเฉิน ในยามเจ็บป่วยหรือเดือดร้อนเร่งด่วน โดยกองทุนจะกันเงินเอาไว้ประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ของวงเงินทั้งหมด แล้วนำมาให้สมาชิกที่เดือดร้อนกู้ยืมไม่เกินรายละ 3,000 บาท มีสมาชิกกู้ยืมไปแล้ว 21 ราย โดยคิดค่าธรรมเนียมในอัตราที่ถูก คือร้อยละ 50 สตางค์ต่อเดือน

โดยมีเกณฑ์ คือ สมาชิกต้องเสียค่าธรรมเนียมแรกเข้าให้แก่กองทุน 20 บาท ต่อคน โดยค่าธรรมเนียมแรกเข้านี้ถือเป็นรายได้ของกองทุนจะเรียกคืนไม่ได้ ทั้งนี้ กองทุนจะให้การช่วยเหลือสมาชิกในหลายกรณี เช่น กรณีที่สมาชิกคลอดบุตร โดยสนับสนุนค่านมและค่าใช้จ่ายเบื้องต้น นอกจากนั้นจะให้ความช่วยเหลือในกรณีผู้ยากไร้ที่ขาดคนดูแล ผู้พิการ ผู้สูงอายุ โดยจะให้ความช่วยเหลือตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควรให้ดูแลตามเหมาะสม ในเรื่องของอาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ที่พิทักษ์ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น รวมถึงการศึกษา ซึ่งจะให้ทุนการศึกษาสำหรับบุตรหลานของผู้เป็นสมาชิก โดยศึกษาสำหรับบุตรหลานของผู้เป็นสมาชิกกองทุนและมีการฝากเงินออมทรัพย์อย่างน้อยวันละ 1 บาท โดยไม่ขาดช่วงตลอดการศึกษาเล่าเรียน หรือกรณีที่บิดามารดาซึ่งเป็นสมาชิกของกองทุนเสียชีวิตและบุตรไม่มีผู้อุปการะ กองทุนก็จะเข้าช่วยเหลือในด้านต่างๆ ตามความจำเป็น นอกจากนั้นยังช่วยเหลือสมาชิกในกรณีเจ็บป่วย โดยจะให้การช่วยเหลือหากสมาชิกเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาล (ผู้ป่วยใน) คืนละ 150 บาท ไม่เกิน 5 คืนต่อปี (ไม่รวมค่าคลอดบุตร) เป็นต้น

ทั้งนี้ การดำเนินการของกองทุนจะมีการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี เมื่อสิ้นปีหากได้ปิดบัญชีตามมาตรฐานทางบัญชีที่รับรองโดยทั่วไปแล้วปรากฏว่ากองทุนมีกำไรสุทธิ คณะกรรมการกองทุนจะนำกำไรสุทธิมาจัดสรรได้ดังนี้

- 1) ค่าสวัสดิการของสมาชิกกองทุนฯ ร้อยละ 25 % โดยจัดเก็บให้แล้วเสร็จก่อนวันที่ 7 ของเดือน
- 2) เงินทุนสำรองของกองทุนฯ 10% เพื่อนำมาไว้จ่าย กรณีสมาชิกลาออก
- 3) เงินกู้ยืมสำหรับสมาชิกกองทุนเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย 50% (กรณีการกู้ยืมค่าบำรุง 6% ต่อปี ระยะเวลาตามมติความเห็นของคณะกรรมการแต่ไม่เกิน 5 ปี
- 4) เงินกู้ยืมเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเพื่อการประกอบอาชีพ 5% ค่าบำรุง 6% ต่อปี ระยะเวลาตามมติเห็นสมควรของคณะกรรมการสินเชื่อเห็นสมควรแต่ไม่เกิน 12 เดือน
- 5) เงินค่าใช้จ่ายกองทุน 5 % (ค่าใช้จ่ายบริหารจัดการคณะกรรมการ)

ในการดำเนินการของกองทุนที่ผ่านมา ได้ให้ความช่วยเหลือด้านอาชีพ ทั้งหมด 21 ราย รายละ 3,000 บาท ในรูปของการให้เงินกู้ฉุกเฉิน โดยกำหนดให้ส่งคืนภายใน 3 เดือน คิดดอกเบี้ยเดือนละ 15 บาท หากส่งหมดแล้วจึงสามารถกู้ต่อไปได้ ส่งผลให้นำเงินไปหมุนเวียนใช้ประกอบอาชีพ และกรณีฉุกเฉิน เช่น ป่วยและเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาล เป็นต้น เพื่อช่วยให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นไม่ต้องไปกู้นอกระบบ

กองทุนที่ดินตำบลมหาสาร เป็นกองทุนที่สามารถเรียกได้ว่า เป็นกองทุนแบบอย่างที่สามารถขับเคลื่อนงานได้ดี สามารถช่วยผู้เดือดร้อนในตำบลได้ ขณะนี้ ยอดเงินในบัญชีในปัจจุบันมี 210,000 บาท และมีการสมทบอย่างต่อเนื่อง สมาชิกผู้เดือดร้อน เมื่อถูกปฏิบัติตามระเบียบตามที่กำหนดไว้อย่างดี มีความรับผิดชอบคณะทำงาน มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งพัฒนาด้านอื่นๆ ควบคู่กันไปโดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงคน กลุ่มองค์กรต่างๆ รวมถึงการประสานงานกับภาคีภาครัฐอื่นๆ

ในการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบท คณะทำงานฯ ได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน เช่น เทศบาลตำบลมหาสาร ที่สนับสนุนเครื่องมือและทีมช่างมาช่วยซ่อมแซมบ้านผู้เดือดร้อน นอกจากนี้ยังมี ทีมช่างทหารพัฒนา พัน ม 2 จังหวัดสระบุรี ที่ช่วยปฏิบัติการในการซ่อมแซมบ้านเรือน และอยู่ช่วยชาวบ้านจนเสร็จทุกหลัง เป็นต้น รวมถึงได้รับความช่วยเหลือจากช่างชุมชนที่มาจากความร่วมมือกันของชาวบ้านในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในด้านช่าง ที่เสียสละงานนอกมาช่วยงานชุมชน ทำให้งานเรียบร้อยเสร็จตามกำหนด

การขับเคลื่อน เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องที่ดินและที่อยู่อาศัยตำบลมหาสาร นับเป็นการทำงานที่ส่งผลให้คนในตำบลได้ขับเคลื่อนงานในภาพของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้คนเกิดการรวมตัวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน มีความร่วมไม้ร่วมมือ เกิดการ “สร้างคน” ที่สามารถขับเคลื่อนงานเพื่อขับเคลื่อนในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย เกิดการปรับปรุงซ่อมแซมบ้านเรือน นอกจากนั้นมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจผ่านการกั๊ยม เช่น การประกอบอาชีพ เป็นต้น เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจรายครัวเรือน อีกทั้งยังเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยง การทำงานร่วมกันกับ อบต. ทหาร ส่งผลต่อการขับเคลื่อนงานอื่นๆ ตามมา

ประสานงานพื้นที่

น.ส. สุพัตรา คุ่มพุ่ม

คณะทำงานบ้านพอเพียงตำบลมหาสาร

095- 4898386

17-กาดคูบัว : นุ่งผ้าซิ่น ชม ชิม ช้อป แซะ กาดวิถีชุมชน ถิ่นไท-ยวน

ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

คูบัว เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเล่ากันว่าเป็นชุมชนไท - ยวนที่อพยพมาจากเมือง เชียงแสน จังหวัดเชียงรายเมื่อ 200 กว่าปีก่อน ตำบลคูบัวในปัจจุบันเนื้อที่ประมาณ 25 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 15,625 ไร่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 15 หมู่บ้าน เรียงตามลำดับจากหมู่ที่ 1 - 15 ดังนี้ บ้านตาก แดด บ้านรอนอง บ้านหนองซัน บ้านไต้ บ้านตะโก บ้านโพธิ์งาม บ้านใหม่ บ้านหนองยายแก้ว บ้านปากห้วย บ้านท่าช้าง บ้านโพธิ์ บ้านหัวนา บ้านต้นแห่น บ้านหนามพุดตอ และบ้านไร่มะม่วง มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 2,732 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 10,085 มีความหนาแน่นเฉลี่ย 404 คน : ตารางกิโลเมตร ด้วยลักษณะภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ราบลุ่มมีลำห้วยธรรมชาติไหลผ่านจากทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออก จำนวน 2 สาย มีน้ำตลอดปี รวมทั้งมีคลองชลประทาน 2 สายใหญ่ พื้นที่นี้จึงเหมาะกับการเพาะปลูกทำนาหรือประกอบอาชีพทางการเกษตร และปศุสัตว์

การก่อเกิดสภาองค์กรชุมชน สร้างพื้นที่กลางในการแก้ไขปัญหาในทุกเรื่อง

ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันที่ก้าวย่างเข้าสู่ขบวนการพัฒนาโดยไม่มีการยึดโยงกับวิถีชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำมาสู่การเสื่อมถอยด้านวัฒนธรรมอันดีงามในอดีต การเอารัดเอาเปรียบกันภายในชุมชน การเลือกตั้งที่ก่อให้เกิดการแตกแยกมากกว่าเกิดการเรียนรู้ประชาธิปไตยพื้นฐาน เกิดปรากฏการณ์ต่างคนต่างอยู่ ทำให้เกิดปัญหาของชุมชนตามมา จนกระทั่ง ปี 2553 คณะทำงานขบวนจังหวัดราชบุรีลงพื้นที่สนับสนุนให้เกิดการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน เพื่อเป็นพื้นที่กลางในการปรึกษาหารือในทุกๆ เรื่อง โดยการนำของกำนันตรีพล อารมชื่น นายบุญเสริม อบเชย นายอริญช์ เกตุน้อย ร่วมกับแกนนำคนอื่นๆ ในตำบลรวม 59 คน

การขับเคลื่อนงานของสภาองค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหาให้กับผู้เดือดร้อนในพื้นที่ เริ่มขึ้นเมื่อปี 2556 มีการปรึกษาหารือเรื่องการทำเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกพืชผักและข้าวแบบไม่ใช้สารเคมี ซึ่งมี ครัวเรือนต้นแบบ 12 ครัวเรือนและดำเนินการเรื่อยมาจนเกิดวิกฤตผักเมือง ปี 2558

“จะใช้ความเป็นเมืองโบราณไปขอขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปากร แต่ก็มองว่าหากขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถาน ต้องมีการสำรวจข้อมูล ซึ่งเมื่อสำรวจมาแล้วกลายเป็นว่าชุมชนบุกรุกโบราณสถาน คนต้องย้ายออก กลายเป็นความขัดแย้งขึ้นได้”

คณะทำงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดราชบุรี จึงสนับสนุนให้สภาองค์กรชุมชนตำบลคูบัวจัดเก็บข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์จัดทำแผนชุมชน นำมาสู่การเกิดแผนพัฒนาตำบลคูบัวเมื่อปี 2559 โดยกลไกสภาองค์กรเป็นผู้ดำเนินการ

จากปัญหา....สู่การจัดทำแผนพัฒนาตำบลคูบัว

หลังจากที่ได้มีการจัดเก็บข้อมูลแล้ว มีการดำเนินการเปิดวงพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งจากการพูดคุยทำให้ค้นพบข้อมูลศักยภาพตำบลที่สำคัญ นำไปสู่การออกแบบการจัดเวทีเพื่อจัดทำแผนพัฒนาตำบลให้ครอบคลุมทุกมิติอย่างมีส่วนร่วม โดยมีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล รวมถึงขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดราชบุรีและได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สนับสนุนในกระบวนการจัดทำแผน โดยมีกลไกหลักที่สำคัญ คือ สภาองค์กรชุมชน โดยมีกระบวนการสำคัญ คือ การจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจแนวทางการขับเคลื่อนงานในตำบล จัดทีมงานและแบ่งบทบาทหน้าที่ พร้อมทำแผนปฏิบัติการ รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลของตำบล และนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจ เช่น ข้อมูลบริบทตำบล ข้อมูลประชากร ข้อมูลกลุ่มองค์กรรวมถึงการรวบรวมข้อมูลแผนพัฒนาที่มีการจัดทำอยู่ก่อนแล้ว จากนั้นจัดเวทีวิเคราะห์ศักยภาพของตำบล โดยเปิดวงพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน องค์กรประกอบของการพูดคุยมีผู้นำดังที่ได้กล่าวข้างต้น ซึ่งจากการพูดคุยทำให้ค้นพบข้อมูลศักยภาพตำบลที่สำคัญ นำมาสู่การจัดทำยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาตำบลคูบัว

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าตำบลคูบัวมีจุดแข็ง คือ มีโบราณสถานที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ มีผ้าทอคูบัว ชื่นดินจก มีวัฒนธรรม ไทย - ยวน คนท้องถิ่นดั้งเดิมเป็นไทย-ยวน 80 % ผู้นำมีวิสัยทัศน์โดดเด่น ใจถึง มีความเข้มแข็ง และให้ความร่วมมือทุกด้าน และมีประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้ด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมสามารถให้ข้อคิดเห็นได้ ขณะเดียวกันก็พบว่าคูบัวมีจุดอ่อนหลายด้าน เช่น ประชาชนมีรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ เนื่องจากส่วนใหญ่มีอาชีพด้านเกษตรกรรมและรับจ้าง ต้องกู้เงินจากนายทุนนอกระบบ ขาดเงินลงทุนและแหล่งเงินลงทุน ขาดการรวมกลุ่มประกอบอาชีพ การแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่บ้านและผู้ใช้แรงงาน ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ผู้มีรายได้น้อยหรือป่วยเรื้อรัง ผู้ป่วยติดเตียง ขาดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การจัดเวทีประชาคม การจัดประชุมสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็น ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การพังทลายของดินริมคลอง หนี้ดินเสื่อมโทรมจากการใช้สารเคมี การบุกรุกและถือครองที่ดินสาธารณะของประชาชน ที่ดินทับซ้อนกับกรมธนารักษ์

การวิเคราะห์ดังกล่าวนำมาสู่การกำหนด **วิสัยทัศน์** ร่วมกันของชาวคูบัว ที่ว่า “ใช้ภูมิปัญญาสร้างรายได้ เร่งแก้ไขปัญหายาเสพติด ยกระดับคุณภาพชีวิต ลดมลพิษสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมาย 1) มีผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ รวมถึงมีผู้นำต้นแบบด้านการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง 2) ประชาชนในตำบลมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการยึด

โยงด้านคุณธรรม จริยธรรม มีความสามัคคีปรองดองกันในกลุ่มชน มีความเคารพซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตนตามกติกากฎของชุมชน ชื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น 3) ยึดการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 4) มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของชาวไทย – ยวน และ 5) ชุมชนมีความสุขทั่วหน้า โดยมียุทธศาสตร์และแผนการพัฒนาตำบลในด้านต่างๆ เช่น

ด้านเศรษฐกิจ มีแผนในการปกหนุมการท่องเที่ยว ทำแผนที่การท่องเที่ยวสนับสนุนให้สร้างจุดถ่ายภาพในตำบล **ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม** เช่น ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เข้มแข็ง เพิ่มช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชน และสนับสนุนให้เกิดอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ ส่งเสริมด้านการแก้ไขปัญหาเสพติด สร้างภูมิคุ้มกันบุคคล ครอบครัว และโรงเรียน ชุมชน และท้องถิ่น ฝึการะวังการเสพการค้า ให้ความรู้แก่นักเรียนและเยาวชน สร้างความมีส่วนร่วมในระดับครัวเรือนและชุมชน โดยการประสานความร่วมมือทุกภาคส่วน ส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พัฒนาศักยภาพของผู้ด้อยโอกาส เด็กถูกทอดทิ้ง ผู้ยากไร้ ผู้พิการ ผู้สูงอายุในการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกับคนในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี และส่งเสริมและสนับสนุนอนุรักษ์ด้านศิลปวัฒนธรรมจาริตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมประเพณีไท-ยวน การจัดงานประเพณีเพื่อรักษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** เช่น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของธรรมชาติ เนื่องจากมลพิษทางสิ่งแวดล้อมทุกประเภท

จากยุทธศาสตร์และแนวทางดังกล่าว นำมาสู่แผนการพัฒนาตำบลในโครงการต่างๆ อาทิ โครงการส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พัฒนาศักยภาพของผู้ด้อยโอกาส เด็กถูกทอดทิ้ง ผู้ยากไร้ ผู้พิการ ผู้สูงอายุในการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกับคนในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี โครงการอบรมให้ความรู้การประกอบอาชีพเสริมกับประชาชนจะได้พัฒนาให้เกิดผลิตภัณฑ์ โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชน โครงการ สนับสนุนการขับเคลื่อนเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ประชาชนมีการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนของตำบลคูบัว เพื่อให้สวัสดิการของชุมชนโดยการจัดการของชุมชน โครงการรณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาคคุณภาพสิ่งแวดล้อม และ โครงการอนุรักษ์ด้านศิลปวัฒนธรรมจาริตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมประเพณีไท-ยวน เพื่อให้คนในตำบลคูบัวสามารถนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและงานด้านวิชาการ ด้านศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวันมีศูนย์เรียนรู้เพื่อถ่ายทอด

ภาคคูปัว สร้างเศรษฐกิจชุมชน รักษาวัฒนธรรม วิถีชุมชนถิ่นไท – ยวน

ทุกวันนี้แม้เวลาจะล่วงเลยมากกว่า 200 ปี แต่ยังคงมีชาวไทย-ยวน ในตำบลคูปัวและตำบลดอนแร่ที่ยังสืบสานประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมต่างๆ ของบรรพบุรุษเอาไว้อย่างเหนียวแน่น ไม่ว่าจะเป็นภาษาพูดแบบคำเมือง หรือแม้แต่ภูมิปัญญาดั้งเดิมทางด้านหัตถกรรม โดยเฉพาะการทอผ้าชิ้นลายตีนจกซึ่งเป็นลวดลายที่มีความสวยงาม มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่การทอผ้ายังคงเป็นแบบต่างคนต่างทำ ต่างตั้งร้านขายของตัวเอง ไม่มีการรวมกันเป็นกลุ่มก้อน และร้านขายผ้ามักจะเป็นของนายทุนที่เจ้าของมีเงินทุน มีเครื่องมือเป็นของตนเอง ประกอบกับในช่วงที่ผ่านมาประสบกับภัยแล้ง จากวิกฤตน้ำน้อยทำให้เกษตรกรบางรายต้องการเปลี่ยนมาทำอาชีพอื่นเพื่อสร้างรายได้เสริม

“เมื่อค้นหาของดีได้แล้ว ก็ทำเป็นแผนทั้งเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรม และตอนนั้นรัฐบาลประกาศทำนาปีละหน ทำให้ชาวบ้านว่าง เนื่องจากภาวะน้ำแล้ง ปลูกพืชขายไม่ได้ จึงอยากเปิดร้านค้า เดิมผ้าทอแต่ละกลุ่มก็ขายไม่ได้”

เป็นจังหวะเดียวกับที่ พอช. จัดสัมมนาเรื่องเศรษฐกิจและทุนที่จังหวัดสมุทรสงคราม แกนนำจึงได้ชักชวนกันไปร่วมเรียนรู้ ดูแนวทางเรื่องการท่องเที่ยว นำมาสู่แนวคิดการทำร้านค้าชุมชน การท่องเที่ยว จนกระทั่งเกิด “ภาควิถีชุมชนคูปัว” ในช่วงกลางปี 2560

“ภาคคูปัว” หรือตลาดคูปัว ตั้งอยู่ในวัดโขลงสุวรรณคีรี ใกล้กับโบราณสถานบ้านคูปัว เป็นตลาดโบราณเมืองเหนือที่สร้างจากการร่วมแรงร่วมใจของคนในพื้นที่ โดยมีกำนันเจ้าอาวาส สภากองค์กรชุมชนตำบลคูปัวเป็นแกนนำหลัก และมีแกนนำร่วมอย่างผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยข้าราชการบ้านญาติ รวมถึงชาวบ้านของแต่ละหมู่บ้าน จึงทำให้ตลาดแห่งนี้เกิดขึ้นมาได้ โดยใช้เวลาในการลงมือทำราว 6 เดือน

“เราบอกว่ามีแกนนำบ้าง พระบ้าง ทำงานจนเห็นว่าผิดจากทั่วไป ค่อยแล้ววางแผนด้วย พระครูช่วยในการระดมทุน ส่วนแรงงานกำนันเกณฑ์ผู้ใหญ่ ผู้ช่วยให้มาทำ โดยใช้หลักสำนึก ทดแทนคุณคูปัว ใครก็แล้วแต่ที่ได้รับเงินเดือนจากคูปัว ต้องเข้ามาลงแรง ลงแขก

ลงมือ” นายสาโรจน์ มูลพวก หนึ่งในแกนนำสภาองค์กรชุมชนจังหวัดราชบุรีทำความถึงช่วงการเริ่มแปลงแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ

กาดคูบัว เปิดขายอาทิตย์ละ 3 วัน เริ่มตั้งแต่ช่วงบ่ายของวันศุกร์ วันเสาร์ และวันอาทิตย์ ซึ่งเริ่มขายมาตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2560 ในช่วงเริ่มต้นมีร้านค้าเพียง 29 ชุม มีการปลอบใจกันเองของบรรดาพ่อค้าแม่ค้าตั้งแต่ยังไม่ได้เปิดตลาดว่า “ถ้าไม่มีคนมาซื้อก็เอามาแบ่งกันกินระหว่างชุม” แต่ผลที่เกิดขึ้นจริงหลังจากที่เปิดตลาดได้เพียงไม่กี่ชั่วโมง คือ “ปรากฏว่าวันแรกที่เปิดขายของแค่ป้าย 3 โมงของหมดตลาด ผ้าไม่มีจะขาย คนที่มาทีหลังตอนเย็นๆ ไม่มีของขาย ของหมด ขายดี”

สาเหตุที่ข้าวของขายดีเป็นเทน้ำเทท่า เนื่องจากได้มีการสื่อสารทางสื่อออนไลน์ เพื่อเชิญชวนคนมาเที่ยวและยิ่งนานวันสื่อนี้ก็ทำหน้าที่ได้ดีจนเกินคาด “พระอาจารย์ใช้การสื่อสารทางเฟซบุ๊กโดยได้สร้างเพจกาดวิถีคูบัวขึ้นมา ปรากฏว่ามีคนไลค์ คนโพสต์ คนแชร์ เป็นจำนวนมาก” ประกอบกับความโดดเด่นของตลาดที่แปลกแตกต่างไม่เหมือนใครในย่านนี้ คือ บรรยากาศตลาดโบราณแบบล้านนา ที่ผสมผสานเข้ากับกลิ่นอายวิถีชุมชนชาวไทย - ยวน โดยพ่อค้าแม่ค้าในตลาดแทบจะทั้งหมดเป็นคนเชื้อสายไทย - ยวน แต่งกายด้วยผ้าทอพื้นเมือง นำเอาพืชผักอาหารพื้นบ้าน ขนมหวานพื้นถิ่น ของกิน ของใช้ ของฝากมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะผ้าชิ้นตีนจก ซึ่งเป็นของขึ้นชื่อของตำบลคูบัว ด้วยลวดลายและสีสันที่สวยงาม แสดงออกถึงลักษณะเฉพาะของชาวไทย - ยวน เอกลักษณ์ คือ มี 3 สี ได้แก่ เขียว ดำ และแดง

ด้วยทุนเดิมทางด้านวัฒนธรรมตามแบบชาวล้านนาในพื้นที่ภาคกลางที่ค่อนข้างค่อนไปทางตะวันตก แม้ว่าจะอยู่
ต่างที่ต่างถิ่นแต่ไม่ถูกกลืนหายไปจนหมด กาดคูบัว ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าสร้างรายได้ให้กับคนใน
พื้นที่ แต่ยังเป็นการสืบสานและเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณีอันเป็นรากเหง้าของบรรพบุรุษ โดยการนำวัฒนธรรม
การแต่งกาย ผ้าทอ อาหารโบราณมาเป็นจุดขายในการสร้างตลาดวิถีชุมชนไท - ยวน

หลังจากที่ตลาดคูบัวเริ่มเป็นที่รู้จัก มีนักท่องเที่ยวแวะมาเยือนและจับจ่ายกันมากขึ้น ร้านค้าก็เพิ่มมากขึ้น
จากเดิม (ปัจจุบันมีประมาณ 70 ร้าน) ทางพื้นที่เองก็เริ่มปรับตัว มีการจัดระบบเรื่องร้านค้า ของที่จะนำมาขาย
รวมถึงเรื่องการแสดงเพื่อสร้างแรงดึงดูดและการหย่อนใจแก่นักท่องเที่ยว โดยมีคณะกรรมการตลาดชุดต่างๆ เข้า
มารับผิดชอบ “กำนันจัดระบบในการคุมตลาด ดูแลความเรียบร้อยทั้งหมด ทำตั้งแต่รดน้ำต้นไม้ จนกระทั่งถือดาบ
คุมตลาด ผู้ใหญ่ปรีชาดูเรื่องร้านค้าทั้งหมด แกจะดูว่าร้านต้องเป็นอย่างไร คนขายแต่งตัวยังไง จัดระเบียบ ใครจะดู
เรื่องการแสดงที่ลานวัฒนธรรม แล้วมีการวางแผนการแสดงอาทิตย์ต่ออาทิตย์ นำเอาเรื่องการออกกำลังกาย
บาสโลบมาให้แม่ค้าเริ่มหัดเต้นและแสดงบนเวที แล้วก็ชวนคนที่มาเที่ยวตลาดเดินไปด้วย และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
เองก็แต่งชุดโบราณ ผ้าขาวม้าคาดเอว” ซึ่งได้สร้างความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก ขณะที่
นักท่องเที่ยวเองก็ยังมีส่วนร่วมในการใส่ชุดไทยมาเที่ยวที่ตลาดแห่งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะกระแสจากละครดัง
ในช่วง “อ้อเจ้าฟิเวอร์” และการส่งเสริมของพระผู้เป็นแกนนำในพื้นที่ “พระอาจารย์บอกว่าหากใครแต่งชุดไทยมา
เที่ยวที่คูบัวจะให้กาแฟฟรี 1 แก้ว” ทำให้กาดคูบัวคึกคักดูแปลกตาไปอีกแบบ

จากการขับเคลื่อนดังกล่าว ทำให้ตลาดคูบัวเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังมีหน่วยงาน องค์กรต่างๆ เข้ามาสนับสนุน อาทิ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด บริษัทประชารัฐรักสามัคคี จังหวัดราชบุรี เครือข่ายการท่องเที่ยวเพื่อความรับผิดชอบต่อสังคม ไทยพีบีเอส สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ฯลฯ โดยมีการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการภาค ที่มีองค์ประกอบมาจาก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย ปราชญ์ชาวบ้าน แม่ค้า ฯลฯ และมีสภาองค์กรชุมชนเป็นหลักในการหนุนเสริมการทำงาน

วัฒนธรรมพื้นถิ่น ก่อเกิดความร่วมมือ และรายได้หล่อเลี้ยงคนในตำบล

แม้ว่าภาคคูบัวจะเปิดขายของเพียงแค่สัปดาห์ละ 3 วัน แต่พ่อค้าแม่ค้าขายสินค้าได้ประมาณ 2 ล้านบาท ต่อเดือน หรือราว 600,000 บาทต่ออาทิตย์ ยังไม่นับรวมช่วงที่กิจกรรมพิเศษหรือเทศกาลที่สามารถขายสินค้าได้มากกว่าปกติหลายเท่าตัว นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดรายได้แก่คนในพื้นที่ที่นอกเหนือจากคนขายของในภาค เช่น กลุ่มแม่บ้านทอผ้า, กลุ่มผู้ปลูกหมอนเลี้ยงไหมนอกตำบล, กลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารอาหารปลอดภัย, เด็กๆ ในตำบลมีกิจกรรมร่วมกับผู้ใหญ่ และการแสดง, ผู้สูงอายุมีรายได้เสริมจากการจักสาน เช่น การสานพัดจากไม้ไผ่, มีการ

เชื่อมโยงกลุ่มแม่บ้านจากสภาองค์กรชุมชนตำบลอื่น เช่น กลุ่มนวดแผนไทย กลุ่มจักสานงานจากเส้นพลาสติก ตำบลบ่อกระดาน กลุ่มทำปลาสามจากตำบลป่าไถ่ที่นำสินค้ามาจำหน่ายในตลาด อีกทั้งธุรกิจร้านอาหารที่เคยชอบ เขาได้มีโอกาสต้อนรับลูกค้าจากภายนอกเพิ่มมากขึ้น รวมถึงระบบขนส่ง เช่น รถรับจ้างมีรายได้จากรับส่งนักท่องเที่ยวมากขึ้น เป็นต้น

นอกจากนี้เกิดการเชื่อมโยงกิจกรรมและงบประมาณกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ ตำบล/จังหวัด เช่น พัฒนาชุมชน บริษัทประชารัฐ พาณิชยจังหวัด กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ ยังเกิดการเชื่อมโยงระหว่างชุมชน/ตำบลในการสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยว และสร้างรายได้ร่วมกัน เช่น การนำวัวเทียมเกวียนจากชุมชนหนองปลาหมอมาให้บริการนักท่องเที่ยว ตลอดจนเกิดการฟื้นฟู อนุรักษ์ และเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณีและเอกลักษณ์พื้นถิ่น เช่น การแต่งกายด้วยผ้าพื้นบ้านอาหารพื้นบ้าน ผ้าทอตีนจก คนในชุมชนใส่ผ้าพื้นบ้านที่มากกว่าการไปทำบุญและการค้าขายที่ตลาดมากกว่าเดิม เด็กๆ และคนหนุ่มสาวใส่ผ้าพื้นบ้านมาเดินตลาดอย่างไม่เคอะเขินและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อาหารการกิน เช่น แกงหยวกกล้วย ผัดหมี่สูตรโบราณ ขนมถ้วยตะไล ภูมิปัญหาดั้งเดิมเริ่มกลับคืนมา เช่น การสานพัดไม้ไผ่ การทอผ้าจกลายดั้งเดิม อีกทั้งยังเกิดการรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อม โดยการปรับเปลี่ยนมาใช้ถุงกระดาษ (ปัมซื้อร้าน) /วัสดุธรรมชาติใส่อาหาร/สินค้า แทนการใช้ถุงพลาสติกและกล่องโฟม

ข้อค้นพบ และแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในระยะต่อไป

กาดวิถีชุมชนไท - ยวนแห่งนี้ แม้ว่าจะเป็นการนำวัฒนธรรมประเพณีพื้นถิ่น หรือที่เรียกกันว่าของเก่าโบราณมาสร้างเป็นความแปลกใหม่ให้กับคนในพื้นที่และระแวกใกล้เคียง ทำให้กาดคูบัว กลายเป็นศูนย์รวมวัฒนธรรมและศูนย์กลางของความสามัคคี เพราะได้รับความร่วมมือร่วมใจจากชาวบ้าน วัด โรงเรียน และการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก เนื่องจากชาวบ้านใช้ภูมิปัญญาทำข้าวของออกมาจำหน่าย วัดเป็นสถานที่ในการสร้างตลาด พระที่เป็นทั้งนักคิด นักสื่อสาร นักเรียนจากโรงเรียนในพื้นที่มาร่วมในเรื่องการดูแลและมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างการสื่อสารออนไลน์อย่างเฟสบุ๊กมาเป็นเครื่องมือ สำหรับหน่วยงาน/องค์กรภายนอก มีส่วนในการสนับสนุนในการจัดทำแผนพัฒนา การเชื่อมโยงคนเชื่อมโยงงบประมาณ รวมถึงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ แม้ว่าจะมีเมืองโบราณเป็นทุนเดิม แต่ได้พยายามสร้างเสน่ห์ให้กับตลาดวิถีไท - ยวน โดยใช้เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของคนพื้นถิ่น ที่มีอัตชาติดี ความเป็นกันเอง คนขายทุกคนต้องแต่งชุดไท - ยวน การแสดงจากแม่ค้า สร้างสีสันให้กับตลาดผ่านความบันเทิงราคาถูกที่สามารถหาได้ใกล้ๆ บ้าน ผสมผสานกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวสมัยใหม่ มีทั้งชิม ซุป แชะ มีมุมเซลฟี มุมเช็คอิน จึงทำให้เป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยว

ความสำเร็จที่เกิดขึ้นนี้ไม่ใช่เพียงเพราะความร่วมมือของคนในพื้นที่ หรือใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาเป็นเครื่องมือการสื่อสารแล้ว ยังมีอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญ คือ การดำเนินตามหลักคิดที่พวกเขายึดถือ คือ “เดินทีละก้าว กินข้าวทีละคำ” ที่ไม่ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับพื้นที่อย่าง “ฮวบฮาบ” และในช่วงเริ่มต้นไม่ได้ใช้เงินหรืองบประมาณจากหน่วยงานใด หากแต่เป็นการค่อยๆ เรียนรู้ และสร้างขึ้นมาด้วยแรงกาย แรงใจของคนในพื้นที่เอง รวมถึงความลงตัวของตลาดที่มาจากการเตรียมการ มีแผน มีการประมวลผล อย่างเป็นลำดับขั้นตอน โดยมีการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการภาค ที่มีองค์ประกอบมาจาก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย ปราชญ์ชาวบ้าน แม่ค้า ฯลฯ และมีสภาองค์กรชุมชนเป็นหลักในการหนุนเสริมการทำงาน (ซึ่งสภาองค์กรชุมชนเองก็มีองค์ประกอบมาจาก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย ปราชญ์ชาวบ้านในตำบล) ผนวกกับเป็นช่วงที่ผู้คนในสังคมไทยกำลังโหยหาความเป็นไทย โบราณ ย้อนยุค จึงทำให้ตลาดเติบโตเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางมากขึ้นเรื่อยๆ

ประสานงานพื้นที่

กำนัน ตรีพล อารมชื่น

ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลคูบัว

0894137151

18-สภาพองค์กรชุมชน

: บทบาทขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่

ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

หากพูดถึงตำบลห้วยสัตว์ใหญ่อาจจะไม่มีใครรู้จักมากมายนัก แต่ถ้าพูดถึงป่าละอูหลายคนอาจจะคุ้นชินชื่อนี้มากกว่า เพราะมีสิ่งที่น่าสนใจและเป็นเหมือนสัญลักษณ์ของตำบล คือ น้ำตกป่าละอูและทุเรียนป่าละอูที่มีรสชาติอร่อย ราคาค่อนข้างสูงและหายาก

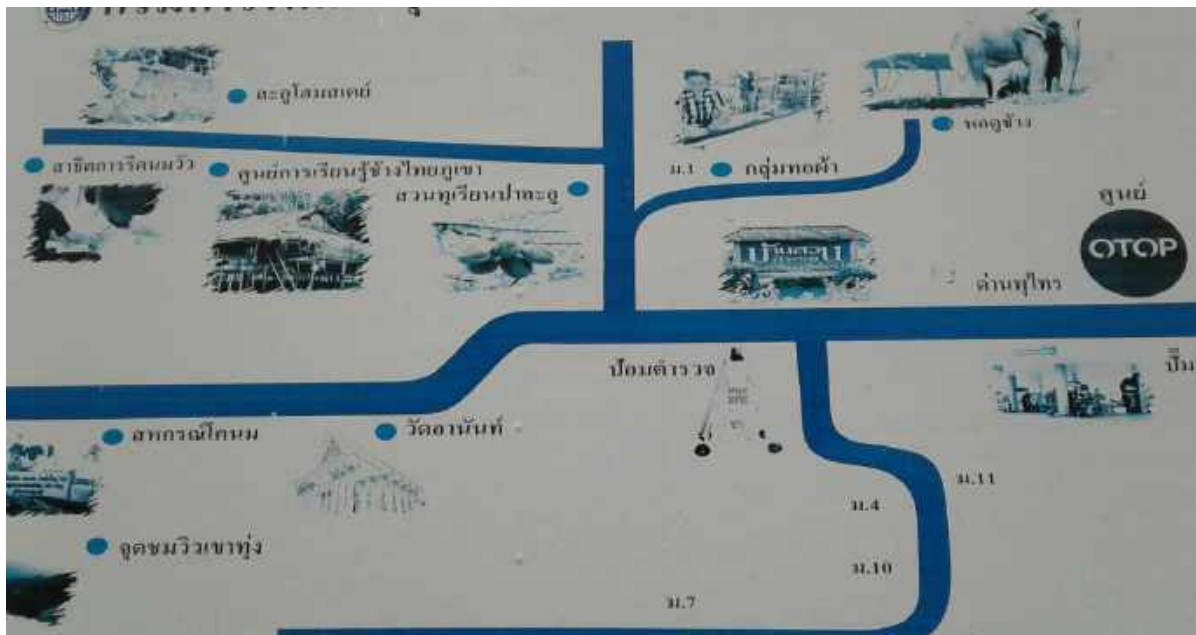
ห้วยสัตว์ใหญ่ เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีอาณาเขตด้านทิศเหนือติดต่อกับตำบลป่าเต็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ส่วนทิศใต้ติดต่อกับตำบลบึงนคร ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน และทิศตะวันตกติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า ซึ่งมีเทือกเขาตะนาวศรีเป็นแนวแบ่งทั้งสองประเทศ มีระยะทางประมาณ 18 กิโลเมตร

ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่มีพื้นที่ทั้งหมด 185,625 ไร่ หรือประมาณ 297 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบเชิงเขาตะนาวศรี สภาพป่าเป็นป่าดิบแล้ง และป่าดิบชื้น มีที่รายภูเขา บางพื้นที่มีความลาดชัน มีถนนสายหลัก คือ ถนนทางหลวงชนบทสายหัวหิน – ป่าละอู มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป คือ น้ำตกป่าละอู และยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่เริ่มทำการสำรวจและประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก คือ น้ำตกป่าละอูน้อย ถ้ำเม่น หอดูช้าง วัฒนธรรมชาวไทยภูเขาเผ่ากระเหรี่ยง บ่อมรกตชมพูเจ็ดสี น้ำตกป่าละอูน้อย ฯลฯ เป็นเส้นทางผ่านในการท่องเที่ยว น้ำตกแพรงตะคร้อ ตำบลบึงนคร และเป็นเส้นทางผ่านไปหมู่บ้านกระเหรี่ยงปากกะญอ ตำบลป่าเต็ง อีกทั้งยังมีพืชเศรษฐกิจที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ทุเรียนหมอนทอง เงาะ มังคุด ลองกอง และสับปะรด

เมื่อเดือนกันยายน 2559 ได้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนขึ้น และในช่วงปี 2560 สภาองค์กรชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ทั้งแกนนำในชุมชนและสมาชิกทุกคนได้มีบทบาทเป็นพื้นที่กลางในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล เริ่ม

มีการค้นหาศักยภาพและแนวทางการแก้ไขปัญหาของตำบล จนนำมาสู่แผนและแนวคิดประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการอย่างรอบด้าน โดยมีการประสานการทำงานร่วมกับภาคีพัฒนาและภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ทั้งคนในชุมชนและความสำเร็จจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในมิติที่หลากหลายและครอบคลุมในวิถีชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจและทุนชุมชน โดยยึดเอาความยั่งยืนของชุมชนและความสุขเป็นตัวตั้ง สอดคล้องกับวิถีชุมชนและเน้นให้ผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสกับความเป็นชุมชนวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างแท้จริง โดยชุมชนมีทุนและศักยภาพภูมิประเทศเหมาะแก่การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ดำเนินการพัฒนาในรูปแบบเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ทั้งนี้ สภาองค์กรชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ได้พัฒนาระดับให้ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่เป็นพื้นที่ต้นแบบของการใช้ศักยภาพของทุนที่มีอยู่ในตำบล และการพัฒนาบุคลากรอาสาท่องเที่ยว ที่จะเป็นกำลังหลักในการดำเนินงานท่องเที่ยวของชุมชน พร้อมใช้เป็นพื้นที่กรณีศึกษาให้เครือข่ายได้มาเรียนรู้แลกเปลี่ยน และเป็นการฝึกอบรม/คณะทำงานให้มีทักษะและจัดระบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากสถานการณ์จริง โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism Management) ให้สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้นๆ ได้อย่างยั่งยืน สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยใช้ทุนจากศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่ของตำบล พัฒนาศักยภาพคณะทำงานและวางระบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดระบบในการทำงาน

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ได้มีการประชุมคณะกรรมการเพื่อติดตามการดำเนินโครงการและสร้างการมีส่วนร่วม โดยใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่เป็นเวทีพูดคุยและหาหรือแนวทางการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ได้มีการรับสมัครอาสาสมัครนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์และลงพื้นที่สำรวจข้อมูลฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ได้ โดยมีการเชื่อมโยงกับองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ และสำนักงานท่องเที่ยวและการกีฬาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เปิดอบรมอาสาท่องเที่ยวชุมชน พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพอาสาท่องเที่ยวชุมชนของตำบล จำนวน 40 คน เพื่อเป็นวิทยากรกระบวนการในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งจากวิเคราะห์ศักยภาพตำบลและจัดทำแผนที่ศักยภาพของตำบล พบว่าตำบลห้วยสัตว์ใหญ่มีแหล่งเรียนรู้ที่สามารถยกระดับเป็นแหล่งศึกษาดูงานให้กับพื้นที่อื่นๆ อาทิ ศูนย์โอท็อป อ่างเก็บน้ำพุไทร สวนทุเรียน ที่มีผู้เข้าร่วมเป็นเครือข่าย 900 หลังคาเรือน กลุ่มทอผ้าของกะเหรี่ยง ป่าละอูโฮมสเตย์ ศูนย์เรียนรู้ช้างไทยภูเขา ศูนย์สาธิตการรีดนมวัว และจุดชมวิวเขาฟุ้ง เป็นต้น

นอกจากนี้ยังได้มีการพัฒนามาตรฐานและการจัดการโฮมสเตย์ของชุมชนที่ป่าละอู เพื่อให้ได้มาตรฐานโฮมสเตย์ที่มีการบริหารจัดการโดยชุมชน และมีการร่วมกันพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ อ่างเก็บน้ำพุไทรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการสร้างศูนย์จำหน่ายสินค้าตำบลไว้ในบริเวณอ่างเก็บน้ำพุไทร มีการดำเนินการสร้างลานกลางเต้นที่ให้กับนักท่องเที่ยวที่มาพัก ประกอบกับมีการเตรียมความพร้อมให้ความรู้กับคนในตำบล เช่น การสร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง การสร้างร้านค้าชุมชนตำบล ลานรับซื้อผักปลอดสารพิษ การส่งเสริมอาชีพกลุ่มอาชีพต่างๆ โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน การรวบรวมภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่นชาวไทยภูเขา มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นจุดเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน และสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับคนในตำบลด้วยต้นทุนและศักยภาพของตำบลที่มีอยู่

การพยายามยกระดับพื้นที่และพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชนคนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ให้สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้นๆ ทำให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการพัฒนาคณะกรรมการและสมาชิกในตำบลและพัฒนาพื้นที่ควบคู่กันไป ทั้งนี้ เห็นได้ว่าคณะกรรมการมีความรู้ความสามารถเรื่องการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนและสามารถวางระบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดระบบในการทำงาน จำนวน 40 คน และเกิดฐานเรียนรู้ในตำบลเพื่อให้คนมาศึกษาเรียนรู้ จำนวน 8 ฐานการเรียนรู้ เป็นฐานการเรียนรู้ที่เกิดจากคนในร่วมกันเชื่อมร้อยความเป็นชุมชนและ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้สภาเป็นกลไกกลางที่สำคัญในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในพื้นที่และทุนในชุมชน โดยใช้การท่องเที่ยวชุมชนเป็นรูปธรรมในการขับเคลื่อนที่ต้องมีการพัฒนาให้เกิดมาตรฐานการท่องเที่ยวที่เกิดการยอมรับจากนักท่องเที่ยวทั้งในด้านการบริหารจัดการ การบริการ และสินค้าในชุมชน จนทำให้ทุกวันนี้คนในชุมชนมีรายได้ใช้ทุนจากศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่ของตำบล และมีฐานข้อมูลและแผนที่ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของตำบล ทำให้สร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยใช้ทุนจากศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่ของตำบลต่อยอด

อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับภาคีพัฒนาและหน่วยงานต่างๆ เช่น พัฒนาชุมชนจังหวัด ได้ใช้โครงการ “ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี” ใช้นวัตกรรมบวกกับวิถีชีวิตของชุมชนในการปลุกนักท่องเที่ยวให้สนใจท่องเที่ยวในระดับชุมชน โดยเลือกพื้นที่ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่เป็นพื้นที่หนึ่งในแหล่งดูงานอื่นๆ มีการไปดูงานที่บ้านโคนมพัฒนา หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ซึ่งเป็นชุมชนที่เริ่มได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว เพราะมีธรรมชาติที่งดงามของป่าละอู รวมทั้งมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ตุ๊กตาป่าละอูที่มีรสหวาน หอมอร่อย เป็นที่ต้องการของตลาด รวมทั้งมีกิจการโฮมสเตย์และกิจกรรมการเลี้ยงโคนม อาหารพื้นบ้านของชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง การทอผ้าพื้นเมือง ฯลฯ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังบรรจุเข้าแผนพัฒนาตำบลของท้องถิ่นและเป็นยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนหลักของตำบลต่อไป อาทิ เช่น ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของคนในตำบล สนับสนุนงบประมาณ ปีละ 200,000 บาท, สนับสนุนกลุ่มปลูกทุเรียนป่าละอูเพื่อให้เกษตรกรทั้ง 11 หมู่บ้านปลูกทุเรียนที่มีคุณภาพ สร้างผลผลิตให้เป็นไปตามเป้าหมาย สนับสนุนงบประมาณปีละ 50,000 บาท, สนับสนุนและส่งเสริมงบประมาณให้กลุ่มโฮมสเตย์ ปีละ 50,000 บาท และส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีชาวไทยภูเขาปีละ 50,000 บาท และนอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีการพัฒนาท่องเที่ยวปรับปรุงภูมิทัศน์ต่างๆ ให้สะดวกในการเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวในการมาเยี่ยมชมเยือน และท่องเที่ยวตำบลห้วยสัตว์ใหญ่แห่งนี้ ซึ่งคนในตำบลต่างรับรองกันว่ามาเที่ยวที่นี่ไม่แพ้ที่ใดจริงๆ

จากการดำเนินงาน พบว่า ปัจจัยความสำเร็จโดยหลักเกิดจากการที่มีผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำองค์กรชุมชน รวมทั้งผู้นำทางธรรมชาติ ที่มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันจะทำให้งานประสบความสำเร็จได้ง่าย และการที่มีความศรัทธาและแรงบันดาลใจที่เป็นต้นแบบที่ดีในการดำเนินชีวิตคือการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้มองถึงศักยภาพที่มีอยู่ และพัฒนาต่อยอดสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้ ทั้งนี้คนในตำบลลุกขึ้นมาพัฒนาพื้นที่และฐานการเรียนรู้ของตนเองให้สะอาด ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว คนในชุมชนต้องลุกขึ้นมาทำงานร่วมกัน ช่วยกันเป็นเจ้าบ้านที่ดี นำภูมิปัญญา เสน่ห์พื้นบ้านมาหลอมรวมสร้างสรรค์จุดขายให้นักท่องเที่ยว และร่วมกันหาวิธีสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวกลับไปเที่ยวซ้ำๆ และเป็นการกระจายรายได้ให้คนทุกอาชีพในชุมชนได้อย่างทั่วถึง

ประธานงานพื้นที่

นายวิษระ กำพร

ผู้ประสานงานสภาองค์กรชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่

19-ทรัพยากรชายฝั่งทะเลสู่เศรษฐกิจชุมชนตำบลหาดเจ้าสำราญ

ตำบลหาดเจ้าสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ระบบนิเวศที่สมบูรณ์ ทรัพยากรชายฝั่งทะเลหลากหลายที่ประกอบไปด้วย น้ำทะเล ป่าชายเลน ปะการัง หาดทราย ปลาและสัตว์น้ำชายฝั่งนานาชนิด มีบทบาทสำคัญต่อการความเป็นอยู่และการอยู่รอดของชุมชนประมงชายฝั่ง เป็นทั้งแหล่งอาหาร แหล่งอาชีพประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง เป็นมูลค่าของชีวิตครอบครัวทั้งหมด ทรัพยากรชายฝั่งจึงเป็นที่รักและหวงแหน เพราะอนาคตทั้งหมด ผูกไว้กับทรัพยากรชายฝั่งซึ่งเป็นที่พึ่งแรกและที่พึ่งสุดท้ายของชาวประมงพื้นบ้าน นอกจากนี้ทรัพยากรชายฝั่งยังเกี่ยวพันกับประโยชน์เพิ่มมูลค่าในด้านเป็นแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชนของคน “หาดเจ้าสำราญ”

รู้จักตำบลหาดเจ้าสำราญ

ตำบลหาดเจ้าสำราญ อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ตามประวัติที่เล่าขานกันว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เคยเสด็จมาชายหาดหัวเมืองเพชรบุรีพร้อมด้วยสมเด็จพระเอกาทศรถ ทรงพอพระราชหฤทัยในความงามของหาดนี้มาก ทรงประทับแรมอยู่หลายวัน จนชาวบ้านเรียกหาดนี้ว่า “หาดเจ้าสำราญ”

ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลาดเอียงลงสู่อ่าวไทย มีลำคลองธรรมชาติไหลผ่านพื้นที่เทศบาล 3 สาย ได้แก่ คลองบางทะเล คลองหัวตาลและคลองใหญ่ มีถนนกั้นน้ำเค็ม 1 เส้นที่ผ่านมาจากอำเภอบ้านแหลม ผ่านตำบลหาดเจ้าสำราญไปอำเภอยางชุมน้อยปลายทางที่ชายหาดชะอำ

รายได้ของคนตำบลหาดเจ้าสำราญมาจากการทำนาข้าว บ่อกุ้ง นาเกลือ ประมงพื้นบ้าน และการประกอบการรีสอร์ทซึ่งมีทั้งรายย่อยรายใหญ่ที่รองรับนักท่องเที่ยว เรียงรายอยู่ตลอดริมชายหาดที่มีระยะทางราว 6 กิโลเมตร โดยทางตอนบนของตำบลอยู่ในเขตชลประทานพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำนา บ่อกุ้ง บ่อปลาและนาเกลือ ส่วนตอนล่างติดชายฝั่งทะเลจะเป็นหมู่บ้านชาวประมงพื้นบ้าน ที่ทำประมงชายฝั่งขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ทั้งอวนกุ้ง อวนปู หมึก ปลา หอย และมีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 150 ไร่ จากการเก็บข้อมูลของเทศบาลหาดเจ้าสำราญ มีจำนวนของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวปีละ 33,600 คน ส่วนใหญ่เข้ามาท่องเที่ยวตามปฏิทินเทศกาลต่างๆ ที่มีในพื้นที่ อาทิ เทศกาลตกหมึกช่วงเดือน 9 เทศกาลชมวาฬ (บลูด้า) ทานปูในต้นเดือนพฤศจิกายนของทุกปี เป็นต้น

สถานการณ์ปัญหาทรัพยากรชายฝั่งทะเล

ตำบลหาดเจ้าสำราญก็พบปัญหาทรัพยากรชายฝั่งทะเลที่ไม่แตกต่างกับพื้นที่ชายฝั่งทะเลอื่นๆ ของประเทศไทย คือ การลดลงของพื้นที่ป่าชายเลน และปริมาณสัตว์น้ำต่างๆ อย่างรวดเร็ว เริ่มเห็นสถานการณ์นี้อย่างประจักษ์เมื่อปี 2553 จากการสังเกตของกลุ่มชาวประมง พบว่าทั้งหมดก็กล้วย แมงดา ปูม้า ปลาหน้าดิน และหอย

เริ่มลดน้อยลง อันเป็นผลจากการใช้เครื่องมือทำการประมงอย่างไม่ถูกวิธี การทำลายแหล่งอาศัยและแหล่งหากินของสัตว์น้ำทะเล เรือประมงพาณิชย์มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการจับปลามากเกินกว่าศักยภาพของธรรมชาติในการสร้างกลับคืน ประกอบกับการเจริญเติบโตของชุมชนเมืองริมฝั่งทะเล ทำให้มีการปล่อยน้ำเสีย และขยะจากชุมชน การทำเกษตรกรรม นาุ้ง บ่อปลาลงสู่ทะเลกันมาก ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อวิถีการประกอบอาชีพของชาวประมงชายฝั่งเป็นอย่างมาก

จากวิกฤตพลิกกลับด้วยการรวมกลุ่ม

เดือนกันยายน พ.ศ. 2555 กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านประมาณ 50 - 60 คนได้รวมกลุ่มปรึกษาหารือ ถึงปัญหาและหาทางออกให้กับตัวเอง และได้ก่อตั้งกลุ่มธนาคารปูม้า ชุมชนหาดเจ้าฟ้า - แหลมผักเบี้ยขึ้น โดยมีการจัดตั้งจัดตั้งกับสภาองค์กรชุมชนตำบลหาดเจ้าสำราญ เพื่อขับเคลื่อนการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งได้อย่างเข้มข้น ควบคู่กับการสร้างอาชีพเศรษฐกิจชุมชนไปพร้อมๆ กัน

เนื่องจากปูม้าเป็นที่นิยมในหมู่คนที่ชื่นชอบบริโภคอาหารทะเล เนื้อปูม้าที่สด สมบูรณ์ คุณภาพดีจะมีเนื้อที่แน่น และมีรสหวาน

การดำเนินการของธนาคารปูม้า ชุมชนหาดเจ้าฟ้า-แหลมผักเบี้ย

ธนาคารปูม้าฯ ขอความร่วมมือกับชาวประมงในหมู่บ้านที่ออกเรือจับปูม้า โดยในแต่ละวันเมื่อกลับเขาฝั่งจะต้องนำแม่ปูม้าไข่แก่จนกระทั่งติดมากับอวนหรือเครื่องมือประมงอื่นๆ มาบริจาคให้แก่ธนาคารปูม้าคนละ 1 ตัว แล้วนำมาปล่อยในถังที่มีออกซิเจนที่มีอยู่ทั้งหมด 53 ถัง เมื่อแม่ปูม้าสลัดไข่ ฟักเป็นตัวอ่อนก็จะปล่อยลูกปูไปตามท่อพีวีซีที่มีการต่อเชื่อมจากบ่อลงสู่ทะเลต่อไป

ปูม้าที่เหมาะสมต่อการนำมาเพาะฟักนั้นควรเป็นระยะไข่ที่มีสีเทาหรือเทาปนดำ เนื่องจากอยู่ในช่วงที่ไข่สุกเต็มที่ใช้เวลาไม่เกิน 2 วัน แม่ปูม้าก็จะสลัดไข่ และฟักเป็นตัวอ่อนภายใน 1 - 2 วัน ถ้าเป็นระยะแม่ปูม้าที่มีไข่สีส้ม แสดงว่ายังเป็นไข่ที่ไม่สมบูรณ์ ต้องใช้เวลาอีกประมาณ 4 - 5 วัน ซึ่งชาวประมงจะเสียเวลาและสิ้นเปลืองด้านอาหารและค่าบริหารจัดการเพิ่มขึ้นในการดูแลแม่ปูม้า

แม่ปูไข่นอกกระดอง 1 ตัว จะมีตัวอ่อนลูกปูประมาณ 250,000 ถึง 2,000,000 ล้านตัวต่อครั้ง ขึ้นอยู่กับน้ำหนักของไข่ที่แม่ปูแต่ละตัวมีอยู่ เคยมีการศึกษาวิจัยพบว่าไข่ปูม้า 1 กรัม มีปริมาณไข่ประมาณ 22,030 ฟอง

เนื่องด้วยธนาคารปูม้ามีข้อจำกัดในเรื่องเครื่องมือในการอนุบาลลูกปู เมื่อแม่ปูปล่อยตัวอ่อนแล้ว ไม่สามารถอนุบาลได้เกิน 1 วัน จำเป็นต้องปล่อยตัวอ่อนลงสู่ทะเลเลย ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการธนาคารปูม้าจึงได้ประสานความร่วมมือกับศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งเพชรบุรี ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม ในการดำเนินการอนุบาลลูกปูม้าให้สามารถมีอายุครบ 30 วัน เป็นลูกปูม้าวัยอ่อนซึ่งเมื่อปล่อยลงสู่ทะเลแล้วจะมีอัตราการรอดสูงเพิ่มมากขึ้น

นอกจากขับเคลื่อนธนาคารปูม้าแล้ว ทางกลุ่มได้ขยายผลสู่การทำ “ซั้งกอ” ธนาคารปลา เป็นอีกกิจกรรมของทางกลุ่มในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเล

รู้จัก “ซั้งกอ” ธนาคารปลา

"ซั้ง" เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีมาแต่อดีต เป็นอุปมาดังจุดสัตว์น้ำให้มาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก เพื่อความสะดวกในการจับ หรือทำการประมง โดยการนำซั้งหรือท่อนปะการังเทียมไปทิ้งไว้ในทะเล เพื่อใช้เป็นแหล่งอาศัยและแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำขนาดเล็ก ให้มีโอกาสดำรงชีพเติบโตและขยายพันธุ์เพื่อเพิ่มปริมาณ และยังสามารถช่วยป้องกันเรือประมงขนาดใหญ่ เข้ามาทำการประมงในเขตบริเวณชายฝั่ง ด้วยส่วนประกอบหลักๆ ที่ขาดไม่ได้มีอยู่ 4 อย่าง คือ ไม้ไผ่ เชือก ทางมะพร้าว และหินหรือกระสอบทรายหรือปูน ส่วนระดับความลึกนั้น จุดที่เหมาะสมไม่ควรลึกเกิน 10 เมตร เพราะเป็นระดับที่พอดี หากลึกเกินไปจะทำให้ไม้ไผ่ทั้งลำที่เตรียมมา จมมิดลงไปใต้น้ำ ทำให้ชาวประมงที่มาจับสัตว์น้ำในบริเวณนั้นมองไม่เห็นว่ามีซั้งกออยู่ เมื่อวางอวนหรืออุปกรณ์จับสัตว์น้ำลงไปแล้วอาจจะเสียหายได้

การทำซั้งกอเริ่มจากบั้งท่อนไม้ไผ่ให้เป็นรูทูลๆปล้อง เพื่อให้น้ำไหลเข้าไปในปล้องไม้ไผ่ จะได้จมนง่าย อีกคนใช้เชือกในล่อนยาว 2 - 3 เมตร ผูกกับโคนไม้ไผ่ ส่วนอีกปลายหนึ่งของเชือกผูกกับหินถ่วงกระสอบทราย แล้วนำทางมะพร้าวจำนวน 2 กิ่งมามัดตรงกลางลำไม้ไผ่ เมื่อเสร็จแล้วจะช่วยกันยกซั้งกอทิ้งลงน้ำ น้ำหนักของหินถ่วงกระสอบทรายจะดึงรั้งไม้ทั้งลำดึงลงสู่ก้นทะเลในลักษณะตั้งตรงกับพื้น ส่วนทางมะพร้าวที่ผูกไว้กลางลำไม้ไผ่จะแผ่ออก ภาพของซั้งใต้น้ำจะมีลักษณะคล้ายต้นไม้ มีกิ่งใบ ใช้เป็นที่พักอาศัยของปลานานาชนิด

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

หลังจากที่ได้กิจกรรมเหล่านี้มาไ้ระยะหนึ่ง พบว่ามีปริมาณปูม้าเพิ่มมากขึ้น ชาวบ้านสามารถวางอวนจับปูได้ทุกวัน จนเกิดเป็นอาชีพเสริมของชาวประมงอีกช่องทางหนึ่ง เมื่อมาลองคำนวณด้านเศรษฐกิจง่ายๆ ถ้าอัตราการรอดของลูกปูม้าที่ถูกปล่อยลงทะเลอยู่ที่ร้อยละ 1 ก็จะได้ปริมาณปูม้าในทะเลเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 2,500 - 10,000 ตัวต่อแม่ปูม้า 1 ตัว ถ้ามีแม่ปูไข่นอกกระดอง 30 ตัวต่อเดือน หรือ 360 ตัวต่อปี จะพบว่า สามารถเพิ่มประชากรปูม้าให้กับท้องทะเลได้ประมาณปีละ 600,000 - 7,200,200 ตัว และถ้าชาวประมงจับปูม้าเพื่อขายอยู่ที่ 6 ตัว ต่อ 1 กิโลกรัม และกิโลกรัมละ 200 บาท ชาวประมงจะมีรายได้จากปูม้าที่เพิ่มขึ้นนี้ ประมาณ 20 ล้านบาทต่อปี เป็นดังคำกล่าวที่ว่า “ปล่อยหนึ่ง เกิดแสน กินใช้อย่างยั่งยืน” และคืนความอุดมสมบูรณ์ให้กับท้องทะเลอีกทางหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ การที่ทางกลุ่มได้ปล่อยซั้งกอไปจำนวน 300 ตัน ปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น ทั้งปลากอกทะเล หมึกกล้วย หมึกกระดองลายเสือ หมึกสาย หมึกหอม หอยกุงกิง ปูม้า กุ้ง เป็นต้น ชาวประมงหลายรายสามารถตกหมึกได้คืนละกว่า 100 กิโลกรัม ขายส่งในราคากิโลกรัมละ 110 บาท สามารถสร้างรายได้กว่า 10,000 บาท และขยายสู่การท่องเที่ยวโดยนำเรือรับจ้างพานักท่องเที่ยวออกไปตกหมึก เพิ่มรายได้ให้กับชาวประมงอีกทาง จะเห็นได้ว่า การปกป้องฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งทะเล นอกจากสร้างความมั่นคงทางระบบนิเวศ ความมั่นคงทางอาหาร แล้ว ยังสร้างความมั่นคงในอาชีพเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน และยังเป็นความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของพี่น้องเครือข่ายอนุรักษ์ประมงพื้นบ้านในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในร่วมปกป้องทรัพยากรชายฝั่งทะเล ควบคู่เศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืน

ผู้เรียบเรียง นางสาวพัชราภรณ์ อยู่ยี่น

ประสานงานพื้นที่

นางสาวอมรรัตน์ อินทร์มี

095-7981089

20-“สวัสดิการชุมชน สู่อการสร้างอาชีพ”

ตำบลอุ้มอ่อง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุพรรณบุรี

ตำบลอุ้มอ่อง อยู่ในเขตการปกครองของ 2 ท้องถิ่น คือ เทศบาลตำบลอุ้มอ่องและเทศบาลตำบลท่าอุ้มอ่อง เรื่องราวที่กำลังพาให้ทุกคนไปรู้จัก เป็นเรื่องราวการจัดสวัสดิการของกลุ่ม องค์กรชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอุ้มอ่อง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุพรรณบุรี

เรื่องราวที่จะเล่าถึงเป็นการขับเคลื่อนงานของคนกลุ่มหนึ่งที่เรียกตัวเองว่า “เครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน” ซึ่งเป็นกำลังหลักในการส่งเสริมการจัดสวัสดิการให้กับผู้คนในชุมชน เพื่อเป็นการดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามยากลำบาก ตามวิถีของสังคมไทย ที่มีพื้นฐานการอยู่ร่วมกันช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาอย่างยาวนาน ซึ่งแต่เดิมเราเคยมีสวัสดิการธรรมชาติที่ตั้งอยู่บนฐานของความเอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกันระหว่างคนกับคน และคนกับธรรมชาติ แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป บทบาทของชุมชนในการดูแลซึ่งกันและกันก็น้อยลง

ด้วยสภาพดังกล่าวจึงได้มีการจัดตั้ง “กองทุนออมบุญวันละบาทสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลอุ้มอ่อง” ขึ้นเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2553 เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันอันจะนำความมั่นคงมาสู่คนในชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปของสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในท้องถิ่น ที่มีรูปแบบ และวิธีการที่หลากหลาย เป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ก่อให้เกิดรายได้ลดรายจ่ายนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยาก

“กองทุนออมบุญวันละบาทสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลอุ้มอ่อง” เป็นชื่อของกองทุนสวัสดิการชุมชน ที่ไม่ใช่แค่การให้สวัสดิการแก่สมาชิกเท่านั้น แต่ยังให้ความรู้ ให้คนได้มีอาชีพ มีรายได้นำมาสมทบกองทุนฯ ได้อย่างต่อเนื่องทุกปี นั่นหมายความว่า ชุมชนที่ยากไร้มีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ซึ่งจะรับการดูแลด้านสวัสดิการอย่างต่อเนื่องและได้มากกว่าคำว่า “สวัสดิการ” คือ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นนั่นเอง

ปัจจุบันกองทุนฯ มีสมาชิก 1,700 คน มีกองทุนสะสม 3,027,277 บาท มีการจัดสวัสดิการดูแลสมาชิก 13 ประเภท ตั้งแต่ 1) สวัสดิการ คลอดบุตร 2) สวัสดิการเจ็บป่วย 3) สวัสดิการช่วยเหลือกรณีประสบอุบัติเหตุ 4) สวัสดิการ ดูแลผู้สูงอายุ 5) สวัสดิการทุนการศึกษาแก่สมาชิก 6) สวัสดิการดูแลช่วยเหลือคนทำงาน 7) สวัสดิการช่วยเหลือกรณีเสียชีวิต 8) สวัสดิการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับงานศพ 9) สวัสดิการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส 10) สวัสดิการช่วยเหลือกรณีประสบเหตุภัยพิบัติ 11) สวัสดิการสาธารณสุขประโยชน์ 12) สวัสดิการสนับสนุนด้านประเพณีวัฒนธรรม 13) สวัสดิการพัฒนาอาชีพ ทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่ากองทุนสวัสดิการออมบุญวันละบาทของเทศบาลตำบลอุ้มอ่อง เป็นกองทุนที่ดูแลช่วยเหลือสมาชิกมากกว่าการจัดสวัสดิการชุมชนตามปกติทั่วไป ซึ่งแต่เดิมได้มีการกำหนดเพียงการจัดสวัสดิการพื้นฐานดูแลสมาชิกในเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย

การจัดสวัสดิการที่เพิ่มขึ้นจากสวัสดิการพื้นฐานตามข้อกำหนดหรือเจตนารมณ์เบื้องต้นของกองทุนสวัสดิการ เป็นการร่วมกันคิดค้นของคนในชุมชนหรือผู้ที่เป็นสมาชิก คณะกรรมการกองทุนฯ ที่ได้พยายามจัดหาสิ่งใหม่ๆ มาช่วยเหลือดูแลสมาชิก ตามบริบทและความต้องการของสมาชิกกองทุน โดยการกำหนดเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ และเกิดการยอมรับร่วมกันของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุน

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากองทุนจะช่วยเหลือสมาชิกในด้านต่างๆ ได้อย่างหลากหลาย เมื่อเทียบเท่ากับสวัสดิการที่สมาชิกต้องจ่ายเพียง 360 บาทต่อปี หรือ 30 บาทต่อเดือน ดูเหมือนเป็นจำนวนเงินเพียงน้อยนิด แต่สำหรับชาวบ้านที่เป็นผู้ยากจน ยากไร้ ไม่ได้มีเงินเดือนประจำ และยิ่งในบ้านหรือครอบครัวหนึ่งเป็นสมาชิกหลายคน ทำให้เงินที่ส่งในแต่ละเดือนยิ่งมากเพิ่มขึ้น บางครั้งก็เป็นเรื่องที่น่าเสียดายว่าแรง ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เกิดปัญหาสมาชิกขาดส่งเงินออม

คุณรัชณี สิวายะวิโรจน์ เลขาธิการกองทุนเงินออมวันบาทสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลอุทง เล่าให้ฟังว่า “ปัญหาความยากจน ภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของสมาชิก ทำให้ไม่มีเงินมาสมทบกองทุน ถึงแม้ว่ากองทุนฯ จะเก็บเงินเป็นรายเดือน ซึ่งเป็นเงินแค่เพียง 30 ต่อเดือนต่อคนเท่านั้น แต่เนื่องจากบางครัวเรือนมีรายได้น้อยและยังมีความจำเป็นต้องใช้จ่ายหลายทาง ถึงแม้จะเป็นเงินจำนวนเพียงน้อยนิด แต่เมื่อบ้านหนึ่งเป็นสมาชิกหลายคนรวมๆ แล้วก็เงินหลายบาท ขณะที่บางครั้งหรือบางวันแทบจะไม่มีรายได้เข้ามาในบ้าน แต่ยังมีค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการกินอยู่ทุกวัน”

ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนเริ่มย้อนกลับมาคิดถึงเรื่องปากเรื่องท้อง เรื่องอาชีพและรายได้ของคนในชุมชน เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ด้วยตนเอง มากกว่าการรอรับการจัดสวัสดิการจากกองทุน ซึ่งเป็นการช่วยเหลือในปลายทาง

คุณรัชณี ได้เล่าให้ฟังอย่างภาคภูมิใจว่า “คือสมาชิกไม่มีเงินมาสมทบสวัสดิการ เราก็เลยคิดว่า เอ๊ะ แล้วจะทำไงให้ชาวบ้านมีเงิน มีรายได้ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และจะได้มีเงินมาสมทบกองทุนได้อย่างต่อเนื่องปี ก็เลยคิดทำในเรื่องการพัฒนาอาชีพเพื่อเป็นอาชีพเสริมให้แก่สมาชิก”

คุณรัชนี เล่าต่อว่า “การพัฒนาอาชีพที่เราทำก็ประกอบไปด้วย งานหัตถกรรม และ คหกรรม เช่น การทำขนมหวานและการแปรรูปอาหาร โดยมีการตั้งกลุ่มกลุ่มดอกไม้จันทน์ กลุ่มหัตถกรรม (เย็บปักถักร้อย) กลุ่มขนมไทยโบราณ กลุ่มทำไข่เค็ม อย่างกลุ่มดอกไม้จันทน์ ปัจจุบันมีการทำส่งให้กับร้านภายในชุมชน 2 ร้าน ด้วยกันและก็จะมีส่วนที่สั่งโดยตรงจากงานศพในบริเวณชุมชน ในสะดวกใกล้เคียง งานนี้จะเป็นรายได้เสริมทำในยามว่างจากงานอาชีพหลัก และคนที่ขาดโอกาสที่จะมีรายได้ โดยจะมีการแบ่งงานเป็นกลุ่มๆ เช่น งานพับดอกหรือพับกลีบดอกไม้จันทน์ จะส่งงานให้กับกลุ่มผู้สูงอายุและคนที่มีร่างกายไม่สมบูรณ์ที่ไม่สามารถทำงานได้ตามปกติทั่วไปเป็นผู้ทำงานนี้ ค่าจ้างแรงงานอยู่ที่ ร้อยละ 20 บาท ซึ่งเขาก็จะมีรายได้วันละ ประมาณ 30 - 40 บาท ซึ่งในความคิดของเรา คือมันน้อยมาก แต่คนที่เขาทำ เขาบอกว่า ได้แค่นี้ก็ดีแล้ว ดีกว่าที่เดิมเขาไม่มีรายได้เลยสักบาท”

“เมื่อกลุ่มนี้ทำกลีบดอกเสร็จก็ส่งต่อไปให้คนอีกกลุ่มหนึ่งเข้าดอกเข้าช่อดอกไม้จันทน์ ซึ่งคนนี้ก็จะเป็นคนคนที่มีสายตาค่อนข้างดีและมีฝีมือขึ้นมาอีกหน่อย ก็จะทำหน้าที่ประกอบช่อดอกไม้จันทน์ เป็นอันเสร็จสิ้นส่งขายได้ การทำดอกไม้จันทน์ จะมีการสำรองหรือทำเป็นสต็อกเอาไว้ เนื่องจากเวลาที่มีการสั่งซื้อขึ้นมาวันนี้ใช้เป็นจำนวนมาก ถ้าไม่ทำสำรองเอาไว้ก็จะทำไม่ทัน งานตายหรืองานนั้น เป็นสิ่งคาดไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ทำให้ชาวบ้านมีงานตลอดเวลา”

กลุ่มทำขนมไทยโบราณ ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อเกิดการเรียนรู้ในการทำขนมหวาน เช่น ขนมเต้าส่วน ขนมสาคุไส้หมู ขนมตะโก้ งานนี้จะมีคุณรัชนี ศรีบริสุทธิ์ เป็นวิทยากรผู้สอน

กลุ่มแปรรูปอาหาร ฝึกการทำหมูเค็ม และทำน้ำพริก เช่น น้ำพริกแกงเผ็ด น้ำพริกหนุ่มและน้ำพริกตาแดง คุณรัชนี สีว้ายวิโรจน์ เป็นวิทยากรผู้สอนอีกเช่นเดียวกัน

ด้านหัตถกรรมจักสาน มีการทำตะกร้า กระเป๋า จากเชือกมัดฟาง และถุงใส่แก้วน้ำดื่มเก็บความเย็น จาก การถักโคเซ และร้อยมาลัย โดยคุณภัทรภรณ์ อมรชีวิน คณะกรรมการเป็นวิทยากรผู้สอน

วิทยากรผู้สอน เน้นเป็นวิทยากรในชุมชน คือ คณะกรรมการกองทุนเงินออมวันละบาทฯ โดยในช่วงแรกของการฝึก ตัววิทยากรก็คือผู้เรียนที่รับความรู้จากวิทยากรผู้สอนที่หน่วยงานผู้สนับสนุนการฝึกอาชีพเป็นผู้หามา เนื่องจากว่ากองทุนฯ มีการประสานขอการสนับสนุนและได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน เช่น เทศบาล ตำบลอุ้มถ้อง ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) และพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด แต่บางเรื่องก็เป็นความรู้ผสมผสานระหว่างความรู้ของวิทยากรที่มาให้ความรู้กับภูมิปัญญาของตัววิทยากรของกองทุนฯเอง เช่น การทำขนมไทย

เมื่อมีคนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอ ต่อมาก็เป็นการขยายผลโดยใช้คนในกองทุนฯ เป็นวิทยากรและมีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง ตามที่มีสมาชิกกองทุนฯสนใจ โดยจะมีการกรอกใบสมัครในการฝึกอบรมแต่ละครั้ง

ในการใช้วิทยากรภายในกองทุนฯ ฝึกสอน ฝึกอบรม คุณรัชนี ได้พูดถึงงบประมาณหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรม ก็จะขอการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ บ้างและงบประมาณจากภายในกองทุนฯ เองบ้าง เช่น เทศบาลตำบลอุ้มถ้องและสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด มี

การสนับสนุนงบประมาณมาแล้ว 2 ครั้ง ในครั้งแรกเป็นการที่กลุ่มเป็นผู้ของบประมาณไปยังหน่วยงานเพื่อขอรับ งบประมาณสนับสนุนในการอบรมทำถักโคเชเป็นถุงใส่แก้วน้ำเก็บความเย็นประเป่าถือสำหรับสตรี เมื่อได้รับงบประมาณ มาและมีการดำเนินงานไปแล้ว หน่วยงานได้มีการติดตามประเมินความพร้อมและต่อมาจึงได้มีการเสนอ งบประมาณสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มเป็นครั้งที่ 2 “หลังจากอบรมชุดแรกไปแล้ว เจ้าหน้าที่ก็ถามต่อว่า กองทุนฯ ต้องการฝึกอาชีพอะไรหรือไม่ หน่วยงานมีงบประมาณพร้อมจะสนับสนุน คณะกรรมการกองทุนฯ จึงได้มาหารือกัน และได้จัดเสนอโครงการฝึกอบรมการทำไข่เค็ม โดยตั้งเป็น “กลุ่มทำไข่เค็ม” ขึ้นมาอีกกลุ่ม เป็นกลุ่มล่าสุด โดยมีการฝึกไปเมื่อ ระหว่างวันที่ 13 -17 สิงหาคม 2563 ซึ่งการสนับสนุนจากพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดจะมีข้อดีกับ สมาชิกกองทุนฯ ทั้งด้านการให้ความรู้ การสนับสนุนวัสดุ และยังมีค่าแรงงานในการเข้าเรียนอีกวันละ 100 บาทต่อ คนทำให้สมาชิกกองทุนมีรายได้เพิ่มอีกด้วย”

โดยภาพรวมการฝึกอาชีพแต่ละครั้งจะมีคนเข้าร่วมกลุ่ม ประมาณ 15 - 20 คน ซึ่งบางส่วนจะมีคนเดิม ซ้ำๆ ที่อบรมหลายกลุ่ม

ในด้านผลที่ได้จากการฝึกอาชีพ ทำให้ผู้มีรายได้น้อย มีงานทำ มีรายได้ มีเงินสมทบทบกองทุนสวัสดิการ อย่างต่อเนื่อง สมาชิกมีความมั่นคงที่จะได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องตามสิทธิที่สมาชิกจะได้รับตามระเบียบของ กองทุนฯ และยังมีรายได้ไว้กินไว้ใช้ประจำวัน

เมื่อสอบถามการฝึกอบรมแล้วมีนำไปใช้จริงแค่ไหน ในการประกอบอาชีพ คุณรัชนี เล่าว่า ส่วนใหญ่ งบประมาณ ร้อยละ 80 ที่นำความรู้ไปใช้จริง เนื่องจากผู้เข้าอบรมบางคนเป็นผู้ว่างงาน บางคนไม่มีรายได้ หรือ ต้องการรายได้เสริม อีกส่วนหนึ่งมาจากการเป็นคนในชุมชนเดียวกันทำให้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเห็นกันอยู่บ่อย รู้จักกันทุกคน จึงรู้ว่าใครเป็นอย่างไร มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร สมควรที่จะให้การช่วยเหลือหรือไม่ และอีก ประการหนึ่งคือ การอบรมใช้เวลาทำให้คนที่เข้าร่วมต้องมีความตั้งใจจริง เป็นต้น อีกส่วนหนึ่งที่สำคัญคือ การ อบรมแต่ละประเภทจะให้ผู้สนใจเป็นผู้เขียนใบสมัครเข้าร่วมเอง และมีคณะกรรมการคัดกรองคุณสมบัติและความ ตั้งใจของผู้สมัคร มิใช่เป็นการเกณฑ์คนให้มาอบรม และจะอบรมให้เฉพาะสมาชิกกองทุนเท่านั้น เพื่อช่วยต่อการ

บริหารจัดการและเพื่อสร้างความสนใจแก่บุคคลทั่วไปที่ยังไม่เป็นสมาชิกให้เข้ามาสมัครเป็นสมาชิกเสียก่อนจึงจะได้รับประโยชน์ดังนี้

แนวคิดเช่นนี้นอกจากจะเป็นการสร้างประโยชน์ให้กับสมาชิกกองทุนแล้ว ยังถือว่าเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่คณะกรรมการกองทุนคิดค้นขึ้นมา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการขยายฐานสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนเพิ่มมากขึ้น ให้มีความครอบคลุมคนหลากหลายกลุ่ม และเป็นการเข้าร่วมกองทุนด้วยความสมัครใจ และเห็นผลด้วยตนเอง ก่อนการตัดสินใจเข้าร่วม เพื่อความเข้มแข็งของกองทุนและการเข้าถึงสวัสดิการชุมชนอย่างถ้วนหน้า

ด้านรายได้ที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพ จากการสอบถามพูดคุยสมาชิกที่อบรมแล้วนำไปใช้ประกอบอาชีพจริง กลุ่มที่ทำดอกไม้จันทน์ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส มีรายได้ประมาณเดือนละ 900 - 1,000 บาท กลุ่มผู้จับช่อดอกไม้จันทน์มีรายได้เดือนละ 1,500 - 1,800 บาท สำหรับกลุ่มผู้ถักตะกร้ากระเป๋ามาจากเชือกมัดฟาง กลุ่มนี้จะมีรายมากกว่าขึ้นมามากขึ้นอีกนิดเนื่องจากสินค้าประเภทนี้มีราคาแพงจะมีรายได้ประมาณ 3,000 - 4,500 บาท สำหรับสินค้าประเภทนี้จะมีขายที่ห้างโลตัสในชุมชนอุทองและที่เขาวพระเกษสลัก ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชน ในส่วนของด้านอาหารแปรรูป หรือขนมหวาน ขนมไทย เดือนละประมาณ 1,800 - 2,000 บาท ซึ่งรายได้นี้เป็นรายต่อคนสำหรับคนที่ทำเป็นอาชีพเสริม ซึ่งในจำนวนหนึ่งมีคนที่นำไปทำเป็นอาชีพหลัก ก็จะมีรายได้มากกว่านี้ 1 เท่าตัว

ด้านการบริหารจัดการของกลุ่มต่างๆ คุณรัชณี สีวาชะวิโรจน์ ได้กล่าวว่าในช่วงก่อนที่มีการฝึกอาชีพ ไม่มีการสร้างข้อตกลงหรือกติกาใดๆ ในการบริหารจัดการ คือ ตั้งกลุ่มแล้ว ฝึกอาชีพแล้วก็ต่างคนต่างไปทำอาชีพของตนเองตามความสามารถ แต่บทเรียนที่ได้คือเรื่องของการวัดผลที่ได้จากการฝึกอาชีพ ทั้งด้านการนำความรู้ที่ได้ไปดำเนินการจริงและเรื่องรายได้ อีกประการสำคัญรายได้ในส่วนกลางที่จะนำมาใช้ประโยชน์เป็นค่าบริหารจัดการไม่มี ทำให้คณะกรรมการกองทุนฯ มีการกำหนดกติกาของกลุ่มขึ้นไว้ใช้ปฏิบัติให้เกิดความร่วมมือกันมากยิ่งขึ้น เช่น มีการจัดสรรส่วนแบ่งจากการขายผลิตภัณฑ์ถักโคเช ร้อยละ 3 สะสมเข้ากลุ่มไว้ใช้จ่ายในการบริหารจัดการ

สิ่งที่คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน สมาชิก และคนในชุมชนเทศบาลเมืองอุทองร่วมกันคิดร่วมกันทำ ถือว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับชุมชน แม้ว่าเป็นการเริ่มที่คนกลุ่มเล็กๆ กิจกรรมเล็กๆ แม้ว่าจะผลที่เกิดโดยตรงจากการ

ขับเคลื่อนของกลุ่มที่สมาชิกแต่ละคนจะมีรายได้เพิ่มขึ้นในสายตาคนนอกจะมองว่าเป็นตัวเงินเพียงเล็กน้อย แต่ได้สร้างคุณค่าและมีความหมายต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชน ทำให้พวกเขาเกิดความภาคภูมิใจที่สามารถหาเงิน หารายได้เข้าบ้านได้ มีเงินส่งกองทุนสวัสดิการได้เหมือนกับคนอื่นๆ และส่งผลต่อความเชื่อมั่นจนเกิดการขยายฐานสมาชิกสวัสดิการชุมชน

คำว่า “นวัตกรรมชุมชน” สำหรับคุณรัชณี สีวาระวิโรจน์ บอกว่าขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละคน หรือกำหนดลักษณะของ นวัตกรรมอย่างไร แต่สำหรับ “กองทุนออมบุญวันละบาทสวัสดิการชุมชนเทศบาลอู่ทอง” ก็มีหลายคนได้เห็นถึงผลสำเร็จ ถือว่าเป็นการยกระดับและต่อยอดการดำเนินงานในรูปแบบเดิมๆ เป็นสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เกิดขึ้นและมีประโยชน์ที่กว้างขวางขึ้น นี้แหละ เป็น “นวัตกรรมชุมชน” ของคนเทศบาลตำบลอู่ทอง

ข้อมูล/ภาพ : นางสาวรัชณี สีวาระวิโรจน์

เรียบเรียง นางสาวกมลวรรณ รุ่งพันธุ์

ประสานงานพื้นที่

นางสาวรัชณี สีวาระวิโรจน์

0894681222

21-“นวัตกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตำบลจรเข้สามพัน”

ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี

“ป่าชุมชน” ผืนป่าอันคือชีวิตที่เป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนตำบลจรเข้สามพัน ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นประเด็นสู่กิจกรรมการพัฒนาเรื่อยจากเรื่องหนึ่งไปสู่อีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นกิจกรรมขนาดใหญ่ ที่ต้องใช้ความพยายาม ความมุ่งมั่น ความอดทน ความร่วมมือ และใช้ระยะเวลาอันยาวนานในการดำเนินการ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ที่มาของการได้ชื่อว่า “ตำบลจรเข้สามพัน” มาจากประวัติศาสตร์แห่งลุ่มน้ำที่มีความเกี่ยวพันกับจรเข้ 3 สายพันธุ์ หรือ ราคาสามพัน ซึ่งเป็นที่มาของ แม่น้ำสายสำคัญ คือ “แม่น้ำจรเข้สามพัน” และถูกนำมาเรียกเป็นชื่อของชุมชน และยกระดับเป็น “ตำบลจรเข้สามพัน” ในเวลาต่อมา

บริเวณที่ตั้ง พื้นที่การปกครอง และบริบทพื้นที่ตำบลจรเข้สามพัน

ตำบลจรเข้สามพันอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภออุทุมพรไปทางทิศใต้ ประมาณ 6 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 88.03 ตารางกิโลเมตร ประมาณ 55,019 ไร่ มีพื้นที่ทั้งหมด 55,019 ไร่ อยู่ในพื้นที่การปกครองของสำนักงานเทศบาลตำบลจรเข้สามพัน อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี มีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 15 หมู่บ้าน ลักษณะโดยทั่วไปของตำบลเป็นที่ราบลุ่ม ด้านเหนือและด้านตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นภูเขาต่อกับตำบลหนองโอง มีแม่น้ำจรเข้สามพัน ต้นน้ำจากเทือกเขาในจังหวัดกาญจนบุรี ไหลผ่านมาบรรจบกับตอนปลายของแม่น้ำท่าจีน ที่ไหลผ่านตำบลอุทุมพร ทำให้พื้นที่ตำบลจรเข้สามพันมีต้นทุน คือ น้ำอันอุดมสมบูรณ์ ในการอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมได้ดีกว่าพื้นที่อื่นๆ

ชุมชนตำบลจรเข้สามพัน มีผู้นำชุมชนธรรมชาติรวมตัวกันในการพัฒนาชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่มาจากอดีตผู้มีตำแหน่งหน้าที่ในองค์กรและหน่วยงานราชการต่างๆหรือเป็นข้าราชการเกษียณ เช่น อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้จัดการบริษัทเอกชน ฯลฯ โดยมีการขับเคลื่อนงานพัฒนาตามธรรมชาติตามความถนัดของตนเอง ต่อมาได้เกิดการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลจรเข้สามพัน เมื่อปี 2559 ได้มีผลงานเด่นๆหลายเรื่อง โดยเฉพาะในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถดำเนินการนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในปัจจุบันและมีแนวทางถึงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในอนาคตอันยั่งยืน

การก่อเกิดองค์กร จุดเริ่มต้นการเคลื่อนไหวงานพัฒนาจากป่าชุมชนสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

“เนตร ปิ่นแก้ว” ประธานสภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลจระเข้สามพัน และ “ถวิลย์ สังข์วรรณะ” รองประธานสภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลจระเข้สามพัน ได้เล่าถึงกระบวนการงานพัฒนาชุมชนในพื้นที่ว่า แรกเริ่มเดิมทีมีการรวมตัวกันโดยธรรมชาติ และมีการผลักดันให้มีการปลูกป่า ซึ่งดำเนินการโดยชมรมรักษ์ป่าหินงาม และกลุ่มท่องเที่ยวลุ่มน้ำจระเข้สามพัน โดยมีการขออนุญาตจากกรมป่าไม้ เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ ปี 2555 ต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้

ปี 2559 เป็นปีที่สภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลจระเข้สามพันได้จัดตั้งขึ้น โดยใช้ชื่อสภาองค์กรชุมชนตามพื้นที่การปกครองของเทศบาลตำบลจระเข้สามพัน ซึ่งในช่วงแรกๆ ยังไม่ได้ใช้บทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการพัฒนา แก่นำชุมชนยังคงเป็นสภากาแพ พบเจอกันทั่วไป ในการดำเนินการปลูกป่าหินงาม ซึ่งนอกเหนือจากการปลูกปายังมีการดำเนินการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว อีกหลายแห่ง เช่น สวนหินพุงทางนาค จนเป็นที่รู้จักและเป็นท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลท้าวอู่ทอง ซึ่งเป็นเขตติดกับตำบลจระเข้สามพัน นอกจากนี้ สภาองค์กรชุมชนฯ ยังได้ร่วมกันผลักดันให้มีการฟื้นฟูวัดเขาถ้ำเสือ วัดเขาทำเทียม และเป็นผู้จัดประกายและมีส่วนร่วมผลักดันให้แกะสลักหินเป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่บนหน้าผา เพื่อการอนุรักษ์ภูเขาให้รอดพ้นจากการระเบิดภูเขา ซึ่งจำทำให้ป่าไม้ถูกทำลายไปด้วย ฯลฯ

ครึ่งปีเศษ หลังจากที่มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลจระเข้สามพัน คุณเนตร ปิ่นแก้ว ประธานสภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลจระเข้สามพัน เห็นว่าการใช้บทบาทสภาองค์กรชุมชนซึ่งมี พรบ.สภาองค์กรชุมชนปี พ.ศ.2551 รองรับ จะสามารถเป็นเครื่องมือให้งานพัฒนาของตำบลจระเข้สามพันขับเคลื่อนไปได้ดียิ่งขึ้น จึงได้มีการพูดคุยสร้างความเข้าใจให้ คุณถวิลย์ สังข์วรรณะ ซึ่งเป็นรองประธานฯ ได้เกิดแนวคิดใหม่ๆ ที่จะสร้างความเข้มแข็ง สร้างพลังองค์กรชุมชนในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งต่อไปได้

ปฏิบัติการสำรวจข้อมูล ค้นหาความต้องการพัฒนาจากชาวบ้าน ประสานความร่วมมือหลากหลายภาคส่วนหนุนเสริม

คุณถวิลย์ เล่าถึงกระบวนการเริ่มต้นการใช้สภาองค์กรชุมชนขับเคลื่อนงาน โดยเริ่มจากการประสานงานแก่นำชุมชน รวม 20 คน มาประชุมร่วมกัน ชวนพูดคุยชวนคุยทำให้เกิดการวิเคราะห์สภาพชุมชนตำบลจระเข้สามพัน ทำให้เห็นทุนของชุมชนที่เด่นชัด คือ การเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำซึ่งมีแม่น้ำจระเข้สามพันเป็นแหล่งน้ำสำคัญของชุมชนที่หล่อเลี้ยงชีวิต มีป่าไม้ในชุมชน มีวัฒนธรรมชุมชนพื้นถิ่น โดยสรุปสุดท้ายที่ประชุมมีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า ต้องการให้การพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหาสอดคล้องกับบริบท และเป็นไปตามความต้องการของชุมชน จึงร่วมกันวางแผนและลงพื้นที่ทุกหมู่บ้าน รวบรวมข้อมูลปัญหาความต้องการของชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน ครบทั้ง 15 หมู่บ้าน โดยได้ผลสรุปปัญหาสำคัญอันดับหนึ่งภาพรวมเป็นปัญหาใหญ่ของตำบลคือ ปัญหาหนี้สินและรายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายในครัวเรือน โดยเสียงส่วนใหญ่ของชาวบ้านต้องการให้พัฒนาอาชีพหรือการพัฒนาด้านเศรษฐกิจนั่นเอง

จากการวิเคราะห์และทบทวนผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนโดยรวมของทุกภาคส่วนที่มีการดำเนินการในชุมชน มีการอาชีพต่างๆ เพื่อให้เกิดการสร้างรายได้ให้แก่ในชุมชน ซึ่งบางอาชีพที่ฝึกกันแล้วสามารถเป็นอาชีพพื้นฐานได้ แต่ในบางอาชีพที่ฝึกกันไปแล้วก็ยังไม่ตอบโจทย์การแก้ไขปัญหา เพราะยังไม่ตรงใจชาวบ้าน

การพัฒนาอาชีพต่างๆ นั้นมีหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน หรือ กศน. สำนักงานเกษตร และผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ได้รับผิดชอบดำเนินการอยู่แล้ว และมีการดำเนินงานกันอยู่ตามปกติ ดังนั้น จึงสรุปรวมความได้ว่า ความต้องการของชุมชนนั้นต้องการสิ่งใหม่ที่แปลกแตกต่างไปจากการพัฒนาอาชีพต่างๆ ไป ที่หน่วยงานต่างๆ สนับสนุนหรือดำเนินการอยู่แล้ว

ความต้องการของชาวบ้านทำให้แกนนำเกิดประกายแนวคิดในการใช้ทุนชุมชนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ นั่นก็คือ การใช้ทรัพยากรต่างๆ ของชุมชน ถึงแม้ผลการทำงานอาจยังต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนานสักหน่อย แต่ชาวบ้านก็มีความยินดี จึงเป็นจุดกำเนิดแกนนำชุมชนโดยคุณฉวีลย์ เป็นผู้นำพาคณะทำงานสร้างผลงานต่างๆ โดยต่อยอดงานเดิม คือ การรักษาฟื้นฟูป่าชุมชน และมีการจัดงานเลี้ยงพบปะสังสรรค์เพื่อระดม ซึ่งได้มีการจำหน่ายบัตรค่าโต๊ะอาหารเพื่อนำรายได้ส่วนต่างมาเป็นทุนดำเนินการ โดยจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อสิ่งแวดล้อม ทำให้มีเงินตั้งต้น 200,000 บาท รวมทั้งได้รับบริจาคจากเจ้าของธุรกิจและผู้มีฐานะทั้งภายในและภายนอกชุมชน

คุณฉวีลย์ เล่าต่ออีกว่าการปลูกป่าหินงาม กรมป่าไม้ได้สนับสนุนกล้าไม้นานาพันธุ์ เช่น ต้นยางนา ประดู่ป่า พะยูง อินทนิลน้ำ มะฮอกกานี ปลง จันผา โดยมีจิตอาสาเป็นคนในชุมชน ร่วมกันปลูกป่า ไม่ต่ำกว่า 100 คน ในแต่ละครั้งของทุกปี ที่ร่วมกันเดินป่าขึ้นไปปลูกต้นไม้บนภูเขา และมีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประมาณ 500 - 600 คน ร่วมกันปลูกป่าที่บริเวณดินเขา ในการนี้ยังได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี สนับสนุนรถแบล็คโฮ ในการแผ้วถางต้นไม้ ต้นไม้เล็กน้อยๆ ที่หนาแน่นแต่ไม่เกิดประโยชน์ที่เกิดขวางความสะดวกและใช้ในการขุดหลุมเพื่อปลูกต้นไม้ขนาดใหญ่ ส่วนด้านอาหารการกินนั้นเป็นงบประมาณจากชมรมรักษ์ป่าหินงาม กลุ่มท่องเที่ยวลุ่มน้ำจรเข้สามพัน และกองทุนเพื่อสิ่งแวดล้อม ส่วนแรงงานแม่ครัวปรุงอาหารเป็นหน้าที่ของแม่บ้านชมรมรักษ์ป่าหินงาม รวมทั้งมีชาวบ้านที่พอจะมีฐานะทำอาหารมาสมทบด้วย เเท่านี้ยังไม่พอ

ในช่วงเย็นของแต่ละวันยังมีการนำดนตรีมาแสดงร้องรำทำเพลงกัน เนื่องจากการปลูกป่าแต่ละครั้งในแต่ละปี ใช้ระยะเวลา 3 - 4 วัน ถือว่าเป็นงานใหญ่โดยได้รับความร่วมมือจากผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรีมาเป็นประธานในพิธีเปิดงาน อีกทั้งสมาชิกวุฒิสภา นายแพทย์อนุศักดิ์ คงมาลัย ยังร่วมลงพื้นที่ในการดำเนินงานทุกขั้นตอน

เปลี่ยนป่าชุมชนเป็นป่าเศรษฐกิจ สร้างรายได้ให้กับชุมชน

ในการดำเนินงานครั้งนี้มีการเสนอโครงการไปยัง กรมทรัพยากรน้ำบาดาลและได้รับอนุมัติ โดยกรมทรัพยากรน้ำบาดาล มีเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้มาร่วมเดินสำรวจผืนป่า เพื่อค้นหาพื้นที่เจาะบ่อบาดาล และการขุดเจาะน้ำบาดาลเพื่อนำน้ำมารดต้นไม้ นอกจากการปลูกป่าแก่นำชุมชนยังขออนุญาตจากกรมป่าไม้ในการให้ป่าแห่งนี้เป็นป่าชุมชน โดยส่งหนังสือในนามสภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลจรเข้สามพันถึงกรมป่าไม้ ต่อมากรมป่าไม้ได้ออกใบรับรองการเป็นป่าชุมชน 3 แห่ง ด้วยกัน คือ ป่าชุมชนบ้านหนองบัว หมู่ 1 ป่าชุมชนบ้านเขาผักหวาน หมู่ 4 และป่าชุมชนบ้านเนินสมบัติ หมู่ 14 ปัจจุบันป่าชุมชนทั้ง 3 แห่งนี้ซึ่งเป็นพื้นที่ติดกันบนเขาป่าหินงาม มีสภาพความเป็นป่าไม้อย่างสมบูรณ์ จนเป็นแหล่งเห็ดโคน หน่อไม้ ผักหวานป่า และสมุนไพร ให้คนในชุมชนได้หามารับประทานและนำมาขายสร้างรายได้เสริม

สิ่งที่น่าประทับใจและถือว่าเป็นนวัตกรรมเล็กๆ ภายใต้การอนุรักษ์ป่าชุมชน คือ การอนุรักษ์เห็ดโคน โดยมีการส่งเสริมให้ความรู้กับคนในชุมชนและประชาสัมพันธ์ เรื่องวิธีการเก็บเห็ดที่ดี ที่ถูกต้อง ที่ไม่ทำให้เห็ดสูญพันธุ์ สามารถมีเชื้อหลงเหลือเพื่อให้มีเห็ดโคนขึ้นใหม่ในฤดูกาลถัดไปอย่างอุดมสมบูรณ์ และอยู่คู่กับป่าตลอดไป โดยผู้นำหลักของภูมิปัญญานี้ คือ นายสมนึก ปทุมสูติ กำนันตำบลจรเข้สามพัน และนายภาคภูมิ จิตโสภณ สื่อชุมชนจิตอาสาประจำตำบล

ฟื้นฟูน้ำตกพุ่มวง พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

นอกจากการอนุรักษ์ป่า ยังมีน้ำตกพุ่มวง ที่เคยมีน้ำตกลงมาจากยอดเขา เมื่อหลายปีก่อน แต่ด้วยสภาพความแห้งแล้งทำให้ไม่มีน้ำตกลงมาให้เที่ยวชม ต่อจากการทำป่าชุมชน การฟื้นฟูน้ำตกพุ่มวง จึงเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ดำเนินการ เพื่อฟื้นฟูน้ำตกแห่งนี้ให้มีน้ำตกลงมาจากเขาป่าหินงามอีกครั้ง น้ำตกพุ่มวง จึงได้ถูกเสนอให้เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่ต้องพัฒนา ไปพร้อมกับโครงการการเจาะบ่อบาดาลเพื่อนำน้ำมารดต้นไม้ในป่าและนำน้ำมาเติมในสระบนยอดเขาเหนือน้ำตก แต่ด้วยสภาพความแห้งแล้ง น้ำบาดาลที่สามารถเจาะขึ้นมาได้นั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้มีน้ำตกได้ตลอดทั้งปี เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวโดยสมบูรณ์

แกนนำชุมชนนำโดยคุณถวิลย์ สังข์วรรณะ พร้อมด้วยคณะทำงานสภาองค์กรชุมชนตำบลจรเข้สามพัน จึงได้ประสานไปยังกรมชลประทานในการขออนุญาตผันน้ำมายังเขาหินงามตรงมาที่น้ำตกพุ่มวง โดยกรมทรัพยากรน้ำบาดาลเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ เนื่องจากเป็นการปรับแผนการดำเนินการจากโครงการเดิมให้สามารถมีน้ำตกลงมาของน้ำตกพุ่มวง ซึ่งในขณะนี้อยู่ในระหว่างการดำเนินการ เนื่องจากเป็นโครงการขนาดใหญ่จึงต้อง

ระยะเวลาในการดำเนินงานค่อนข้างมาก แต่ในระหว่างนี้เอง คณะกรรมการน้ำตกพุ่มวง นอกจากจะมีโครงการฟื้นฟูน้ำตกให้เป็นที่ยอมรับของชุมชน สภามงคลชุมชนตำบลจรเข้สามพันยังมีการผลักดันโดยขออนุญาตจากกรมป่าไม้ให้ประกาศเป็นวนอุทยานแห่งชาติ ซึ่งได้รับการประกาศรับรองการเป็นวนอุทยานแห่งชาติแล้วในปัจจุบัน

ทุ่งทานตะวันเมืองโบราณอู่ทองสุพรรณบุรี แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดสุพรรณบุรี ที่สร้างความสนใจให้กับคนทุกทั่วสารทิศ ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2562 ถึง มีนาคม 2563 มีผู้เดินทางมาท่องเที่ยวเยี่ยมชมบรรยากาศทุ่งทานตะวันอันสดใสใกล้กับหน้าผาเขาหินทำเทียม ผ่านกระบวนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนและมีระบบ มีความเป็นมาที่น่าค้นหาและเรียนรู้ โดยคุณถวิลย์ สังข์วรรณ ซึ่งป็นหัวเรี่ยวหัวแรง หรือเป็นผู้ประสานงานหลัก จะเปรียบเสมือนเป็นผู้บัญชาการก็ว่าได้ โดยคุณถวิลย์ และที่เป็นผู้จุดประกายให้ก่อเกิดการสร้างทุ่งทานตะวัน ในช่วงแรกเริ่มไม่มีใครเห็นด้วย “เนื่องจากมันสิ่งใหม่จริงๆ ทุกคนเกรงความเสี่ยง” แต่คุณถวิลย์ก็ไม่ได้ลดละความพยายาม ได้ประสานงานให้แกนนำหันหน้ามาคุยกัน จนมีแกนนำหลักที่ร่วมจับไม้จับมือกันเริ่มต้นทำอย่างจริงจัง

(<http://www.suphan.biz/tungtantawan.htm>)

คุณถวิลย์เล่าว่า การสร้างทุ่งทานตะวันแห่งนี้ ได้รับการสนับสนุนพื้นที่ในการดำเนินการจากไร่ส้มพันธ์ ซึ่งเป็นกิจการธุรกิจส่วนตัวของคุณวินัย วนส้มพันธ์ โดยได้แบ่งเนื้อที่ดินให้กับชมรมอนุรักษ์ป่าชุมชน จำนวน 80 ไร่ ชมรมฯ จึงแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน คือ แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกต้นปอเทือง 40 ไร่ และทำทุ่งทานตะวัน 40 ไร่ “เราจึงเริ่มจากการวางแผนงาน ออกแบบงาน แบ่งบทบาทหน้าที่กันตามความถนัด โดยมีผมมีคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน และคณะกรรมการโรงโม่หิน อ่าเภออู่ทอง เป็นผู้ดำเนินการ เราก็เริ่มกันตั้งแต่สำรวจพื้นที่ สภาพดิน เตรียมพื้นที่ไว้ใช้รดต้นทานตะวัน จากนั้นก็ไถพรวนดิน ส่วนเมล็ดทานตะวันก็ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าของพื้นที่ด้วยเช่นกัน โดยเขามุ่งหวังว่าจะเป็นทุ่งทานตะวันที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเข้าชม การจัดหาเมล็ดทานตะวัน เป็นหน้าที่ของคุณเนตร ปิ่นแก้ว ซึ่งคุณเนตรรู้จักกับคนในจังหวัดสระบุรี จึงได้เมล็ดพันธุ์มา พอได้ไถได้หว่านเมล็ด

ทานตะวันลงทุ่งแล้ว เราก็มาคิดกันต่อว่าการมาเที่ยวชมทุ่งทานตะวัน มันก็ต้องมีการถ่ายรูปนะ ดังนั้นมันต้องมีจุดเช็คอินสิ มีจุดที่มีวิวสวยๆ ให้นักท่องเที่ยวได้เก็บภาพความประทับใจเอาไว้ดู จึงจัดให้มีบันไดเป็นทางเดินเข้าไปถ่ายรูป บริเวณต้นตาลคู่มีสกาลาไม้มุงแฝกเอาไว้นั่งถ่ายรูป ซึ่งเวลาถ่ายรูปก็จะมีหน้าผา มีคำว่า “เมืองโบราณอุทอง” เป็นฉากหลัง สร้างความประทับใจให้แก่ผู้เที่ยวชมเป็นยิ่งนัก” คุณฉวีลย์ กล่าว

คุณฉวีลย์ กล่าวต่อว่า “เราได้อะไรจากการทุ่งทานตะวัน เราไม่มีการจัดเก็บค่าบริการอะไรเลย แต่เรามีการจัดให้มีร้านค้ามาขายสินค้าโดยไม่ได้จัดเก็บค่าเช่าที่เช่นกัน ประมาณ 110 ร้าน ในแต่ละวันก็จะขายรายได้โดยเฉลี่ยวันละ 800 – 1,000 บาท ส่วนเรื่องการบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ ค่าอาหารการกินของคณะทำงานต่างๆ ทางชมรมฯและคณะกรรมการมีทุนที่ได้รับบริจาคจากนายทุนทั้งในและนอกพื้นที่สำรองไว้หลายแสน”

ถึงแม้ว่าทุ่งทานตะวันจะมีให้เที่ยวชมเป็นฤดูกาล แต่สามารถทำให้เห็นความร่วมมือของผู้นำชุมชน ธรรมชาติ ซึ่งในที่นี่มีได้หมายถึงผู้นำธรรมชาติเพียงลำพัง โดยไม่มีผู้นำที่มีตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยทางการร่วมอยู่ด้วยเลย เนื่องจากหลายคนๆ ที่เป็นผู้นำก็จะสวมหมวกหลาย เช่น กำนันสมนึก ปทุมสูติ กำนันตำบลจรเข้สามพัน เป็นกำนันที่มีความตั้งใจจริงเอาใจ และเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงหลักคนหนึ่งในการดำเนินการต่างๆ เรื่องตั้งแต่สมัยที่ท่านยังไม่ได้เป็นกำนัน เพียงแต่หากหวังรอและปล่อยให้การพัฒนาให้เป็นหน้าที่ของผู้นำที่เป็นทางการเป็นดำเนินการทั้งหมด โดยไม่มีผู้นำหรือแกนธรรมชาติและสมาชิกในชุมชนร่วมดำเนินงานนั้นก็คงจะเป็นการยากที่ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้หรืออาจจะไม่มีความมั่นคง รวมทั้งจะไม่ประสบผลสำเร็จเลยก็ว่าได้ ถ้าไม่มีส่วนร่วมจากชุมชน

ยกระดับการฟื้นฟูป่าเป็นสวนพฤกษศาสตร์ภาคตะวันตก เปิดพื้นที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่

ภาพ การสำรวจผืนป่า

ด้วยใจรักและมีการทำงานที่ต่อเนื่อง ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติจนเป็นที่ประจักษ์ชัดในชุมชนและภาคที่เกี่ยวข้อง สภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลจรเข้สามพัน พร้อมด้วยชมรมรักษ์ป่าหินงาม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวกลุ่มน้ำจรเข้สามพัน จึงได้เสนอให้ตำบลจรเข้สามพันเป็นสถานที่ตั้งของสวนพฤกษศาสตร์ภาคตะวันตก โดยมีการเจรจากับสมาชิกวุฒิสภาคุณอนุศักดิ์ คงมาลัย ซึ่งท่านได้เห็นถึงความตั้งใจของ

คนจรเข้สามพันจึงมองว่าที่นี้ น่าจะเหมาะกับงานนี้ จากนั้นมีการทำหนังสือจากสภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบล จระเข้สามพัน ส่งผ่านสำนักงานเทศบาลจระเข้สามพันไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม และส่งหนังสือถึงท่านรัฐมนตรีฯ โดยตรงอีกทางหนึ่งด้วย รวมทั้งมีการเสนอโครงการต่อที่ประชุม สัจจรของคณะรัฐมนตรีสัจจรที่จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2562 ทำให้ได้รับการอนุมัติโครงการในที่ ประชุมในวันนั้น ซึ่งขณะนี้แม้จะยังอยู่ในระหว่างการดำเนินงาน เนื่องจากมีผู้ที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วน โดย โครงการนี้เป็นสวนพฤกษศาสตร์ภาคตะวันตก สาขาเชียงใหม่ ซึ่งสวนพฤกษศาสตร์ภาคตะวันตก ณ ดินแดน แห่งนี้ จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของตำบลจระเข้สามพัน อีกชิ้นงานหนึ่งที่เป็นนวัตกรรมที่เกิดจากความพร้อมของ คนในชุมชน และจะเป็นศูนย์กลาง หรือเป็นเครื่องมืออันสำคัญเป็นตัวแม่ข่ายในการเชื่อมร้อยการท่องเที่ยวของ ชุมชนที่คณะทำงานตำบลจระเข้สามพันได้ร่วมมือกันสร้างไว้ รวมทั้งสิ่งที่เป็นแผนงานย่อยในแผนงานทั้งหมด

ผลสำเร็จของการขับเคลื่อนงาน

การดำเนินงานทั้งหมดทั้งหมดทั้งมวลจะเห็นได้ว่า ชุมชนจะได้รับประโยชน์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เช่น ทุ่ง ทานตะวันนั้น เป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนได้ในระยะสั้น ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนเป็นการคง รักษาและสร้างเสริมให้มีทุนชุมชนได้อย่างยาวนานชั่วลูกชั่วหลานชั่วกาลนาน ด้านการจัดสร้างสวนพฤกษศาสตร์ ภาคตะวันตก เมื่อมีการดำเนินการเสร็จสิ้นตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ สถานที่แห่งนี้จะเป็นศูนย์ จำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน และเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลจระเข้สามพันและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ป่า ชุมชน น้ำตกพุ่มม่วง วัดเขาถ้ำเสือ วัดเขาท่าเทียม พระพุทธรูปพระแกะสลักหิน สวนหินพู่หางนก ทุ่งทานตะวัน หมู่บ้านสุวรรณภูมิ เมืองโบราณอุ้มทอง แหล่งประวัตินอกข้างดิน

บทสรุปนวัตกรรมชุมชน โดยคนในชุมชน

สุดท้ายคุณถวิลย์ สังข์วรรณ ได้ให้มุมมองของคำว่า “นวัตกรรมชุมชน” ว่า “เป็นสิ่งที่ชุมชนยังไม่เคยทำ แล้วได้เกิดการทำขึ้นมา โดยใช้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเป็นฐาน หรืออาจจะเป็นสิ่งที่เคยทำอยู่หรือมีอยู่แต่อาจเสื่อมโทรม ร้างลาไปแล้วเกิดการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ให้เกิดประโยชน์ ทำให้คนอื่นได้รู้จักชุมชน โดยสิ่งต่างๆ ที่สร้างขึ้นหรือฟื้นฟู ขึ้นมาสามารถสร้างงานสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน”

คุณเนตร ปิ่นแก้วขยายต่อว่า “ด้วยแนวคิดของสภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลจระเข้สามพัน และผู้นำกลุ่ม ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและด้านการท่องเที่ยว จึงได้สร้างทุ่งทานตะวันขึ้นประกอบกับมีเมืองโบราณอุ้มทองอยู่ ใกล้ๆ บริเวณนั้นเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งแต่เดิมชุมชนจระเข้สามพัน ได้ทำงานด้านการท่องเที่ยวอยู่แล้วแต่ยังขาด ระบบการจัดการที่ดีและเป็นการเปิดพื้นที่การท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวยังไม่สามารถทำให้ชุมชนมีรายได้จากการ ท่องเที่ยวเท่าที่ควร จึงได้เกิดการจัดตั้งเป็น “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยว” เพื่อรองรับการดำเนินงานด้านการ ท่องเที่ยวให้มีสถานะและมีระบบที่ชัดเจนขึ้น ซึ่งจะสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้ทั้งตำบลทั้งที่เป็นการ

ท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่แล้วและการท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่จะเกิดขึ้น บนฐานการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ที่มีทั้งภาคประชาชนหรือภาคชุมชนเป็นแกนหลัก มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน รวมทั้งพระสงฆ์ในวัดที่เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยว”

การทำงานทั้งหมดทั้งหมด ของตำบลจรเข้สามพัน ดังที่เล่ามาตั้งแต่ต้น เป็นการทำงานที่มีส่วนจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมาตั้งแต่ต้นทุกกิจกรรมแต่หัวใจสำคัญของทั้งหมด คือ คนในชุมชนเป็นแกนหลักและการใช้ทุนชุมชนเป็นที่ตั้ง ทั้งสองสิ่งนี้เป็นตัวเชื่อมร้อยคนที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยทำให้องค์ประกอบต่างๆ ที่จำเป็นนั้นเกิดขึ้น ประกอบกับความรู้ความเข้าใจใฝ่ศึกษาหาช่องทางที่ก้าวไปข้างหน้า ด้วยความวิริยะอุตสาหะอย่างไม่หยุดยั้ง จึงเป็นตำบลหรือชุมชนที่น่าสนใจในวิถีคิด กระบวนการทำงานและผลงานต่างๆผ่าน “นวัตกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตำบลจรเข้สามพัน”

ผู้ให้ข้อมูล นายถวิลย์ สังข์วรรณะ 08 1871 9659

นายเนตร ปิ่นแก้ว 08 1005 3665

เรียบเรียง นางสาวกมลวรรณ รุ่งพันธุ์

ประสานงานพื้นที่

นายถวิลย์ สังข์วรรณะ

0818719659

22-การพัฒนาาระบบเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS)

ของเกษตรกรตำบลคลองตัน

ตำบลคลองตัน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

ตำบลคลองตันเป็นตำบลหนึ่งที่อยู่ในอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร อยู่ห่างจากอำเภอบ้านแพ้ว ประมาณ 18 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 9,092 ไร่ เดิมเป็นตำบลที่มีลำคลองที่ไม่สามารถไหลผ่านทะเลติดต่อกับ ตำบลอื่นได้นอกจากคลองดำเนินสะดวก จึงเป็นที่มาของ คำว่า “คลองตัน” มีลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ดินเหนียว สภาพอากาศร้อนชื้น สภาพ การตั้งบ้านเรือนริมลำคลอง และตาม พื้นที่ทำกินของตนเอง ปัจจุบันมีจำนวน ประชากรอยู่ที่ 5,073 คน 1,603 ครัวเรือน ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล ประกอบด้วยไม้ผล ได้แก่ มะม่วง ฝรั่ง มะพร้าว น้ำหอม แก้วมังกร และชมพู นอกจากนี้ยังมีการทำประมงน้ำจืด เช่น การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงปลาสด ค้าขายและ อาชีพรับจ้าง เป็นต้น

การใช้สารเคมี ขาดทักษะความรู้ พ่อค้าคนกลาง ... ภัยร้ายของเกษตรกรคลองตัน

ถ้าเล่าโดยสภาพพื้นที่ของตำบลคลองตัน ต้องบอกว่าเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำเกษตร เหมาะทั้งในเรื่อง แหล่งน้ำ สภาพคุณภาพของดิน ลมฟ้าอากาศ พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลคลองตันจึงเป็นพื้นที่เพาะปลูกทางการ เกษตรเป็นส่วนมาก ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ที่ผ่านมามีการทำเกษตรกรรมยังไม่ได้คำนึงถึง ความปลอดภัย สุขภาพ หรือผลกระทบต่ออื่นมากนัก เพียงแต่ใช้หลักคิดที่ว่า “ทำอย่างไรที่จะให้เกิดผลผลิตในจำนวน ที่มาก” จึงเป็นที่มาของการใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ส่งผลกระทบต่อด้านสุขภาพของเกษตรกร โดยจากผลการเก็บ ข้อมูลเกษตรกรในตำบลคลองตันจะพบว่า มีจำนวนเกษตรกรร้อยละ 90 ที่ตรวจพบสารเคมีในเลือดปริมาณที่สูง รวมทั้งมีการนำเอาเครื่องจักร แรงงาน เข้ามาประกอบการเกษตรสมัยนั้นทำให้ขาดองค์ความรู้ในการบริหาร จัดการ มีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นตกอยู่ประมาณเดือนละ 12,000 – 15,000 บาท/ไร่/เดือน จึงทำให้เกษตรกรใน ตำบลมีหนี้สินรวมอยู่ที่ 123 ล้านบาท ระบบตลาดของผลิตผลทางการเกษตรก็ประสบกับปัญหาพ่อค้าคนกลางทำ

ให้เกษตรกรไม่มีทางเลือกไม่มีอำนาจต่อราคาผลผลิตทางการเกษตร เหล่านี้จึงเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาของตำบลคลองตัน “ช่วงนั้นถือเป็นวิกฤตของชาวเกษตรกรคลองตัน ไม่ว่าจะหันไปทางไหนก็มีแต่ด้านสถานการณ์ต่างๆ รุมเร้าพาให้แย่ลงเรื่อยๆ” นางสุนุช บุญจันทร์ ประธานวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคมเกษตรอินทรีย์คลองตัน (PGS) กล่าวเสริมเพื่อให้เห็นภาพวิกฤติของชาวเกษตรกรคลองตันชัดเจนยิ่งขึ้น

ละทิ้งการใช้สารเคมี ... สู่วิถีเกษตรอินทรีย์ที่สร้างมูลค่า

เมื่อปี พ.ศ.2549 จึงเกิดการรวมกลุ่มของประชาชน เกษตรกรในพื้นที่ตำบลคลองตัน เพื่อเป็นกลุ่มกองทุนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของพี่น้องคนคลองตันทั้งในด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการมีสุขภาพอนามัยที่ดีการกินดีอยู่ดี โดยการคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในชุมชน จึงก่อตั้งเป็น “กองทุนสวัสดิการชาวบ้านตำบลคลองตัน” เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2549 ซึ่งได้มีการปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และใช้เวทีกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นกลไก

สำคัญในการแก้ไขปัญหา โดยมีการรวมตัวของเกษตรกรในตำบลคลองตันจำนวน 50 คน เพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรประจำตำบลคลองตันเพื่อแก้ไขปัญหาผลผลิตทางการเกษตรราคาตกต่ำ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2558 จึงมีการปรับโครงสร้างของกลุ่มใหม่ โดยนำหลักคิดแนวทาง “การทำเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม หรือ Participatory Organic Guarantee System (PGS)” ซึ่งเป็นการรับประกันคุณภาพผลผลิตอินทรีย์โดยชุมชนที่มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม วิถีชีวิตวัฒนธรรม และการเกษตรของชุมชน โดยมีเป้าหมายในการผลิตเพื่อจำหน่ายในชุมชนหรือจำหน่ายโดยตรง ซึ่งเป็นการพัฒนากระบวนการรับประกันความเป็นเกษตรอินทรีย์ในระดับชุมชน โดยอาศัยกระบวนการทางสังคมแบบมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยน ใช้ความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจในการพัฒนาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง โดยมีหลักการพื้นฐานในการดำเนินงาน 6 ข้อด้วยกัน ได้แก่ 1) การร่วมแสดงความคิดเห็น 2) ความสัมพันธ์แนบแน่น 3) ความไว้วางใจ 4) การมีส่วนร่วม 5) ความโปร่งใส และ 6) กระบวนการเรียนรู้

ต่อมาในปี พ.ศ.2559 ได้ยกระดับเพื่อจัดตั้งเป็น “วิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคมเกษตรอินทรีย์คลองตัน (PGS)” มีนางสุนุช บุญจันทร์ เป็นประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยกำหนดเป้าหมายร่วมกันว่า “ชุมชนคลองตันเป็นแหล่งรวบรวมผลผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยของจังหวัดสมุทรสาคร” เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม หรือ Participatory Organic Guarantee System (PGS) ให้เกิดเป็นรูปธรรมและมีกลไกที่ชัดเจนในการ

รับผิดชอบ/มีบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นอีกหนึ่งนวัตกรรมใหม่ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ ตำบลคลองตัน โดยเป็นศูนย์เรียนรู้เรื่องการผลิตอาหารปลอดภัยเพื่อเสริมสร้างการส่งเสริมรายได้ของคนในชุมชน และเครือข่าย ยกกระดับมาตรฐานการผลิตพืชผลด้านการเกษตร จัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยระบบประกันคุณภาพในระดับท้องถิ่นที่ให้การรับรองผู้ผลิตโดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและตั้งอยู่บนฐานของความเชื่อถือ เครือข่ายทางสังคม และการแลกเปลี่ยนความรู้ [Participatory Guarantee Systems (PGS) are locally focused quality assurance systems. They certify producers based] นอกจากนี้ยังได้มีการเชื่อมโยงโรงพยาบาลในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ประกอบด้วย รพ.สมุทรสาคร รพ.กระทุ่มแบน รพ.บ้านแพ้ว รพ.วิชัยเวช หน่วยงานเอกชน ได้แก่ TOP ซูเปอร์มาเก็ต และยังมีการเชื่อมโยงกับบริษัทเอกชนอื่นๆ ในการเปิดตลาดในซูเปอร์มาเก็ตอีกด้วย ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกเข้าร่วมอยู่ที่ประมาณ 200 กว่าครอบครัวในตำบลคลองตัน และได้ดำเนินการตามข้อตกลงร่วมกันของกลุ่มสมาชิก ซึ่งประกอบไปด้วย 2 มาตรฐานการเกษตรผสมผสานอินทรีย์ กับอีก 4 มาตรฐานระบบการผลิตและการตลาด ดังนี้

2 มาตรฐานการผลิตเกษตรผสมผสานอินทรีย์ กลุ่มเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์คลองตัน

1. สร้างการเรียนรู้เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ มาตรฐานการกำหนดกติกาสากลสู่การสร้างมาตรฐานของกลุ่ม เพื่อสร้างกระบวนการเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS) ของเกษตรกรที่สนใจในการทำเกษตรอินทรีย์ การปรับทัศนคติเรื่องการลด ละ เลิก การใช้สารเคมีและการเรียนรู้เรื่องการใช้สารทดแทนในการผลิตเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง

2. รวบรวมปัญหา แนวทางแก้ไข ในการทำเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านมา เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ หาแนวทางการวางแผนการฟื้นฟูกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการทำเกษตรเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์และจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการปลูกพืชผสมผสาน

4 มาตรฐานระบบการผลิตและการตลาด กลุ่มเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์คลองตัน

1. เวทีการพัฒนามาตรฐานการตรวจแปลง เพื่อพัฒนาระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS) การกำหนดมาตรฐานการผลิต สร้างกติกาเพื่อเป็นกรอบในการรับรองแปลงด้านการพัฒนามาตรฐานการผลิต

2. การทบทวนกิจกรรมการออกตรวจแปลง เรื่องการตรวจอย่างมีมาตรฐาน เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างคณะกรรมการและสมาชิกผู้ที่ได้รับการตรวจแปลง สรุปผลการตรวจแต่ละแปลงในการปรับปรุงแก้ไข ในส่วนที่ยังไม่ได้ปฏิบัติตามกติกาหรือข้อท้วงติงของคณะกรรมการที่ลงพื้นที่ตรวจแปลง

3. กำหนดวิธีการบริหารจัดการองค์กรร่วมกัน ในเรื่องกระบวนการทำปฏิทินการผลิต การกำหนดราคาของผลผลิตแต่ละชนิด เป็น

ราคากลางของกลุ่มที่ทุกคนรับรู้ร่วมกัน การกำหนดพื้นที่รวบรวมผลผลิตทางการเกษตร

4. การลงตรวจแปลงตามมาตรฐานกติกากลุ่ม และเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างแปลง เพื่อช่วยกันแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องของเพื่อนสมาชิกด้วยกัน โดยใช้กระบวนการตรวจสอบแบบมีส่วนร่วม (PGS) และการทำบันทึกแปลง มาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์คลองตัน

ข้อมูลข้างต้น ถือเป็นข้อตกลงร่วมกันของกลุ่มสมาชิก “การทำเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม หรือ Participatory Organic Guarantee System (PGS)” ของตำบลคลองตัน ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรในพื้นที่ตำบล จากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวและต้องส่งสินค้าผ่านพ่อค้าคนกลางทำให้ผู้บริโภคต้องซื้อสินค้าในราคาแพงในขณะที่กลุ่มฯ ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง มาเป็นเกษตรกรเองสามารถกำหนดราคาเอง อย่างเป็นธรรม อีกทั้งมีการแลกเปลี่ยนศึกษาดูงานของเครือข่าย PGS หลายจังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดสิงห์บุรี และเครือข่ายเกษตรกรในจังหวัดสมุทรสาคร ที่ช่วยส่งเสริมให้เรียนรู้เทคนิคการบริหารจัดการแต่ละพื้นที่และนำไปปรับมาใช้ในพื้นที่ตน

ทั้งนี้ ผลจากการทำเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม หรือ Participatory Organic Guarantee System (PGS) ของตำบลคลองตัน จากเดิมที่มีการจัดส่งผลผลิตในช่วงเริ่มต้นจำนวนสินค้า โดยประมาณ 200-400 กก./เดือน ปัจจุบันมีผลผลิตทางการเกษตรส่งออกสู่ตลาดประมาณวันละ 130 กก./วัน หรือประมาณเดือนละ 3,900 กก. จากพื้นที่การผลิตประมาณ 200 ไร่ 2 งาน 80 ตารางวา ทำให้เกิดรายได้เข้ากลุ่มประมาณเดือนละ 210,000 บาท/เดือน “เมื่อผลผลิตเราปลอดภัยไร้สารเคมี อีกทั้งมีการดูแลเอาใจใส่ทุกขั้นตอนที่ได้มาตรฐาน จึงสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค ผู้บริโภคได้กินอาหารปลอดภัย ส่วนเกษตรกรเราสบายใจอีกทั้งมีรายได้มั่นคง ถือว่าวินวินกันทั้งสองฝ่าย” นายงาม สุตแปดริ้ว หนึ่งในสมาชิกวิสาหกิจชุมชนฯ กล่าว

ในระยะยาวจากการทำเกษตรอินทรีย์ คงมองถึงเรื่องของสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภคที่ดีขึ้น ปริมาณสารพิษ เคมีในเลือดลดลง ทั้งยังสร้างงานสร้างอาชีพให้กับเกษตรกร ปรับวิถีคิดให้ทุกคนเห็นทิศทางการทำ

เกษตรแบบลดต้นทุนโดยใช้ระบบนิเวศน์มาผสมผสานทดแทนการใช้สารเคมี ทำให้หนี้สินในครัวเรือนลดลง และที่สำคัญวิสาหกิจชุมชนมีช่องทางการตลาดที่รองรับผลผลิตทางการเกษตร ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ส่งตรงถึงมือผู้บริโภคโดยตรง ซึ่งเป็นอีกมิติหนึ่งและนวัตกรรมในการพัฒนาและการสร้างอาชีพที่ยั่งยืนของเกษตรกรชาวตำบลคลองตัน และเกิดเครือข่ายที่ขยายวงกว้างไปในอีกหลายจังหวัดทั่วประเทศไทย

และนี่คือนวัตกรรมของชุมชนในเรื่อง “การทำเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม หรือ Participatory Organic Guarantee System (PGS)” ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในตำบลคลองตัน และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเกษตรกรได้อย่างมีความสุข ตามวิสัยทัศน์ของกลุ่มที่ว่า “ชุมชนมั่นคง เกษตรกรมั่งคั่ง เกษตรกรรมยั่งยืน” ต่อไป

ผู้เรียบเรียงข้อมูล : นางสาวสุรนุช บุญจันทร์

ตำแหน่ง : ประธานวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคมเกษตรอินทรีย์คลองตัน (PGS)

โทร : 092-8863693

แหล่งข้อมูลอ้างอิง

1. <http://www.pgs-organic.org/sub1content.asp?id=14294>
2. รายงานผลการนำเสนอพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร ปี 2563 จัดทำโดย สุรนุช บุญจันทร์

ประสานงานพื้นที่

นางสุรนุช บุญจันทร์

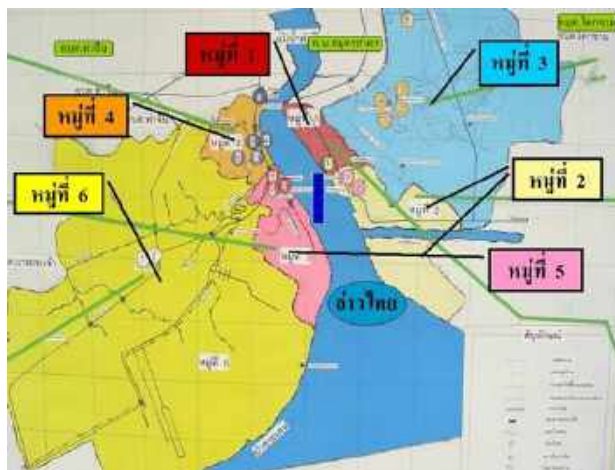
092-8863693

23-การบูรณาการแก้ไขปัญหาและพัฒนาที่อยู่อาศัยตำบลบางหญ้าแพรก

ร่วมกับ พชอ.เมืองสมุทรสาคร

ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

ตำบลบางหญ้าแพรก ตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองประมาณ 12 กิโลเมตร มีพื้นที่โดยประมาณ 119,113 ไร่ จำนวนประชากรทั้งสิ้น 23,686 คน 8,348 ครัวเรือน สภาพทั่วไปของตำบลบางหญ้าแพรก เป็นพื้นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำท่าจีน และเป็นพื้นที่ปากอ่าวไทย จึงอุดมด้วยป่าชายเลนอันเป็นแหล่งทำประมงชายฝั่ง และอาชีพเกษตรอื่นๆ เช่น ทำนาเกลือ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่ กุ้ง ปลา และหอยชนิดต่างๆ เป็นต้น ถ้าดูตามภูมิศาสตร์

ของตำบลบางหญ้าแพรกนั้น จะเห็นได้ว่ามีพื้นที่ที่อยู่ 2 ฝั่งของปากแม่น้ำท่าจีน ฝั่งละ 3 หมู่บ้าน ฝั่งตะวันออกของปากแม่น้ำประกอบด้วย หมู่ที่ 1 - หมู่ที่ 3 ฝั่งตะวันตกของปากแม่น้ำประกอบด้วยหมู่ 4,5,6 ทิศเหนือติดต่อกับ ต.มหาชัย ทิศใต้ติดกับอ่าวไทย ทิศตะวันออกติดกับ ต.โคกขาม ทิศตะวันตกติดกับ ต.โกรกกราก และ ต.ท่าฉลอม สภาพทั่วไปของตำบลบางหญ้าแพรก เป็นพื้นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำท่าจีน และเป็นพื้นที่ปากอ่าวไทย จึงอุดมด้วยป่าชายเลนอันเป็นแหล่งทำประมงชายฝั่ง และอาชีพเกษตรอื่นๆ เช่น ทำนาเกลือ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่ กุ้ง ปลา และหอยชนิดต่างๆ เป็นต้น

เริ่มจากจัดทำแผนตำบล ... สู่การแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยอย่างเป็นรูปธรรม

ด้วยความเป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองของจังหวัดสมุทรสาคร จึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆ หลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาแรงงานต่างด้าว ปัญหาหนี้เสีย ปัญหาค่าใช้จ่ายในการครองชีพที่สูง รวมถึงปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยที่มีความชำรุดทรุดโทรมและอื่นๆ ซึ่งลำพังเพียงหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่นคงไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ เสร็จสิ้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือกับประชาชนให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ประจวบเหมาะกับปี 2551 ได้มีการประกาศกฎหมายฉบับหนึ่งขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในตำบล ผ่าน “สภาองค์กรชุมชน” โดยกลุ่มองค์กรในตำบลจึงได้เกิดการรวมตัวกัน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้านนาเกลือมณีรัตน์ กลุ่มประมงชายฝั่ง กลุ่มแม่บ้านพัฒนาตำบลบางหญ้าแพรก กลุ่มแม่บ้านนาเกลือมณีรัตน์ กองทุนหมู่บ้านหัวโพง หมู่ 5 และกลุ่ม อสม.บ้านกำพรว้า เพื่อจัดตั้งและจัดตั้งเป็น “สภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรก” ในวันที่ 12

กันยายน 2554 โดยปัจจุบันมีนายทิตติธ ฤกษ์ดี เป็นประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรก และมีนายสมนึก เล้าทอง เป็นรองประธานผู้ประสานงานขับเคลื่อนงานต่างๆ

ในปี 2563 สภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรก มีการขับเคลื่อนงานภาคประชาชน ภายใต้โครงการ “ตำบลรูปธรรมการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น” โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. จำนวน 50,000 บาท เพื่อให้เกิดกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในตำบลในการสะท้อนปัญหาและความต้องการของคนในตำบล โดยมีการสะท้อนถึงปัญหาในเรื่องที่อยู่อาศัยของคนในตำบลบางหญ้าแพรกที่มีสภาพที่อยู่อาศัยชำรุด ทรุดโทรม ไม่คงทนและแข็งแรง ไม่ถูกสุขลักษณะอนามัยและไม่เหมาะสมกับการอยู่อาศัย จึงได้วางแผนงานแนวทางการปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยเป็นหนึ่งในแผนงานพัฒนาด้านสังคม ภายใต้แผนพัฒนาตำบลบางหญ้าแพรกของสภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรก ปี 2563 - 2567

จากนั้น สภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรก จึงเดินหน้าขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในตำบล ผ่าน “โครงการบ้านพอเพียงชนบท” โดยมีการสำรวจผู้เดือดร้อนในตำบลบางหญ้าแพรกที่เป็นคนจน มีรายได้น้อย และมีสภาพบ้านที่ผุพัง/ชำรุดทรุดโทรม โดยคณะทำงานสภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรกและผู้ใหญ่บ้าน จากนั้นนำเอาข้อมูลมาพูดคุยในวงสภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรก เพื่อจัดลำดับและเช็คความพร้อมก่อนนำเสนอขอโครงการ “โครงการบ้านพอเพียงชนบทปี 2563” ต่อคณะประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. เมื่อได้รับงบประมาณก็จะมอบหมายให้คณะทำงานที่ได้แต่งตั้งในการบริหารจัดการตามโครงการบ้านพอเพียงชนบทของตำบล เป็นผู้ดำเนินการจัดซื้อวัสดุ/อุปกรณ์ นอกจากนั้นยังทีมช่างชุมชนในการดูแลการก่อสร้าง และมีทีมติดตามในการประเมินผลการดำเนินงาน

“ปัญหาที่อยู่อาศัยชำรุดทรุดโทรมในตำบลบางหญ้าแพรกมีไม่น้อย และเป็นปัญหามาโดยตลอด โดยเฉพาะในกลุ่มผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ที่ลำพังหาเลี้ยงปากท้องตัวเองกับครอบครัวในแต่ละวันก็ถือเป็นเรื่องยากแล้ว จะเอาเงินจากไหนมาซ่อมแซมที่อยู่ ต้องทนอยู่แบบไม่ถูกสุขลักษณะกันตามสภาพ ซึ่งตอนสำรวจทั้งตำบลนี้มีถึง 13 ครัวเรือน หรือ 46 คนเลยทีเดียว ดังนั้นถือเป็นปัญหาเร่งด่วนของคนในตำบล เพราะบ้านคือหัวใจบ้านคือรากฐานชีวิตของคน” นายนายสมนึก เล้าทอง รองประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรกกล่าวถึงการให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยเป็นลำดับต้นๆ ของแผนพัฒนาตำบล

ในปี 2563 สภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรก ได้ดำเนินการขอรับการสนับสนุนงบประมาณภายใต้ “โครงการบ้านพอเพียงชนบท” จาก พอช. และได้รับงบประมาณสนับสนุนทั้งสิ้น 53,250 บาท เป็นจำนวน 3 ครัวเรือน “ปีนี้ ได้งบประมาณแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยในตำบล 3 หลัง ถึงแม้จะยังห่างไกลกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี ซึ่ง 3 หลังที่ได้มา เราก็ได้จัดสรรให้แก่ผู้เดือดร้อนลำดับต้นๆ โดยพิจารณาตามเกณฑ์ความเดือดร้อน

ที่ได้จัดทำไว้” นายทิตติธ ฤกษ์ดี เป็นประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรก กล่าวเสริมถึงการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของตำบล

บูรณาการการทำงานร่วมกับ พชอ.เมืองสมุทรสาคร เพื่อแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย

นางพรดี อมเพชร อายุ 73 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 20/3 หมู่ที่ 2 ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร อาศัยอยู่ในที่ดินของญาติพี่น้องเพียงลำพัง มีสภาพบ้านที่ผุพังทั้งหลัง ไข้ไขจากและสังกะสีเก่ามุงตัวบ้าน เป็นหนึ่งในผู้มีรายได้น้อยที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนในการปรับปรุงซ่อมแซมตามโครงการบ้านพอเพียงชนบทปี 2563 จำนวนทั้งสิ้น 17,750 บาท แต่เมื่อพิจารณาจากงบประมาณที่ได้รับนั้น กลับไม่เพียงพอต่อการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยทั้งหลังได้ และด้วยความที่ไม่มีอาชีพทำให้ไม่มีรายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายส่วนต่างที่เกิดขึ้นได้

สภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรก ร่วมกับคณะประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จึงได้เข้าหารือกับนายวุฒิพงษ์ สุภักควนิช นายอำเภอเมืองสมุทรสาคร ซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) โดยคณะกรรมการฯ ดังกล่าว มีอยู่ทุกอำเภอในประเทศไทย คณะกรรมการชุดนี้เกิดขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ พ.ศ. 2561 โดยมีหน้าที่ตามข้อ 12 ในระเบียบดังกล่าวทั้งสิ้น 7 ประการ โดยสรุปคือกำหนดเป้าหมาย แนวทาง บูรณาการความร่วมมือ เสนอแนะให้คำปรึกษา ติดตามประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในระดับอำเภอ

ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีข้างต้น ระบุให้นายอำเภอเป็นประธานกรรมการ และกรรมการอื่นอีกจำนวนไม่เกินยี่สิบคนเป็นกรรมการซึ่งมาจากผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในอำเภอนั้นๆ และกำหนดให้สาธารณสุขอำเภอเป็นกรรมการและเลขานุการ โดยมีเจตนารมณ์เพื่อการบูรณาการทุกภาคส่วนในการส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยมุ่งเน้นแก้ไขหรือจัดการปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่นั้นๆ

นอกจากนี้ เจตนารมณ์สำคัญอีกประการ คือ การส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับการกำหนดนโยบาย ไปจนถึงระดับปฏิบัติการ เป็นการลดช่องว่างหรือหลายกำแพงการ

ทำงานข้ามต้นสังกัดหรือข้ามภาคส่วน โดยใช้พื้นที่ระดับอำเภอเป็นฐาน สภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรก คณะประสานงานขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จึงเห็นว่าพันธกิจของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) มุ่งเน้นที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ยากไร้ และบูรณาการร่วมมือกับทุกภาคส่วน จึงได้ส่งตัวแทนเข้าร่วมหารือกับนายวุฒิพงษ์ สุภักควนิช นายอำเภอเมืองสมุทรสาคร ถึงปัญหาด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอในการปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของนางพรดี อมเพ็ชร โดยงบประมาณที่สนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ผ่านทางสภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรกจำนวน 17,750 บาท (หนึ่งหมื่นเจ็ดพันเจ็ดร้อยห้าสิบบาทถ้วน) สามารถทำได้เพียงแค่ฐานรากตามแบบประเมินการก่อสร้างเท่านั้น

นายวุฒิพงษ์ สุภักควนิช นายอำเภอเมืองสมุทรสาคร ประธานคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอเมืองสมุทรสาคร (พชอ.เมืองสมุทรสาคร) จึงได้มอบเงินสนับสนุนในการก่อสร้างจำนวน 20,000 บาท ภายใต้กองทุน “คนสาคร ไม่ทอดทิ้งใคร” เพื่อเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างบ้านให้กับนางพรดี อมเพ็ชร ในที่สุด

ผู้ใหญ่สมนึก เล้าทอง รองประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรก ได้เล่าว่า “โครงการบ้านพอเพียงชนบทเป็นโครงการที่ดีต่อคนจน ทำให้มีโอกาสได้มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง จากเดิมฝนตกหลังคารั่ว ก็ต้องตื่นมาเก็บของ ต่อมาได้หลังคาใหม่ก็นอนหลับสบาย ไม่ต้องตื่นมากลางดึก” ผู้ใหญ่ยังบอกอีกว่า ตอนแรกกังวลกับการ

ดำเนินการก่อสร้างหลังของนางพรดี อมเพชร เป็นอย่างมาก เนื่องจากงบประมาณที่ พอช. สนับสนุนมาไม่เพียงพอในการก่อสร้าง แต่เนื่องจากการเข้าหารือกับคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอเมืองสมุทรสาคร (พชอ.เมืองสมุทรสาคร) ของคณะประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จึงเป็นนวัตกรรมความร่วมมือทางสังคมที่ร่วมกัน โดยนอกจากคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอเมืองสมุทรสาคร (พชอ.เมืองสมุทรสาคร) แล้ว สภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรกยังมีการบูรณาการร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน วัด และประชาชนในพื้นที่ โดยได้ร่วมกันลงแรงกาย ลงแรงใจ และลงแรงเงินรวมประมาณการงบประมาณอยู่ที่ 80,000 – 90,000 บาทในการพัฒนาที่อยู่อาศัยทั้ง 3 หลัง พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทั้ง 6 คน

ติดต่อ ทำต่อ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของคนบางหญ้าแพรก ...

ในวันนี้ สภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรกจะดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยให้กับคนในตำบลรวม 3 ครั้วเรือนแล้ว โดยอาศัยการบูรณาการจากทุกภาคส่วนตั้งแต่คณะประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พชอ.เมืองสมุทรสาคร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน วัด และประชาชนในพื้นที่ ซึ่งการบูรณาการในครั้งนี้ถือเป็นมิติการทำงานใหม่ของคนบางหญ้าแพรกที่สามารถเชื่อมร้อยทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน โดยมีเป้าหมายร่วมคือ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยให้กับคนตำบลบางหญ้าแพรก ในอนาคตสภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรกจะยังคงเดินหน้าในการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้เดือดร้อนในตำบลผ่านการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องข้างต้นเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวให้หมดไป อีกทั้ง สภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรกจะเดินหน้าขยายผลความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องในมิติอื่นๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นในตำบลบางหญ้าแพรก และสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่คนในตำบลบางหญ้าแพรกได้อย่างแท้จริง

ผู้เรียบเรียงข้อมูล : นาย ทศนา สารสม

ตำแหน่ง : เลขาธิการสภาองค์กรชุมชนตำบลบางหญ้าแพรก

โทร : 085-9548086

ประสานงานพื้นที่

นาย ทศนา สารสม

085-9548086

24-ส้มโอขาวใหญ่จังหวัดสมุทรสงคราม : สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ Geographical indicator หรือ GI กับการสร้างเศรษฐกิจตำบลโรงหีบ

ตำบลโรงหีบ อำเภอมะกลอง จังหวัดสมุทรสงคราม

จุดเริ่มต้นของส้มโอขาวใหญ่ ... ของดีของเด่นตำบลโรงหีบ

จากการบอกเล่าของคนในพื้นที่ในอดีตพื้นที่ตำบลโรงหีบ อำเภอมะกลอง จังหวัดสมุทรสงครามเป็นป่า ไม่มีคนอาศัยอยู่ ต่อมาประชาชนอพยพมาจากพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง มาปรับพื้นที่เพาะปลูกเป็นนาข้าว เนื่องจากมีน้ำอุดมสมบูรณ์จากแม่น้ำแม่กลอง ต่อมาพื้นที่ดินเสื่อมสภาพประชาชนจึงเปลี่ยนปรับพื้นที่มาทำการปลูกอ้อย จนกระทั่งมีชาวจีนได้ล่องเรือมาและทำการ

ค้าขายและซื้ออ้อยจากประชาชนในพื้นที่เพื่อส่งโรงงานน้ำตาลที่จังหวัดราชบุรี และชาวจีนได้เข้ามาอยู่ในพื้นที่และได้ขุดคลอง เพื่อให้เรือสามารถเข้าถึงไร้อ้อยได้สะดวกขึ้น และได้สร้างโรงหีบอ้อยขึ้น ซึ่งต่อมาสภาพดินและสภาพอากาศเปลี่ยนไป การปลูกอ้อยไม่ได้ผล ประชาชนจึงหันมาปลูกไม้ยืนต้น คือ มะพร้าว และส้มโอ ในที่สุด

เล็งเห็นคุณค่า (ส้มโอขาวใหญ่) ผ่านแผนพัฒนาตำบลโรงหีบ

ตำบลโรงหีบ เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงครามอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง มีเนื้อที่โดยประมาณ 3,181 ไร่ มีจำนวนหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน ในปี 2562 มีข้อมูลการสำรวจจำนวนประชากรอยู่ที่ 2,158 คน 510 ครัวเรือน ลักษณะพื้นที่ตำบลโรงหีบพื้นที่ดินเป็นดินเหนียวปนทรายชุ่มน้ำผสมตะกอนทับถมซากอินทรีย์วัตถุเหมาะแก่การเพาะปลูกด้านการเกษตรเนื่องจากติดแม่น้ำแม่กลอง มีการปลูกเป็นพืชเชิงเดี่ยว เช่นปลูกส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่เมื่อปี 2521 มีน้ำจืดไหลผ่านตำบลโรงหีบและเป็นบริเวณที่มีน้ำขึ้นน้ำลงพร้อมทั้งกักน้ำไว้ในร่องสวน จึงเป็นตำบลที่มีความอุดมสมบูรณ์มีลำคลองสาย

ปี 2551 สภาองค์กรชุมชนตำบลโรงหีบ ได้ตั้งถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อเป้าหมายในการพัฒนาตำบลเพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งร่วมกัน โดยมีหน่วยงาน กลุ่มองค์กรชุมชน และเครือข่ายภาคี เป็นกลไกในการบูรณาการความร่วมมือ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลโรงหีบ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบางคนที รพ.สต.โรงหีบ สำนักงานเกษตรอำเภอบางคนที และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนตำบลโรงหีบ เป็นต้น โดยมีการวิเคราะห์ร่วมกันว่าการ

พัฒนาต้องเริ่มจากการจัดทำแผนชุมชนระดับหมู่บ้านและการจัดทำแผนพัฒนาตำบล เพื่อให้พี่น้องในชุมชนได้เข้ามาเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาตนเองและครอบครัว นำไปสู่การพัฒนาจากความต้องการของคนในชุมชนสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน พร้อมมีกระบวนการเก็บข้อมูลของตำบลทุกด้าน เพื่อนำมาวิเคราะห์ศักยภาพของตำบลโรงหีบ จึงทำให้เห็นจุดแข็งและโอกาสที่เป็นพื้นที่ที่มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านและมีลำคลองหลายสาย ทำให้มีแหล่งน้ำและเหมาะสมกับการทำการเกษตร รวมถึงมีผลไม้ที่ขึ้นชื่อได้แก่ “ส้มโอขาวใหญ่”

ส้มโอขาวใหญ่ ของดีของเด่นตำบล

โรงหีบ ส้มโอขาวใหญ่ ซึ่งเป็นพันธุ์ดั้งเดิมของจังหวัดสมุทรสงคราม มีการปลูกกันมานานกว่า 150 ปี จะมีผลใหญ่ รูปร่างสวยงามค่อนข้างเป็นกุ่มมีสีเหลืองอ่อนจนถึงสีน้ำตาล ปีกอมชมพูนิดหน่อยพองามเกาะตัวแน่นไม่หลุดร่วงง่ายมีรสชาติดี หวานกลมกล่อมอมเปรี้ยว เล็กน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีกลิ่นหอมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว อย่างมีเสน่ห์

ลึกลับ ไม่แห้งแต่ ไม่แฉะ นับเป็นความลงตัวที่สมบูรณ์แบบของส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่ นอกจากนั้นยังแกะออกจากเปลือกง่าย มีเมล็ดน้อย บางครั้งก็ไม่มีเมล็ดเลย และเมื่อรับประทานแล้วยังชุ่มคออีกด้วย จึงเป็นผลไม้ที่ได้รับการยอมรับถูกปากถูกคอผู้บริโภค จนทำให้ใครต่อใครพากันถามหาเป็นของฝากของกำนัลญาติสนิทมิตรสหาย และสามารถทำรายได้ให้ชาวแม่กลองอย่างเป็นกอบเป็นกำถึงปีละนับร้อยล้านบาททีเดียว

ลักษณะเด่นของ ส้มโอขาวใหญ่ คือ มีรูปทรงต้นสูงโปร่ง กิ่งก้านค่อนข้างยาว ใบสีเขียวเข้มเป็นมัน ด้านใต้ใบมีขนนุ่ม และมีขนาดใหญ่กว่าพันธุ์อื่น ผลดกออกผลให้ชาวสวนได้ชื่นอกชื่นใจกันตลอด ทั้งปี ในระหว่างที่ให้ผลผลิตมากที่เรียกว่าเป็นส้มปี คือ การออกดอกในช่วงเดือน มกราคม-กุมภาพันธ์ ซึ่งจะตัดขายได้ในเดือนสิงหาคม-กันยายน และ รองลงมาคือการ ออกดอกในช่วงเดือน พฤษภาคม-มิถุนายน ซึ่งจะตัดขายได้ในเดือนธันวาคม-มกราคม ผลส้มโอพันธุ์นี้เมื่อเล็กจะมีขนที่ผิวเปลือกจับดูรู้สึกนึ่มเมื่อแก่ขนจะหายไป ที่ผิวเปลือก จะมีต่อมน้ำมันเม็ดเล็กๆ อยู่ทั่วทั้งผล ผนังด้านในของเปลือกเป็นสีขาวอมชมพูเล็กน้อย ผนังกัน กลีบมีสีชมพู เมื่อแก่สีของผลจะจางลงจากสีเขียวเป็นเขียวอมเหลือง ต่อมน้ำมันที่เป็นเม็ดเล็กๆ จะขยายตัวใหญ่และเต่งขึ้นสีจะจางลง ตรงบริเวณ

กันผลจะแบนและนิ่ม เมื่อใช้นิ้วมือกดจะบุ๋มลง ตามแรงกด ถ้าใช้วิธีตีผลฟังเสียง เสียงจะแตกต่างจากผลอ่อน ถ้าจะเลือกส้มโอ ให้ได้ก็ต้องดูที่ผลทรงแป้น มีใบทรงสูงเพราะเปลือกจะหนา และน้ำหนักต้องมาก

จากการขับเคลื่อนงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลโรงหีบที่ได้ดำเนินการตามแผนพัฒนาตำบลโรงหีบและแผนธุรกิจชุมชน ที่นำเอาจุดเด่นของตำบลโรงหีบ คือ “ส้มโอ” ที่สอดคล้องและตรงตามวิถีชีวิตชุมชนที่ทำการเกษตรกรรมจากผลผลิตในการเพาะปลูกส้มโอ โดยใช้กระบวนการตามหลักธรรมชาติ ทำให้ผลผลิตปลอดภัย มีความสดใหม่ จึงเป็นจุดแข็งในการขับเคลื่อนการพัฒนากระบวนการเศรษฐกิจในตำบลโรงหีบ โดยมีหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอบางคนทีเข้ามาแนะนำความรู้ เรื่องการใช้ปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยที่มีความเหมาะสมกับสภาพดินของชุมชนและสำนักงานพัฒนาที่ดินอำเภอบางคนทีได้เข้ามาช่วยปรับปรุงเรื่องดินให้มีสภาพที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก ทำให้ผลผลิตมีคุณภาพและได้รับมาตรฐานทั้ง 34 แปลงในตำบลโรงหีบ พร้อมจัดตั้งเป็น “กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ส้มโอตำบลโรงหีบ” เมื่อปี 2559 มีคณะกรรมการดำเนินการจำนวน 15 คน สมาชิกรวม 34 คน มีแปลงส้มโอจำนวน 200 ไร่ มีผลผลิตต่อปี 400 ตัน

“สิ่งสำคัญคือ เราต้องเห็นคุณค่าของสิ่งที่มี หรือทุนที่มีในตำบล แล้วต่อยอดจากสิ่งนั้นๆ โดยไม่ทำลายวิถีชีวิตหรือความเป็นตัวตนของเรา เพราะหากทำลายแล้วคุณค่าที่เราจะมีจะสูญหายทันที เหมือนกับส้มโอขาวใหญ่ที่เรา มี เราต้องพัฒนาและยกระดับให้ยิ่งๆ ขึ้นไป เพราะหากละทิ้งส้มโอขาวใหญ่และไปปลูกมันนี่ตามคนอื่น มันเหมือน เราเริ่มนับศูนย์ใหม่และวิ่งไล่ตามคนอื่นเขา ทั้งๆ ที่เรามีดีอยู่แล้ว” นาย นพชล สาทประเสริฐ รองประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลโรงหีบกล่าวถึงความสำคัญในการพัฒนา ยกระดับและต่อยอดส้มโอขาวใหญ่ของดีของตำบล

**สร้างการยอมรับผ่านสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical indicator GI) และการพัฒนาครบวงจร
สู่การสร้างรายได้ที่มั่นคง**

ที่ผ่านมาถึงแม้จะมีผลผลิตส้มโอเป็นจำนวนมาก แต่ก็ประสบกับปัญหาเรื่องของการขาย ช่องทางการจัดจำหน่ายพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกส้มโอไม่สามารถกำหนดราคา จึงมีการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และขึ้นทะเบียน “ส้มโอขาวใหญ่สมุทรสงคราม” ตราสัญลักษณ์ สิ่ง บ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications : GI) เพราะมีคุณลักษณะที่แตกต่างจากส้มโอขาวใหญ่ที่ปลูกจากแหล่งอื่น เมื่อปี 2553 และประกาศโฆษณาเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2555

โดยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือ Geographical Indications : GI คือ เครื่องหมายที่ใช้กับสินค้าที่มาจากแหล่งผลิตที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งคุณภาพหรือชื่อเสียงของสินค้านั้นๆ เป็นผลมาจากการผลิตในพื้นที่ดังกล่าว GI จึงเปรียบเสมือนเป็นแบรนด์ของท้องถิ่นที่บ่งบอกถึงคุณภาพและแหล่งที่มาของสินค้า มีกรมทรัพย์สินทางปัญญา เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง โดยเมื่อสินค้าดังกล่าวได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว สินค้านั้นจะได้รับประโยชน์ 7 ด้าน ดังนี้ 1) เป็นการคุ้มครองชื่อสินค้าให้เป็นสิทธิ์เฉพาะของชุมชนที่ขึ้นทะเบียน 2) เพิ่มมูลค่าของสินค้าและเป็นเครื่องมือทางการตลาด 3) ดูแลรักษามาตรฐานของสินค้าและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ยกย่องระดับสินค้าให้ก้าวสู่ระดับสากล โดยได้รับการสนับสนุนการจัดทะเบียนในระดับต่างประเทศ 5) สร้างความเชื่อมั่นในแหล่งที่มาและคุณภาพของตัวสินค้าให้กับผู้ซื้อ 6) เป็นการสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนผู้ผลิตอย่างยั่งยืน และ 7) สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เพิ่มความสามัคคี เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เป็นต้น

ในปี 2563 “กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกษตรแปลงใหญ่ส้มโอตำบลโรงหีบ” โดยนายชัยยุทธ โพธิ์ไทย ประธานกลุ่มฯ ดำเนินการขออนุญาตใช้ตราสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือ Geographical Indications : GI สข 55100045 ส้มโอขาวใหญ่สมุทรสงคราม ตามเลขหนังสืออนุญาตที่ 5195/2563 ลำดับที่ 630451SKM0054 และสมาชิกรายอื่นของกลุ่ม เพื่อสร้างความมั่นใจ ความน่าเชื่อถือให้กับผู้บริโภค เป็นที่นิยมของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ทำให้สามารถจำแนกชนิดของส้มโอได้ชัดเจน เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของจังหวัดสมุทรสงคราม จึงส่งผลให้การจำหน่ายส้มโอของกลุ่มมียอดการขายเพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายส้มโอต่อเดือนประมาณ 192,000 บาท มีปริมาณการจัดจำหน่ายอยู่ที่ 24 ตัน/ปี “การดำเนินการขอใช้ตราสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในครั้งนี้ ถือเป็นจุดเปลี่ยนของส้มโอขาวใหญ่ตำบลโรงหีบ กล่าวคือ เป็นการทำให้ส้มโอขาวใหญ่ที่เป็นทุนของตำบลที่ทุกคนเคยมองข้าม สู่อุตสาหกรรมระดับโลกได้ ถือสร้างรายได้ให้ชุมชนได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน” นายชัยยุทธ โพธิ์ไทย ประธานกลุ่มฯ กล่าวเสริม

นอกจากนี้เรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือ Geographical Indications : GI แล้ว กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกษตรแปลงใหญ่ส้มโอตำบลโรงหีบ ยังเป็นศูนย์ขยายพันธุ์แตงเปียนบราคอนใช้ในการกำหนดนอนในส้มโอด้วย ทำให้ผลผลิตส้มโอของกลุ่มสามารถยกระดับเป็นสินค้าระดับพรีเมียมเกรดผิวสีเขียว มีความหวานระหว่าง 12 – 15

บริษัท โดยมีการกำหนดแผนและขั้นตอนการผลิต การตรวจสอบภายในโดยสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้ กลุ่มยังผลิตสินค้าอื่นๆ เพิ่มเติมเพื่อเสริมรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่มด้วย เช่น กล้วยหอมทอง ส้มเขียวหวาน เป็นต้น มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ กล่อง และถุงถัก เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถซื้อส้มโอและผลิตภัณฑ์อื่นเป็นของฝาก ของที่ระลึกได้ มีการรับรองมาตรฐานสินค้าโดยใช้สติ๊กเกอร์รับรองคุณภาพและสติ๊กเกอร์รอยซ์รับรองคุณภาพให้ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ (Traceability) และมีการบันทึกข้อมูลของกลุ่มสมาชิกในการปฏิบัติตามแผนการทำงาน เพื่อรักษาคุณภาพผลผลิตส้มโอให้มีความหวานที่เป็นมาตรฐานเดียวกันของกลุ่ม

กลุ่มส้มโอแปลงใหญ่ตำบลโรงหีบ ยังได้รับการพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าการเกษตรเรื่องส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่ มีกระบวนการสร้างการเรียนรู้แก่เกษตรกรทั่วไปตั้งแต่การขยายพันธุ์ส้มโอ การปลูก การดูแลบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยว การจำหน่าย การพัฒนา Young Smart Farmer สู่ Smart Farmer ด้านส้มโอ สามารถเป็นแหล่งศึกษาหาข้อมูลเส้นทางการผลิตสู่ผู้บริโภคได้ เช่น ขั้นตอนการคัดพันธุ์ส้มโอ การเพาะพันธุ์ การปลูก การดูแล การเก็บผลผลิต และการจำหน่าย การตลาด เป็นต้น คาดว่าในอนาคต กลุ่มส้มโอแปลงใหญ่ตำบลโรงหีบ จะเป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งศึกษาดูงานแก่กลุ่มเกษตรกรต่างๆ และนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้อีกแห่งหนึ่งด้วย

ถึงแม้วันนี้ สัมโฆขาวใหญ่ของโรงหีบเป็นที่ยอมรับของคนโดยทั่วไป จากการมี GI รับรอง สร้างรายได้ให้แก่คนในตำบลไม่น้อย แต่ถึงอย่างไรคนตำบลโรงหีบจะไม่หยุดยั้งในการดูแลบริหารจัดการทั้งระบบ เพื่อพัฒนาคุณภาพและการบริการ และสร้างความมั่นคงให้กับคนในตำบลต่อไป .....

ผู้เรียบเรียงข้อมูล : นาง กฤษณา แก้วกระจ่าง

ตำแหน่ง : เลขานุการสภาองค์กรชุมชนตำบลโรงหีบ

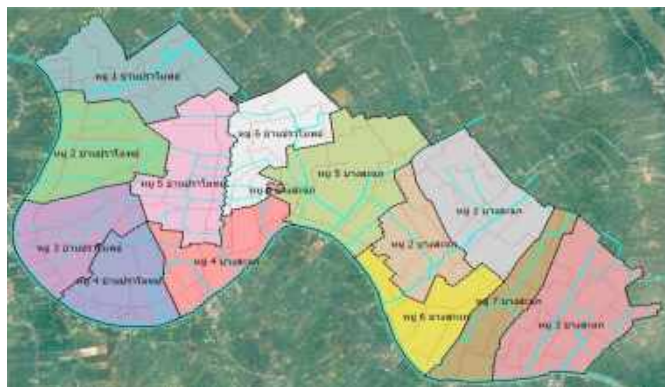
แหล่งอ้างอิง

1. นางสาว วิลาวรรณ แก้วแดง. <https://sites.google.com/site/nangsawwilawrrnkaewdaeng/3-sm-xo-c-smuthrsngkhram>
  2. <http://www.ipthailand.go.th/th/gi-001.html>
  3. <https://web.codi.or.th/index.php/7928/%E0%B8%AA%E0%B9%89%E0%B8%A1%E0%B9%82%E0%B8%AD%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%B8%E0%B9%8C%E0%B8%82%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B9%83%E0%B8%AB%E0%B8%8D%E0%B9%88-%E0%B8%AA%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B9%80/2019/29/>
-

25-เศรษฐกิจชุมชน : การท่องเที่ยวชุมชน “กลุ่มรักษ์บางสะแก”

ตำบลบางสะแก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

ตำบลบางสะแก ในอดีตมีชื่อเรียกว่า “ตำบลสำโรง” เดิมขึ้นอยู่กับอำเภอแม่น้ำอ้อม แขวงเมืองราชบุรี ต่อมาเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน ร.ศ. 130 (พ.ศ.2454) กระทรวงมหาดไทยประกาศยกเขตอำเภอแม่น้ำอ้อมบางส่วน ซึ่งมีตำบลบางสำโรง ให้มารวมอยู่ในเขตเมืองสมุทรสงคราม ต่อมาได้มีการรวมตำบลโรงหวีบางส่วน เข้ากับตำบลบางสำโรง ประกอบไปด้วย 13 หมู่บ้าน ซึ่งชื่อหมู่บ้านส่วนใหญ่ชื่อบ้านบางสะแก และมีวัดบางสะแกซึ่งเป็นที่รู้จักเพราะอดีตเจ้าอาวาสเคยเป็นเจ้าของคณะแขวงเมืองสมุทรสงคราม จึงได้มีการเปลี่ยนชื่อตำบลเป็นตำบลบางสะแกในเวลาต่อมา

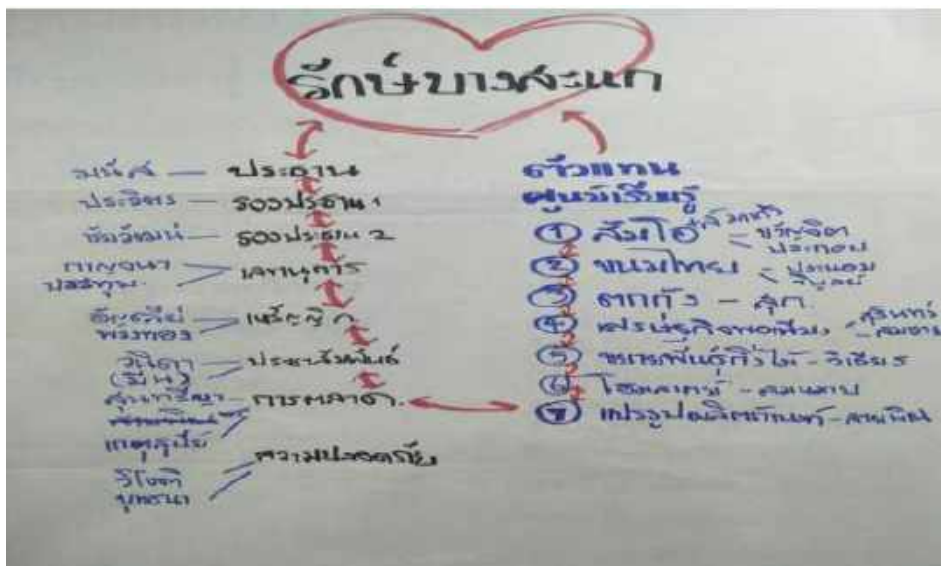
ตำบลบางสะแก มีขนาดพื้นที่ 7,205 ไร่ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นการทำดินยกร่องทั้งตำบล บ้านเรือนส่วนใหญ่จะสร้างติดกับแม่น้ำ ลำคลอง หรือลำประโดง อาชีพส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรชาวสวนผลไม้ ได้แก่ ส้มโอ มะพร้าว ลิ้นจี่ ส้มแก้ว ชมพู่มะเหมี่ยว กระท้อน รongลงมา เป็นอาชีพรับจ้าง ค้าขาย เป็นต้น จะเห็นได้ว่าตำบลบางสะแกมีจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเองอยู่มาก แต่ยังไม่มีการหรือหน่วยงานใดเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับประชาชนในตำบลบางสะแก

จุดเริ่มต้น ... กลุ่มรักษ์บางสะแก

ในปี 2554 สภาองค์กรชุมชนตำบลบางสะแกถูกจัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นกลไกของภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกมิติ เป็นเวทีกลางของตำบลเพื่อเชื่อมโยงบูรณาการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ โดยมีกลุ่มองค์กรระดับชุมชนเข้าร่วมจำนวน 11 กลุ่ม อาทิเช่น กลุ่มเย็บกระตุงด้วยใบตองแห้ง กองทุนหมู่บ้านบางสะแก กลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านบางสะแก เป็นต้น มีสมาชิกสภาองค์กรชุมชนจำนวน 41 ราย มีนายมนัส บุญพยุ่ง เป็นประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบางสะแก ที่เป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนงานของพื้นที่

จากการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ผ่านเวทีประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบล ทำให้ชุมชนค้นพบว่าในพื้นที่ที่เป็นจุดเด่นและเอกลักษณ์ของชุมชนอยู่มาก กล่าวคือ มีกลุ่มอาชีพที่หลากหลายในพื้นที่ มีผลไม้หลากหลายตาม

ฤดูกาลเนื่องจากภูมิศาสตร์ที่ตั้งเหมาะแก่การทำสวนผลไม้ มีชนมอาหารพื้นถิ่นมากมาย และมีวัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจ ทำให้เกิดการจัดทำแผนงานด้านท่องเที่ยวมาดำเนินการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน โดยมีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเรียกว่า “กลุ่มรักษ์บางสะแก” และมีสมาชิกประกอบด้วย ผู้แทนศูนย์เรียนรู้กลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มส้มโอ กลุ่มขนมไทย กลุ่มตักกุง กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มขยายพันธุ์กิ่งไม้ กลุ่มโฮมสเตย์ และกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ เป็นต้น มีนายมนัส บุญพุง เป็นประธานกลุ่มรักษ์บางสะแก เพื่อเชื่อมโยงและสร้างการท่องเที่ยวในตำบลบางสะแก

“ในตอนจัดทำแผนตำบล พบว่า ตำบลเรามีของดีอยู่มาก ของกินหลากหลาย ผลไม้อร่อยสดสะอาดตามฤดูกาล ธรรมชาติร่มรื่น มีผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อ มีศูนย์เรียนรู้ที่น่าสนใจ และอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งล้วนแล้วแต่มีเอกลักษณ์และสามารถยกระดับไปสู่การท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างไม่น้อยหน้าใครเลย จึงตั้งกลุ่มรักษ์บางสะแกขึ้นหวังให้เป็นกลไกสำคัญในการผลักดันเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนของคนบางสะแก” นายนาย ชัยวัฒน์ ประยงค์ทรัพย์ รองประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบางสะแก กล่าวเสริมถึงที่มาการจัดตั้งกลุ่มรักษ์บางสะแก

กลุ่มรักษ์บางสะแก ... กลไกสำคัญในการผลักดันการท่องเที่ยวชุมชน

ภายหลังจากการจัดตั้งกลุ่มรักษ์บางสะแก กลุ่มรักษ์บางสะแกก็ได้กลายเป็นคณะทำงานในระดับตำบลที่มีหน้าที่ในการขับเคลื่อนงานด้านท่องเที่ยวชุมชน โดยเน้นให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่อาศัยหลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทั้งเรื่องการบริหารจัดการ การจัดสรรทรัพยากร และการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สร้างการเรียนรู้ร่วมกันของคนในตำบลบางสะแก ซึ่งอีกหนึ่งกลไกที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนก็คือ “ชมรม TO BE NUMBER ONE” ที่เป็นอีกหนึ่งแรงของกลุ่มเด็กและเยาวชนในตำบล เพื่อสร้างการเรียนรู้และทำงานร่วมกับแกนนำ/ผู้นำชุมชน ก่อให้เกิดการใช้เวลาว่างให้

เป็นประโยชน์และเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนงานของกลุ่มรักบางสะแก และได้มีการพัฒนาด้านการส่งเสริม การท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องจนเริ่มเป็นที่รู้จักในหลายด้านหลายรูปแบบ

โดยเริ่มตั้งแต่การทำให้ตำบลบางสะแกเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ผ่านการนำเอาทุนที่มีอยู่ในพื้นที่ ได้แก่ ส้มโอ ชาวใหญ่ที่มีคุณภาพและมีปริมาณมากที่สุดของจังหวัดสมุทรสงคราม รวมถึงวิถีชีวิตของคนบางสะแกในการ ยกระดับการท่องเที่ยวชุมชน และวางแผนการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น ช่องทาง Youtube ผ่าน Channel ที่ชื่อว่า “kamnan manat” ซึ่งมีการสื่อสารเผยแพร่คลิปวิดีโอการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชน ตำบลบางสะแก จำนวน 3 คลิป มีผู้ติดตามและเข้าถึงคลิปแล้วทั้งสิ้น 302 ครั้ง โดยเป็นการเล่าเรื่องราววิถีของชาว ตำบลบางสะแก ประวัติความเป็นมา ศาสนสถานที่สำคัญ ผลไม้ที่ขึ้นชื่อ ได้แก่ ส้มโอชาวใหญ่ ส้มแก้ว กิจกรรมการ ลงแขกลงคลองโดยเป็นกิจกรรมที่รองรับการจัดทำ Corporate Social Responsibility หรือ CSR เพื่อให้ หน่วยงาน ภาคเอกชน นักศึกษา นักท่องเที่ยว เข้ามาดำเนินกิจกรรมร่วมกันในพื้นที่ตำบล เป็นกิจกรรมการเก็บ ผักตบชวา วิชาชีพในคลอง เป็นต้น รวมถึงเว็บไซต์ www.rakbangsakae.com และเพจเฟซบุ๊ก “รักบางสะแก” มีคนกดถูกใจและติดตามจำนวน 557 คน เป็นต้น

“ของดีในตำบลเรามีมากมาย แต่ไม่เคยถูกทำให้เป็นที่รู้จัก ทั้งๆ ที่ของดีของเราไม่ธรรมดาและไม่น้อยหน้า ใครด้วยซ้ำ ดังนั้นต้องนำมาประชาสัมพันธ์ให้รู้จักโดยทั่วกัน โดยเริ่มจากสร้างการรับรู้ของคนทั่วไป ผ่านช่องทางที่ ลงทุนน้อยที่สุดคือ ช่องทางออนไลน์ เพราะงบเรามีจำกัด อีกทั้งการใช้ช่องทางดังกล่าวยังช่วยเข้าถึงกลุ่มคนได้ อย่างหลากหลาย เพราะคนเดี๋ยวนี้เข้าถึงอินเทอร์เน็ตกันแล้ว” นายมนัส บุญพุง กล่าว

นอกจากการเชื่อมโยงระหว่างกันในพื้นที่แล้ว กลุ่มรักบางสะแกยังได้มีการบูรณาการความร่วมมือกับ หลายหน่วยงานเพื่อพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางสะแกให้ก้าวไกลและเข้มแข็งยิ่งขึ้น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลบางสะแกและสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงครามในการสนับสนุนการ จัดทำแผนที่ท่องเที่ยวชุมชน การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนบางสะแก เป็นต้น

ห้องเที่ยวบางสะแก กินดื่มปลอดภัย ขึ้นใจธรรมชาติ เหมาะกับคนทุกช่วงวัย

เมื่อมาท่องเที่ยวที่ตำบลบางสะแก จะได้สัมผัสกับวิถีชีวิตที่หลากหลาย มีกิจกรรมต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำ ได้แก่ กราบนมัสการหลวงพ่อบึงใหญ่ ณ วัดบางสะแก ซึ่งเป็นวัดที่มีอายุเก่าแก่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมีวิหารเก่าแก่เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปที่ทำมาจากศิลาแลง และมีต้นสะตือที่มีอายุประมาณ 500 ปี จากนั้นเข้าสวนเย็บมวนสวนส้มโอบางสะแกซึ่งได้รับรองมาตรฐาน GI หรือ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มีการเรียนรู้เรื่องการห่อผลและการกำจัดแมลง โดยใช้วิธีนำแมลงมากำจัดแมลง ต่อด้วยไปดูสวนส้มแก้วที่เป็นพืชพื้นถิ่นของตำบลบางสะแก แล้วเข้าร่วมกิจกรรมลงแขกกลองในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นกิจกรรมการเก็บผักตบชวา/วัชพืชในคูคลอง เมื่อเหน็ดเหนื่อยแล้วก็เข้าครัวไปประกอบอาชีพพื้นถิ่น “แกงเขียวหวานหมูย่างกระดองกรุบ” กินกับข้าวร้อน ต่อด้วยกินขนมรุ่มที่มีเฉพาะถิ่นตำบลบางสะแกที่ทุกคนต้องมาลิ้มรส คำแล้วก็เข้านอนที่โฮมสเตย์บ้านป่าหมายอยู่ริมน้ำแควอ้อมที่บริการต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี สัมผัสกับวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ชมบรรยากาศสวนและธรรมชาติที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวทุกวัย

“บางสะแก โฟมโล่ รัน” การท่องเที่ยวแบบใหม่ที่สอดรับกับวิถีชีวิตของคนบางสะแก

เมื่อได้ดำเนินการท่องเที่ยวมาถึงจุดหนึ่ง ทางกลุ่มได้มีการทบทวนการดำเนินการที่ผ่านมา ซึ่งพบว่ากลุ่มผู้ที่มาศึกษาดูงานในพื้นที่ ส่วนใหญ่จะเป็น นักศึกษา เกษตรกร หน่วยงาน บริษัทเอกชน และได้ผลตอบรับที่ดีมาโดยตลอด ซึ่งกลุ่มๆ ได้กำหนดเป็นข้อตกลงจะรับแค่ 4 คณะต่อเดือน เพราะหากรับมากสมาชิกจะไม่มีเวลาทำงานสวน และกลุ่มสมาชิกที่มีผลิตภัณฑ์ชุมชนต่างๆ ยังสามารถร่วมกันพัฒนาต่อไปได้ เมื่อคำนวณใน 1 ปี จะพบว่าทางกลุ่มจะสามารถรับคณะดูงานไม่เกิน 48 คณะ จำนวนคนประมาณ 5,000 คน ดังนั้นทางกลุ่มฯ จึงเพิ่มทางเลือกโดยการทำท่องเที่ยวชุมชนให้น้อยครั้ง แต่มีคนมาเที่ยวในชุมชนปริมาณมากๆ ต่อครั้ง และเหมาะกับนักท่องเที่ยวหลากหลายวัย จนในที่สุดจึงได้คิดที่จะจัดงาน วิ่งมินิมาร์พมาราธอน “บางสะแก โฟมโล่ รัน” หรือ “งานวิ่งส้มโอ” ขึ้นในที่สุด

“บางสะแก โปเมโล่ รัน” หรืองานวิ่งส้มโอ โดยมีไอเดียของงาน คือ เพื่อต้องการตั้งกองทุนดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการฯ และบูรณะวิหารหลวงพ่อใหญ่ของตำบลบางสะแก ซึ่งในการจัดงานจะไม่ใช้การจ้างออกแกลไนส์ แต่จะใช้ชาวบ้านในตำบลบางสะแกช่วยกันจัดงาน จัดเตรียมสถานที่ ทำอาหารเลี้ยงคนมาร่วมงาน จัดหาเครื่องเสียง จัดหาที่พัก จัดทำงานพิมพ์ และอื่นๆ อีกมากมาย โดยทาง

กลุ่มฯ พยายามใช้ทรัพยากรต่างๆ ของตำบลบางสะแกให้มากที่สุดเพื่อให้เกิดรายได้ในทุกภาคส่วน อีกทั้งหวังให้ผู้เข้าร่วมงานได้สัมผัสประสบการณ์การท่องเที่ยวชุมชน โดยคนในชุมชนอย่างแท้จริง

จากการจัดงาน “บางสะแก โปเมโล่ รัน ครั้งที่ 1” ครั้งนี้ สามารถสร้างรายได้ไม่เพียงแก่คนในตำบลเท่านั้น แต่ยังเกิดการสร้างรายได้ให้คนในอำเภอบางคนที และอัมพวา โดยที่พักในอำเภอบางคนที ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา เต็มหมด สถานที่จอดรถ ในตำบลเหมืองใหม่อำเภออัมพวา ตามวัดต่างๆ วัดและร้านค้าก็มีคนเข้าไปทำบุญและซื้อหาสินค้าชุมชนกันมากมาย

การจัดงานครั้งนี้ มีผู้มาร่วมงานมากกว่า 3,500 คน สินค้าชุมชนในงานขายหมด สร้างความประทับใจให้ผู้มาร่วมงานอย่างมาก ซึ่งผลักดันให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนต่อไปของตำบลบางสะแก ผลของการพัฒนาท่องเที่ยวตำบลบางสะแกทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในตำบล เกิดรายได้ขึ้น เป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับชาวบ้าน มีนักท่องเที่ยวเข้ามาดูงานเฉลี่ยปีละ 5,000 คน เกิดระบบเศรษฐกิจเงินหมุนเวียนในตำบล ทำให้ตำบลบางสะแกเป็นที่รู้จักกับผู้คนภายนอกจากการมีสื่อประชาสัมพันธ์ช่องทางต่างๆ เช่น Youtube เว็บไซต์ www.rakbangsakae.com เพจเฟสบุ๊ก “รักบ้านสะแก” มีคนกดถูกใจและติดตามจำนวน 557 คน เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ที่เข้ามาพัฒนา เป็นนวัตกรรมใหม่ของตำบล โดยคนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาให้เกิดขึ้นในการสร้างการท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางสะแก

โจทย์ท้าทายคนบางสะแก ... โรคระบาด Covid-19

ถึงแม้ที่ผ่านมา การท่องเที่ยวชุมชนตำบลบางสะแกจะเป็นไปด้วยดี แต่ปี 2563 มีการระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวฯ เป็นอย่างมาก ทำให้นักท่องเที่ยวลดน้อยลง ไม่มีนักท่องเที่ยว ซึ่งใน

ช่วยสถานการณ์โควิดที่คลี่คลายลง สภาองค์กรชุมชนตำบลบางสะแกจะร่วมกันเปิดเวทีในการพูดคุยเพื่อวางแผน การกระตุ้นและประชาสัมพันธ์ให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนของตำบลบางสะแก ให้กลับมาคึกคักและมีนักท่องเที่ยว เข้ามาในตำบลโดยมีวิธีปฏิบัติ New Normal เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ผู้เรียบเรียงข้อมูล : นางกาญจนา วิเวก

ตำแหน่ง : ผู้ช่วยเลขานุการสภาองค์กรชุมชนตำบลบางสะแก

โทร : 089-7444012

ประสานงานพื้นที่

นางกาญจนา วิเวก

089-7444012

26-“ตลาดน้ำเสียวร้อนแร่”

ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี เป็น หนึ่งในพื้นที่ชายแดนของจังหวัดกาญจนบุรี ที่ได้รับการยกฐานะเป็นตำบลในปี พ.ศ. 2535 ให้เป็น 1 ใน 7 ตำบลของอำเภอทองผาภูมิในปัจจุบัน นับว่าเป็น “น้องใหม่แห่งผืนดินตะวันตก” โดยอยู่ห่างจากตัวจังหวัดกาญจนบุรีออกไป 170 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอทองผาภูมิ 30 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 254,875 ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน มีประชากรอาศัยอยู่ราว 10,580 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ปลูกข้าวโพด มันสำปะหลัง ยางพารา สัก ข้าว เป็นต้น รวมถึงทำสวนผลไม้ชนิดต่างๆ แต่การเกษตรของคนห้วยเขย่งต้องหวังพึ่งพิงน้ำฝน ไม่มีน้ำเพียงพอในการทำ การเกษตร ทั้งๆ ที่เป็นแหล่งต้นน้ำ อีกทั้งผลผลิตที่ได้ไม่มีตลาดรองรับสินค้าที่แน่นอน และมักประสบปัญหาเกี่ยวกับราคาผลผลิตตกต่ำ ทำให้รายได้ในแต่ละเดือนไม่มั่นคง

ร่วมใจ คิดใหม่ ทำใหม่ ผ่านแผนพัฒนาตำบล เพื่อเสียวปากท้องชุมชนให้อยู่ดีกินดี

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบล ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของชุมชน หลายครัวเรือนต้องประสบกับปัญหา รายได้ไม่พอกับรายจ่ายจากปัญหาการทำกรเกษตร สภาพองค์กรชุมชนตำบลห้วยเขย่ง ซึ่งก่อตั้งเมื่อ 27 มิถุนายน 2554 จากการรวมกลุ่มของกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ เพื่อพัฒนาห้วยเขย่งให้ก้าวสู่ชุมชนพึ่งตนเองได้อย่าง ยั่งยืน สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่คนในพื้นที่ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ประกอบกับได้รับการ หนุนเสริมจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และคณะประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัด กาญจนบุรี ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลในปี 2561 ขึ้น จึงได้ใช้เวทีประชุมสภาองค์กรชุมชนในการจัดทำ แผนพัฒนาตำบล และนำไปสู่การก่อตั้งตลาดน้ำเสียวร้อนแร่ในที่สุด

นายจำลอง มณีรัตน์ ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลห้วยเขย่ง กล่าวเสริมถึงที่มาการทำตลาดน้ำเสียว ร้อนแร่ว่า “ถึงแม้ว่าเราจะเป็นตำบลใหม่ แต่พอได้จัดทำแผนตำบลขึ้น ได้วิเคราะห์ศักยภาพทุนของตน ถึงได้รู้ว่า จริงๆ แล้ว ทุนด้านการท่องเที่ยวของเรามีเยอะมาก มีที่ท่องเที่ยวหลากหลายที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวไม่ขาดสายตลอด ทั้งปี ไม่ว่าจะเป็น ปูราชินี บึงน้ำทิพย์ ต้นไม้ยักษ์ ถ้ำสองแปด พุททองปลิง นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ห้วยเขย่ง และอุทยานแห่งชาติ 2 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติเขาแหลม และอุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ หรือ แม้กระทั่งความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่ ที่แตกต่างกันทั้งภาษา การแต่งกาย ประเพณี หรือแม้กระทั่งการ กิน ก็ล้วนแล้วแต่ดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยทั้งสิ้น นั่นทำให้เราต้องมาคิดร่วมกันว่าจะสร้างโอกาสจากทุนที่มี สร้าง รายได้จากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวอยู่แล้วอย่างไรดี จนมาตกลงกันว่าจะทำตลาดน้ำชุมชนเสียวร้อนแร่ นี้แหละ”

ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลครั้งนี้ ไม่เพียงแต่จะมีสภาองค์กรชุมชนตำบลห้วยเขย่ง ซึ่งเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานของภาคประชาชนในตำบลห้วยเขย่งเท่านั้น แต่ยังมีองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเขย่ง พัฒนาชุมชนอำเภอทองผาภูมิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่อุทยาน /ป่าไม้ - โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงห้วยเขย่ง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) รวมถึงสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และคณะประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี ที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล เพื่อแก้ปัญหาปากท้องของคนห้วยเขย่ง

ตลาดน้ำเลียงร่อนแร่ ตลาดสร้างรายได้ของชุมชน

ภายหลังจากการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ได้มีการจัดตั้งร้านค้าชุมชนขึ้น หมู่ 7 บ้านห้วยปากคอก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแหล่งตลาดและเพื่อให้ชุมชนได้มีรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์ของชุมชนเอง และสาเหตุที่เลือกทำเลดังกล่าวเนื่องจากว่า เป็นพื้นที่ทางผ่านเพื่อไปตำบลปิล็อก ซึ่งเป็นจุดหมายในดวงใจของนักท่องเที่ยวระดับประเทศ

ในการบริหารจัดการ ได้มีการจัดตั้งทีมงานโดยเฉพาะในการบริหารจัดการตลาดน้ำ จำนวน 14 คน ประกอบไปด้วยผู้จัดการ ที่ทำทุกหน้าที่ ตั้งแต่ดูแลร้านค้า ดูแลนักท่องเที่ยว ทำความสะอาดสถานที่ และการประชาสัมพันธ์ต่างๆ ซึ่งอยู่ภายใต้การบริหารงานของคณะกรรมการชุมชนและตามข้อตกลงที่ชุมชนร่วมกันจัดตั้งขึ้น ทั้งนี้ ทีมงานจะดำเนินการจัดเก็บค่าเช่าที่ในวันธรรมดา 40 บาท/วัน วันเสาร์อาทิตย์ 60 บาท/วัน และสำหรับโฮมสเตย์จะนำรายได้เข้ากลุ่ม 10% เพื่อนำมาเป็นค่าบริหารจัดการของตลาด เช่น การรักษาความสะอาดของตลาดน้ำ การดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

ภายในตลาดได้มีการจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น โคเช ร่องเท้าสาน พวงกุญแจ ผลผลิตทางการเกษตร พืช ผัก ผลไม้ตามฤดูกาลของชุมชน เป็นต้น รวมถึงประเภทอาหารที่เป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยว เช่น ทองโย้ (หมูนึ่งไสร่ง) ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับหมูไสร่งแต่ทองโย้จะใช้ชะพลูห่อแล้วนำมาทอด และหมูที่นำมาใช้จะต้องนำไปหมักจนนุ่ม โดยเสิร์ฟพร้อมกับน้ำจิ้มเลิศรส ทำให้เป็นที่ถูกใจของผู้เดินทางไปมา เป็นต้น

ความน่าสนใจของตลาดน้ำแห่งนี้ นอกจากจะจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน อาหารพื้นบ้านและเครื่องดื่ม แก่นักท่องเที่ยวแล้ว ยังมีโฮมสเตย์ราคาถูกให้นักท่องเที่ยวที่สัญจรไปมาเพื่อท่องเที่ยวในอำเภอทองผาภูมิและผ่านไปตำบลปิล็อกได้แวะพัก โดยมีราคาอยู่ที่ 250 บาท/คน/วัน อีกทั้งมีกิจกรรมการล่องแก่งโดยใช้ห่วงยาง/เรือ /แพ ที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยปกติวันธรรมดาคนจะน้อย แต่ถ้าเป็นเสาร์อาทิตย์ จะมีนักท่องเที่ยวมากถึง 300-500 คน

ปัจจุบันนี้ ชุมชนยังมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเฉพาะร้านละไม่ต่ำกว่า 4,000 บาทต่อวัน นำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาเรื่องรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพ เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวและเลือกซื้อสินค้าในชุมชน รายได้ที่เกิดขึ้นในตลาดน้ำแห่งนี้ไม่ใช่เฉพาะแม่ค้าในตลาดน้ำ แต่สามารถเชื่อมโยงไปถึงผู้ผลิตทุกราย เช่น เรื่องของผัก ผลไม้ หมูไก่ ปลา และสินค้าดีในชุมชน เป็นต้น โดยมีเงินไหลเข้าตลาดน้ำแห่งนี้เดือนละไม่ต่ำกว่า 100,000 บาทเฉพาะแม่ค้าของตลาดน้ำ ยังไม่รวมสินค้าอื่นๆ และแหล่งที่พักในชุมชนแบบโฮมสเตย์

กว่าจะเป็นตลาดน้ำเลียงร่อนแร่

ในระยะแรกๆที่ดำเนินการเปิดตลาดเลียงร่อนแร่นั้น มีร้านค้าเพียง 2-3 ร้าน อีกทั้งสินค้าที่จำหน่ายก็ไม่มากนัก และไม่ได้มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจกับตลาดน้ำแห่งนี้เท่าใดนัก แต่ทีมทำงานภายใต้การผลักดันของสภาองค์กรชุมชนได้มีการประสานสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอห้วยเขย่ง เรื่องการขยายฐานเศรษฐกิจออกสู่เรื่องการท่องเที่ยว ทำให้ได้รับงบประมาณ OTOP นวัตกรรม ในการปรับปรุงภูมิทัศน์ และปรับปรุงขยายเพิ่มร้านค้าให้มากขึ้น เป็น 14 ร้าน ในเวลาต่อมา

จากจุดเริ่มเพียงไม่กี่ร้าน ... แต่ด้วยความตั้งใจและการลงแรงลงใจเพื่อพัฒนาให้ตลาดน้ำแห่งนี้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวขึ้นชื่อ จึงมีการมีการเชื่อมโยงกันในตลาดในการจัดตั้งร้านค้า และเชื่อมโยงกับกลุ่มโฮมสเตย์ เพื่อจัดหาที่พักให้แก่นักท่องเที่ยวในราคาถูกและมีคุณภาพ

นอกจากนั้น ยังได้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวและตลาดชุมชนอื่นๆ ในจังหวัดกาญจนบุรี ภายใต้การหนุนเสริมการเคลื่อนงานของขบวนจังหวัดกาญจนบุรี ในด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ มีการเชื่อมโยงเป็น Cluster ตลาดและท่องเที่ยวชุมชนหนุนเสริมซึ่งกันและกัน ทั้งด้านองค์ความรู้ในการจัดทำตลาด การประชาสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการทำงาน เป็นต้น และยังมีการบูรณาการการทำงานร่วมหน่วยงานต่างๆ อีกมากมาย เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอห้วยเขย่ง สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกาญจนบุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวตลาดน้ำฯ ให้เข้มแข็งและยั่งยืน

“นอกจากการร่วมแรงร่วมใจของคนในตลาดนั้น เราต้องเชื่อมโยงกับภาคี หน่วยงานในพื้นที่ เพื่อเป็นเพื่อนที่สามารถเดินไปกับเราได้ ให้ทุกก้าวของเราเข้มแข็งและมั่นคง เพื่อสามารถนำไปสู่ความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง” นาย คำแสง มีทา รองประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลห้วยเขย่ง กล่าวถึงเชื่อมโยงกับภาคี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาและยกระดับตลาดน้ำฯ

วางแผนช่วย รับมือทุกสถานการณ์ สร้างความเข้มแข็งแก่ตลาดน้ำฯ

ตลาดน้ำเลียงร่อนแรในวันนี้คือตลาดน้ำที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของคนตำบลห้วยเขย่ง เป็นตลาดน้ำที่หล่อเลี้ยงปากท้องของคนในตลาดห้วยเขย่ง ที่เกิดจากการที่กล้าคิด กล้าฝันของคนในชุมชนเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผ่านการร่วมแรงกายใจ การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และมีการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีในพื้นที่ ทำให้สามารถก้าวเดินไปอย่างเข้มแข็งและมั่นคงขึ้นในทุกๆ วัน แต่การเดินทางย่อมมีอุปสรรค ตลาดน้ำฯ แห่งนี้ ยังต้องประสบกับปัญหาไม่สามารถขายได้ตลอดปีเนื่องจากในช่วงฤดูฝนตำบลห้วยเขย่งจะมีฝนตกชุกและตกติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน ทำให้นักท่องเที่ยวจำนวนไม่มากนักที่จะเดินทางมาเที่ยวที่แห่งนี้ในช่วงฤดูฝน แต่ทีมงานได้วางแผนที่จะประชาสัมพันธ์ของขึ้นชื่อ นั่นคือ ผลไม้ตามฤดูกาล ซึ่งในฤดูฝนของตำบลห้วยเขย่ง มักจะมีผลไม้ขึ้นชื่อของอำเภอทองผาภูมิออกผลเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็น ทุเรียน มังคุด เงาะ มะไฟ เป็นต้น โดยจะ

ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเทศกาลผลไม้ของตลาดน้ำเสียวร้อนแร่ ที่เป็นการรวมผลไม้ขึ้นชื่อของ
อำเภอทองผาภูมิ ที่ทั้งสด สะอาด ปลอดภัย และสามารถหากินได้เพียงครั้งเดียวต่อปี นั่นคือ ฤดูฝนเท่านั้น

ผู้เรียบเรียง : นางรังสิยา ประดิษฐ์ค่าย

ตำแหน่ง : ผู้ประสานงานสภาองค์กรชุมชนตำบลห้วยเขย่ง

โทร : 081-5266823

ประสานงานพื้นที่

นางรังสิยา ประดิษฐ์ค่าย

081-5266823

27-“ผัก (ปลอดภัย) สร้างรายได้ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์วิถีไทย”

ตำบลกัลดีหลวง อำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี

ตำบลกัลดีหลวง อำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี เป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำเพชรบุรีไหลผ่านรอบหมู่บ้าน และมีสัตว์ป่าชุกชุมโดยเฉพาะเสือโคร่ง และเนื่องจากอดีตมีเห็ดโคนขึ้นมากจึงได้ชื่อว่า บ้านสารเห็ดใกล้ชุมชน นอกจากนั้นหมู่บ้านยังมีบึงขนาดใหญ่มีเนื้อที่เป็นร้อยไร่ มีบัวหลวงขึ้นอยู่เต็มบึง จึงเป็นที่มาของชื่อตำบลกัลดีหลวง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี ระยะทางห่างจากอำเภอยายางประมาณ 27 กิโลเมตร มีแม่น้ำเพชรบุรีไหลผ่านจำนวน 7 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 7, 9, 11 มีลำห้วยที่สำคัญ คือ ลำห้วยผาก ลำห้วยมะแพ้ม และลำห้วยสงสัย

หันหน้าเข้าสู่การใช้สารเคมี เร่งผลผลิตทางการเกษตร

ตำบลกัลดีหลวงมีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน มีประชากรรวม 6,977 คน และด้วยความอุดมสมบูรณ์ของน้ำท่าและดินในพื้นที่ทำให้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรแต่เดิมจนถึงปัจจุบัน โดยนิยมปลูกข้าวพันธุ์เหลืองประทิว 123 มะนาวแป้นรำไพ กล้วยหอมทอง กล้วยไข่ และกล้วยน้ำว้า ชมพู่พันธุ์เพชรสุวรรณ เพชรสายรุ้งและทุลเกล้า ส่วนพืชผักนั้นมักจะนิยมปลูกตามความต้องการของตลาด ได้แก่ มะเขือ ถั่วฝักยาว พริก แตงกวา เป็นต้น

ซึ่งช่วงระยะหลังๆ ตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้นมา การใช้ปุ๋ยเคมีและยากำจัดศัตรูพืชที่เป็นสารเคมีกำลังเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากให้ผลผลิตที่ดีเป็นที่น่าพึงพอใจกับกลุ่มคนทำเกษตรอย่างมาก จึงทำให้เริ่มมีการใช้สารเคมีในตำบลกัลดีหลวงนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ลด ละ เลิก (การใช้) สารเคมี สู่กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์วิถีไทย

ในปี 2554-2554 เป็นช่วงที่ราคาผลผลิตตกต่ำจากผลผลิตที่ล้นตลาด อีกทั้งยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี มีราคาแพงขึ้น ทำให้เกษตรกรหลายครัวเรือนมีรายได้ไม่เพียงพอจึบรายจ่าย บางครัวเรือนเริ่มเป็นหนี้สิน อีกทั้งเมื่อได้ทำการตรวจสอบสุขภาพประจำปีพบว่า เกษตรกรมากกว่า 30-40 % ในตำบล ตรวจพบสารเคมีตกค้างในกระแสเลือด

ด้วยสภาวะปัญหาดังกล่าว จึงมีการรวมตัวกันขึ้น ก่อตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์วิถีไทย โดยมี คุณมัลลิกา ดีประเสริฐ เป็นแกนนำก่อตั้ง ในปี 2557 โดย คุณมัลลิกา ดีประเสริฐ เป็นนักวิชาการการเงินที่

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ที่กลับมาอาศัยอยู่ภูมิลำเนาเดิม เพื่อประกอบอาชีพทำการเกษตร และเป็นหนึ่งในสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลกัลดีหลวง

“จริงๆ แล้ว ที่มาของการก่อตั้งกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์วิถีไทย เริ่มมาจากการว่า ทำไมเกษตรกรในตำบลเราถึงมีหนี้สะสมเยอะ ทั้งๆ ที่ไม่ได้มีวิถีชีวิตที่โลดโผน ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตเรียบง่าย ไม่ฟุ่มเฟือยด้วยซ้ำ แต่กลับเป็นหนี้เป็นสิน ซึ่งตอนนั้นได้เพียงแต่คิดว่ามาจากการเกษตร อีกทั้งบางคนยังต้องประสบกับปัญหาสุขภาพจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร นั้นแสดงให้เห็นถึงสภาพการเกษตรของตำบลเรากำลังมีปัญหา ” คุณมัลลิกา กล่าวถึงการก่อตั้งกลุ่มฯ ขึ้น

จากการสงสัยและตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว คุณมัลลิกา ดีประเสริฐ จึงได้นำเรื่องนี้เข้าวงประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลกัลดีหลวงเพื่อช่วยกันระดมความคิดเห็น ร่วมกันวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น จนกระทั่งค้นพบสาเหตุว่าล้วนแล้วแต่มาจากการใช้สารเคมีโดยทั้งสิ้น และส่วนใหญ่ใช้สารเคมีตามความเคยชิน และจากโฆษณาชวนเชื่อ .....

จากปัญหาด้านสุขภาพของสมาชิกในกลุ่มที่เกิดจากการใช้สารเคมี สภาองค์กรชุมชนตำบลกัลดีหลวง ภายใต้การผลักดันของคุณมัลลิกา ดีประเสริฐ จึงได้ศึกษาข้อมูลการปลูกผักอินทรีย์ โดยเริ่มจากการปลูกผักที่เป็นที่นิยมของผู้บริโภคตลอดทั้งปี นั่นคือ คะน้า กวางตุ้ง ผักบุ้ง มะนาว ผักสลัด และมะละกอ และขยายผลสู่พืชผักสวนครัวชนิดอื่นๆ

ในปี 2559 สภาองค์กรชุมชนตำบลลัดหลวงได้รับประมาณสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนตำบล จำนวน 30,000 บาท ทำให้เกิดการระดมความคิดร่วมกันของคนในตำบล จนนำมาสู่การกำหนดแผนพัฒนาด้าน เศรษฐกิจในการส่งเสริมตลาดสินค้าชุมชนและสินค้าเกษตรปลอดภัย ตามความตั้งใจของคนในชุมชนในการ ขับเคลื่อนประเด็นเกษตรอินทรีย์ให้เกิดรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้น

หลังจากนั้น สภาองค์กรชุมชนตำบลลัดหลวง ได้ดำเนินการจัดหาเครือข่ายเพื่อจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ส่งเสริม ให้คนในชุมชนหันมาปลูกผักปลอดภัย นอกจากนี้ยังสนับสนุนการใช้ปุ๋ยหมัก และน้ำหมัก จนกระทั่งกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนเกษตรกรอินทรีย์วิถีไทยมีสมาชิก 18 ครอบครัว ซึ่งในปีเดียวกันได้มีการเชื่อมโยงแผนเพื่อประสานการ ขับเคลื่อนงานร่วมกับ บริษัทประชารัฐรักสามัคคีจำกัด ทำให้มีตลาดรองรับผลผลิตของกลุ่มด้วย ตลอดจนกลุ่ม สมาชิกมีการวางแผนการปลูกร่วมกันเพื่อให้ได้ผลผลิตที่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดได้อย่างต่อเนื่อง “พอ เราได้จัดทำแผนพัฒนาตำบล ที่มาจากการร่วมคิดร่วมกันทำของคนในตำบลและจากการหนุนเสริมของหน่วยงาน ต่างๆ แล้ว ก็ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามแผนๆ เพื่อให้สิ่งที่เรา ร่วมกันคิด มันเป็นไปได้ ไม่ใช่เรื่องเพ้อฝัน ต้องทำให้ เป็นไปได้เกิดผลดีกับคนในชุมชนอย่างแท้จริง” นาย ไพฑูรย์ ใจดี ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลลัดหลวงกล่าว

ผักสลัดคอส ผักสร้างชื่อของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์วิถี ไทย

อัตลักษณ์ผักสดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรกร อินทรีย์วิถีไทยมีลักษณะสวยงาม รสชาติดีและปลอดภัย เนื่องจากไม่มีการใช้สารเคมี ตามสโลแกนที่ “มุ่งเน้น ผลิตอาหารเป็นยา” เป็นที่ชื่นชอบของผู้บริโภค โดยเฉพาะผักสลัดคอส ซึ่งได้รับการไว้วางใจแก่ผู้บริโภค เป็นลำดับต้นๆ เนื่องจากได้การรับรองมาตรฐาน Central Lab Thai จากการตรวจรับรองจากบริษัท ห้องปฏิบัติการกลาง (ประเทศไทย) จำกัด ในปี 2560

ในส่วนกระบวนการผลิตผักสลัดคอสของกลุ่ม เกษตรกรอินทรีย์วิถีไทย มีความใส่ใจการผลิตเป็นอย่างมาก เพราะส่งผลต่อคุณภาพผลผลิตโดยตรง โดยจะเน้น กระบวนการปรุงดินโดยใช้ปุ๋ยหมัก หรือที่เรียกว่าการปรุงดินให้นุ่มฟูด้วยส่วนผสมจากปุ๋ยหมัก (สูตรผสมหญ้า

มูลสัตว์ รำ แกลบดำ แกลบดิบ และหัวน้ำหมักชีวภาพ) จากนั้นนำกล้าที่เพาะในกระบะปลูกมาขยายลงในแปลง และป้องกันแมลงด้วยการทำน้ำส้มควันไม้ หลังจากนั้นจึงทำการปลูกผักสลัดลงดินที่ได้ปรุไว้ เพื่อให้ผลผลิตที่ได้มี ลำต้นอวบ สวยน่ารับประทาน

มุ่งมั่นตั้งใจ หน่วยงานหนุน คนชื่นชอบ .....

ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์วิถีไทย ตำบลลัดหลวง อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย และได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการ 9101 ได้สนับสนุนงบประมาณ 120,000 บาท เพื่อจัดทำโรงเรือนที่ได้มาตรฐาน หน่วยงานเกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด และพัฒนาชุมชนในการอบรมให้ความรู้ ส่งเสริมอาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเกษตรกรรวมกลุ่มกันทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ และจัดโครงการอบรมแกนนำครอบครัวเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ในการทำเกษตรพอเพียง งบประมาณปีละ 30,000 บาท เป็นระยะเวลา 4 ปี (2561 – 2564) ในการส่งเสริมสนับสนุนส่งเสริมกลุ่มเกษตรอินทรีย์วิถีไทย เป็นต้น ภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานเหล่านี้ ทำให้กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์วิถีไทยสามารถขยายผลผลิตเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังมีทักษะความรู้มากขึ้น ทำให้ผลผลิตมีคุณภาพมากขึ้นตามไปด้วย

ขณะเดียวกันในส่วนความต้องการของลูกค้าต่อผักปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์วิถีไทย นับวันปริมาณความต้องการของลูกค้ายิ่งมีมากขึ้นเช่นกัน ปัจจุบันนี้มีลูกค้าประจำจากหลากหลายแห่ง เช่น โรงแรม โรงพยาบาล กลุ่มร้านอาหาร ทำให้ต้องขยายกำลังผลิต แต่กลุ่มได้มีการวางระบบและบริหารจัดการเป็นอย่างดี สามารถผลิตผักปลอดภัยเพียงพอต่อความต้องการของลูกค้าซึ่งเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยประเด็นดังกล่าวคุณวิมล ผึ้งทะเล หนึ่งในสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์วิถีไทย กล่าวว่า “ถึงแม้ลูกค้าเพิ่มขึ้น ก็ไม่ได้กังวลว่าจะผลิตไม่ทัน เนื่องจากว่าทางกลุ่มฯ นั้น ต้องการขยายฐานสมาชิกกลุ่มอยู่แล้ว และสมาชิกกลุ่มมีการวางแผนกระบวนการปลูกเป็นอย่างดี ทุกวันนี้นอกจากจะจำหน่ายในรูปแบบยกถุงกิโลแล้ว สมาชิกกลุ่มยังมีการผลิตแปรรูปอาหารพร้อมรับประทานจำหน่ายแก่คนในชุมชนอีกด้วย เช่น น้ำพริกผักปลอดสารพิษ เป็ยะผักสลัด เป็นต้น ทำให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มมากขึ้น”

การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านมามีถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก เนื่องจากสมาชิกกลุ่มไม่เป็นหนี้ ทั้งยังมีรายได้ที่สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้เป็นอย่างดี เฉลี่ยรายได้อยู่ที่ปีละ 120,000 บาท/ปี อีกทั้งไม่ต้องเผชิญกับปัญหาสุขภาพที่มาจากการใช้สารเคมี ทำให้มีความสุขกายและสุขใจ อีกทั้งยังมีความภาคภูมิใจที่สามารถถ่ายทอดวิชาความรู้ ประสบการณ์การทำงานให้แก่ผู้ที่มีความสนใจเรียนรู้และจะขายฐานสมาชิกกลุ่มอย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยกันเสริมสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

ผู้ให้ข้อมูล : นายสรศักดิ์ มีโหมต

ผู้เรียบเรียงข้อมูล : นางสาวพัชราภรณ์ อยู่เย็น

เบอร์โทร : 081-9071809 (ผู้ให้ข้อมูล)

ประสานงานพื้นที่

นางสาวพัชราภรณ์ อยู่เย็น

081-9071809

28-"เศรษฐกิจชุมชนคนคลองวัวสู่การจัดสวัสดิการชุมชน อย่างยั่งยืน"

ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านบางตาแผ่นดิน บ้านบางต้นทอง บ้านท่ามอญ บ้านสวนมะม่วง และบ้านคลองวัว มีประชากรอาศัยอยู่จำนวน 667 ครัวเรือน หรือคิดเป็น 1,772 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตร เนื่องจากสภาพแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์ เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำเจ้าพระยา จึงเหมาะแก่การเพาะปลูกทางการเกษตร โดยมีพื้นที่เพาะปลูกสูงถึงร้อยละ 80 ของพื้นที่ทั้งหมด

แก้วิกฤตเศรษฐกิจครัวเรือน จากการเปลี่ยนเศษสวะ (ผักตบชวา) ให้สร้างรายได้

รายได้ครัวเรือนของคนคลองวัวส่วนใหญ่มาจากภาคการเกษตร เมื่อเกิดสถานการณ์ผลผลิตทางการเกษตรมีราคาตกต่ำ ย่อมส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของครัวเรือนในพื้นที่ โดยเฉพาะครัวเรือนที่พึ่งพิงรายได้จากการเกษตรเพียงทางเดียว

นางปราณี จันทร์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่ง ประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรี ของหมู่บ้านบางตาแผ่นดิน หมู่ที่ 1 ได้รับการแพร่แนวคิดจากพัฒนาการผู้ประสานงานตำบล จึงผลักดันให้คนในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นชุมชนของตนเอง ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยเฉพาะการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กัน เพื่อสร้างรายได้เสริมในภาวะราคาผลผลิตตกต่ำ

ในเบื้องต้นได้จุดประกายให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านงานหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ที่หลงเหลือให้ดำรงสืบต่อไป และพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดเป็นอาชีพของคนในชุมชน โดยมีการรวมกลุ่มที่สนใจโดยเฉพาะองค์กรสตรีในตำบลคลองวัวจากหมู่บ้านต่างๆ ที่มีเวลาว่างจากการประกอบอาชีพ เข้ารับการถ่ายทอดความรู้ด้านงานหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่จากผู้เฒ่าผู้แก่ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ อันเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้ง “กลุ่มอาชีพจักสานไม้ไผ่” ของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน

จากนั้นอุตสาหกรรมจังหวัดได้เข้ามาถ่ายทอดความรู้เทคนิควิธีการใหม่ๆ มีการแลกเปลี่ยนวิธีการผลิตปรับเปลี่ยนพัฒนารูปแบบให้หลากหลายเหมาะสมต่อการใช้งานในแต่ละยุคสมัย มีการสนับสนุนเงินทุน จัดซื้อวัตถุดิบประเภทหวาย เพื่อเป็นทางเลือกแก่ผู้ซื้อนอกเหนือจากวัตถุดิบหลักคือ ไม้ไผ่ ต่อมาวัตถุดิบเริ่มขาดแคลนและมีราคาสูง ประสบปัญหาด้านการผลิต จึงมีแนวคิดหาวัตถุดิบชนิดอื่นทดแทน ประกอบกับชุมชนประสบปัญหาผักตบชวาและกีดขวางทางน้ำ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการนำน้ำมาใช้ประโยชน์ ทำให้มีแนวคิดนำผักตบชวาอันเป็นวัชพืชที่ให้เส้นใยมาแปรสภาพเพื่อจักสานเป็นสิ่งของเครื่องใช้ เริ่มแรกนำสมาชิกจำนวน 14 คน ศึกษาดูงาน

วิธีการผลิต ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม ผลิตสิ่งของเครื่องใช้จากผักตบชวา อาทิ กระเป่า ตะกร้า ได้คุณภาพใกล้เคียงกับไม้ไผ่และหวาย มีผู้สนใจซื้อหาไว้ใช้เป็นจำนวนมาก ทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น จึงมีการปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานผักตบชวาแทน และได้มีการก่อตั้ง กลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่นดิน ในปี 2534

นางปราณี จันทวร ประธานกลุ่มจักสานผักตบชวา (ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัวในปัจจุบัน) เล่าให้ฟังถึงการริเริ่มการทำจักสานสร้างรายได้ว่า “เราต้องริเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ เพื่อให้หลุดพ้นจากการสิ่งที่ไม่ดีเสียๆ โดยนำทุนในชุมชนที่มีอยู่แล้วมาต่อยอดเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของเรา ให้เราสามารถอยู่รอดและดำรงต่อไปได้”

จากผักตบชวา สู่อการสร้างหลักประกันชีวิตให้กับคนในชุมชน ผ่านกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล

ผลิตภัณฑ์จากกลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่นดิน ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี สามารถสร้างรายได้ให้สมาชิกให้จนเจือจรรอบครัว โดยไม่ต่ำกว่าเดือนละ 1,000 บาท/คน และมีผลกำไรในกลุ่ม ทำให้ในปี 2536 นางปราณี จันทวร ประธานและคณะกรรมการกลุ่มจักสานผักตบชวาบ้านบางตาแผ่นดิน ได้มีแนวคิดที่จะนำผลกำไรจากกลุ่มจักสานฯ มาจัดเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกในกลุ่มอาชีพ มีการเปิดระดมทุนเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ รู้จักเสียสละและสร้างวินัยการเงินให้กับสมาชิก โดยให้สมาชิกออมเงินกับกลุ่มฯ โดยจัดสรรรายได้แก่สมาชิกอย่างเป็นธรรม เพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกในกลุ่มอาชีพ ทุนการศึกษา ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่างๆ ในชุมชน

จนกระทั่งเมื่อปี 2549 เกิดจากเหตุอุทกภัยตำบลคลองวัว ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน ไร่นาสวน และทรัพย์สินเสียหาย ประชาชนในตำบลต่างรอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการเพียงอย่างเดียว เนื่องจากไม่มีกองทุนของตำบลในการช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อน จึงเห็นความสำคัญในการมีกองทุนในชุมชน ต่อมาปี 2550 ได้ใช้เวทีประชาคมแบบมีส่วนร่วมของผู้นำในตำบล สมาชิกกลุ่ม และประชาชน ร่วมกันบริหารจัดการและร่วมกันรับผลประโยชน์ เพื่อจัดตั้ง “กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว” แรกเริ่มมีสมาชิกจำนวน 45 ราย มีเงินกองทุนแรกตั้ง จำนวน 20,000 บาท ซึ่งเงินกองทุนสวัสดิการชุมชน ได้มาจากการร่วมสมทบของสมาชิกในรูปแบบที่กองทุนแต่ละแหล่งกำหนดขึ้นมา เช่น การออมสัจจะวันละบาท รายได้หรือผลกำไรจากกลุ่มออมทรัพย์กลุ่ม เงินสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน รวมถึงกองทุนต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเข้ามาสมทบ

บริหารจัดการอย่างเป็นระบบด้วยชุมชน และการหนุนเสริมของหน่วยงานภาคีในพื้นที่

ในการบริหารจัดการกองทุนนั้น กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัวได้ดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการมีการคัดเลือกคณะกรรมการโดยการเชิญผู้นำทั้ง 5 หมู่บ้านและประชาชนที่มีใจจะเข้าร่วมทำงานด้วยความเสียสละเพื่อชุมชนเข้าร่วมเวทีประชาคมคัดเลือกคณะกรรมการตัวแทนแต่ละหมู่บ้านคณะกรรมการมี

วาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี เพื่อบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว มีการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานตามเกณฑ์ข้อตกลงที่สมาชิกได้ร่วมกันคิด ร่วมกันสร้างเพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยคณะกรรมการแต่ละหมู่บ้านจะดูแลสมาชิกของตนเองเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในเรื่องต่างๆ ของชุมชน ตามการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกกลุ่ม เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ตั้งแต่เกิดแก่ เจ็บ จนกระทั่งเสียชีวิต เพื่อให้ความช่วยเหลืออย่างรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ โดยมีเจ้าอาวาสวัดโคศุภราช ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโคศุภราช เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวัว เป็นที่ปรึกษา

วางเป้าหมาย “ยกระดับความเป็นอยู่ของคนในชุมชนอย่างมีคุณค่า และมีศักดิ์ศรี”

นางปราณี ละดาตาศ เลขานุการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว เล่าให้ฟังเกี่ยวกับความสำคัญของการมีกองทุนฯ ว่า “กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว จะกลายเป็นหัวใจของการดูแลสมาชิกในชุมชน หากทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็จะสามารถดำเนินเรื่องอื่นได้ดีด้วย หากไม่มีก็ต้องมากังวลและทำเรื่องอื่นๆ ได้ไม่ดี การมีกองทุนฯ ที่มาจากการร่วมกันคิดร่วมกันสร้าง ก็จะสามารถดูแลคนในชุมชนตามสิ่งที่มนุษย์คนนึงควรจะได้รับ และยังตรงตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง”

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัวเดินทางขับเคลื่อนงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชน รวมถึงการแก้ไขปัญหาและจัดสวัสดิการของชุมชนตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ จนถึงตาย ตามหลักเกณฑ์ กติกาที่สมาชิกได้ร่วมกันกำหนด โดยมีคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการฯ เป็นผู้บริหาร จะพิจารณาให้การช่วยเหลือตามความจำเป็นและเหมาะสม โดยจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกตั้งแต่เกิดจนตาย ที่ผ่านมากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัวได้มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก แล้ว 10 ประเภท ดังนี้

1. สวัสดิการเกี่ยวกับเด็กแรกเกิด/คลอดบุตร
2. สวัสดิการเกี่ยวกับการเจ็บป่วย/รักษาพยาบาล
3. สวัสดิการผู้สูงอายุ
4. สวัสดิการทุนอาหารกลางวัน/ทุนการศึกษา
5. สวัสดิการช่วยเหลือด้านภัยพิบัติ
6. สวัสดิการคนด้อยโอกาส/พิการ
7. สวัสดิการด้านเสียชีวิต
8. สวัสดิการช่วยเหลือด้านภัยพิบัติ
9. สวัสดิการเพื่อพัฒนาอาชีพ
10. สมทบโครงการบ้านพอเพียงชนบท

นอกจากจะจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกแล้ว กองทุนสวัสดิการชุมชนยังสามารถเพื่อแผ้วให้สวัสดิการแก่ผู้ถูกทอดทิ้ง ผู้ด้อยโอกาสในชุมชนที่ไม่มีความสามารถที่จะเป็นสมาชิกกองทุนได้ด้วย ให้ทุกชีวิตในชุมชนได้อยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง

อีกทั้งยังมีการถึงช่วยเหลือและดูแลกันกรณีเกิดภัยพิบัติต่างๆ ในชุมชน เช่น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย เป็นต้น ส่งผลให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชน อยู่ด้วยกันแบบสังคมเกื้อกูล ที่มีความเห็นอกเห็นใจ เอื้ออาทร และเสียสละซึ่งกันและกัน

ทั้งนี้ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองวัว ได้ตั้งเป้าหมายหวังจะพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล เป็นศูนย์การเรียนรู้การจัดสวัสดิการเพื่อสามารถถ่ายทอดแนวความคิดการดูแลซึ่งกันและกัน และจะขยายผลกับตำบลข้างเคียงต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแผนการดำเนินงานของคณะกรรมการสนับสนุนการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนจังหวัดอ่างทอง ที่จะขยายผลการจัดสวัสดิการชุมชนให้ครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัดภายในปี พ.ศ. 2560

เดินหน้าสร้างความเข้าใจ ขยายผลสู่กิจกรรมต่างๆ ในชุมชน

การดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ในการขับเคลื่อนงานยังมีปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้างพอสมควร เช่นเนื่องด้วยสภาพสังคมปัจจุบันที่แข่งขันทำมาหากิน อยู่อย่างตัวใครตัวมัน ทำให้ประชาชนยังยึดติดกับการเป็นผู้ได้รับประโยชน์มากกว่าเป็นผู้ให้ประโยชน์กับชุมชน อีกทั้งประชาชนบางส่วนยังไม่เข้าใจในเรื่องการจัดสวัสดิการของชุมชน และขาดการประชาสัมพันธ์ถึงความสำคัญและประโยชน์จากการจัดสวัสดิการชุมชน ความแตกแยกทางการเมืองท้องถิ่น การแบ่งพรรคแบ่งพวก ทำให้เกิดความหวาดระแวง และเป็นอุปสรรคในการทำงานของชุมชน และงบประมาณยังมีไม่เพียงพอในการจัดสวัสดิการหลายด้าน และครอบคลุมได้ทุกกลุ่มเป้าหมาย

จากปัญหาดังกล่าว นำมาสู่การหาแนวทางในการแก้ไขร่วมกัน เช่น ให้ความรู้แก่ประชาชนในการจัดสวัสดิการในชุมชนและปรับเปลี่ยนทัศนคติในการอยู่ร่วมกันและการดูแลกันเองของคนในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น การจัดสวัสดิการชุมชนตำบลให้เกิดการขยายกิจกรรมในตำบลสู่การพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ด้านการส่งเสริมการประกอบอาชีพ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง จัดทำแผนขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ อบต. และเอกชน และการหาสมาชิกและบูรณาการเชื่อมโยงกองทุนภายในชุมชนต่างๆ เพื่อนำผลกำไรมาจัดสวัสดิการร่วมกันให้มากยิ่งขึ้น

กองทุนสวัสดิการชุมชน สวัสดิการที่เติมเต็มชีวิตคนในชุมชนด้วยชุมชน

ผลจากการขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากภาครัฐ รวมถึงเกิดความรู้รักสามัคคี มีความเห็นอกเห็นใจ รู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน

ในการดูแลตนเองของชุมชน สามารถบรรเทาทุกข์ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อน และช่วยเหลือกันเองภายในชุมชน ได้อย่างทันท่วงที ก่อนได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

จากต้นน้ำ ขยายผลสู่กลางน้ำ และความสำเร็จอยู่ที่ปลายน้ำ **"เศรษฐกิจชุมชนคนคลองวีรสู้การจัด สวัสดิการชุมชน อย่างยั่งยืน"** กลุ่มจักสาน ถัก ผักตบชวา สู้ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล จากเข้าใจของผู้นำคน เก่ง หลุยแกร่ง ป้าปราณี อดีตผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้มองการณ์ไกล ขยายเพิ่มพูนสมาชิกด้วยการบอกต่อ และในทุกๆ วงประชุมของกลุ่มอื่นๆ ในตำบล เช่น กลุ่มสานพลาสติก กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปของใช้ในครัวเรือน กลุ่มไร่นา สวนผสม และกองทุนหมู่บ้าน และนำเรื่องสวัสดิการชุมชนตำบลไปสร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่ง ปัจจุบันเกิดกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล ที่มาจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จากการคิดร่วม ทำร่วมของคน ในชุมชน ที่สามารถดูแลชุมชนได้อย่างแท้จริง ขณะนี้มีสมาชิก 261 คน เพิ่มขึ้นกว่า 200 คนจากแรกตั้งกองทุนฯ มี เงินกองทุนรวมสะสมถึงปัจจุบันรวม 1,011,111.22 บาท และได้มีการจัดสวัสดิการดูแลช่วยเหลือสมาชิกในด้าน ต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นเป็นจำนวนเงิน 770,433 บาท

แม้วันนี้การดูแลตนเองในตำบล เกิด แก่ เจ็บ ตาย ทุนการศึกษา ภัยพิบัติ จะยังมีเม็ดเงินไม่มาก หากแต่ นำความภาคภูมิใจ ความปลื้มปิติ ที่ชุมชนได้ช่วยเหลือกันเองด้วยใจอันเป็นกุศล

"เงินกองทุนสวัสดิการที่มากพอ กับการดูแลกันให้ดีขึ้นกว่าเดิม อย่างยั่งยืน" คือเป้าหมายที่คนคลองวีรสู้ ได้ ตั้งไว้เพื่อขับเคลื่อนประเด็นดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและยกระดับให้ดียิ่งขึ้น โดยคาดว่าดำเนินการเพิ่มเงินกองทุนใน อนาคตด้วยการขยายสมาชิกเพิ่ม จัดผ้าป่ากองทุน หรืองานบุญประเพณีสวัสดิการ เพื่อให้สามารถดูแลสมาชิกได้ อย่างเหมาะสมและครอบคลุมทุกคนในตำบล ให้สมกับคำว่า "ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี"

ข้อมูล/เรียบเรียง : วรรณอนงค์ อินทร์สนอง

โทร : 081-8523542

ประสานงานพื้นที่

วรรณอนงค์ อินทร์สนอง

081-8523542

29-จากความมุ่งมั่น สู่ “บ้านมั่นคงสนามชัย” บ้านที่ใหญ่กว่าคำว่า “บ้าน”

ตำบลสนามชัย อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

“กว่าเสาเอกจะลง ก่อนอิฐปูนจะก่อร่างสร้างเป็นกำแพง
กว่ากระเบื้องจะบังแดดหลบลมฝน
กว่าจะเสร็จจนได้มาซึ่งบ้านคนจน
ต้องใช้ทั้งความอดทน ความมุ่งมั่น และพยายาม
ฝ่าฝืนทั้งอุปสรรคและคำห้ามเหยียด
จนมาซึ่งการยอมรับ ความสำเร็จ ความภาคภูมิใจ
“บ้านมั่นคง” บ้านที่ใหญ่กว่าคำว่าบ้าน”

จุดกำเนิดบ้านมั่นคงสนามชัย

“บ้านมั่นคงสนามชัย” มีจุดเริ่มต้นมาจากการที่นางเพียงใจ ปริยดิษฐ์พันธ์ หนึ่งในผู้เดือดร้อนที่ถูกไล่ที่ของวัดลาวทอง ตำบลสนามชัย อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี และเป็นประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลสนามชัย ได้เข้าร่วมเวทีประชุมของสภาองค์กรชุมชน ทำให้ได้รับรู้ข้อมูลในเรื่อง “บ้านมั่นคง” ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พวกเรามักเรียกกันสั้นๆ ว่า พอช. และมาบอกน้องสาวให้เข้าไปร่วมรับฟัง

ต่อมานางเพียงใจ ปริยดิษฐ์พันธ์ ได้เป็นหนึ่งในคณะกรรมการบ้านมั่นคงสนามชัย ได้เล่าว่า “ในตอนแรกได้รับรู้ข้อมูล “บ้านมั่นคง” จากผู้อื่นว่าเป็นโครงการที่สร้างบ้านเพื่อคนที่ไม่มีที่อยู่อาศัย แต่เกิดความสงสัยว่าหาก

เป็นคนจนที่ยังมีแรง และต้องการมีบ้านเป็นของตนเอง จะทำได้จริงหรือไม่ จึงสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม และค้นพบว่า เป็นโครงการของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ซึ่งเป็นโครงการสำหรับผู้เดือดร้อน ที่มีความไม่มั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัย ที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วม และขับเคลื่อนการทำงานอย่างชัดเจนในทุก ขบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนจบโครงการ โดยอยู่ภายใต้คำแนะนำการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ พอช.”

ในการดำเนินการขับเคลื่อนเรื่องที่อยู่อาศัย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) มุ่งเน้นให้ภาคประชาชนมีเข้ามา มีบทบาทหลัก ในการเป็นเจ้าของปัญหา และลุกขึ้นมาจัดการด้วยตนเอง หากกล่าวในมิติของ การพัฒนาของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ พบว่า มีหน่วยงานไม่มากนักที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในพื้นที่

หลังจากที่นางเพียงใจได้รับรู้ถึงการมีอยู่ของโครงการ “บ้านมั่นคง” จึงได้มาบอกเล่าให้น้องสาว ซึ่งก็คือ นางสร้อยวงษ์สันต์ ปรีดิศรพันธ์ หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า “เก” หรือว่า “แม่เก” หลังจากที่แม่เก รับทราบข้อมูล เพื่อ ช่วยหาทางออกให้แก่ผู้เดือดร้อนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้บุกรุกในดินสาธารณะ บุรุก/เช่าที่ดินวัด ลาวทอง ที่ดินเอกชน และเป็นกลุ่มบ้านเช่า ครอบครัวยาย จาก 6 หมู่บ้าน มีผู้เดือดร้อนประมาณ 240 ครั้วเรือน จึงได้นำเรื่องมาบอกให้คนในชุมชนได้รับรู้ข้อมูลโครงการบ้านมั่นคง ซึ่งเมื่อได้ฟังแล้วผู้เดือดร้อนมีความ กระตือรือร้นในการลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาของตัวเองกันมาก จนเกิดการก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ก่อนที่จะมาเป็น สหกรณ์วัดลาวทอง จำกัด เมื่อปี 2556 เพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงและรับงบประมาณจาก พอช. โดยมีสมาชิก เริ่มแรกประมาณ 130 คน (ปัจจุบัน เหลือ 86 คน เนื่องจากหมู่ที่ 1 ลาออกประมาณ 30 กว่าครัวเรือน) และได้รับ อนุมัติในปี 2557 ในที่สุด

จัดตั้งองค์กร เรียนรู้ หาเพื่อนร่วมทาง สร้างความเชื่อมั่นในตัวคนจน

การก่อตั้งสหกรณ์วัดลาวทอง จำกัด มีเจตจำนงเพื่อให้สมาชิกซึ่งเป็นผู้เดือดร้อนได้ออมเงิน ตามระเบียบ ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ในการเสนอโครงการบ้านมั่นคง และใช้เงินเชื่อเพื่อเป็นทุนใน การปลูกสร้างบ้าน รวมถึงเป็นการแสดงเจตจำนงของผู้เดือดร้อนว่ามีความพยายามและตั้งใจในการได้มาซึ่งบ้าน ที่ “มั่นคง”

ในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน ไม่ใช่เรื่องที่ย่างช้าเท่าใดนัก เนื่องจากแกนนำขาดประสบการณ์การทำงานและจัดทำข้อมูล ทำให้การเสนอโครงการต่อสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนใช้เวลานานกว่าจะได้รับ การอนุมัติ จนผู้เดือดร้อนบางส่วนขอลาออกจากการเป็นสมาชิก แต่ด้วยความตั้งใจและแน่วแน่ก็ทำให้ในที่สุดก็ได้รับการ อนุมัติงบประมาณเมื่อปี 2557

“หลังจากการอนุมัติแล้วสหกรณ์ฯ ก็ได้เตรียมความพร้อมในเรื่องของที่ดิน โดยได้ทำการขอเช่าที่ดินจาก วัดลาวทอง โดยมีกรม “พุทธศาสนา” ได้เข้ามาช่วยเหลือเรื่องสัญญาเช่าที่จะทำกับทางวัด ซึ่งได้ขอเช่าทั้งหมด 12

ไว้ ระยะเวลา 3 ปี ภายหลังจากการดำเนินการขอเช่าที่ดินแล้วเสร็จ ได้มีการวางแผนผังโครงการ จำนวนทั้งหมด 86 หลัง โดยคำนึงถึงความคุ้มค่า และประโยชน์สูงสุด” แม่เกกล่าว

แต่เชื่อว่าปัญหาอุปสรรคจะหมดไป หลังจากที่ได้เซ็นสัญญาการใช้สอยที่ดินจาก พอช. และมีเงินโอนลงมาแล้ว ตามแผนงานจะต้องถมดินเป็นมูลค่า 1.5 ล้านบาท ซึ่งในขณะนั้นชาวบ้านยังไม่ได้รับสัญญาเช่าจากสำนักพระพุทธศาสนา หลังจากมีปัญหาเรื่องนี้ได้ปรึกษากับสำนักพระพุทธศาสนาซึ่งให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี และรับปากว่าหากมีปัญหาอะไรให้ชาวบ้านมาปรึกษาหารือได้ นอกจากนี้ที่นี่ยังมีปัญหาเรื่องความเชื่อมั่นต่อโครงการบ้านมั่นคงและคนทำงานเป็นอย่างมาก แม่เกเล่าว่า “ทั้งผู้บริหารหน่วยงานท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่รู้จักโครงการบ้านมั่นคงมาก่อน จึงยากต่อการสร้างความน่าเชื่อถือ เราถูกหน่วยงานท้องถิ่นหาว่าสองพี่น้องโกหก หลอกหลวงชาวบ้าน จนเกิดความท้อ แต่เราก็ก้มหน้าก้มตาทำงานต่อไป เราต้องพิสูจน์ว่าบ้านมั่นคงมีจริง จนเกิดการยอมรับจากหน่วยงาน”

สิ่งที่ชาวบ้านหรือผู้เดือดร้อนต้องพิสูจน์หรือทำให้เกิดการยอมรับจากหน่วยงาน คือ จากชาวบ้านที่เป็นแม่ค้าขายของในตลาดสด บ้างก็รับจ้างทั่วไป วันๆ จับเพียงเงินไม่กี่ร้อยบาท อย่างมากก็ไม่กี่พันบาท กลับต้องมาบริหารสหกรณ์ บริหารจัดการงบประมาณและโครงการที่มีมูลค่าหลายสิบล้านบาท ทั้งที่ที่มีความรู้เพียงแค่อ่านประถม บ้างก็มัธยม และที่สำคัญคือ ไม่มีความรู้เรื่องการบริหารเงิน การบริหารโครงการ หรือแม้แต่เรื่องการสร้างบ้าน

แต่เมื่อมีความตั้งใจแน่วแน่ ประกอบกับความเดือดร้อน และความฝันที่อยากจะมีบ้านเป็นของตัวเอง และอนาคตของลูกหลานในระยะต่อไป ทำให้มีแรงผลักดันที่จะทำให้พวกเขาลุกขึ้นสู้ เรียนรู้สิ่งต่างๆ พัฒนาศักยภาพของตนเอง เพื่อให้สามารถนำพาโครงการบ้านมั่นคงวัดลาวทองไปสู่จุดหมายได้ โดยมีเจ้าหน้าที่จากส่วนงานต่างๆ ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เครือข่ายสมาชิกบ้านมั่นคงด้วยกันเอง รวมทั้งหน่วยงาน พวกเขาร่วมเรียนรู้ พวกเขากันทำใช้ประสบการณ์จากการทำถูกทำผิดเป็นครู

จนทุกวันนี้ตัวของแม่เกเองก็ยังไม่อยากเชื่อเลยว่า “เราจะทำได้” เพราะว่า “ไม่มีความรู้เรื่องบ้านเรื่องการก่อสร้างเลย แต่เราได้รับคำแนะนำจากทีมช่าง พอช. เราได้ที่ปรึกษาดี ซึ่งก็ไม่ใช่ใครที่ไหน หากเป็นทีมช่างในโครงการบ้านมั่นคงกลุ่มจังหวัดประวัติศาสตร์ (อยุธยา อ่างทอง สุพรรณ) มาให้คำแนะนำเรื่องการก่อสร้าง และทีมสถาปนิก วิศวกร ของ พอช. ได้ร่วมกันออกแบบการก่อสร้าง บอกขั้นตอนรายละเอียด มีการตรวจงวดงานแต่ละงวดแล้วเบิกงบประมาณ มีการทำงานเป็นขั้นตอน ตรวจสอบง่าย ทำให้มือใหม่อย่างเราๆ ทำงานได้ง่ายขึ้น”

แม่เกเล่าว่ายังจำเหตุการณ์ในวันแรกที่ตอกเสาเข็มได้ว่า “วันนั้นพวกเราได้เห็นรอยยิ้มของสมาชิก สายตาที่เขามองเราเงินแสนเงินล้านที่ได้รับมาก็เทียบไม่ได้ ในตอนที่จัดผังแปลงที่ดิน สมาชิกมาช่วยกันขุดเสาหินของตัวเอง พวกเขาตั้งใจที่จะมีที่ดินปลูกบ้าน วันนั้นเขาได้เห็นแล้วว่าบ้านเขาจะขึ้น (ปลูก) ตรงนี้ เป็นความรู้สึกที่ดี เห็นแล้วคนทำงานก็หายเหนื่อย”

บ้านมั่นคง บ้านที่คนจนมีโอกาสเข้าถึง

มาวันนี้ บ้านมั่นคงสนามชัย ที่ดำเนินการภายใต้สหกรณ์วัดลาวทองจำกัด ปลูกสร้างเสร็จ สมาชิกเข้าอยู่อาศัยแล้ว ด้วยงบสินเชื่อสนับสนุนการสร้างบ้านจาก พอช. ราว 260,000 บาท สมาชิกผ่อนส่งเดือนละ 1,800 บาท มีค่าเช่าที่ดินจากสำนักพระพุทธศาสนา เนื้อที่ประมาณ 35 – 50 ตร.ว. ราคาตารางวาละ 2 – 3 บาท รวมๆ แล้วปีละราวๆ 1,000 บาทต้นๆ “เมื่อเปรียบเทียบกับเช่าบ้านเดี่ยวที่มีเนื้อที่ขนาดนี้ ตกประมาณ 3,500 – 4,000 บาทต่อเดือน หรือถ้าผ่อนส่งกับบ้านจัดสรรก็สูงกว่านี้หลายเท่าตัว ทำให้พวกเราประหยัดเงินไปได้มาก อาจกล่าวได้ว่าถ้าไม่ได้โครงการนี้ ชาวบ้านหลายคนหรือแม้แต่ตัวผู้เขียนเองก็ไม่มีบ้าน (ของตัวเอง) อยู่”

ทำบ้าน แต่ได้มากกว่าเรื่องบ้าน

“บ้านมั่นคงทำให้สมาชิกแข็งแรงขึ้น ครอบครัวแข็งแรง มีศักยภาพเพิ่มขึ้น เมื่อจ่ายค่าบ้านถูก ทำให้พวกเราเงินเก็บเพิ่มมากขึ้น สามารถส่งลูกหลานได้เรียนสูงมากกว่าเดิม ตอนนี้มีหลายบ้านส่งลูกเรียนถึงระดับปริญญาตรี ปริญญาโท จากเดิมที่จบเพียงแค่ชั้น ป.6 หรือมัธยม ดังเช่นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของตัวเอง ซึ่งเดิมมีอาชีพขายอาหารตามตลาดนัด เมื่อก่อนต้องซบเซาเลี้ยงบรทุกของไปขาย แต่มาปัจจุบันสามารถ “ถอย” กระบะมือสองมาวิ่งรับซื้อของเก่าได้ สามารถไปหาซื้อของ ขายของได้ไกลกว่าเดิม ทำให้มีรายได้เพิ่ม อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มโอกาสทางการค้าได้มากขึ้น และลูกชายคนโตยังเรียนจบปริญญาตรี” คำกล่าวจากใจของแม่เก

อีกเรื่องที่ส่งผลจากการสร้างบ้านมั่นคง เมื่อสร้างบ้านเสร็จแล้ว หน้าที่ของคณะกรรมการก็ต้องดูแลสมาชิกต่อไป ซึ่งต้องพยายามคิดหากิจกรรม สิ่งใหม่ๆ มาให้สมาชิกได้ทำ เพื่อเป็นการช่วยลดภาระให้กับสมาชิก

โดยเฉพาะการสร้างรายได้ ลดรายจ่ายในครัวเรือน เนื่องด้วยการสร้างบ้านต้องใช้ทุน ทั้งในเรื่องการสมทบสร้างบ้าน การผ่อนชำระหนี้ให้กับสหกรณ์หรือ พอช. ด้วยเหตุนี้ กรรมการหรือผู้นำจึงไม่สามารถทำบ้านแล้วหยุดอยู่หนึ่งๆ บ้านเสร็จแล้วก็แล้วกันไปได้ อีกทั้งกรรมการสหกรณ์ก็ยังมีภารกิจที่มาพร้อมกับบ้านต้องดำเนินการต่อ เช่น ดูแลเรื่องสินเชื่อ แล้วหาทางให้พวกเขามีเงินมาผ่อนบ้านได้ทั้งในเรื่องของการส่งเสริมลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ซึ่งได้พยายามฝังแนวความคิดของในหลวงรัชกาลที่ 9

“หลังจากที่เราปลูกบ้านเสร็จ เราส่งเสริมสมาชิกปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ เลี้ยงไก่ไข่ เพราะนอกจากเรามีบ้านมั่นคงเป็นที่อยู่อาศัยแล้ว “เราต้องกินอึดมั่นนอนอุ่น” ด้วย ดังนั้น เรื่องอาหารก็ต้องมั่นคง จึงทำโครงการ “บ้านผลิตอาหาร” เราอยากกินพริกก็มีพริก อยากกินก็มีมะละกอ อีกทั้งยังมีมะม่วง มะรุม อยากกินไข่ไก่ก็ได้กิน โดยไม่ต้องไปซื้อ เราคิดกันว่าต้องพึ่งปัจจัยภายในให้มาก เพื่อให้เงินเหลือ จึงนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาค่อยๆ ใส่ให้กับสมาชิก จนมาถึงตอนนี้สมาชิกปลูกผักทุกครัวเรือน”

ไม่ใช่เรื่องง่ายอีกเหมือนกันที่จะให้สมาชิกในชุมชนเห็นด้วยกับเรื่องนี้ “อันดับแรกบอกว่าต้องปลูกต้นกล้วยทุกหลัง เพราะว่าเป็นพืชที่ปลูกง่าย ใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน ปลูกบ้านละต้น พอออกเครือเห็นผลผลิตผล จากที่ไม่เคยปลูกอะไรกันมาก่อนก็ทำให้มีเรื่องคุยกัน เช่น กล้วยลูกใหญ่จัง เอาพันธุ์จากไหน ขอพันธุ์หน่อย พอปรับแนวคิดเรื่องการปลูกพืชผักไว้กินเองจากเรื่อง “กล้วย” ได้ เรื่องอื่นก็ไม่ยาก เมื่อเห็นผลผลิตจากกล้วย ก็เห็นถึงความเป็นไปได้ในการปลูกพืชชนิดอื่น นำมาสู่การปลูกผักสวนครัวในบริเวณบ้าน โดยแกนนำให้โจทย์ว่าชอบกินอะไรก็ให้ปลูกอย่างนั้น “ปลูกผักที่กิน กินผักที่ปลูก” และทำตัวอย่างให้ดู เราทำเรื่องนี้โดยไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานใด เพราะมองว่าเป็นเรื่องใกล้ตัว และเป็นเรื่องจำเป็น”

ปัจจุบันบ้านมั่นคงสนามชัยเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงาน และเพื่อนสมาชิก โดยเป็นพื้นที่ศึกษาดูงาน เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับคนทั่วไปหรือชุมชนที่เตรียมพร้อมจะขึ้นโครงการ ทั้งในเรื่องของกระบวนการสร้างบ้าน การทำกิจกรรมที่ต่อยอดจากเรื่องบ้าน เช่น เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างกิจกรรมให้คนในชุมชนได้ทำร่วมกันเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ การส่งเสริมอาชีพ สร้างรายได้ลดรายจ่ายให้กับคนในชุมชน ล้วนเป็นกิจกรรมที่มาจากการคิด การปรึกษาหารือและทำร่วมกันของคนในชุมชน โดยมีหน่วยงานภายนอก

เช่น พอช. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานในจังหวัดเป็นผู้สนับสนุน ทั้งในเรื่องของงบประมาณ ความรู้ และบุคลากร

แม้ความเป็นมาของโครงการบ้านมั่นคงสนามชัยนั้นอาจจะลุล่วงหลักไปบ้าง จากที่หลายๆ คนคิดว่าโครงการนี้เป็นโครงการชวนฝัน ไม่มีทางประสบความสำเร็จ แต่ด้วยความแน่วแน่และความตั้งใจและความร่วมมือของสมาชิกผู้เดือดร้อน แรงสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น และแรงผลักดันจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ทำให้ผลลัพธ์ที่ออกมานั้นคือความสำเร็จ สามารถสร้างบ้านให้ผู้เดือดร้อนที่ไม่มีที่อยู่อาศัยจำนวน 86 หลัง สำเร็จด้วยดีในที่สุด

ถึงแม้ว่าตอนนี้ บ้าน จะเกิดขึ้นแล้ว แต่โครงการยังต้องดำเนินการพัฒนาในหลายๆ เรื่อง คณะกรรมการผู้นำต้องคิดค้นกิจกรรม สิ่งใหม่ๆ อยู่เรื่อยๆ เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกมิติต่อไป

ข้อมูล : นางสาวยวลันต์ ปรียัติขรพันธ์
ภาพ/เรียบเรียงข้อมูล นายนพพรณ แก้วกาญจนสกุล

30-การแก้ปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ยกระดับคุณภาพชีวิตคนตำบลทุ่งหลวง ด้วยพลังชุมชนท้องถิ่น และภาคีร่วมพัฒนา

ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

พื้นที่ตำบลทุ่งหลวง แต่เดิมผู้คนเรียกว่า “ทุ่งหลวง” เพราะในอดีตจะเป็นเมืองลับแลที่เมื่อมีคนเดินทางผ่านมาที่ทุ่งแห่งนี้ส่วนมากจะหลงทางกัน ต่อมาชื่อที่เรียกก็มีการใช้ภาษาให้เป็นสิริมงคลกับพื้นที่และดีต่อประชาชน จึงใช้ชื่อ “ทุ่งหลวง” เป็นที่เรียกกัน จากลักษณะพื้นที่เป็นที่ลุ่มสลับกับภูเขา พื้นที่บางส่วนเป็นเขตของป่าสงวนพวยาง โดยพื้นที่อยู่ในเขตป่าสงวน มีเนื้อที่ 108 ตร.กม. จำนวน 27,663 ไร่มีป่าไม้เบญจพรรณในพื้นที่ มีเขื่อนกักเก็บน้ำขนาดเล็ก 1 แห่ง คือ เขื่อนพวยาง มีลำห้วยแห้งและลำห้วยทับได้เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติให้เกษตรกรใช้ทำการเกษตร ตำบลทุ่งหลวงมีพื้นที่จำนวนทั้งหมด 67,663 ไร่

ทุ่งหลวง ได้รับการตั้งเป็นตำบลเมื่อปี พ.ศ. 2442 ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลเมื่อปี พ.ศ. 2552 แบ่งเป็นเขตการปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนจำนวนทั้งหมด 16 หมู่บ้าน ประชาชนในพื้นที่มีทั้งชนเผ่าที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมและที่อพยพย้ายถิ่นมาอาศัยตามเครือข่าย มีกลุ่มชนเผ่าไทย-ญวน กลุ่มไทยทรงดำและลาวพวน อยู่กันอย่างครอบครัวขยายและแบบญาติพี่น้อง ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 3,835 ครัวเรือน มีประชากร 13,315 คน ส่วนใหญ่ราว 65% ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ปลูกผัก และเลี้ยงสัตว์ นอกนั้นแบ่งเป็น ค้าขาย 10% รับจ้าง 25% โดยเป็นการออกไปรับจ้างในโรงงานนอกพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง เช่น สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

วิเคราะห์พื้นที่ค้นหาปัญหาของชุมชน จุดเริ่มต้นการแก้ไขปัญหาหนี้สินที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน

สภาองค์กรชุมชนตำบลทุ่งหลวง ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตาม พรบ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2551 ปัจจุบันมีนายประสิทธิ์ ช่างแก้ว เป็นประธาน สภาองค์กรชุมชนตำบลทุ่งหลวงมีบทบาทเป็นพื้นที่กลางในการพูดคุยแลกเปลี่ยนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน รวมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตต่างๆ ให้กับคนในตำบล จากการวิเคราะห์ศักยภาพตำบลของกลุ่มแกนนำ ผู้เดือดร้อน และหน่วยงานในพื้นที่ ได้เห็นปัญหาภาพรวมและสาเหตุของความเดือดร้อนในพื้นที่ว่ามาจากเรื่องที่ทำกินไม่เพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต หรือแม้กระทั่งการมีครอบครัวขยาย หรือครอบครัวใหญ่ ทำให้เกิดการขาดแคลนเงินทุนในการซ่อมสร้างบ้าน-ที่อยู่อาศัย ทุนประกอบอาชีพ จากเดิมที่เคยมีที่อยู่-ที่ทำกิน ชาวบ้านได้ขายให้กับนายทุน เจ้าของฟาร์มไก่ ฟาร์มหมูในพื้นที่ เมื่อไม่มีรายได้ ขาดแคลนเงินทองมาใช้จ่าย จึงขายที่ดินและเงินที่ได้มาก็ไม่พอเลี้ยงชีพ ชาวบ้านบางรายยังพอมีที่ดินเหลืออยู่บ้างก็ประสบปัญหาการทำกิน เพาะปลูกไม่ได้ เนื่องจาก

น้ำในฟาร์มหมูไหลลงมาท่วมพื้นที่ สร้างความเสียหายซ้ำอีก นอกจากนี้ยังไม่มีทางเข้า-ออก เพราะนายทุนซื้อที่ดินข้างเคียงไว้หมดแล้ว

จากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนสภาองค์กรชุมชนตำบลทุ่งหลวงจึงร่วมกับภาคี เครือข่าย อาทิ ผู้นำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สาธารณสุข สตรีอาสา มาร่วมปรึกษา พูดคุย ตกลงกันในการแก้ปัญหาเหล่านี้ โดยจัดตั้งคณะทำงาน จัดทำผังการทำงาน พร้อมลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลผู้เดือดร้อน (หรือกลุ่มเป้าหมาย) โดยนัดผู้เดือดร้อนมาร่วมประชุม ซึ่งมีชาวบ้านที่ไม่มีที่ทำกิน ผู้ที่มีที่อยู่อาศัยทรุดโทรม ที่อยู่อาศัยคับแคบ (ครอบครัวที่มีสมาชิกมาก) จนกระทั่งเกิดการรวมกลุ่มร่วมกันแก้ไขปัญหา มีการวิเคราะห์ปัญหาในภาพรวม พบข้อมูลคือ ปัญหาการว่างงาน ไม่มีทุนประกอบอาชีพ ปัญหาหนี้สิน ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ ที่ดินทับซ้อนและที่ดินที่กำลังหลุดจำนอง จึงนำมาสู่การหาแนวทางการแก้ไขในเวลาต่อมา

นายวันชัย เขี่ยมหาญ ประธานเครือข่ายที่ดินตำบลทุ่งหลวง กล่าวว่า จากการสำรวจข้อมูลเมื่อปี 2556 พบว่าประชาชนในตำบลทุ่งหลวงมีปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัย และปัญหาด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีพื้นที่ทับซ้อน 86 ครอบครัว บุกรุกพื้นที่รัฐ 43 ครอบครัว ตกสำรวจจากการออกเอกสารสิทธิ์ 98 ครอบครัว มีหนี้สินที่ดินทำกินกำลังหลุดมือ 567 ครอบครัว ไม่มีที่ดินทำกิน 176 ครอบครัว ถูกไล่ออกจากที่ดิน 3 ครอบครัว สภาพบ้านทรุดโทรม 150 ครอบครัว อาศัยญาติไม่มีบ้านของตนเอง 348 ครอบครัว มีบ้านอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัย 43 ครอบครัว มีหนี้สิน 1,278 ครอบครัว ไม่มีทุนประกอบอาชีพ 86 ครอบครัว

จากข้อมูลจะเห็นได้ว่า ปัญหาที่ประชากรเกือบทุกคนประสบ คือ การเป็นหนี้สิน ทั้งในและนอกระบบ ซึ่งมีจำนวนถึง 1,278 ครัวเรือน ปัญหานี้ถือเป็นต้นเหตุสำคัญที่นำไปสู่ปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัย ทั้งนี้ เรื่องหนี้สินเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตทางการเกษตรมีต้นทุนที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้อยู่ในภาวะขาดทุนต่อเนื่อง การมีภาวะค่าครองชีพสูงขึ้นเรื่อยๆ ปัญหาสุขภาพของคนในครัวเรือน เมื่อมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ทำให้เกษตรกรและประชากรในชั้นแรงงานส่วนใหญ่มีปัญหาหนี้สินจากการกู้ยืมทั้งในระบบและนอกระบบ นำไปสู่ปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การบุกรุกพื้นที่ของรัฐ ที่ดินหลุดมือ การถูกไล่ออกจากที่ดิน การอาศัยอยู่กับญาติ/ไม่มีบ้าน การอยู่อาศัยในบ้านที่ไม่มีความมั่นคง เช่น การเช่าหรือการอาศัยบ้านคนอื่นอยู่ หรือการอยู่บ้านที่ไม่แข็งแรงและไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน เช่น กระต๊อบ การอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัย เป็นต้น

ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาจากความต้องการของภาคประชาชนเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นโดยเครือข่ายแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยชนบทตำบลทุ่งหลวงได้มีการเสนอแผนพัฒนาต่อสภาองค์กรชุมชนตำบลทุ่งหลวง เพื่อนำเข้าแผนพัฒนาตำบลของเทศบาล คือ การมีที่ดิน ที่อยู่อาศัยที่มั่นคงและปลอดภัย, ต้องการมีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้ที่แน่นอน มีเงินทุนในการประกอบอาชีพ, การพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อการเกษตรที่พอเพียง, การแก้ไขฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ป่าชุมชนและที่ดินสาธารณะจากการสัมปทานระเบิดหิน/ขุดดินลูกรังเทศบาล, การแก้ไขน้ำเสียจากโรงงานและกลิ่นเหม็นรบกวน/ฝุ่นละอองจากรถบรรทุก,

เอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกินของตนเอง/แก้ไขปัญหาที่ดินทับซ้อน โดยการสนับสนุนของนายฯ ได้มีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการใช้ที่ดินสาธารณะในตำบล เพื่อทำประโยชน์สำคัญ มีการจัดทำผังเมืองและสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำแผนที่ภาษี โดยมีการจัดทำแผนที่ร่วมกัน

ทั้งนี้ ผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในการดำเนินงาน (ปี 2556 - 2559) ที่สำคัญ ที่หน่วยงานท้องถิ่นท้องถิ่นและภาคส่วนต่างๆ เห็นความสำคัญของการใช้ที่ดินของผู้เดือดร้อนและการจัดสรรที่ดินสาธารณะ โดยมีงบประมาณสนับสนุนตามยุทธศาสตร์ และผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในการดำเนินงานที่ผ่านมาในช่วงปี 2556 - 2559 ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาด้านเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกินและปัญหาการทับซ้อนของที่ดิน 1) มีการสำรวจและขึ้นทะเบียนผู้ครอบครองที่ดินจำนวน 86 แปลง เพื่อขอสิทธิในการทำกินและเอกสารสิทธิ์ ตามโครงการของรัฐ 2) สถาปนาเทศบาลตำบลทุ่งหลวงลงมติเห็นชอบให้พื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติพญา จำนวน 4,332 ไร่ เพื่อเข้าทำประโยชน์และอยู่อาศัยตามหนังสือของผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี เมื่อ 27 เมษายน 2559

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาวางแผนการใช้ทรัพยากรที่ดินสาธารณะ ในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์กับชุมชนและประชาชน 1) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่สาธารณะชุมชนเมืองเขาพระเอก เพื่อดำเนินการกำหนดแนวทางการดำเนินงานปรับปรุงพื้นที่ 2) เทศบาลตำบลทุ่งหลวงทำเทศบัญญัติงบประมาณในการสำรวจที่ดินสาธารณะในพื้นที่ตำบลทุ่งหลวง

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาด้านแผนการจัดทำผังเมืองและสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของประชาชนให้เป็นเมืองน่าอยู่ 1) มีการจัดทำแผนที่ภาษี และสร้างความเข้าใจแบบของผังเมืองร่วมกับเทศบาลตำบลทุ่งหลวง 2) จัดตั้งกองทุนฯ สนับสนุนงบประมาณให้สมาชิก เพื่อนำไปซ่อมแซมบ้านให้มั่นคงแล้ว 193 ครอบครัว ได้รับสร้างบ้านพอเพียง 6 หลัง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาด้านการบริหารจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มอาชีพและหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง 1) ร่วมการเรียนรู้การบริหารจัดการน้ำชุมชนกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ พัฒนาชุมชนเมืองและลำห้วยทับใต้ เพื่อเป็นแหล่งน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภค 2) จัดตั้งกองทุนฯ สนับสนุนงบประมาณให้สมาชิก เพื่อนำไปประกอบอาชีพแล้ว 27 ครอบครัว จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ 1 ไร่หายจนของนางกรรณิกา แสงคำ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่สมาชิก

ถึงแม้จะมีกระบวนการแก้ไขปัญหาแล้วในช่วงหลายปีที่ผ่านมา หลายปัญหาได้รับการแก้ไขไปบ้างแล้ว แต่ปัญหาทั้งหมดยังคงวนเวียนอยู่ในชุมชน อย่างไรก็ตาม หลังจากได้มีการถกเถียงแลกเปลี่ยนเพื่อให้ทราบและเข้าใจถึงปัญหาและความเชื่อมโยงของปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างถ่องแท้ ได้นำไปสู่การปรึกษาหารือร่วมกันของคนในตำบลโดยใช้เวทีสภาองค์กรชุมชนเป็นพื้นที่กลางในการร่วมกันเพื่อค้นหาแนวทางวิธีการในการจัดการกับปัญหาต่อไป

กินข้าวเล่าเรื่อง แลกเปลี่ยนปัญหาแบ่งปันประสบการณ์ นำสู่การแก้ไขปัญหาร่วมกัน

นายวันชัย เล่าว่าเครื่องมือหนึ่งที่ชาวตำบลทุ่งหลวงใช้ในการรวมคน รวมความคิดและการหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน คือ การจัดกิจกรรม “กินข้าวเล่าเรื่อง” โดยมีที่มาจากสภาองค์กรชุมชน และเครือข่ายที่ดินทุ่งหลวง ร่วมกันคิดค้นขึ้นมา เพื่อเป็นพื้นที่กลางอย่างไม่เป็นทางการ ให้คนในชุมชน ผู้เดือดร้อนตำบลที่ไม่ใช่เฉพาะผู้นำได้มีโอกาสพบปะ พูดคุยกัน โดยการหิวปีนโต นำกับข้าวกับปลามากินข้าวด้วยกัน แลกเปลี่ยนพูดคุยทุกวันที่ 21 ของทุกเดือน จากกิจกรรมดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่ชัดเจน “ผู้เดือดร้อนบางคนได้รับงบประมาณ แต่ไม่เคยเข้ามาร่วมงานพัฒนากิจกรรมในพื้นที่ หรือบางคนเป็นสมาชิกกองทุนเริ่มเข้ามาร่วมกิจกรรม และเริ่มจ่ายคืนหนี้ที่เหลือด้วยความเป็นกันเองและเดินหน้าในงานพัฒนาด้านต่างๆ ร่วมกัน” ทั้งนี้ เห็นได้ว่าผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนอกจากคนในพื้นที่ ชุมชนเริ่มเข้มแข็ง หน่วยงานต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมนอกเหนือจากงบประมาณสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน มีการต่อยอดกลไกการทำงาน

“นอกจากนี้พื้นที่ยังมีการกำหนดเป้าหมายและภาพฝันร่วมกัน มีความฝันที่จะเป็นพื้นที่ต้นแบบในการเรียนรู้ และคิดว่าสิ่งที่ชุมชนทำหน่วยงานในพื้นที่เห็นความสำคัญ ทั้งขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดราชบุรี และหน่วยงานภาคส่วนต่างๆ เข้ามาติดตามอย่างต่อเนื่อง สิ่งสำคัญ คือ ต้องยึดความสุข แบ่งปันร่วมกัน มีจิตสำนึกในการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข” ประธานเครือข่ายที่ดินตำบลทุ่งหลวงกล่าว

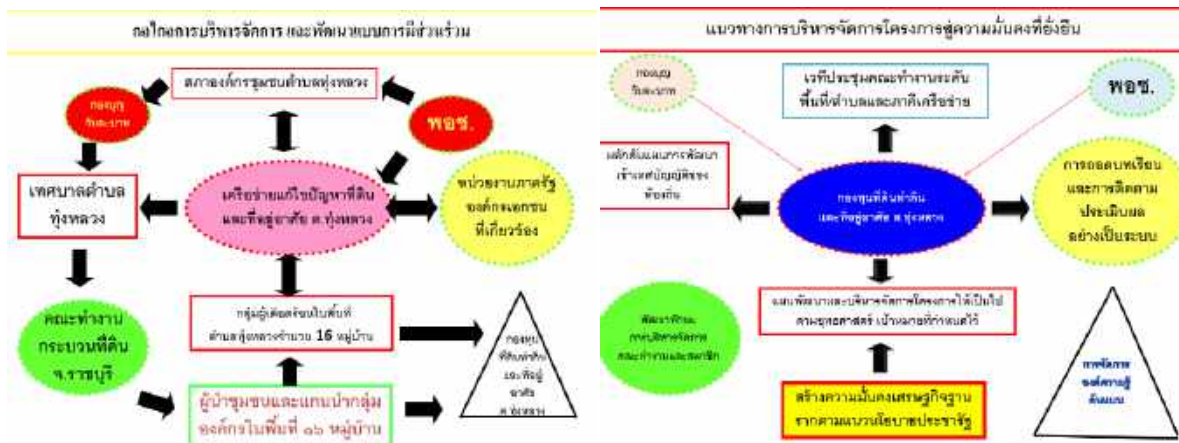
ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ บูรณาการหน่วยงาน จัดตั้งกองทุน แก้ไขปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัย

ในปี 2559 ได้มีการจัดทำแผนที่ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัย โดยการจัดตั้งกองทุนที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยตำบลทุ่งหลวง เพื่อเป็นกองทุนในการขับเคลื่อนงานและปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัย โดยเป็นกองทุนที่ชาวบ้านในชุมชนร่วมกันระดมเงินออมกันคนละเล็กละน้อยแล้วไปต่อยอดขยายผลกับหน่วยงานภาคี

นอกจากนี้ในแนวปฏิบัติการขับเคลื่อนงาน ได้ใช้การจับพิกัด GPS และนำข้อมูลเข้าในระบบ GIS เป็นเครื่องมือ โดยเป็นการจับพิกัดขอบเขตแปลงที่ดินและขอบเขตโดยรอบของพื้นที่ชาวบ้านในชุมชนและพื้นที่ป่า ในการดำเนินการดังกล่าว คณะทำงานที่ดินตำบลทุ่งหลวงได้รับความรู้เรื่องการจับพิกัด การทำข้อมูล GIS

เพิ่มขึ้น สำนักงานกองทุน สสส. ศูนย์คุ้มครองผู้บริโภค เครือข่ายประชาคมจังหวัด สำนักงานเสริมสร้างสุขภาวะ เครือข่ายชาติพันธุ์และชนเผ่า เครือข่ายองค์กรงดเหล้าภาคตะวันตก รวมทั้งเกิดเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และในปี 2561 มีเป้าหมายเป็นพื้นที่ต้นแบบในการพัฒนาการเรียนรู้ แก้ไขปัญหาที่ดินและการสร้างบ้านมั่นคง จำนวน 1 แห่ง

ว่าด้วยเรื่องกองทุนที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยตำบลทุ่งหลวง “ที่ไม่ได้ทำแค่เรื่องที่อยู่อาศัย”

สภาองค์กรชุมชนตำบลทุ่งหลวงเน้นในเรื่อง การบริหารจัดการการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ของชาวตำบลทุ่งหลวงสู่ความมั่นคงที่ยั่งยืนโดยมีการจัดตั้ง “กองทุนที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยตำบลทุ่งหลวง” ซึ่งมีเงินทุนการบริหารจัดการจากกองทุนวันละบาท และจากการสนับสนุนของ พอช. โดยกองทุนฯ จะเป็นตัวหลัก ในการขับเคลื่อนงาน ภายใต้แนวทางการบริหารจัดการที่กลุ่มได้ร่วมกันกำหนดขึ้นมา การจัดตั้งกองทุนที่ดินและที่อยู่อาศัยตำบลทุ่งหลวง เกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชนในพื้นที่ ในรูปแบบของการรวมกลุ่มกันพึ่งพาตนเอง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านฐานะและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน สร้างวิถีชีวิตแบบพอเพียง สร้างคุณค่าบนผืนดินที่ได้มา ตลอดจนสร้างปัจจัยส่งเสริมให้ประชาชนดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความมั่นคงและยั่งยืน ตามแผนงานโครงการที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยตำบลทุ่งหลวง

ปัจจุบัน กองทุนมีสมาชิก 224 ราย มีเงินทุนจำนวน 1,700,000 บาท สมาชิกได้รับการช่วยเหลือในการซ่อมสร้างที่อยู่อาศัยและส่งเสริมอาชีพไปแล้วจำนวน 194 ราย ยังคงมีสมาชิกที่รอรับการช่วยเหลืออีกจำนวน 730 ราย ทั้งนี้ กองทุนฯ ได้มีการบริหารงานและดำเนินงาน ผ่านโครงสร้างและกลไกต่างๆ

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้มีการพิจารณาการขออนุมัติเงินการส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิกกองทุน ไปแล้วจำนวน 62 ราย ได้แก่ อาชีพเลี้ยงหมูหลุม เลี้ยงไก่ ปลุกหน่อไม้ ปลุกผักสวนครัว หลังจากนั้นได้มีการลงพื้นที่ติดตามเสริมหนุนกลุ่มอาชีพภายในตำบล พร้อมรับฟังปัญหาของการดำเนินโครงการ

สนับสนุน การซ่อมแซม/สร้างที่อยู่อาศัยของผู้เดือดร้อนทั้งการให้เปล่า ให้ยืมตามระเบียบของกองทุน เพื่อนำไปซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ทั้งสิ้นจำนวน 194 ครอบครัว เป็นเงินทั้งสิ้น 4,886,540 บาท เป็นแบบเงินทุนหมุนเวียนไม่มีดอกเบี้ย และเป็นการพัฒนาที่ดินในการสร้างที่อยู่อาศัยให้ผู้เดือดร้อนถูกไล่ที่มีจำนวน 1 แปลง ไร่ ถอนโฉนดที่ดินให้สมาชิกที่จะถูกยึดจากนายทุนจำนวน 2 แปลง

นอกจากนี้ สภาองค์กรชุมชนตำบลทุ่งหลวงโดยคณะกรรมการกองทุนยังได้มีการผลักดันแนวนโยบายการใช้ที่ดินของป่าสงวนแห่งชาติพวยาง โดยสภาเทศบาลมีมติเห็นชอบให้ใช้พื้นที่ของป่าเสื่อมโทรม จำนวน 4,332 ไร่ เพื่อดำเนินงานตามโครงการพัฒนาเป็นที่ดินทำกินให้แก่ผู้มีรายได้น้อย ที่ไม่มีที่ทำกิน ตามนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี โดยมีการกำหนดพื้นที่ครอบคลุม 2 ตำบล คือ ตำบลยางหัก และตำบลทุ่งหลวง

ประชาชนมีที่ดินทำกิน มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ผลพวงจากการทำงานเชิงบูรณาการผสมผสานการทำงานรูปแบบใหม่

ผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาและพัฒนาที่ทำกินและที่อยู่อาศัย โดยมีการขึ้นทะเบียนผู้ครอบครองที่ดินจำนวน 86 แปลง เพื่อขอสิทธิในการทำกินและเอกสารสิทธิ สภาเทศบาลตำบลทุ่งหลวงลงมติเห็นชอบให้พื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติพยุยาง จำนวน 4,332 ไร่เป็นเข้าทำประโยชน์และอยู่อาศัยตามหนังสือของผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี เมื่อ 27 เมษายน 2559 มีคณะทำงานพัฒนาพื้นที่สาธารณะเหมืองเขาพระเอก มีสำรวจพื้นที่แนวเขตประสานแนวทางการพัฒนาร่วมกับ ตำบลดอนแร่ ตำบลห้วยไผ่ ในการบริหารจัดการน้ำและปรับปรุงเป็นศูนย์การเรียนรู้ มีการจัดทำแผนที่ภาษี และสร้างความเข้าใจแบบของผังเมืองร่วมกับมหาวิทยาลัยรามคำแหงและสำนักโยธาและผังเมืองในขอบเขตตำบล

ปัจจัยของความสำเร็จ การให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และทำความเข้าใจปัญหาภายใต้กระบวนการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดการคิดหาทางออกอย่างเป็นลำดับขั้น การตระหนักและเห็นความสำคัญของการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้เกิดแนวทางดำเนินการแก้ไขและพัฒนาที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การร่วมมือกันขับเคลื่อนการพัฒนาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองของกลุ่ม ชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ถือเป็นการพัฒนาการทำงานเชิงบูรณาการ ที่จะส่งผลให้การขับเคลื่อนเป็นไปอย่างก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพ การมีทุนหรืองบประมาณสำหรับการขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากกระบวนการขับเคลื่อนอาศัยระยะเวลาในการดำเนินงานแต่ละขั้นกับคนหลายคน หลายกลุ่ม หลายฝ่าย ในหลายๆ เจ็อนไขและสถานการณ์ อาจยาวนานนับช่วงอายุของคนๆ หนึ่งหรือมากกว่านั้นก็เป็นได้

ข้อมูลโดย สภาองค์กรชุมชนตำบลทุ่งหลวง จ.ราชบุรี

โดย นายสุรินทร์ ตำหนิงาม

31-พื้นฟูภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้านตำบลบางจะเกร็ง

ตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ถ้าพูดถึงตำบลบางจะเกร็ง ทุกคนจะนึกถึง ตอนหอยหลอด และศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ จะมีใครนึกภาพของความร่วมมือและเจียบสงบในตำบล บางจะเกร็งออกบ้าง

ตำบลบางจะเกร็งเป็นตำบลที่อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม มี 5 หมู่บ้าน คือ บ้านรามัญตะวันตก (หมู่1) บ้านบางจะ

เกร็ง (หมู่2) บ้านคลองกลาง (หมู่3) บ้านคูฉี (หมู่4) และบ้านรามัญตะวันออก (หมู่5) คำว่า “บางจะเกร็ง” จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนได้ให้ข้อมูลว่ามาจากต้นไม้ชนิดหนึ่งที่เรียกว่า “ต้นจะเกร็ง” หรือต้นเหียงอกปลาหมอ มีจำนวนมากในบริเวณนี้ ทำให้คนส่วนใหญ่เรียกพื้นที่ตรงนี้ว่า “บางจะเกร็ง”

ตำบลบางจะเกร็ง เป็นที่ราบชายฝั่งทะเล มีป่าชายเลน สภาพดินมีความเค็มจัดถึงปานกลาง บริเวณชายฝั่งทะเลเป็นดินโคลนปากแม่น้ำ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์เล็ก ส่วนภูมิอากาศ เนื่องจากอยู่ติดกับอ่าวไทย ทำให้ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากอ่าวไทยและทะเลจีนใต้พัดเอาฝนมาตกในฤดูฝนมากพอสมควร และมีความชุ่มชื้นอยู่เสมอ ในฤดูหนาวอากาศจะไม่หนาวจัด และในฤดูร้อนอากาศก็จะไม่ร้อนเกินไป

โดยทั่วไปสภาพปัญหาที่มีอยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ป่าชายเลนลดลง ลำคลองตื้นเขิน สัตว์น้ำประจำถิ่นบางอย่างลดลงและหายไป อาชีพประมงพื้นบ้าน เช่น การทำโป๊ะหายไป มลพิษทางอากาศและน้ำเสีย เป็นต้น และโดยเฉพาะเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลบางจะเกร็ง โดยมีปราชญ์ท้องถิ่นที่เชี่ยวชาญในภูมิปัญญาด้านต่างๆ เช่น แพทย์พื้นบ้าน การทำดิน การแปรรูปอาหารทะเลและอาหารพื้นบ้าน รวมถึงประเพณีวัฒนธรรมไทย-รามัญ ที่ยังคงสืบทอดทำกันมาอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

เมื่อปี พ.ศ. 2555สภาองค์กรชุมชนตำบลบางจะเกร็ง ถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกของภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบล เป็นโอกาสที่ดีกับชาวบ้านในการมีพื้นที่ทำงาน โดยสภาองค์กรชุมชนตำบลบางจะเกร็งจัดกระบวนการในการจดแจ้งและจัดตั้งเมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2555 โดยมีกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ ในตำบลเข้าร่วมจัดตั้ง อาทิ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางจะเกร็ง กองทุนหมู่บ้านบ้านบางจะเกร็ง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านบางจะเกร็ง ม.2 กลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ บ้านบางจะเกร็ง กลุ่มแปรร

รูปน้ำมะพร้าว กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบางจะเกร็ง (เพาะเห็ดโคนญี่ปุ่น) กลุ่มร้านค้าชุมชนพอเพียง กลุ่มประมงอวน
ลอนบ้านฉู่ฉี่ กลุ่มปลาไส้ตันแปรรูป ฯลฯ มีสมาชิกจำนวน 19 คน ปัจจุบันมีนายนิพัทธ์ คล้ำจิต เป็นประธานสภา
องค์กรชุมชนตำบลบางจะเกร็ง

ภาพประกอบการประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลบางจะเกร็ง

การทำงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลบางจะเกร็งในระยะเริ่มต้น แนวทางการทำงานยังเป็นลักษณะแนว
ทางการแก้ไขปัญหาของชุมชนในภาพกว้างๆ ทั้งนี้เนื่องจากการวางแผนการดำเนินงานตามภาระกิจนั้นใหญ่เกิน
กำลังขององค์กร อีกทั้งยังขาดความร่วมมือขององค์กรในพื้นที่ และขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงทำให้ที่
ผ่านมามีบทบาทหน้าที่ของสภาองค์กรจึงไม่ประสบความสำเร็จ แต่ปัจจุบันสภาองค์กรเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ เริ่มมี
แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ชัดเจน โดยการแก้ไขปัญหาจากจุดๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาให้ และพัฒนาให้
ก้าวหน้าต่อไป

การที่ ชุมชนจะสามารถแก้ไข
ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเป็น
รูปธรรม ในการจัดการตนเอง ทั้งด้านการ
พัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน การพัฒนา
สังคม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมสุขภาพ
ชุมชน หัวใจหลักสำคัญอยู่ที่การจัดทำ
แผนพัฒนาหมู่บ้าน (แผนชุมชน) เพราะ

เป็นการกำหนดทิศทางและกิจกรรมการพัฒนาชุมชนโดยต้องเกิดขึ้นจากคนในชุมชน ที่ร่วมกันเสนอปัญหา แนว
ทางการแก้ไขปัญหา นำไปสู่ทิศทางการพัฒนาชุมชน ด้วยกิจกรรม/โครงการการพัฒนาชุมชน โดยยึดหลักการ

พึ่งพาตนเอง ให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืนอย่างยั่งยืน โดยมีวิสัยทัศน์ “เศรษฐกิจก้าวหน้า สืบทอดวัฒนธรรม ธรรมชาติยั่งยืน สิ่งแวดล้อมดี ผู้คนมีคุณภาพชีวิต” มียุทธศาสตร์การดำเนินงานดังนี้

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมอาชีพประมงพื้นบ้านครบวงจร เสริมการท่องเที่ยวชุมชน
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างเสริมกิจกรรมพื้นบ้านต่อยอดภูมิปัญญาบ้านบางจะเกร็ง
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ
- ยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมคุณภาพชีวิตทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย
- ยุทธศาสตร์ที่ 6 การสร้างความสงบสุข มั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน
- ยุทธศาสตร์ที่ 7 เสริมสร้างทัศนคติและความรู้การสร้างความปลอดภัยในครอบครัว

โดยเฉพาะในส่วนของยุทธศาสตร์ที่ 3 “สร้างเสริมกิจกรรมพื้นบ้านต่อยอดภูมิปัญญาบ้านบางจะเกร็ง” เป็นอีกหนึ่งภารกิจของสภาองค์กรชุมชนตำบลบางจะเกร็ง โดยมีแผนงานโครงการที่จะดำเนินการศึกษาและถอดรหัสภูมิปัญญาบ้านบางจะเกร็ง และสร้างเสริมกิจกรรมจากภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานภูมิปัญญาสากล และให้เกิดการนำร่องการฟื้นฟูภูมิปัญญาพื้นบ้านตำบลบางจะเกร็ง ณ ชุมชนบ้านคลองกลาง

รูปธรรมการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต “การฟื้นฟูภูมิปัญญาพื้นบ้านตำบลบางจะเกร็ง”

ชุมชนบ้านคลองกลาง เป็นชุมชนขนาดเล็ก มีประชาชนอาศัยอยู่เพียง 285 คน ในขณะที่มีพื้นที่มากที่สุด ในตำบลบางจะเกร็ง ในอดีตชุมชนแห่งนี้ไม่เป็นที่รู้จัก คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และประมงชายฝั่ง ผู้คนใช้ชีวิตเรียบง่าย แบ่งปันเอื้ออาทร ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะที่พื้นที่รอบนอกเป็นสังคมเมืองกันไปหมดแล้วเปรียบหมู่บ้านนี้เป็นเสมือน “ไข่มุกแห่งไข่มุก” แต่คนในชุมชนมีความพึงพอใจในวิถีชีวิตของตนเอง และมีหลายคนเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านนอกกลางกรุง”

สภาองค์กรชุมชนตำบลบางจะเกร็ง บ้านคลองกลางหมู่ที่ 3 ได้นำแผนชุมชนมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาหมู่บ้านได้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม การที่จะกำหนดแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านให้ไปในทิศทางใด ต้องทำให้ผู้นำชุมชน/องค์กรและคนในชุมชนรู้จักตัวเองก่อนว่ามีข้อดี ข้อด้อยอย่างไร จากข้อมูลพื้นฐานของชุมชน จะเห็นว่าชุมชนแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ มีการรวมกลุ่มคนในชุมชนที่เข้มแข็ง จึงมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ โดยการนำวิถีชีวิตของคนชุมชน อาหารพื้นถิ่น มาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ เป็นการท่องเที่ยวแบบสร้างสรรค์ นอกจากจะไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังจะช่วยให้กลุ่มอาชีพต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน สามารถจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น มีการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ผลงานรูปธรรมที่เห็นได้ชัดจากการใช้แผนพัฒนาชุมชนมาเป็นเครื่องมือการพัฒนาชุมชนของ บ้านคลองกลาง ตำบลบางจะเกร็ง คือ “**พื้นฟูภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้านตำบลบางจะเกร็ง**” ด้วยความที่มีพื้นที่ป่าชายเลนอยู่เป็นจำนวนมาก ทรัพยากรธรรมชาติสำคัญอย่างหนึ่งของตำบลนี้คือ ป่าจาก (ต้นจาก) นอกจากจะทำหน้าที่เป็นแนวป้องกันลม และการกักตะกอนชายฝั่งแล้ว ยังมีมูลค่าทางเศรษฐกิจอีกด้วย ต้นจากสามารถนำมาสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน เริ่มตั้งแต่สามารถนำมาทำเป็นจากมุงหลังคา ผลนำมารับประทานเป็นลูกจากสด หรือลูกจากลอยแก้วอาหารหวานเป็นที่รู้จักของท่องเที่ยวเป็นอย่างดี แต่จะมีสักกี่คนที่รู้ว่าดอกจากยังสามารถนำมาผลิตเป็นน้ำตาลได้เหมือนกับน้ำตาลโตนด และน้ำตาลมะพร้าว แต่ด้วยการที่ดอกจากมีขนาดเล็ก และปัญหาการขึ้นลงของน้ำทะเล ทำให้สามารถผลิตน้ำตาลจากดอกจากได้เป็นจำนวนไม่มาก ทำให้น้ำตาลจากดอกจากจึงค่อยๆ เลือนหายไป และจากการทำเวทีสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงทำให้เราได้ทราบอีกว่า หมู่จากอ่อนสามารถนำมาทำเป็น

อาหารคาวและอาหารหวานได้อีกด้วย ในที่นี้จะขอกล่าวถึงการนำหมุยจากมาทำอาหารคาวที่เรียกว่า “แกงหมุยจาก”

โดยในเวทีการสืบค้นภูมิปัญญา ประชาชนชุมชน และผู้สูงอายุในชุมชนหลายๆ ท่านได้พูดถึงความอร่อยของแกงหมุยจาก แต่ขั้นตอนการทำค่อนข้างยุ่งยาก แต่ในฐานะคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งค่อนข้างจะเป็นคนรุ่นใหม่จึงต้องเริ่มทำการเก็บข้อมูล ทดลองทำ ลองผิด ลองถูก จนสามารถแกงหมุยจากรสชาติเหมือนกับแกงในสมัยโบราณ

เริ่มจากการหาขนาดของหมุยจากที่มีความอ่อนพอดีเหมาะกับการนำมาทำอาหาร หั่น เป็นชิ้น จากนั้นนำหมุยจากที่หั่นแล้วมาต้มเพื่อที่จะไม่ให้มียางและรสเฝื่อนหลงเหลืออยู่ จากนั้นจึงนำมาสู่ขั้นตอนการปรุงน้ำแกง โดยเริ่มจากการทำพริกแกง ส่วนผสมพริกแกงจะเหมือนกับน้ำพริกแกงคั่ว คือ ประกอบไปด้วย...โขลกพริกชี้ฟ้าแห้ง และเกลือ รวมกันจนละเอียด ใส่ ข่า และตะไคร้ลงไป โขลกให้ละเอียด ใส่ หอมแดง และกระเทียม กระชาย ลงไป โขลกรวมกันให้ละเอียดใส่ กะปิ ลงไปโขลกให้เข้ากัน ได้พริกแกงเนื้อเนียนสวย จากนั้นนำไปแกงกับน้ำกะทิ โดยการใส่หางกะทิกับพริกแกงก่อน ปรุงรสชาติให้กลมกล่อมเมื่อเดือดดีแล้วให้ใส่หัวกะทิลงไป รอจนเดือดอีกครั้งเป็นอันเสร็จขั้นตอนการปรุง แกงหมุยจากที่ปรุงเสร็จแล้วจะเป็นแกงที่รสชาติเข้มข้น กลมกล่อม หอมกลิ่นกระชาย

สามารถรับประทานกับข้าวสวยร้อนๆ หรือเส้นขนมจีนก็ได้ เครื่องเคียงสำคัญที่จะเพิ่มความอร่อยให้กับน้ำหมุยจากนั้นคือ ใบชะครามลวก และปลาดุกแดดเดียวอีกหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของชุมชน

สิ่งที่สามารถยืนยันความสำเร็จคือ หลังจากที่ทำทดลองแกงจนได้รับรสชาติที่ลงตัวแล้ว เริ่มทำเป็นอาหารเลี้ยงกลางวันให้กับคนในชุมชน จนถึงหน่วยงานต่างๆ ได้รับประทาน จนมีที่กล่าวขวัญถึง ต่อมาหน่วยงานต่างๆ เริ่มสั่งไปรับประทาน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงครามเล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญ จึงสนับสนุนให้อาหารพื้นถิ่นที่บ่งบอกคุณค่าทางวัฒนธรรม และสนับสนุนให้ไปออกร้าน ตามงานต่างๆ ของจังหวัด ด้วยความที่มีรสชาติอร่อยและมีความแตกต่างไม่เหมือนใคร รายการ “คาราวานสำราญใจ” เป็นรายการที่นำเสนอการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในทีต่างๆ ของประเทศให้ความสนใจลองเข้ามาชิม จนในที่สุดอาหารพื้นถิ่น น้ำยาหมุยจากและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนได้ออกอากาศทางช่อง 3 hd เหล่าบรรดานักชิมและนักท่องเที่ยวที่ชอบวิถีชีวิตแบบธรรมชาติให้ความสนใจเข้ามาเที่ยวมาชิมอาหารพื้นถิ่นอย่างไม่ขาดสาย ทำให้น้ำยาหมุยจากเป็นที่กล่าวถึงและรู้จักเป็นวงกว้าง

ผลที่ได้จากการทำการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นี้ หมู่บ้านเริ่มเป็นที่รู้จัก มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่ม จากการทำอาหาร กิจกรรมการท่องเที่ยว การขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชน นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ข้อค้นพบที่สำคัญ

จากการทำงานที่ผ่านปัญหาที่พบคือ การหาทีมงานที่จะร่วมกันทำงาน เช่น ใครจะเป็นคนหาหมู่บ้านจากที่อ่อนกำลังดี เพราะในตอนแรกๆ ที่ลองผิด ลองถูก ลูกจากที่เก็บมาใช้ได้บ้างไม่ได้บ้าง ถ้าเก็บมาแล้วใช้ไม่ได้มันเท่ากับว่าเป็นการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติและสูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยใช่เหตุ โดยทีมงานปรุงอาหารจะต้องทำให้หมู่บ้านหายเฟื่อง ต้องผ่านสภาพการโดนยางกัดปากจนปากเปื่อย ถ้าทีมแม่ครัวถอดใจไปตั้งแต่คั้งนั้นในวันนี้เราคงไม่ได้กลับมาชิมแกงหมู่บ้านที่แสนอร่อย ทีมงานประชาสัมพันธ์ทุกคนต้องช่วยกันผลักดันให้แกงหมู่บ้านเป็นที่รู้จัก ทั้งการออกร้าน บอกรต่อ หรือการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์

ดังนั้นจึงพบว่าการที่งานจะประสบความสำเร็จแล้วต้องเกิดจากการ รวมกลุ่ม ร่วมมือร่วมใจ สามัคคีกัน ทำงาน จากคนในชุมชน แต่ทุกคนจะมีความสามารถที่แตกต่างกัน แต่ถ้าทุกคนในทีมมงานมีหัวใจที่พร้อมจะร่วม เดินไปสู่จุดมุ่งหมาย ทำอย่างไรจะสามารถดึงเอาศักยภาพของแต่ละคนมาใช้ให้ถูกก็จะสามารถผ่านพ้นอุปสรรค ต่างๆ ไปได้

บทสรุปและแนวทางการพัฒนาต่อไปในอนาคต

บทสรุปจากการทำงานในครั้งนี้ทำให้ได้รู้ว่า ชุมชนใช้แผนพัฒนาชุมชนเป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนได้อย่างถูกต้อง แนวทางการพัฒนาต่อไปคือ ต้องสร้างและพัฒนาบุคลากรเพิ่มมากขึ้น ทำให้แต่ละบุคคลเห็นคุณค่าและความสามารถของตนเอง เพื่อที่จะได้ร่วมกันผลักดัน และขยายผล เช่นการเพิ่มสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้หลากหลาย ให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ทุกคนในชุมชน คงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนไว้เป็นจุดขายนักท่องเที่ยว สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน

ผู้ให้ข้อมูล นายนิพัทธ์ คล้าจิต
ตำแหน่ง ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลบางจะเกร็ง
เบอร์โทร 065-2974245

ประสานงานพื้นที่
นายนิพัทธ์ คล้าจิต
065-2974245

